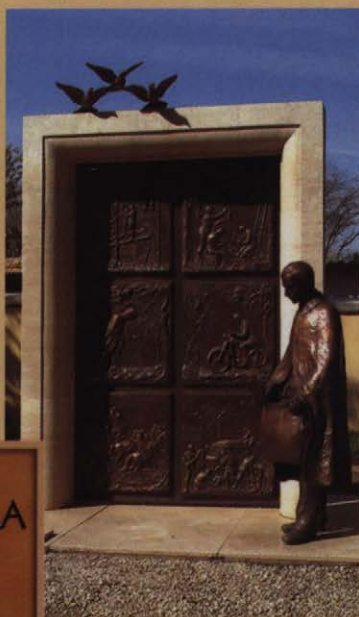

Hírközlési Múzeumi Alapítvány

Évkönyv

AZ ÉV MŰZEUMA
2002

Hírközlési Múzeumi Alapítvány
Évkönyv
2003–2004

Budapest, 2005

Készült a

nka

Nemzeti Kulturális Alapprogram

pályázati támogatásával

Címlap: Hollókői kiállításrészlet, a balatonszemesi hírközlési emlékmű, a Postamúzeum
kőszegi kiállítóhelye és annak két kocsimodellje, a Mátyás-szekér és a delizsánsz

Kiadja a Hírközlési Múzeumi Alapítvány,
a Magyar Telekom Rt., a Magyar Posta Rt. és az Antenna
Hungária Magyar Műsorszóró és Rádióhírközlési Rt. alapítványa

A kiadásért felelős: Kurucz István kuratóriumi elnök

A kiadványt gondozta: Kovács Gergelyné és Bartók Ibolya

Műszaki szerkesztő: Bartók Ibolya

Angol fordítás: Austin Patrícia

Fotók: Hajdú József, valamint a Posta- és a Bélyegmúzeum archívumából

Nyomdai előkészítés, képfeldolgozás: CICERÓ Kft.

Nyomás: CIER-PRINT Bt.

ISSN 1219-4689

Előszó

Meghatottan álltam a munkájuk végzése közben életüket vesztő, sokszor áldozó, hírközlési dolgozók balatonszemesi emlékművének avatási ünnepségén, s ebben a megilletődöttségben nem voltam egyedül. Meghatóan emberi az, ahogy egy múzeum a szakma történéseinek bemutatása mellett azoknak is emléket állít, akik nem csak munkájukkal járultak hozzá az intézmény múltjához, hanem a halálukkal is írták annak történetét. Köszönet ezért az emlékhely megálmodójának és mindazoknak, akik munkájukkal, kisebb-nagyobb pénzüsszegek adományozásával hozzájárultak létrehozásához. Bár van az emlékhelyről az évkönyv borítóján kívül is több fotó, részletes leírás, ezt látni kell, meg kell nézni.

Az évkönyv munkaterveket, beszámolókat, historia domusokat tartalmazó írásait olvasva megelevenedik a két múzeum élete, tevékenysége, a sok öröme, büszkeségre okot adó eredménye. A megbecsülés és az eredmények elismerésének jele *Az év múzeuma 2002* díj elnyerése is. Ezt követte a www.postamuseum.hu honlap megújítása, a Telefónia Múzeum virtuális kiállításának és a Postamúzeum fényképgyűjteményéből 5500 darab digitalizálása és felhelyezése az Internetre, aminek gyümölcset egy hagyományos múzeumba látogató nem élvezheti. Nem láthatja úgy például a fotógyűjtemény képeit, mint az, aki korunk eszközeit, az Internetet vagy a CD-t használja. A fotógyűjteményünk így vált igazán közkinccsé.

A múzeum közönségkapcsolati tevékenységét a rendezvényeinket látogatók jól ismerik, de évkönyvünkben összegyűjtve az olvasók is tájékozódhatnak. Így talán kedvet kapva őket is köszönhetjük valamelyik összejelentelünkön, hiszen a 2005. évi munkatervből látható, hogy sok aktuális évforduló megünneplésére kerül majd sor.

Jók az évfordulók visszaemlékezésekre is. Tessék kipróbálni, milyen jó a még élő, az építésben résztvevők történeteinek olvasása! Tanulságos a mai tapasztalatok birtokában, mai füllel hallgatni, hogyan szereztek új ismereteket, hogyan küzdöttek meg a minden korban megismétlődő, de változó új feladatokkal. A taliándörögdi évforduló kapcsán korunk felgyorsult világáról is elgondolkodhatunk, és olvashatunk arról, hogy egy kortörténeti emlék megmentése érdekében tett első lépések még nem igazán találtak megértésre. Kár, hogy az elpusztult tárgyak, létesítmények az értékesebbek, s a viszonylag kevés pénzért megmenthetők még nem képeznek értéket. Ha majd nem lesznek...

Az igaz, hogy a hetvenéves lakihegyi antennáról frottak elsősorban a technikatörténeti ismereteinket bővítik, de a 2005-ben 80 éves magyar rádiózás története a történelmünknek is része, és a torony a magyar élni akarás és élni tudás egyik jelképévé is vált. És milyen szép!

Ma, amikor a zsebünkben hordjuk a nem csak távbeszélgetésre használható – vagy inkább távbeszélgetésre is használható – mobilkészüléket, érdemes elolvasni a régi kor – csak távbeszélgetésre alkalmas – távbeszélő-készülékének gondos restaurálását bemutató cikket. Megtudhatjuk azt is, hogy a mai magyarországi cégek sem igazán maiak.

A kőszegi postatörténeti kiállításról írottakat olvasva még régebbi korokban találjuk magunkat, amikor nem voltak vasutak, autók, autópályák, mobiltelefonok, csak postautak. Egy másik tanulmány kapcsán beleélhetjük magunkat a 18. századi utazásba – én a valóságban nem szeretném –, megtudhatjuk, hogyan küldtek elődeink csomagot, pénzt. Fontos dolog volt akkor is a megbízhatóság, és ki tudja, mikor volt veszélyesebb vállalkozás a pénz szállítása. Az biztos, hogy ma már nem lehetne sonkával és borral pénzt rabolni, hiába fedte fel a titkot a pénzkezelést ismertető tanulmány írójá.

A bélyegekkal foglalkozó több tanulmányból a bélyeggyűjtőkön kívül a magyar postatörténet és ezen keresztül a magyar történelem iránt érdeklődőknek is ajánlom olvasásra a bélyegkiadással, a kor postaszervezetével foglalkozó, a Bélyegmúzeum múltjába is betekintést nyújtó tanulmányokat. A külföldi bélyegek kapcsán pedig az Egyetemes Postaegyesület 130 évével is megismerkedhetünk.

Kortörténeti gyűjteménynek, korunkra jellemző sajnálatos dokumentumoknak tekintjük azokat az itt is közzétett iratokat, amelyek a Postamúzeumot is befogadó Saxlehnerpalota elidegenítése során keletkeztek. A média híradásaiból az ügy első részét sokan ismerik, a második felvonásnak, a peres eljárásnak számunkra kedvező eredményességében reménykedünk és bizakodunk.

Ezt a bizakodást a múzeumainkat, rendezvényeinket látogatók véleménye is megalapozza. Biztosra veszem, hogy muzeológusaink tudáson és szereteten alapuló munkájának elismerése a jól végzett munka öröme túl újabb sikereket eredményez. Pataki Klára évkönyvben olvasható összeállításából igazolva látom a helyes úton járást, és ez erősíti hitemet abban, hogy még sok évig itt, a jelenlegi palotában folytathatja tevékenységét intézményünk.

Összefoglalva, az évkönyv értékes tanulmányai közül bármelyiket jó szívvel ajánlom az olvasók figyelmébe. Nem bánják meg a ráfordított időt!

Végezetül köszönetet mondok a nagyon szép és tartalmas évkönyvért a készítőeknek, az évkönyvön keresztül minden múzeumunkban dolgozónak a munkájáért és alapítóinknak a támogatásukért nem a saját szavaimmal, hanem a számomra szebbnek tűnő pécsi kiállítóhely egyik látogatójának bejegyzésével: *Valóságos felüdülés ennek a kiállításnak a megtekintése. A mai sivár, bűnöktől terhes világunknak egy kis világító fáklya, amely arra világít rá: Így is lehet! A helyes ez: Csak így lehet! Úgy, ahogy a hőskorban áldoztak a posta úttörői, és még később is. Büszke lehet a posta arra, hogy ilyen kiváló személyiségek dolgoztak ebben az országos nagyvállalatban. Gyönyörűség az egész, de jó, hogy van!*

Aki még nem látta, nekem elihetheti – s örülnék, ha meg is nézné –, valamennyi kiállítóhelyünk ilyen. Büszke vagyok rá!

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 2003. évi beszámolója

Az esztendő kiemelkedő eseménye a Postamúzeum sikeres pályázata volt *Az év múzeuma 2002* díj elnyerésére, amely megkülönböztetett figyelmet irányított a múzeumra. Számottevően megnőtt a szakmai körök, a médiák és a nagyközönség érdeklődése; jölesően osztoztak az alapítvány munkatársainak örömeiben.

Igazgatás és gazdálkodás

2003 második félévétől alapítványunk átvette az alapítóvállalatok munkavállalóinak mikrofilm és papíralapú adathordozókon lévő társadalombiztosítási adatait őrzésre, kezelésre és a jogszabályok előírta adatszolgáltatás ellátására. Adatszolgáltatásra 2003-ban 553 esetben került sor.

A Bélyegmúzeumban szakfelügyeleti előadást tartott dr. Katona András, a Közlekedési Múzeum főigazgatója, aki javasolta, hogy a múzeum kérjen felmentést az új nyilvántartási rendszer alól.

Alapítványi gazdálkodásunkat ettől az évtől teljes egészében számítógépes rendszerekben tartjuk nyilván a könyveléstől a selejtezésig, ami jelentős javulást és naprakész nyilvántartást teremtett gazdálkodásunkban.

A két múzeum sikeres pályázatainak megvalósítása feszített munkatempót követelt, amit a polgári szolgáltatásként alapítványunknál alkalmazott informatikusok nélkül aligha lehetett volna teljesíteni.

A múzeumok használta ingatlanok és helyiségek használati jogának bejegyzésétől mind a Magyar Posta Rt., mind az Antenna Hungária Rt. elzárkózott, az újabbak alapító okiratba emelésének jogi előkészítése megtörtént.

Sok üzemviteli gonddal terhelte meg alapítványunkat az Andrássy út 3. szám alatt előzetes egyeztetés nélkül elrendelt közműcsere, amely bár sikeresen fejeződött be, több-letfeladatokat rótt munkatársainkra.

Az igazgatói utasítások átvizsgálása során több utasítást megszüntetésre, többet módosításra jegyeztünk elő; egységes keretbe foglalt kiadásukra – jogi egyeztetést követően – 2004 első félévében kívánunk sort keríteni.

A Bélyegmúzeumban a villamos rendszer felülvizsgálata során feltárt veszélyforrásokat megszüntették.

A 2004-ben indítandó balatonszemesi beruházás (lábaspajta építése, kertfelújítás, épületgépészet és villamos rendszer megújítása, hírközlési emlékmű felállítása) előkészítéseként a kaposvári Arker's Kft.-vel elkészítettük az engedélyezési terveket.

Gyűjteményi munkák

A Bélyegmúzeumban a számítógépes hálózat kiépítését követően megkezdődött a nyilvántartás programjának tesztelése. A program a 13 milliós állomány meglévő nyilvántartására épült. Az új múzeumi törvény végrehajtási rendeleteként megjelent nyilvántartási szabályzat, sajnos, a Bélyegmúzeum sajátos rendszerére nem alkalmazható, ezért a múzeum felmentést kért annak bevezetése alól. A Bélyegmúzeum gyűjteménygyarapodását az alábbi felsorolás mutatja:

Magyar bélyegek gyűjteménye	51 298 db
Külföldi bélyegek gyűjteménye	21 212 db
Vegyes gyűjtemények	9 658 db
Könyvtár	109 db

A Postamúzeumban nyugdíjazás, munkaviszony-megszűnés, haláleset miatt több gyűjteményt (rádió és televízió, egyéb műszaki emlékek, bélyegzők, telefonkártyák, aprónyomtatványok stb.) új gyűjteménykezelő muzeológusok vettek át, ennek következtében a gyarapítás és a leltározás munkája lelassult.

A kép- és ábrázolás-gyűjteményében őrzött mintegy 5500 történeti értékű fénykép digitalizálási munkája pályázati pénzeszközök segítségével befejeződött. A képalírások ellenőrzése – nyugdíjas szakértők bevonásával – még folyik; a digitalizált gyűjtemény honlapunkon minden érdeklődő számára elérhető lesz.

A Postamúzeumban jelentős üzem- és ügyviteli berendezések restaurálása fejeződött be: a kisújszállási feldolgozószoba bútorai, levélszekrények, asztalok, padok stb. Emellett két szállítástörténeti ritkaság, egy delizsánsz és egy Mátyás-kocsi kis mintáját készítettük el.

Az adattárban őrzött kéziratok kiadásának előkészítésével kapcsolatban végzett családtörténeti kutatások – a Forster és Pázmándi, illetve a Krammer és Kisfalvy családoktól – értékes személyes emlékekkel gazdagították a gyűjteményeket. A Postamúzeum gyűjteménygyarapodása az alábbiak szerint alakult:

Tárgyi gyűjtemények	343 db
Dokumentációs gyűjtemények	1170 db
Könyvtár	584 db

Tudományos munkák

A Bélyegmúzeumban elkezdődött *A világ postásai bélyegképeken* című virtuális kiállítás anyaggyűjtése és szerkesztése. Elkészült az 1871-es kő- és fémnyomatos magyar bélyegek változatait bemutató, a Bélyegmúzeum honlapjára kerülő virtuális kiállítás forgatókönyve. A dr. Soó Rezső-emlékév eseményeire, a debreceni emlékülésre és a centenáriumi kiállításokhoz kisebb-nagyobb tanulmányok készültek.

Mivel a Bélyegmúzeum a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától a kötelezően előírt új nyilvántartási rendszer bevezetése alól felmentést kért, ez várhatóan komoly egyeztetéseket von maga után.

A Postamúzeumban megkezdődött az új múzeumi nyilvántartási rendszer bevezetése, a nyilvántartási szoftverek készítésével és tesztelésével összefüggő egyeztetések sora.

A Postamúzeumban jelentős előrelépést jelentett az adattár anyagának rendezése, feldolgozásának megkezdése. A 2002. évi évkönyvünkben több adattári kéziratot jelentetünk meg; s különösen a jeles postásszemélyiségek életéhez kapcsolódó kutatások jártak eredménnyel.

Átfogó tanulmány készült és jelent meg évkönyvünkben Kőszeg postatörténetéről, amelyre a kőszegi kiállítás forgatókönyvét kívánjuk alapozni.

A Postamúzeum könyvtárában elkezdődött a bekötött kéziratok, diplomamunkák, valamint a postai évkönyvek cikkeinek analitikus feldolgozása, továbbá egy hírközlési internetes címlista és bibliográfia készítése.

A *Magyar múzeumok* című folyóirat hasábjain két alkalommal, az első és a negyedik negyedévi számban jelent meg beszámoló a Postamúzeum életéről.

Jelentős kutatómunka kapcsolódott a Telefónia Múzeum *A lármafától a világhálóig* című állandó kiállításának digitalizálásához, a tárgyakhoz kapcsolódó rövid, lexikonszerű szócikkek elkészítéséhez.

A Futics-pályázat az alapítvány ebben az évben virtuális kiállítások forgatókönyveire írta ki, hogy kiállítási szoftverünk *használata* megkezdődjön. A forgatókönyvekhez kapcsolódó kutatások rávilágítottak a szakfolyóiratok cikkadatbázisának hiányára.

Az alapítvány 2002. évi évkönyvében befejeződött a postatörténeti kronológia – a kiegyezéstől 1990-ig – közreadása, a magyar posta szakági szétválásáig megjelent, történeti szempontból figyelemreméltó postai rendeletek gyűjteménye.

Kiállítások

A Bélyegmúzeum kiállításai:

- *Halasi csipkecsodák*, Bélyegmúzeum;
- *Pro patria et libertate*, Hadtörténeti Múzeum, Sárvár Evangélikus Parókia;
- *Deák és kortársai*, Deák téri Evangélikus Gimnázium, Csokonai Művelődési Ház;
- *Soó Rezső-émlékiállítás*, Debreceni Egyetem;
- *100 éve született dr. Soó Rezső*, Delizsánsz Kiállítóterem;
- *Magyarország természeti értékei*, Diószegi Sámuel Oktató Központ;
- *A Magyarország 1000 éve bélyegképeken* című vándorkiállítás a Soó-émlékéhez kapcsolódóan a debreceni általános iskolákban fordult meg.

A Postamúzeum kiállításai:

- *Balaton-felvidék hírközléstörténete*, Nagyvázsony, új állandó kiállítás;
- *A pécsi posta évszázadai*, Pécs, új állandó kiállítás;
- *Rádiós születésnapok*, Postamúzeum;
- *10 éves a Westel Rt. mobiltelefon szolgáltatása*, Postamúzeum, időszaki kiállítás;
- *Ipari táj*, Postamúzeum, időszakos fotókiállítás;
- *A magyar posta 135 éve*, Balatonalmádi, Debrecen, vándorkiállítás.

A Bélyegmúzeum kiállításait az év folyamán 20 789, míg a Postamúzeum állandó és időszakos kiállításait 136 939 látogató tekintette meg.

Az év *múzeuma 2002* pályázat beadásával egyidejűleg mind a 11 kiállítóhelyünkön megkezdtük a kiállítások felfrissítését, javítását, amit április végére fejeztünk be. A Pos-

tamúzeum két tervezett kiállítása csak előkészületben valósult meg: a kőszegi kiállítóhely építése a műemléki hatósággal folytatott eredménytelen egyeztetések, a szentendrei Szabdtéri Néprajzi Múzeum járszárokszállási postájának berendezése egy peres eljárás elhúzódozó lezárása miatt 2004-re tevődött át.

Elkészült a Postamúzeum első virtuális kiállítása a sikeres e-világ pályázat anyagi támogatásával, valamint a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen kifejlesztett, múzeumi tulajdonba került szoftver alkalmazásával. A múzeum honlapját felkeresők megtekinthetik a Telefónia Múzeum *A lármafától a világhálóig* című állandó kiállítását, amely magyar, angol és német nyelven március közepén kerül fel a világhálóra a digitalizált történeti fényképgyűjteménnyel együtt.

Közönségkapcsolatok, rendezvények, sajtó

Az alapítvány és múzeumi 2003-ban közel félszáz sajtó rendezvényt tartottak, amelyeken mintegy másfél ezer résztvevőt regisztráltak.

Az alapítvány auditoriumában az alapítók és társszervezeteik által tartott 66 szakmai összejövetelnek adtunk helyet, amelyeken 2077 fő jelent meg.

Öröndöletesen megnőtt a két múzeum gyűjteményeit felkereső kutatók száma. A Bélyegmúzeum könyvtárát 228, a Postamúzeumét 236 kutató kereste fel.

A múzeumi kiállításokat összesen 157 728 fő látogatta meg; a Bélyegmúzeumban 323, a Postamúzeumban 2474 tárlatvezetést regisztráltak. A Bélyegmúzeum kiemelkedő rendezvényei voltak:

- A Soó Rezső-emlékv eseményei (Soó Rezső-diákvetélkedő meghirdetése, sírkoszorúzás és templomi megemlékezés, Debrecenben emlékkiállítás és emlékkonferencia).
- A csipkevarró bemutatók (a halasi csipkéket bemutató kiállításon majdnem havi rendszerességgel tartott a halasi csipkeház csipkevarró bemutatót).
- A Maffit-ülések.
- A XI. kerületi bélyeggyűjtőkör összejövetelei.

A Postamúzeumban a rendszeres rendezvények (Távközlési Majális, Szent Iván-esti tűzugrás Hollókőn, Postai Világnapi koncert) mellett az alábbi jelentős események voltak:

- Fogadás a múzeumi majálison *Az év múzeuma 2002* díj elnyerése örömeire.
- Csatlakozás a *Múzeumok éjszakája* programhoz tárogatóesttel.
- Zarándoklás a lakihegyi antennatoronyhoz.
- Tomcsányi István-emlékülés Miskolcon, emléktábla-avatás Berzéken.
- Kerekasztal-beszélgetés a jubiláló rádióállomások vezetőivel.

Az alapítvány szervezte a 152 tagot számláló Múzeumi Egyetértés Egylet rendezvényeit, amelyeken 10 alkalommal mintegy 1050 fő volt jelen.

Az alapítvány auditoriumában helyet adott az Andrassy-társaság összejöveteleinek, a Budafoki Saxlehner András Egyesület kihelyezett üléseinek, és fogadta a VI. kerületi önkormányzat reprezentatív rendezvényeit (pl. a Szófia egyik kerületével kötött testvérvárosi egyezmény megkötése).

Vidéki rendezvényként kell megemlékeznünk azoknak az emléklapoknak az átadásáról, amelyekkel a Postai Világnap alkalmából a 100 éves postahivatalokat köszöntette az alapítvány.

Sajtókapcsolataink hagyományosan kiegyensúlyozottak, a múzeumok több televíziós és rádiós híryanagban szerepeltek.

Kiadványok

- *A magyar műsorszórás 70 éve* címmel megjelent a Rádió és Televíziómúzeum állandó kiállításának magyar és angol nyelvű katalógusa.
- Szórólap készült az alapítvány múzeumairól (a Balaton melletti szállodákban, üdülőkben terítettük, és eljuttattuk minden alapítványi vállalatnál dolgozó munkatárshoz).
- Megjelent a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 2002. évi évkönyve.
- *Az év múzeuma 2002* címmel CD-ROM készült.

Budapest, 2004. január 28.

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 2004. évi munkaterve

Az alapítvány és múzeumai 2004-ben az alapítványi létforma 15. esztendejébe lépnek. Kuratóriuma szeretné, ha a Postamúzeum 2003. évi elismerését – *Az év múzeuma 2002* fődíjat – követően 2004-ben az alapítók elnyernék „*A kultúra támogatásáért*” díjat annak a kiegyensúlyozott múzeumfenntartásnak és fejlesztésnek elismeréseként, amelyet az elmúlt 15 esztendőben kifejtettek.

Igazgatás és gazdálkodás

A munkaerő-nyilvántartások átvételéhez, az adatszolgáltatási kötelezettséghez kapcsolódó feladatok beépítése az alapító okiratba, a szervezeti és működési szabályzatokba.

Munka-, baleset-, tűz-, vagyónbiztonsági és érintésvédelmi felülvizsgálat az alapítványnál és a múzeumokban.

A mobil postaszolgálat megindulásával, a posta modernizációjával összefüggésben gyűjtések és gyűjtőutak szervezése, archiválási megállapodások kötése a területi postaszervekkel.

A Matáv archiválási bizottság munkájának számbavétele, területi raktárak felkeresése és a leltározások megszervezése.

Pályázattervek készítése, pályázatok benyújtása és sikeres pályázatok esetén a pontos megvalósítás és elszámolás megszervezése.

Gyűjteményi munkák

A veszélyeztetett (balatonszemesi mozgópostavagon) és jelentős restaurálásra szoruló (Mercedes rádióközetítő kocs, felügyelőszéki mérőkocsi) járművek felújításának megindítása pályázatok benyújtásával.

A szabadtéri műtárgyak állagvédelmének, festésének elvéggeztetése, beleértve a feliratokat és ismeretterjesztő, tájékoztatótáblákat is.

Szűrőpróbaszerű állományellenőrzések a raktárakban; a mozgási naplók és a kiállításokba kihelyezett tárgyak listájának tételes ellenőrzése.

A dokumentációs gyűjtemény leltározásának meggyorsítása, a térképgyűjtemény, valamint az okmány- és iratgyűjtemény új kezelőjének betanítása.

A Bélyegmúzeum anyagának, elsősorban a magyar anyagnak elektronikus nyilvántartásba vétele.

A postatörténeti gyűjteménygyarapításra megvalósítási és raktározási terv készítése.

Tudományos tevékenység

Az elkövetkező évek jelentősebb évfordulóira készülve a két múzeum történetére vonatkozó okmányok és adattári iratanyagok jegyzékbe vétele.

A távbeszélőtörténeti gyűjtemény katalógusának elkészítése.

A balatonszemesi új kiállítás forgatókönyvének elkészítése a koncepcióterv alapján.

A Bélyegmúzeum új kiállítás-sorozatához *Európa történelme, kultúrája bélyegképekben* című koncepció- és kutatási terv készítése.

A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban tavasszal megnyitandó jászárokszállási postahivatal berendezése.

A Csonka-féle postautó 2005. évi centenáriumára készítendő kiállításához adatgyűjtések és forgatókönyv készítése.

Az 2003. évi alapítványi évkönyv tanulmányainak elkészítése; pályázati támogatásokkal kiállítási katalógusok megjelentetése.

Kiállítások

- Állandó kiállítás berendezése a jászárokszállási fogadóban, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban.
- A kőszegi postamesterház állandó kiállításának berendezése.
- Swind Ferenc életmű-kiállítása.
- Postás egyenruhák kiállítása a Textilmúzeumban.
- Virtuális kiállítások:
  - A magyar televíziózás fél évszázada,
  - 1871-es kő- és réznyomatos bélyegek,
  - Tábori postán érkezett emlékek az első világháborúból.

Közönségkapcsolatok

A hagyományos állandó rendezvények, a világnapok, a hollókői Szent Iván-napi kirándulás mellett a szakmai egyesületek – Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesület, Magyar Filatéliai Tudományos Társaság stb. – és a kerületi önkormányzati rendezvények múzeumi helyszíneinek biztosítása.

A Postamúzeumban, amely az „*Andrássy út – Világörökség*” összejöveteleknek, az Andrássy Társaság és a Saxlehner Egyesület rendezvényeinek is helyet ad, előadássorozat indul az európai világörökségek bemutatására.

A két múzeum baráti köre, a Múzeumi Egyetértés Egylet számára a nyári hónapok kivételével havonta lesznek rendezvények, elsősorban a kisebb budapesti szakmúzeumok, például a Magyar Elektrotechnikai Múzeum, a Róth Miksa Emlékmúzeum, a Malomipari Múzeum stb. meglátogatására.

A pályázati eredményektől függően, amennyiben az alapítvány támogatást nyer a tervezett virtuális kiállításához, összejövetelek szervezése a társkiállító intézményekkel és magángyűjtőkkel.

A Bélyegmúzeum új kiállítás-sorozatához tematikus, tantárgyakhoz kötődő diákfoglalkozások szervezése.

Felújítások, beruházások

Az alapítvány 15 éves fennállása során beruházást csak 1995-ben, a diósi múzeum és szabadtéri bemutatóhely létesítésekor végzett. Gazdálkodására a jól előkészített, több fázisban megtervezett felújítások (Bélyegmúzeum villamos berendezéseinek felújítása, Postamúzeum fűtéskorszerűsítése stb.) jellemzők. A berendezések, munkaeszközök fejlesztését legtöbbször pályázati támogatások is segítették, s így pénzügyi terveinkben sem képeztek jelentős költséget.

Az alapítvány múzeumi és kiállítóhelyei gondozott állapotban vannak, bár a tisztasági festés, mázolás és a vizesblokkok felújítása a Bélyegmúzeumban és a Postamúzeum auditoriumában szükségessé vált.

A balatonszemesi Postamúzeum azonban elhanyagolt képet mutat. Az 1960-as évek közepén emelt, megroggyant kocsiszín, a gyöngykvaccsal betakart udvar, a beton virágtartók, a szögvasból készült padok, a beteg fenyőfák nem archaikus szépségükkel, hanem szegényes kopottságukkal tűnnek ki a nagy látogatottságú balatoni kiállítóhelyen. Az esztétikai megjelenés azonban ezredrangú gond ahhoz képest, hogy az 1920-as évekből származó mozgópostavagon fölé nem emeltek tetőt, és annak napjainkra elkerülhetetlenné vált restaurálására gondolni sem szabad addig, amíg tető alá nem kerül. A kiállítótér padozatának téglaburkolata olyan fokú porladásnak indult, hogy cseréje elodázhatatlan, hasonlóképpen a villamos hálózat teljes cseréje. A településen megépült csatornahálózatra rá kell csatlakoznunk, és megszüntetni az egyfülkés szabadtéri illemhelyünk derítőjének használatát. Az utcai járókelőkre veszélyessé vált, részletekben többször újrarakatott téglakerítést teljesen fel kell újítani. A szabadban álló gépjárműveket védőtető alá kell helyezni, s végezetül – különös tekintettel az autóposták elterjedésére – létre kell hozni a postai szállítás történetének korszerű, interaktív kiállítóhelyét.

A szolgálatuk teljesítése, munkavégzésük közben erőszakos halállal vagy balesetben életüket vesztett hírközlési dolgozók emlékére állítandó szoborkompozíció – Trischler Ferenc alkotása – itt, a közel 250 éve postahelyként ismert múzeum kertjében állna. A hírközlési emlékmű felavatását fővédnökével, Kovács Kálmán informatikai és hírközlési miniszterrel 2004-ben halottak napján tervezzük.

A 2004. évi költségvetésben szerepeltetett beruházás kiterjedne a járművek, benne a mozgópostavagon védelmét biztosító lábaspajta felépítésére, a kiállítási épület, az egykori istálló szükséges felújítására, a kerítés és a kapu újjáépítésére, a kert rendezésére, az emlékmű felállítására és a kiállítási installációk beépítésére. A beruházáshoz szükséges kiviteli tervekkel, érvényes építési engedélyekkel az alapítvány rendelkezik.

Budapest, 2003. október 20.

A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2004. évi beszámolója

Igazgatás és gazdálkodás

A munkaerő-nyilvántartások gondozása és az adatszolgáltatási kötelezettség alapítványi feladatként bekerült az alapító okiratba, amelynek módosításával névcserére is sor került. A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Hírközlési Múzeumi Alapítványra változtatásával csatlakoztunk azokhoz az európai postamúzeumi intézményekhez, amelyek nevében az elmúlt évtizedben a posta szót kommunikációra cserélték. A változások ügyrendi és ügyviteli bevezetése folyamatban van.

Az alapítvány 2004-ben kiemelkedő munkájának a balatonszemesi postaház hővítését, a kocsiszíneként használandó lábaspajta megépítését, a műemlék istállóépület teljes felújítását, valamint az új kerítés, kapuzat létesítését tekintette nem utolsó sorban azért is, hogy az udvaron méltó emléket állítson a hírközlési szolgálatuk teljesítése közben balesetben vagy erőszakos támadásban életüket veszítetteknek. Az emlékművet a 2003-ban meghirdetett pályázat nyertese, Trischler Ferenc pécsi szobrászművész készítette el.

Megtörtént a múzeumok munka-, baleset-, tűz- és vagyonvédelmi felülvizsgálata. A Bélyegmúzeum tűzvédelmi berendezésének kötelező cseréje azonban – forrás és garancia hiánya miatt – megoldatlan maradt.

A Matáv Rt. archiválási bizottságának munkáját értékelve a végrehajtásért felelős PKI Távközlésfejlesztési Intézet 2005-ben új tagokat és vezetőket jelöl ki a bizottságba.

A Postamúzeum a nagyvázsonyi kiállítás katalógusához, valamint a balatonszemesi műemlékistálló felújításához összesen 5 M Ft pályázati támogatást kapott. Rendszerben és határidőre elszámolt az e-Világ I. pályázaton nyert 20 M Ft-tal.

A Bélyegmúzeum az új állandó kiállításának katalógusához, a nagy értékű bélyegek bemutatószekrényének biztonsági fóliázásához és a múzeum honlapjának és virtuális kiállításának létrehozásához összesen 8,5 M Ft pályázati támogatást nyert.

Múzeumigazgatási szempontból ebben az esztendőben kellett bevezetni az új nyilvántartási szabályzat előírásait és tesztelni az elektronikus leltárkönyvek készítését, használatát.

A Postamúzeum épületének eladása 2004 második felében a múzeum érdekében aktivizálta az írott és az elektronikus médiákat, valamint a múzeum mellett álló társadalmi szervezeteket. Az adásvételi szerződés semmisségének kimondására beadott bírósági keresethez szakvélemények, értébecslések készíttetése és a postai, majd alapítványi ráfordítások igazolása válik szükségessé. Jelenleg bírói letétbe helyezzük el a havi bérleti díjakat. A Terézvárosi Önkormányzattól ugyanis nem kaptunk hivatalos értesítést az önkormányzattal kötött bérleti szerződés felmondásáról vagy másra ruházásáról.

Gyűjteményi munkák

A Bélyegmúzeum gyűjteményei az alábbiak szerint gyarapodtak:

Magyar bélyegek gyűjteménye	35 521 db
Külföldi bélyegek gyűjteménye	27 481 db
Vegyes gyűjtemények	315 db
Könyvtár	79 db

Bér Andor jeles filatelista számos hazai és külföldi kiállításon díjazott, többmillió értékű bélyeggyűjteményt ajándékozott a Bélyegmúzeumnak. Az egyházi állam, a Vatikán előfutárlevelei és bélyegei 96, a magyar előfutár-gyűjtemény 85 kiállítólapot tölt meg. Bér Andor dr. Soó Rezsőhöz hasonlítható nagylelkűséggel adományozott. Jeles adományként kapta meg a múzeum Cornides Sándortól a Podvilk postatörténetének filatéliai relikviáit is 85 kiállítólapon.

A Postamúzeumban az alábbi gyarapodást regisztráltuk:

Tárgyi gyűjtemények	356 db
Dokumentációs gyűjtemények	3500 db
Könyvtár	66 db

Jelentős ajándékként vételezte be a Postamúzeum dr. Forster Károly vezérigazgató-helyettes postatörténeti dokumentumgyűjteményét, valamint a jeles postás család, dr. Pázmándi Mihály postatitkár és fia, dr. Pázmándi Gábor postaigazgató okmány-, irat- és fényképhagyatékát.

A Postamúzeumban raktárellenőrzések voltak. A táviró- és távbeszélőtörténeti gyűjtemények a többszöri költözés, valamint a jelenlegi helyük, a Gyáli úti épület eladása miatt egyrészt elhanyagolt, másrészt veszélyeztetett állapotba kerültek. A megnyugtató állagvédelem érdekében a Puskás Tivadar Távközlési Technikum diákjainak bevonásával a tárgyak becsomagolását tervezzük.

Megkezdődött a balatonszemesi kocsiszínbé kerülő gépjárművek állagvédelme, felújítása.

A Bélyegmúzeum kiállítóteremében megkezdtek a nagy értékű bélyegek tárlóinak biztonsági fóliával való ellátását.

A Postamúzeumban megkezdődött a 20/2002. NKÖM rendelet utasításainak alkalmazása a nyilvántartási szabályzat felülvizsgálatával.

A térképtárban, valamint a műszaki rajz- és műszaki dokumentáció gyűjteményben az új gyűjteménykezelő megkezdte a hirtelen elhunyt kezelő anyagának átvételét, leltározását.

A Postamúzeum vidéki kiállítóhelyeire kihelyezett tárgyainak listái hiányosak, az évek során kicserélt vagy a raktárba visszakerült tárgyak nincsenek regisztrálva, egyeztetésük folyamatban van.

A Bélyegmúzeum magyar bélyeggyűjteményének számítógépes nyilvántartási programját használatba vették, a feldolgozást három muzeológus végzi.

Tudományos munka

A kőszegi kiállításához helyi levéltári kutatások és a soproni gyűjtemény dokumentumainak átvizsgálása társult. A kőszegi kiállításra a világ postabélyegein fellelhető hírvivő- és postásábrázolások összegyűjtése, digitális feldolgozása elkészült.

A Postamúzeum történetének ismeretlen részleteit a Magyar Országos Levéltárban és a Közlekedési Múzeum adattári anyagában sikerült felkutatni.

Megkezdődött a távbeszélő-történeti gyűjtemény katalógusának anyaggyűjtése, a tárgyak fényképezése digitális kamerával.

Elkészült a balatonszemesei új állandó kiállítás szinopszisa, s megkezdődtek a szállítás-történeti kutatások.

A keszthelyi Helikon Kastélymúzeum kocsigyűjteményébe kihelyezendő postakocsi kiállításához összegyűjtöttük szakkönyveink és folyóirataink kocsi- és szállítástematikájú ábrázolásait, valamint a csomagküldésre vonatkozó dokumentumokat.

Az évközben múzeumunkhoz került adományokból a Forster-hagyaték fénykép-, nemzetközi, tábori posta anyag tudományos kutatása megtörtént, s ezen túl a személyes iratokból teljes szakmai életrajz készült.

Gazdag képanyaggal készült a nagyvázsonyi kiállítás kétnyelvű, magyar–angol katalógusa, továbbá készülnek a 2003–2004. évi alapítványi évkönyv tanulmányai, gyűjteményi közleményei is.

Kiállítások

- *Magyarország természeti értékei bélyegképeken*, Csokonai Művelődési Ház, Budapest és Janus Pannonius Múzeum, Pécs;
- *90 éves Füle Mihály* életmű kiállítás, Kossuth Művelődési Központ, Cegléd;
- *Swind Ferenc gyűjteményes kiállítása*, Bélyegmúzeum, Budapest;
- *100 éves a Zsolnay-porcelán*, Pécs 1. számú postahivatal;
- *Iparművészeti remek bélyegképeken*, Iparművészeti Múzeum, Budapest;
- *Utak Európába* bélyegnapi kiállítás, Veszprémi Egyetem;
- *A bélyegtervtől a megvalósulásig*, Mafitt Szalon, Budapest;
- *Szent István bélyegképeken*, Mafitt Szalon, Budapest;
- *Magyarország flórája és faunája bélyegképeken*, Kína, külügyi kapcsolatok keretében;
- *Dudás László népművészeti bélyegei*, Kína, külügyi kapcsolatok keretében;
- *Karácsonyi bélyegek és vázlatok*, Pécs 1. számú postahivatal;
- *A világ postásai, európai postautak, Kőszeg postatörténete*, Postamúzeum, Kőszeg;
- *Postások zászlói*, Pécs 1. számú postahivatal;
- *Postai pénzforgalom*, Szolnok 1. számú postahivatal;
- *Dr. Forster Károly élete és munkássága*, Postamúzeum, Budapest.

Közönségkapcsolatok és rendezvények

A múzeumok – mint szakmai intézmények – az alapítók számos rendezvényének adnak otthont. A Postamúzeum auditórium a több tudományos konferenciának, rendszeres klubfoglalkozásnak, múzeumi ismeretterjesztő előadásnak és vetítésnek adott otthont. Az „*Andrássy út – Világörökség*” kapujában lévő intézményként a kerületi polgármesteri hivatal néhány rendezvényét is fogadta. A 2004-ben tartott 55 szakmai összejövetelen 25 000 fő jelent meg.

A Postamúzeum az Informatikai és Hírközlési Minisztérium *e-Világ digitális tartalom és kultúra* pályázati támogatásával a Telefónia Múzeum *A lármafától a világhálóig* című virtuális kiállítását és a fotótár 5500 darabos fényképgyűjteményét tette fel a világhálóra, honlapjának megújulásával együtt. Április 6-án Jambrik Mihály közigazgatási államtitkár ünnepélyes keretek közt nyitotta meg a múzeum www.postamuzeum.hu weboldalát.

A Bélyegmúzeum gyakori látogatói az alapítók és az Informatikai és Hírközlési Minisztérium külföldi vendégei. A múzeum a bilaterális egyezmények éves programjaiból is részt vállal külföldre készített kiállításaisal. Évente többször színhelye a bélyegek ünnepélyes forgalomba bocsátásának, rendszeresen fogadja a Mafitt-üléseket; ifjúsági filatelista baráti kört hozott létre, amelynek tagjai kéthetente a múzeumban találkoznak.

A múzeumok rendszeres kapcsolat tartanak Európa jelenleg legfiatalabb társintézményével, a szlovák Postamúzeummal.

Az alapítvány a Múzeumi Egyetértés Egylet tagjai számára 70–100 fős részvétel mellett 10 összejövotelt rendezett. Közöttük az évenként ismétlődő Múzeumi, illetve Távközlési Majálist, a Szent Iván-napi tűzugrást és az adventi koncertet.

A Postamúzeum ez évben is csatlakozott a Múzeumok Éjszakája és a Kulturális Örökség Napja programokhoz.

Alapítványunk közönségkapcsolatában két esemény bizonyult átütően eredményesnek. A Postamúzeum eladását övező híradások megnövelték a múzeum körül szerveződő civilszervezetek tagjainak aktivitását, tiltakozva a múzeum esetleges kiköltöztetése ellen. A balatonszemesi hírközlési emlékmű felállítása pedig szakmai körökben váltott ki megbecsülést. Az alapítvány sokszínű tevékenysége a méltatlan vagyonvesztés és a méltó emlékezés kettős szorításában kapott elismerést.

Budapest, 2004. december

A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2005. évi munkaterve

Igazgatás és gazdálkodás

- A 2005. esztendő különösen sok jubileumi eseménnyel fonódik össze.
  - 120 éves a Postamúzeum gyűjteménye, amit először az 1885. évi országos kiállításon mutattak be.
  - 110 éve, 1895-ben a millenniumi kiállításra tervezték leendő épületét a Városligetben.
  - 1955-ben nyílt meg első állandó kiállítása a Postavezérgazgatóság toronyszobáiban.
  - A Bélyegmúzeum alapításának 75. évfordulóját ünnepli.
  - A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 15 éves.
  - A Rádió és Televíziómúzeum 10 éves.
- A szorosán vett múzeumi és alapítványi évfordulók összekapcsolódnak a Csonka-féle postautó centenáriumával és a magyar rádiózás megindulásának 80. évével. A fentiek igazgatási és gazdálkodási feladatainkat is befolyásolják, hiszen a szerény, ám méltó megemlékezések kisebb-nagyobb felújításokat, a szélesebb nagyközönség érdeklődését is kiváltó rendezvényeket igényelnek.
- A 20/2002. NKÖM rendelet előírta és múzeumainkban 2004-től bevezetett új nyilvántartási rendről írásos és elektronikus formában a múzeumi szerverről is elérhető útmutatót kell készíteni, amely 2005 második negyedévtől az alapítvány névváltoztatása miatt megújításra szoruló szervezeti és működési szabályzattal, valamint az alapítvány, illetve múzeumi működésével kapcsolatos szabályzatokkal és igazgatói utasításokkal írott formában a könyvtári olvasóban és a titkárságon, elektronikus formában a belső hálózaton lesz elérhető.
- A pályázati rendszer anyagi lehetőségeivel élni kell továbbra is, és részvételünket ki kell terjeszteni az uniós pályázatokra is.
- A Postamúzeum épületének eladása, valamint az alapítvány által elindított *adásvétel semmisségi* per sok előre nem látható igazgatási és gazdálkodási feladatot tartogat számunkra. A támogatásunkra mögénk felsorakozott társadalmi szervezetekkel és médiákkal rendszeres kapcsolatot kell tartanunk.
- Gazdálkodásunkban előnyt kell adnunk, és az első félév végéig el kell végeztetnünk a Bélyegmúzeum kiállítótermének, illetve lépcsőinek burkolását, a tisztasági festését és mázolást, valamint a források ismeretében a mosdóhelyiségek felújítását.

Gyűjteményi feladatok

- A távközléstörténeti gyűjteményből (Gyáli úti raktár) a Puskás Tivadar Távközlési Technikum diákjaival közösen tervezett akcióban minden diák örökbe fogad két-két tárgyat. Azt tanárai és a muzeológusok iránymutatásával és jelenlétében letisztítja, majd becsomagolja. A két művelet között megtörténik a tárgyak digitális leltárfotóinak, majd a tárgy és örökbefogadója közös fényképének elkészítése. A tárgyak a többszöri költöztetés miatt igényelnek jelentősebb tisztítást, az esetleges újabb költözésre tekintettel csomagolást.

- A gyűjteménygyarapítás érdekében a megújuló Matáv archiválási bizottsággal egy időben életre kell hívni egy postait is; a bizottságok tagjaival két napos összejövetel keretében ismertetni kell a múzeumi gyűjteményeket és azok hiánylistáit.
- A balatonszemesi kiállítás tárgyait, köztük a mozgópostavagont május közepéig restaurálni kell.

Tudományos munka

- Forgatókönyvek elkészítése az alábbi kiállításokhoz:
  - Világegyetem, bélyegtörténelem, Bélyegmúzeum;
  - Remekművek jelige alatt, Bélyegmúzeum;
  - 100 év postacsomagjai, Helikon Kastélymúzeum, Keszthely;
  - A kocsiszekértől a mobilpostáig, Postamúzeum, Balatonszemes;
  - 100 éves a Csonka-féle postautó, Csonka János Múzeum, Budapest;
  - Postázott emlékek az első világháborúból vándorkiállítás;
  - 15 éves a Hírközlési Múzeumi Alapítvány vándorkiállítás.
- A múzeumok gyűjteményeivel összefüggő tanulmányok készítése a 2003–2004. évi évkönyvbe: Vejtey Ferenc, a filatéliai könyvtár mentora; Poppovits Frigyes Mirkó, a Bélyegmúzeum törzsgyűjteményét képező világhírű magyar klasszikus bélyegkülönlegességek gyűjtője; Czákó Elemér, a múzeum irattárának alapítója stb.
- A jubileumi eseményekhez kapcsolódó kutatások, mint a Postamúzeum történetének eddig nem ismert, a Közlekedési Múzeum adattárából származó dokumentumok közreadása.
- Katalógus kiadása a Bélyegmúzeum, valamint a balatonszemesi Postamúzeum állandó kiállításáról.
- Külföldi szakmúzeumi folyóiratok érdekesebb cikkeinek fordítása és ismertetése évkönyvünkben.

Kiállítások

A kiállítások a jubileumi eseményekhez, azaz két jelentősebb időponthoz, a májusi Távközlési, illetve Múzeumi Világnaphoz, valamint az októberi Postai Világnaphoz kapcsolódnak.

A *100 év postacsomagjai* című kiállítás a keszthelyi Helikon Kastélymúzeum kocsigyűjteményét bemutató istállóban kap helyet. A Magyar Királyi Posta kariol- és tárkocsijait mutatja be a fogatolt járművekkel való szállítás megszűnéséig, valamint a postai csomagszállítást az 1860 és 1970 közötti években.

A *kocsiszekértől a mobilpostáig* című balatonszemesi új állandó kiállítás a hírközlés történetébe ágyazva mutatja be a szállítójárműveket, köztük néhány *hungaricumot*: a kocsiszekér makettjét és a Csonka-féle postautó történeti dokumentumait. Interaktív többnyelvű kiállítás lesz.

Világegyetem – bélyegtörténelem címmel tervezi a Bélyegmúzeum új állandó kiállítását. A világanyag 1997-ig kerül ki a bemutatószekrényekbe, nagyobb magyar anyaggal, amelyhez néhány értékes nyomóeszköz bemutatása is társul. Az időszakos kiállítások tárlóiban a bélyegterveket állítják ki: *Remekművek jelige alatt* címmel.

A *100 éves a Csonka-féle postautó* című kiállítás megrendezése Budapesten a Bartók

Béla úton épült Csonka János Múzeum kiállítótermének teljes elkészültétől függ, azaz a XI. kerületi önkormányzat anyagi támogatásától.

A *Postázott emlékek az első világháborúból* című kiállítás vándorkiállításaként is bemutathatóan készül. Anyagát a Postamúzeum tábori postalapjainak gyűjteménye és a Bélyegmúzeumban őrzött, 1914 és 1919 között kiadott bélyegek és levelek adják.

A *15 éves a Hírközlési Múzeumi Alapítvány* című vándorkiállítás a 2005. év jubileumait is ismertetni fogja.

Közönségkapcsolatok és rendezvények

A 2005. évben a jubileumi megemlékezések, rendezvények rendszeres lehetőséget adnak a múzeum és a nagyközönség kiállítás-látogatáson túli és kötetlenebb találkozására.

Tavasszal a keszthelyi Helikon Kastélymúzeumban megnyíló kiállítással alapítványunk bemutatóhelyei 15-re, a Balaton-körüliek háromra nőnek. Ez szinte kínálja, hogy a múzeum hirdesse meg a szaklapokban a *Postamúzeumok a Balaton körül* kirándulóprogramokat, amelyeken a nagyvázsonyi, a keszthelyi és a balatonszemesi kiállításokat, valamint a település többi láttnivalóit tekinthetik meg az alapítók érdeklődő munkatársai.

Az elmúlt év tapasztalatai azt mutatják, hogy az írott és az elektronikus média figyelem, a ház eladásáról szóló vagy a múzeum elköltöztetéséért aggódó híradások sem váltanak ki számottevő látogatói rohamot. A fiatalság csak az ingyenes programfüzetekből tájékozódik, így azokban érdemes hirdetni.

A jubileumi év eseményei megérdemlik, hogy azokról – bemutatva a 15 éves alapítvány múzeumait és kiállítóhelyeit – készüljön egy vándoroltatható kiállítás, amelyet az év második felétől, de legkésőbb a Postai Világnaptól kezdve vándoroltatnánk a nagyobb közönségforgalmi térrel rendelkező postákon és a szakiskoláinkban.

Több mint egy évtizedes együttműködésünk a Puskás Tivadar Távközlési Technikummal megköveteli, hogy maradandó emlékekkel köszönjük meg, ha terveink szerint sikerül a kb. 8-900 db távközlés-történeti tárgy *becsomagolása*. Köszönetünket a technikum tornatermébe kihelyezett Ghymes-koncerttel tervezzük kifejezni, valamint egy keretezett fényképpel, amelyen a diák és örökbefogadott tárgyai láthatók.

A Postamúzeum történetére vonatkozó új kutatások széles körű megismertetésére múzeumtörténeti konferenciát rendezünk.

A jubileumi eseményekhez általában egy-egy emléknappal járul, amelyen kiállítás-megnyitók, előadások, ünnepek szerveződnek, mint az alapítvány 15 esztendejéről számot adó és a keszthelyi Helikon Kastélymúzeum dísztermébe tervezett ünnepség, amelyen a 15 éves alapítványunknál dolgozók megkapják a Honorarium Fidelitatis okleveleket és jutalmakat.

A Múzeumi Egyetértés Egylet 5 éves fennállása alkalmából a 10 éves Rádió és Televíziómúzeum kertjében szeretnénk kihirdetni a magyar rádiózás 80. évfordulójára a közszolgálati és a közműsor-szolgáltató rádiókkal közösen kiírt, *Életem nagy rádiós eseményei* című pályázatunkat.

Az Andrassy úti palota eladásával, a bírósági perrel kapcsolatos, előre nem látható fejlemények elvezethetnek olyan közönségkapcsolatokhoz is, amelyek inkább a tömegdemonstrációk körébe tartoznak. Kezelésükre fel kell készülni.

Budapest, 2004. december

Historia domus – Bélyegmúzeum, 2003–2004

A 2003-as év meghatározó eseménysorozata a dr. dr. h. c. Berei Soó Rezső akadémikus, kétszeres Kossuth-díjas botanikus születésének 100. évfordulóját ünneplő emlékévv szervezése volt, amelynek előkészítése már az előző esztendőben megkezdődött.

Február 12-én Debrecenben a Déri Múzeum dísztermében dr. Keresztes Péter, a Magyar Posta Rt. általános vezérigazgató-helyettese és Borbély Imre, a Debreceni Egyetem dékánja ünnepélyes keretek között forgalomba helyezte a magyar posta által kiadott *Jeles magyarok* bélyegsort, benne a Soó Rezső emlékbélyeget. Ugyanitt került meghirdetésre a debreceni általános iskolák részére a *Ki tud többet Soó Rezsőről* című háromfordulós ifjúsági vetélkedő a kétszeres Kossuth-díjas akadémikus, Debrecen város díszpolgára, az egyetem díszdoktora és a jeles filatelista tiszteletére. A részt vevő diákok feladata volt felkutatni, összegyűjteni és listába rendezni a Soó Rezső életével, munkásságával kapcsolatos debreceni emlékhelyeket és relikviákat.

Május 9-én, a madarak és fák napján a Nagyerdei Kultúrparkban került sor a vetélkedő első fordulójának eredményhirdetésére és a második forduló megindítására, amely magyar bélyegekkel kapcsolatos kérdések megoldása volt. Múzeumunk – mint a hagyaték és Soó Rezső nyughelyének gondozója – július 17-én a lejárt sírhely 25 évre szóló megváltása iránt intézkedett. Augusztus 1-jén a Farkasréti temetőben szerveztünk koszorúzási ünnepséget, ahol a tisztelet és az emlékezés virágait helyezték el: az MTA, a tanítványok, a Debreceni Egyetem, az Iparművészeti Múzeum, a Magyar Természettudományi Múzeum, a Déri Múzeum, valamint a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány képviselői. A koszorúzást követően a Mindenszentek templomban dr. Szederkényi Károly plébános úr emlékező szavai után Sirák Péter orgonaművész, a templom új, olasz típusú orgonájának készítője adott hangversenyt Soó Rezső emlékére.

Szeptember 16-án a Debreceni Lycium Kör kérésére *Magyarország természeti értékei bélyegképeken* címmel a magyar nemzeti parkok területén élő védett állat- és növényfajokat mutattuk be a Diószegi Sámuel Erdei Művelődési Ház kiállítótermében. A kiállítást meghitt ünnepség keretében dr. Aradi Csaba, a Hortobágyi Nemzeti Park igazgatója nyitott meg, aki szívhez és észhez szólóan hívta fel a diákok figyelmét természeti értékeink védelmére. A megnyitót követően került sor a vetélkedő második fordulójának eredményhirdetésére és a harmadik, utolsó forduló meghirdetésére, amelyet Haja Mária, a debreceni postaigazgatóság igazgatóhelyettese ismertetett: az utolsó fordulóban bélyegtervezésre kérte fel a továbbjutott iskolák diákjait. A kiállítás idején az iskolák részére a vetélkedőhöz kapcsolódó foglalkozásokat dr. Tábori Hajnalka, az oktatóközpont vezetője szervezett.

A Debreceni Egyetem Természettudományi Kara, a Déri Múzeum, az Iparművészeti Múzeum és a Bélyegmúzeum Soó Rezső-emlékkiállítás rendezett a Debreceni Egyetem könyvtári kiállítótermében, amelyet dr. Nagy János rektor és dr. Borbély Imre dékán nyitott meg szeptember 22-én. A megnyitó után a kiállítást készítőik koszorúkat helyeztek el a Fűvészkertben lévő Soó-szobornál.

A Magyarország természeti értékei bélyegképeken című kiállítás megnyitója

Szeptember 23-án a Déri Múzeum dísztermében emlékkonferenciát szerveztünk. A konferencia elnöke dr. Láng István, az Országos Környezetvédelmi Bizottság elnöke volt.

Az alábbi előadásokat hallgatva felelevenedett előttünk Soó professzor életútja: Vörös Lajos: A pályakezdés évei, Soó Rezső Tihanyban; Borbély György: Soó Rezső Debrecenben; Szabó T. Attila: Soó Rezső kolozsvári évei; Pálfalvi Pál: Soó Rezső és a Székelyföld kutatása; Borhidi Attila: Soó Rezső, az iskolateremtő; Dr. Aradi Csaba: Soó Rezső emlékezete a Hortobágyi Nemzeti Parkban; Dr. Lovas Márton: Soó Rezső és a tisztántúli flórakutatók; Priszter Szaniszló: Emlékeim Soó Rezsőről; Dr. Horváth Hilda: Soó Rezső, a műgyűjtő; Solymosi Jánosné: Soó Rezső, a tudós filatelista.

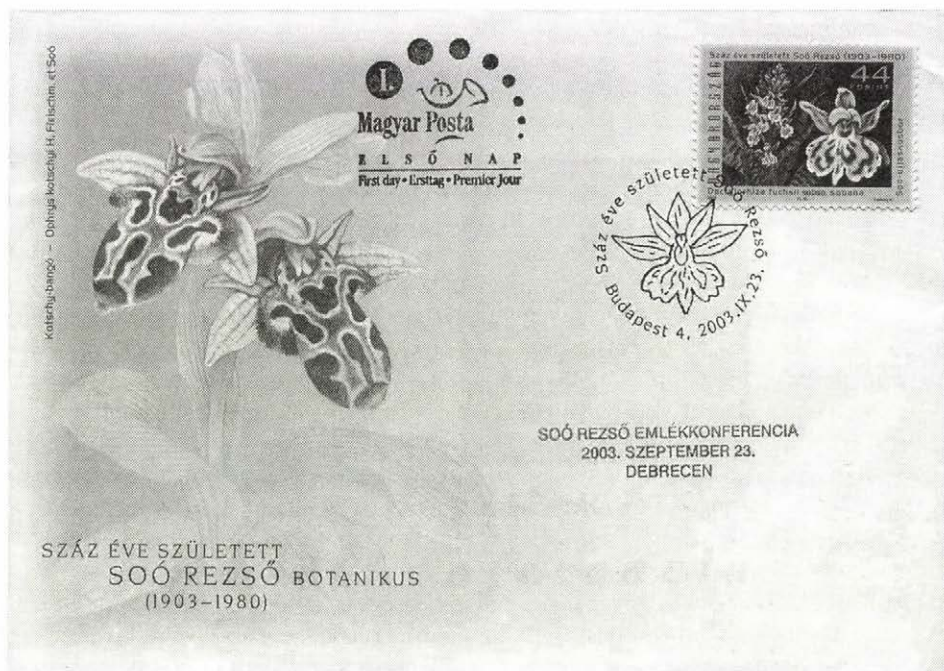
Az előadások összegzése kapcsán Láng István elnöki zárszavában emlékeit elevenítette fel. Elmondta, őt Soó Rezső inspirálta a bélyegek szeretetére, így neki köszönheti, hogy ma neves bélyeggyűjtő és a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság örökös elnöke.

A konferencia alkalmából a Bélyegmúzeum nevében kis ajándékkal leptük meg a megjelenteket. A Magyar Posta Rt. által forgalomba hozott, Soó Rezső emlékére kibocsátott FDC az alkalomra utaló lapot tartalmazott. A boríték elő oldalát *Soó Rezső emlékkonferencia 2003. szeptember 23. Debrecen* feliratú bélyegzővel láttuk el, s a helyszínen kizárólag a résztvevők számára egy-egy példányban ajándékoztuk. A különleges filatéliai dokumentumból összesen 150 darab készült.

Október 8-án a Postai Világnap debreceni ünnepeinek sorában megnyílt az átrendezett Soó Rezső emlékszoba új kiállítása. Jelen sorok írója vendégként részt vett a Postás Üdülő Hotelben rendezett világnapi ünnepségen, majd azt követően a vetélkedő harmadik fordulójára készült pályaművek, bélyegtervek zsűrizésében, a díjak átadásában. Az I. díj,

Emlékkonferencia a Déri Múzeumban

A különleges FDC

A Soó Rezső-vetélkedő zsűrije

Az I. díj átadása

a számítógép átadása után jelképesen a II. helyezést elért iskola jutalmát adta át, azaz egy Budapesti látogatást.

Húsz diákot és a kísérő tanárokat október 31-én alapítványunk látta vendégül. Mivel a diákok még nem jártak Budapesten, a Posta-, illetve a Bélyegmúzeum megtekintése előtt tárlatvezetéssel egybekötött látogatást szerveztünk részükre a Parlamentbe és az Operaházba.

A bélyeggyűjtés megkedveltetése érdekében a *Magyarország 1000 éve bélyegképeken* című kiállításunk vándorolt az év során a debreceni iskolákban. A vetélkedőt a debreceni postaigazgatósággal közösen szerveztük. Rác Tamásné igazgató asszony köszönőlevele szerint a vetélkedőt mind a diákok, mind a pedagógusok sikeresnek ítélték. Elértük közös célunkat, hogy a diákok megismerték Soó Rezsőt mint példaképet, továbbá megszerették a bélyegeket. Ezzel talán sikerült közelebb vinnünk a bélyegek világát ehhez a korosztályhoz.

A Soó Rezső emlékére szervezett centenáriumi eseménysorozat ismertetése után az azzal párhuzamosan és az azt követően szervezett bélyegmúzeumi történetekre térek át.

Január 18-án elkezdődött a *Múzeumi beszélgetések 2003.* évi programsorozata. Az alábbi témakörök iránt érdeklődők látogatták a rendezvénysorozatot.

Január 18.	Czirók Dénes	Kocsiposta története, viteldíj rendszere 1750–1850
Január 18.	Dr. Pernetzki László	A 20. századvég terméke az automata bélyeg
Február 15.	Gulyás László	Illeték- és okmánybélyegek
Február 15.	Glatz István	Tengerentúli bélyegkülönlegességek
Március 22.	Dr. Lovász András	Színes krajcárosok vésetjavításai
Március 22.	Dr. Molnár László	Filatélia és kutatás
Április 19.	Novotny Erzsébet	A bélyeggyártás új módszerei
Április 19.	Dudás László	Találkozás a grafikusművésszel, a bélyegkép-készítés titkai
Május 24.	Horváth József	Bér Andor előfutárlevelei
Szeptember 20.	Fülöp Sándor	Tengeralattjáró-posta
Szeptember 20.	Kovács Gergelyné	Postamúzeumi gyűjtemények bemutatása
Október 18.	Vass István	Nyomdai rendellenességek a magyar bélyegeken
Október 18.	Gulyás László	Hírlap-, illetve hírlap-illetékbélyegek
November 22.	Visnyovszki Gábor	Válogatott érdekességek a magyar filatéliában
November 22.	Király Tibor	Az 1921-es nyugat-magyarországi kiadások különlegességei
December 20.	Dr. Rill Attila	Gondolatok a díjjegyes-kivágásokról
December 20.	Ürmös Lóránt	Képeslapgyűjtés

Január 24-én *Vertel József, a bélyegtervező grafikus* című emlékalbum bemutatója volt múzeumunkban. A könyvet a közönség figyelmébe dr. Keresztes Péter, a Magyar Posta Rt. általános vezérigazgató-helyettese és Wehner Tibor művészettörténész, a könyv tanulmányának szerzője ajánlotta. Múzeumunk az emlékalbum bemutatásán túl annak létrejöttéhez is segítséget nyújtott.

Február 19-én a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal *Műtárgyvédelem és Európa Unió csatlakozásunk* címmel szervezett konferenciát a felmerülő kérdések új szabályozásáról. A konzultációra Nikodém Gabriella és jelen sorok írója kapott meghívást.

Debreceni diákok a Bélyegmúzeumban

Vertel József, a bélyegtervező grafikus című emlékalbum bemutatója

Április 18-án a Mabéosz székházában ifjúsági filatelistavetélkedőre került sor, amelyre több városból érkeztek versenyzőcsapatok. A Bélyegmúzeumot a zsűriben Angyal Erzsébet és Halász Alexandra képviselte.

A bélyegnapi kiállításon május 6. és 9. között a Hadtörténeti Múzeumban nagy sikerű kiállítást mutattunk be *Pro patria et libertate, Grafikák a Bélyegmúzeum gyűjteményéből* címmel. Ezzel egy időben a múzeum előterében *Rákóczi-bélyegek történelmi kontextusban* címmel a Rákóczi-évfordulóra nyitottunk kamara-kiállítást.

Április 26-án a kiskunhalasi asszonyok csipkevarró bemutatóján sok iskola diákjai mellett az előzetesen múzeumunkban járt érdeklődőket értesítettük, és akik az alkalmat megköszönve ismételt látogatáson vettek részt, valamint azokat a múzeumlátogatók, akik érdeklődésüket előre jelezve értesítést kaptak a program megrendezéséről.

Május 2-án Kóhalmi Csaba *Az 1956-os szabadságharc filatéliai emlékei* című, Mafitt székfoglaló előadását hallgattuk meg.

Május 9-én jelen sorok írója a veszprémi Kittenberger Kálmán Növény és Vadasparkban a *Magyarország állatvilága II.* című bélyegsorozat és blokk ünnepélyes forgalomba bocsátásán és a medvekifutó avatásán vett részt, amely döntően a soproni postaigazgatóság támogatásával készült el.

Május 17-én és 18-án rendezték meg a Magyar Nemzeti Múzeum kertjében a hagyományos Múzeumok Majálisát, amelyen múzeumaink évek óta nagy sikerrel vesznek részt. A rendezvényen az idén a Rákóczi-évfordulóhoz kapcsolódó bélyeges játékok kerültek az érdeklődés középpontjába.

Múzeumok Majálisa, 2003

A Bélyegmúzeum előterének részlete

Május 28-án, a Mabéosz tematikus gyűjtők szakosztályának kérésére, Szabó Jenő *Postásbrázolások a világ bélyegein* címmel kutatómunkájáról, a témával kapcsolatos tapasztalatairól tartott sikeres és különleges előadást, ugyanis ezt a témát ilyen részletességgel eddig nem dolgozta fel senki a világon.

Szomorú napunk volt május 30., amikor nyugdíjas muzeológustársunktól, a Mafitt és a Gervay Mihály Postatörténeti Alapítvány vezetőségi tagjától, a postatörténeti és filatéliai kutatások neves képviselőjétől, Sipos Józsefnétől vettünk végső búcsút Esztergomban. Számomra megtisztelő, egyben nagyon fájdalmas kötelesség volt – a család felkérésére – mindannyiunk nevében Zsuzsának istenveledet mondani.

Július 18-án jelent meg a *Művészetek* elnevezésű alkalmi bélyegsorozat két legújabb darabja. A bélyegeket a kortárs művészeti alkotásairól ismert Kelenföldi Szent Gellért Plébánián indította újtukra dr. Csáki György, a Magyar Posta Rt. elnöke. Az ünnepséget jelenlétével Varga Imre szobrászművész is megtisztelte, akinek alkotása reprodukálva szerepel az egyik bélyegen, és akinek sok szép művét csodálhatják meg a templomba látogatók.

Augusztus 29. és 31. között Angyal Erzsébet könyvtáros-muzeológusunk az osztrák–magyar filatéliai szimpóziumon vett részt.

Szeptember 20-án és 21-én került sor a *Kulturális Örökség Napjai* elnevezésű hétvégre, amelynek központi témája Magyarországon a *Zsolnay házdísznéző* program volt, amelyhez múzeumunk is csatlakozott. A Bélyegmúzeum lépcsőházának, előterének és kiállítótermének egyedülálló hangulatát a híres Zsolnay-gyárban készült, bélyegperforációt utánzó díszcsempék, kerámiavázák és a postahivatalok helynév bélyegzőit bemutató

nagyméretű kerámialapok határozzák meg, amiket tárlatvezetéssel mutatott be látogatóinknak Nikodém Gabriella.

Szeptember 27-én a 80 éves Révkomáromi Bélyeggyűjtő Kör filatelistáit láttuk vendégül, akik meghatódtak kedves és szeretetteljes fogadásuktól és a számukra szervezett múzeumi programtól.

Tíz Bambusz Csarnoka címmel a Kínai Könyvtár kincseiből szeptember 30-án könyv-és nyomdászattörténeti kiállítás nyílt az Országos Széchényi Könyvtárban. A rendezvényre a kínai és a magyar posta *A könyv művészete* címmel közös bélyeget bocsátott forgalomba. A kiállítást Medgyessy Péter miniszterelnök nyitotta meg. Az új bélyegeket a miniszterelnök és Csáki György, a Magyar Posta Rt. elnöke indította útjára. A magyar bélyegen a *Képes Krónika* és a kódexet őrző Országos Széchényi Könyvtár épületrészlete, a kínai bélyegen a Szung-korból származó *Csou-szertartások* című könyv oldalai és a Tianyi könyvtár épületének rajza látható. Az esemény ünnepélyességét fokozta a közös bélyegekkel kibocsátott reprezentatív emléklap, amelyen az alkalmi bélyegző egy nyitott könyv stilizált rajza volt, lapjain *A könyv művészete* felirat látható kínai és magyar nyelven.

A magyar posta vendégeként a kínai postadelegáció látogatást tett múzeumunkban, kiállításunkat lenyűgözőnek találták. Elismerő szavaikat vendégkönyvünk őrzi.

Október 16-án a Magyar Nemzeti Galéria baráti körének előre bejelentett csoportját fogadtuk visszajáró vendégeknek kijáró figyelemmel. Látogatásukra csipkevarró bemutatót szerveztünk, amelynek keretében a kiállítást, majd a *Halasi csipkecsodák* című videofelvételt tekinthették meg.

Deák Ferenc, a haza bölcse születésének 200. évfordulóját a magyar posta bélyegblokk kiadásával köszöntötte. A Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége pedig a Deák téri Evangélikus Gimnáziumban október 17. és 30. között Deák Ferenc Filatéliai Szalont rendezett. Múzeumunk ez alkalomból *Deák és kortársai, Egy fél évszázad és szereplői a bélyegek tükrében* címmel készített kiállítást. Az anyagot a XV. kerületi Csokonai Művelődési Ház kérte kölcsön decemberben, amelyhez feladatlapokat készítettünk két változatban, alsó és felső tagozatos gyerekek számára.

Október 18-án a Könyvípari Műszaki Főiskola nyomdász hallgatóinak Nikodém Gabriella tartott kihelyezett múzeumi órát, bemutatva a múzeum nyomóeszköz-gyűjteményét.

Október 28-án ismét nagyon sikeres csipkevarró bemutató színhelye volt múzeumunk. Szintén e napon az átalakított, modernizált, de egyben a műemléki elemek megtartásával megújult Pécs I. számú postahivatal avatásán és a Postamúzeuma által rendezett postatörténeti kiállítás megnyitásán jelen sorok írója vett részt.

Sárváron az Országos Protestáns Napok rendezvénysorozatához csatlakozva október 31-én az evangélikus templomban tartott közös emlékeztést a sárvári református és evangélikus egyházközösség. Az istentisztelet után a gyülekezeti teremben Gyarmati István, az evangélikus egyházközösség lelkesze megnyitotta kölcsönként bélyegkiállításunkat, amely ezúttal a Rákóczi-szabadságharcnak állított emléket. A kiállított anyagot és a reformációt méltatva a kiállítás vendégkönyvéből idézett: „*Isten országa olyan, mint a különleges bélyeg, amelyet a gyűjtő, ha felfedez, mindenáron meg akar szerezni.*”

November 7-én a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Posta Rt. meghívására részt vettem az *Információs társadalom a tudás társadalma* elnevezésű bélyegblokk ün-

Emléklap - 纪念单

Kínai-magyar közös bélyegkiadás
匈牙利-中国联合发行

BUDAPEST 4, 2003. IX. 30.

A KÖNYV MŰVÉSZETE

图书艺术

A reprezentatív emléklap

napélyes forgalomba bocsátásán. Dr. Vizi E. Szilveszter MTA elnök köszöntője után a bélyeget Kovács Kálmán informatikai és hírközlési miniszter indította útjára, és egyben köszöntötte a *World Science Forum 2003* elnevezésű nemzetközi tudományos konferencia résztvevőit

November 10-én a Magyar Nemzeti Múzeumban rendezett *Múltunk jövője* informatikai konferencia résztvevői között ott voltak muzeológusaink is.

November 18-án a Nemzeti Táncszínházban a Múzeumi Egyetértés Egylet tagjaival kiemelkedő élményben volt részünk az Experi Dance *Ezeregy év* című nagy sikerű előadásának megtekintése alkalmából.

December 4-én Péterfi Sándor, a Pénzjegynyomda vezérigazgatója a múzeumnak minden jót kívánva levélben köszönt el karkedvezményes nyugdíjba vonulása alkalmával, akire mindig tisztelettel, szeretettel és jó érzéssel gondolunk, hiszen öröm volt vele együtt dolgozni. Sok sikeres közös rendezvényünk volt, amelyeket az utókor számára a múzeumi dokumentumok őriznek.

A Mafitt szervezésében december 12-én dr. Balázs Károly *A levélzáró bélyegek története* címmel tartott érdekes, sikeres székfoglaló előadást a Bélyegmúzeumban.

Ez évi karácsonyi ünnepünk kicsit szomorkásra sikerült, mivel nyugdíjas kollégáink közül ezúttal már csak lélekben volt közöttünk Sipos Józsefné Zsuzsa, akire sok szép emlék felidézésével emlékeztünk.

Halász Alexandra *Újévköszöntő bélyegek* címmel megjelent írásában a világ postái által kiadott újévi jókívánságokat közvetítő bélyegek bemutatásával köszöntötte az előttünk álló 2004. évet a *Postás* újság tolmácsolásában.

A kihelyezett múzeumi óra

Örvendetes megtiszteltetéssel indult a 2004. év. Január 7-én a Magyar Posta Rt. Bélyeg téma-kijelölő Bizottsága egyöntetűen megszavazta, hogy alapítványunk mindkét múzeumát – a Postamúzeumot 50. és a Bélyegmúzeumot 75. évfordulóján – emlékbélyeg kiadásával is köszöntik 2005-ben.

Január elején ezermester teremőrünk, Porkoláb András megjavította azt a XXVI. bemutató szekrényt, amellyel eddig szakemberek sem boldogultak, ugyanis nem lehetett kiemelni az ENSZ bélyegeit tartalmazó kereteket.

Január 13-án a Pécs I. számú postahivatal előterében a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatóságával közösen *Madarak bélyegeken* című kiállítást mutattunk be, amellyel a magyar bélyegeket kívántuk népszerűsíteni. A tablókon ötven év bélyegkiadásából és a kiadásokhoz kapcsolódó grafikai anyagból, valamint a kiadásra nem került ún. vázlatokból válogattunk. A helyi múzeum a bemutatót a bélyegeken látható madarak preparátumaival egészítette ki. A kamarakiállítást jelen sorok írója nyitotta meg, ráirányítva a figyelmet arra, hogy a világon elsőként Magyarországon hoztak létre ornitológiai központot, amely egyben az első hazai természetvédelmi szervezet is volt. Továbbá, hogy a természetvédelem érdekében éppen száz évvel ezelőtt tiltották ki a postai szállításból a hasznos vadak, madarak és tojásaik szállítását.

Január 8. és 28. között a Magyarország védett növényeit és állatait bemutató tablóinkat az Újpalotai Csokonai Művelődési Házban láthatták az érdeklődők.

Január 17-én elkezdődött, illetve folytatódott a *Múzeumi beszélgetések* 2004. évi programsorozata. Az alábbi témakörök iránt érdeklődők látogatták az immáron hagyományosnak nevezhető rendezvénysorozatot.

Január 17.	Dr. Molnár László	130 éves az Egyetemese Postaegyesület
Január 17.	Székely Judit	Maximafila
Február 21.	Dr. Kalocsai Ferenc	Modern olimpiák filatéliai története 1894–1925
Február 21.	Flasch Dezső	A szerb megszállás bélyegei
Március 20.	Dr. Lovász András	1875–1881-es II. típusú 5 krajcárosok, könyvrészlet
Március 20.	Fülöp Sándor	Az osztrák–magyar haditengerészet postája
Április 17.	Parragh Péter	Vasútfilatélia Magyarországon
Április 17.	Vendel József	Somogy vármegye postatörténete I.
Május 20.	Vass István	1871. évi kő- és réznyomatosok
Május 20.	Voloncs Gábor	Az 1915. évi przemysi ballonposta 10 éves emlékreplése
Szeptember 18.	Vendel József	Somogy vármegye postatörténete II.
Szeptember 18.	Dr. Somogyi Tamás	Díjjegyesek
Október 16.	Surányi Béla	Magyaregregy postatörténete
Október 16.	Glatz István	A hivatalos bélyegek használata 1921–1924
November 20.	Király Tibor	Soproni kiadások: Népszavazás, 1921; Tábori küldöncjártat, 1938–1939; Sopron, 1956
November 20.	Dr. Bernáth Gábor	Az ezerarcú magyar hiperinfláció bélyeg- és levélspecialitásai
December 18.	Gidófalvy Péter	Magyar ajánlási ragjegyek
December 18.	Angyal Erzsébet	Bélyeggrafikák

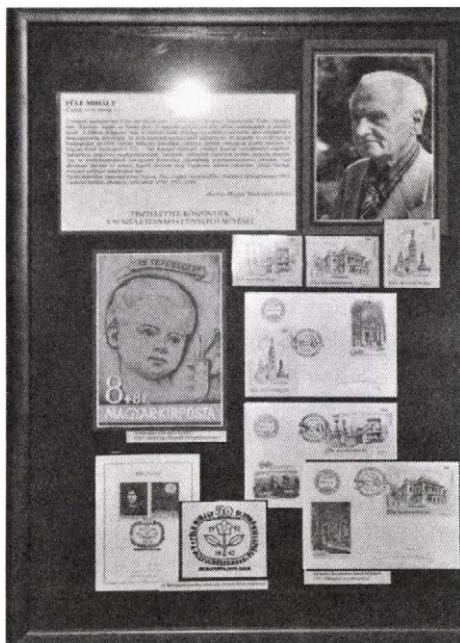
Január 19-én Szlancsik Ferenc, Izlandon élő hazánkfia izlandi FDC-ket ajándékozott a múzeumnak, amit örömmel fogadtunk, majd köszönőlevelet küldtünk az ajándékozónak. Szlancsik úr azóta folyamatosan küldi az izlandi és az észak-európai országok által kiadott FDC-ket ajándékként.

A NKÖM pályázat nyújtotta lehetőséggel január 22-én új projektorral gazdagodtunk.

Dr. Kovács József debreceni nyugalmazott igazgató kérésének megfelelően, aki Mezőtúr postatörténetéről írt könyvet, a bélyegelőtti időszak leveleit tartalmazó Térfy-különgyűjteményből kigyűjtött mezőtúri vonatkozásokat, valamint a helyi eseményekre készült alkalmi bélyegzőket megküldtük. Az elkészült könyvből tiszteletpéldányt kaptunk.

Január 30-án Cegléd Város Önkormányzata felkérésére Füle Mihály bélyegtervező grafikus, festőművész születésének 90. évfordulójára készítettünk kiállítást grafikai gyűjteményünkéből. A bemutató a művész saját tulajdonában lévő festményeivel bővült. Füle Mihály életművét Vagyóczky Károly, a Pénzjegynyomda művészeti vezetője méltatta. Jelen sorok írója ajánlásában elmondta, hogy a kiállítás egybe esett Miska bácsi születésnapjával, s ebből az alkalomból ajándékként a múzeum ezt a kiállítást nyújtaná, ha nem az a furcsa helyzet adódna, hogy voltaképpen Miska bácsi ajándékoz meg bennünket mindazzal a szépséggel és élménnyel, amit művei nyújtanak. Cegléd város szülőltének tárlatát a Kossuth Művelődési Központ galériájában Sós János polgármester nyitotta meg.

Február 12-én a szlovák postavezérigazgatóság küldöttjének és dr. Kollár István, a besztecebányai Postamúzeum igazgatójának látogatását szerveztük meg a Magyar Posta Rt. nemzetközi osztályának munkatársával, Simonyi Gyöngyivel együtt. A szlovák vendégek vezérigazgatósági szakmai konzultációk után látogatást tettek mű-

Füle Mihály kiállításának első tablója

A szlovák vendégek fogadása

zeumunkban, illetve a Postamúzeumban, ahol Kozmáné Grünwald Éva tárlatvezetése után Vichmann Béláné gazdasági vezető köszöntötte őket, és látta vendégül.

Február 22-én Vagyóczky Károly Piliscsabán rendezett grafikai kiállításának megnyitóján vettünk részt.

Április 2-án Swind Ferenc bélyegtervező grafikusművész gyűjteményes kiállításán Kovács Gergelyné ügyvezető igazgató asszony köszöntötte a vendégeket. A tárlatot dr. Bendzsel Miklós, a Magyar Szabadalmi Hivatal elnöke nyitotta meg. Az ünnep fényét Czirer János hegedűművész koncertje, továbbá az alkalmi posta működése emelte. Az időszakos kiállítást Nikodém Gabriella rendezte, aki a sajtó részére szórólapot is készített: a kiállításban az alkalmazott grafika területén alkotó művész bélyegtervezéshez kapcsolódó alkotásait mutattuk be a vázlatoktól a kész nyomdai termékig, azaz a megvalósult bélyegekig. Swind Ferenc első bélyege *SOS Gyermekefalu* címmel 1985-ben jelent meg. Már ebben az alkotásban felvillant az a különösség, egyéni megfogalmazási mód, amely az eredeti, konvencióktól mentes gondolatokat sajátos, csak rá jellemző formába öltöztetve tárja a szemlélő elé. Munkáit a közönség és a szakma több ízben is magas szintű elismeréssel jutalmazta. 1994-ben a Nemzetközi Olimpiai Bizottság Filatéliai Szekciója a *Téli Olimpia – Lillehammer* bélyegsor 12 Ft-os címletét a Prix Olympia díj ezüstérmével tüntette ki. A Magyar Posta Művészeti díját 1997-ben és 2002-ben az *Olimpia – Atlanta* és a *Magyar Millennium* bélyegekért kapta, utóbbi az *Év legszebb bélyege* is lett. Új hatásokra való nyitottsága érhető tetten abban a tényben, hogy a bélyegtervezésben az elsőként kezdte használni a számítógépet.

A gép segítségével készült fotomontázszerű alkotásai megőrizték a szabadkézi rajzok frissességét, gondolatgazdagságát. A *Magyar Millennium* blokk pár grandiózus történelmi tablójáig ívelő munkássága minden állomásánál elidőzik kissé a kiállítás. A tematikus feldolgozású anyag teljes képet igyekszik adni eddigi pályafutásáról, kitekintve a bélyegtervezésen kívül létrehozott alkotásokra is. Így láthatók és kipróbálhatók az általa tervezett, felépíthető gyermekjátékok, amelyek családi múzeumlátogatás esetén a legkisebbeknek is élményt és szórakozást nyújthatnak. A kiállítás aktualitását a középpontba állított 1999-es *Húsvét* című bélyeg adja, amelynek Krisztus-fejét az eredeti, nagyméretű festményen is megcsodálhattuk. A torinói lepel arcmásának és Masaccio Úrbrázolásának egyé-komponálásából alkotott képet jelenlegi tulajdonosa kölcsönözte számunkra az ünnep időtartamára.

Alkotása előtt a művész és kislánya

Április 19-én az Európai Unió tagországok nagyköveteinek jelenlétében dr. Csáki György, a Magyar Posta Rt. elnöke a Bélyegmúzeumban bocsátotta forgalomba az *Úton Európába–IV.* bélyeget. Az alkalomra az uniós csatlakozás bélyegeiből kamarakiállítást készítettünk. A vendégeket dr. Csepeli György, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium államtitkára köszöntötte. A Bélyegmúzeumot jelen sorok írója mutatta be, és elmondta, hogy hazánk egy különleges, a világon egyedülálló múzeummal gazdagítja az Európai Unió kulturális sokszínűségét. A muzeológusok büszkén és nagy örömmel kalauzolták a nagyköveteket *A világ postabélyegei* című állandó kiállításunkban.

Április 25-én Kőszegen nyílt új postatörténeti kiállítás, amelyhez Szabó Jenő muzeológus készített virtuális összeállítást *Postásábrázolások a világ bélyegein* címmel.

Május 1-jén a Rotary Club területi igazgatóságának csoportja látogatott hozzánk, tagjai részére angol nyelvű tárlatvezetést Halász Alexandra ügyeletes muzeológus tartott.

Május 7. és 10. között rendezte a Mabéosz a 77. bélyegnapi kiállítást a Veszprémi Egyetem aulájában. A kiállítás az Európa Unió, a Balassi Bálint és a Bocskai István emlékére jegyében került megrendezésre. Múzeumunk a hivatalos osztálykategóriában *Út Európába* címmel készített kiállítást. A megnyitón bocsátották forgalomba ünnepélyes keretek között a bélyegnapi bélyeget is. A kitüntetések, vándordíjak és a kiállítás díjainak átadására május 9-én került sor. A Bélyegmúzeum Bér Andor által alapított vándordíját jelen sorok írója adta át dr. Boros Lászlónak, *A sugárzások csodavilága* című gyűjtemény bemutatójának.

Május 15-én a Magyar Tudományos Akadémia elnöki dísztermében tartotta éves közgyűlését a Mafitt, amin jelen sorok írója és Angyal Erzsébet elnökségi tag vett részt.

Május 16-án Diósdon a Távközlési Majális rendezvényén a rossz idő ellenére Horváth László, a Puskás Tivadar Távközlési Technikum igazgatója és diákjai vidám hangulatot varázsoltak.

Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium *e-Világ II.* pályázati támogatásának köszönhetően a múzeum virtuális kiállításában május 20-tól az 1871. évi kő- és réznyomatos bélyegek összes változata látható. A támogatás a számítógépes hálózatunk bővítésére is lehetőséget biztosított.

Május 28-án Szabó Jenő a Sport Múzeum *Volt egyszer egy aranycsapat* című kiállításának megnyitóján vett részt, ahol a Bélyegmúzeum által kölcsönzött anyagok is méltó helyet kaptak, s egyúttal a Budapest Sportaréna névadó ünnepségén képviselte múzeumunkat.

Június 4. és 6. között a 3. Bélyeg és Postatörténeti Világtalálkozó, a 4. Maffitt Szalon rendezvényeinek adott otthont az MTA Társadalomkutató Központjának kongresszusi terme, az egykori budai országház épülete, ma a MTA vári díszterme. A hatalmas, 170 keretben látható nemzetközi kiállítás megnyitását óriási érdeklődés övezte. Az eseményt ünnepi Maffitt-közgyűlés, majd székfoglaló előadások követték. A rendezvény díszvendége az Európai Filatéliai Akadémia küldöttsége volt. A Jean-Pierre Mangin elnök vezette küldöttség és kísérői félnapos látogatás keretében ismerkedtek a Bélyegmúzeum kincseivel. A viláckiállításához kapcsolódó szimpóziumot az ún. Jakobinusterem fogadta be, ahol a világtalálkozó alkalmából megjelent új filatéliai szakkönyv – Gudlin Tamás: *Magyarország klasszikus postabélyegzői* – bemutatására is sor került. Az értékes könyvet két példányban, a szerző által dedikálva kaptuk meg, amelyből az egyik a Posta-múzeum, a másik a Bélyegmúzeum könyvtárát gazdagítja.

Június 14-én Voloncs Gábor közvetítésével az elhunyt neves filatelisták és bélyegkereskedők, Cornides Sándor 85 kiállítólapon feldolgozott – *Podvilk postatörténete a filatéliai relikviákon keresztül* című – gyűjteményét nővére, Cornides Ilona a Bélyegmúzeumnak ajándékozta.

Június 16-án Lendvai Imre postatörténeti carte maximum gyűjteményét vásároltuk meg, aki filatéliai szakkönyveit a múzeumnak ajándékozta.

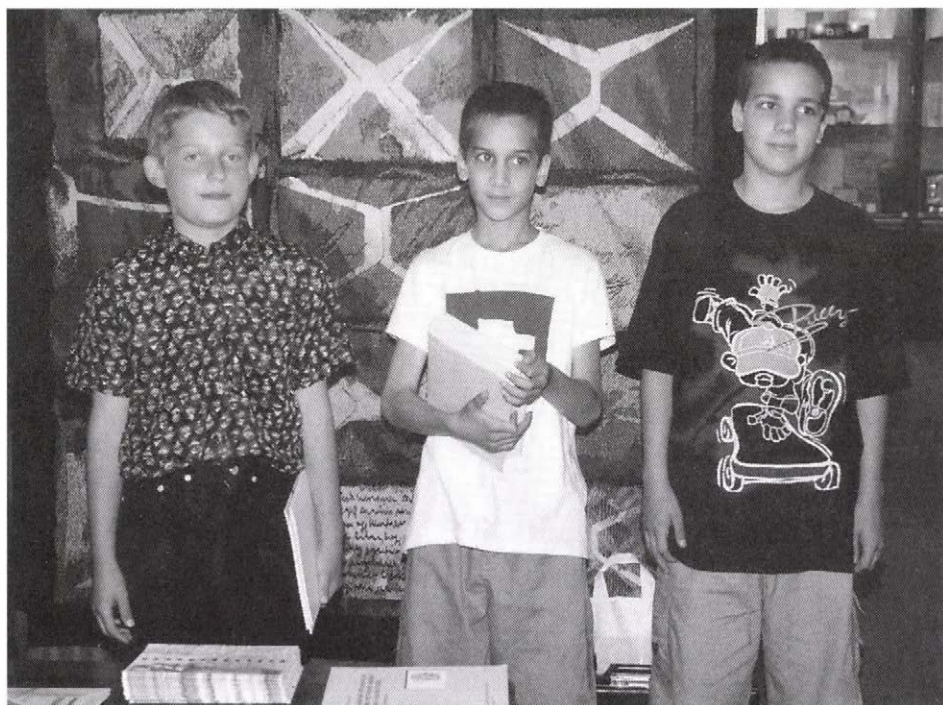
Július 1-jén a Csanádi Árpád Olimpiai Baráti Kör tagjai látogattak múzeumunkba, akik főleg a sportbélyegre voltak kíváncsiak, így a speciális igényükre felkészülve Szabó Jenő várta a vendégeket.

A Mafitt a postatörténeti világtalálkozó alkalmával ifjúsági kérdőíves bélyegjátékot szervezett. Június 25-én a Bélyegmúzeumban rendezett ünnepségen a meghívott győzteseknek járó ajándékokat Visnyovszki Gábor, a Mafitt elnöke, a Népszabadság meglepetés ajándékát Soós Károly, a Népszabadság rovatvezetője adta át.

Különleges egyedi tárggyal gyarapodott július 21-én múzeumunk. Nagy Zoltánnak, a Pénzjegynyomda néhai művészeti vezetőjének műtárgynak számító, de ma is működő kézi réznyomó gépét özvegye, Ili néni méltányos áron adta el a Bélyegmúzeumnak.

Július 29-én Kapi Andrással a Magyar Nemzeti Múzeumba mentünk, ahol kérésünknek megfelelően a biztonsági osztályvezető a fotótár automata tűzoltó rendszerét mutatta be.

Augusztus 10-én az Informatikai és Hírközlési Minisztérium vendégei: Nangolo Mbumba, Namíbia postai és hírközlési minisztere és titkára, Lucky Gawanab, továbbá

Az ifjúsági bélyegvetélkedő díjkiosztója

dr. Csepeli György államtitkár, dr. Juhász Lászlóné, a külkapcsolatok főosztályának irodavezetője és Rácz Zsolt, a Nemzeti Hírközlési Hatóság elnökhelyettese látogatták meg a múzeumot. Vendéglátás után jelen sorok írója mutatta be az állandó kiállítás különlegességeit, ami oly nagy érdeklődést keltett, hogy a delegáció a tervezett fél óra helyett csaknem két órát töltött kiállítótermünkben. Látogatásukat vendégkönyvi bejegyzéssel is emlékeztetést tették.

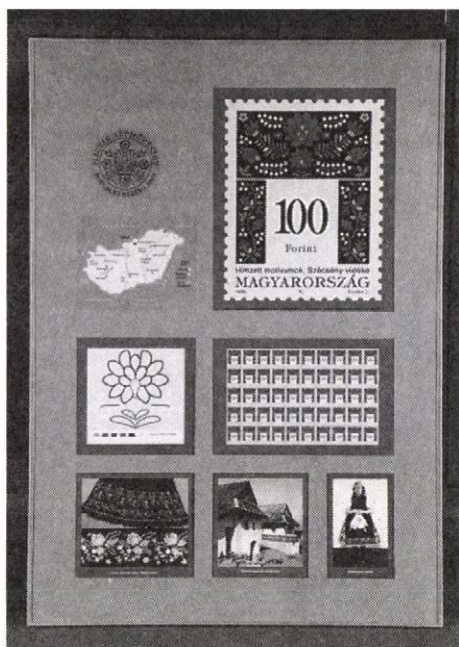
Augusztus 18-án Sándor Tibor, a NKÖM nemzetközi referense keresett meg egy Kínába küldendő kiállítás lehetőségének megbeszélése és egyeztetése céljából. Mivel a kiállítást szinte azonnal kellett kiküldeni, a több témában kölcsönözhető kész kiállításainkból a Dudás László grafikusművész által készített és múzeumunknak ajándékozott, a népművészeti forgalmi bélyegsorb bemutató 20 tablót választották. Az anyag jól tükrözi a grafikusművészek ars poeticáját,

miszerint a bélyeg az ország névjegye. Dudás László grafikusművész 1994-ben a teljes postai alaptarifát tartalmazó forgalmi bélyeg koncepciótervével állt elő. A téma szépsége, a megvalósítás módjára vonatkozó ötlet újszerűsége miatt elsődleges jelentőséget nyert a megjelenítés. Raszteres négyszínű nyomás helyett minden színt külön, ún. direkt eljárással készítettek. A Magyarország egy-egy tájegységére jellemző hívmé-sekről, mintákról minden részletükben jól látható, nagyított fotók készültek, amelyek az absztrakció alapjául szolgáltak. Az elvonatkoztatott, végletekig leegyszerűsített vonalak mint egy ablak függönyei keretezik a bélyeget. Ablaké, amelyen keresztül a szemlélő bepillantást nyerhet a magyar kultúra jelenét erőteljesen meghatározó ősi hagyományok világába. Az ablak közepébe került a jól olvasható értékjelzés, amit a változó postai tarifák miatt egyszerűen lehetett cserélni. A kiállítási tablókön a tízszeresre nagyított bélyegkép mellett az ország térképe látható, megjelölve rajta, hogy a motívum melyik tájegységről származik. Az ötven darabos nyomdai ívek eredeti rendeltetésüknek, funkciójuknak megfelelően egy-egy népviseleten, házon, szobabelsőn tűnnek fel. A népművészeti kiállítás kiegészült a magyar s a kínai posta által kiadott közös bélyegekkel és dokumentumaikkal.

Szeptember 8-án Nagy György készített Swind Ferenc grafikusművésszel riportot, amelynek keretében a Bélyegmúzeum időszakos kiállítását is bemutatták az Mtv-ben.

Augusztus 30-án Szabó Jenő kollégánk tartott élménybeszámolót az athéni olimpiáról, illetve az azt kísérő filatéliai eseményekről.

Október 4-től 2005 február 27-ig a berlini Német Történelmi Múzeumban *Nemzetek mítosza, 1945 emlékezete* címmel nemzetközi műalkotásokból készült kiállítás, amelyhez grafikai tárunkból a magyar posta engedélyével tervekrajzokat kölcsönöztünk, amiket a

Dudás László kiállításának egyik tablója

A múzeum ifjúsági filatéliai körének foglalkozása

műtárgyakat biztosító és szállító cég a Magyar Nemzeti Galéria grafikáival együtt szállított ki. A kétkötetes, a tanulmányokat és az exponátumokat tartalmazó kiállítási katalógust tiszteletpéldányként megkaptuk, könyvtárunkat gazdagítja.

Október 8-án a TV1 *Válaszd a tudást* sorozatában Nikodém Gabriella kalauzolásában a Bélyegmúzeumot mutatta be.

Október közepén megalakult a Bélyegmúzeum ifjúsági filatéliai köre. Első összejövetelét október 16-án tartotta, amelyen megállapodtak abban, hogy tagjai minden második szombaton délelőtt találkoznak a múzeumban. Angyal Erzsébet változatos, a bélyegekhez kapcsolódó foglalkozásokat, beszélgetéseket szervezett. Visnyovszki Gábor többszöri jelenlétével, bélyegek iránti szeretetével, elkötelezettségével a gyerekek bélyegek iránti érdeklődését fokozta.

Október 18-án különleges eseményre került sor. Az e napon 95. születésnapját ünneplő Bér Andor, a Mabéosz országos vezetőségének tagja, a Mafitt elnökségi tagja, a II. Kerületi Bélyeggyűjtő Kör elnöke, a Royal Philatelic Society, a Hungarian Philatelic Society of Great Britain és az Arbeitsgemeinschaft tagja a *Magyarországi előfutárlevelek* és *Az egyházi állam postája* címet viselő, több hazai és nemzetközi kiállításon aranyéremmel jutalmazott gyűjteményeit a Bélyegmúzeumnak adományozta. A pénzben alig kifejezhető muzeális értékű, tudományos igénnyel feldolgozott anyag annál is becsesebb, mivel e darabok múzeumunk gyűjteményéből eddig hiányoztak. Az egyházi állam 1852 és 1868 között kiadott bélyegei és az ezekkel bérmentesített levelek igen ritka filatéliai dokumentumok, a 84 kiállítólapon rendezett összeállítás pedig az 1830-as évektől a bélyeg kiadása előtti időszak levelezését is bemutatja. A magyar bélyegelőtti levelek gyűjteménye 97

kiállítólapon rendszerezi a III. Károly 1722-es postapátense utáni időszak leveleit az 1850-ben használatba vett bélyeg megjelenéséig. Közöttük olyan ritka darabok találhatóak, mint az 1831-es kolerajárvány idején fertőtlenítési eljárásom keresztülment koleralevelek, a különleges postamesteri feladási bélyegzőkkel ellátott küldemények – köztük Nagykálló kézzel rajzolt bélyegzője és az első piros Tyrnau (Nagyszombat) bélyegző –, illetve a különleges postakezelési jelekkel ellátott futott levelek. Elanyagiasodott világunkban a mecénási tevékenység önmagában is szívet melengető és üdvözlendő jelenség. Bér Andor nemes gesztusa azért értékes számunkra, mert egy élet gyűjtő és rendszerező munkájának eredménye. Bér Andor nemcsak mint bélyeggyűjtő, hanem mint igen elismert kiállító és szakíró is sokat tett a magyar posta, a bélyeg és ezen keresztül a hírközlés történetének kutatásáért, eredményeinek népszerűsítéséért. Nemzetközi kiállításokon elnyert díjai mellett számtalan tanulmánya jelent meg a hazai és nemzetközi szakajtóban, például a bélyegelőtti levelekről, Magyarország és Budapest postatörténetéről. Részt vett az alapmunkának számító Bélyeglexikon írásában, valamint egyik szerzője a Bér–Makkai–Surányi-féle –*A magyar posta bélyegelőtti bérmentesítéseinek és bélyegzőinek kézikönyve* című – 1989-ben megjelent könyvnek, amelyet ma minden gyűjtő naponta vesz kézbe az információk egyedülálló teljessége és helyállósága miatt. Az 1971-ben publikált bélyegelőtti tarifa-feldolgozása forrásmunka értékével bír. Első kiállítása 1956-ban Tel Avivban bronzérmeket kapott, azóta majd minden nemzetközi fórumon bemutatta gyűjteményeit, amelyek számos vermeilt, továbbá 1986-ban, 1988-ban, 1989-ben, 1990-ben, 1992-ben pedig aranyérmeket nyertek. Az említettekén kívül kisebb kiállításokon több aranyéremmel is jutalmazták anyagait. Az ünnepélyes ceremónián dr. Csáky György, a Magyar Posta Rt. elnöke a Postáért érem arany fokozatával, Kovács Gergelyné és jelen

Bér Andor köszöntése

sorok írója az alapítvány Gervay Mihály-díjával tüntette ki az adományozót. Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium nevében dr. Csepeli György államtitkár, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának múzeumi főosztálya nevében dr. Víg Annamária mondott köszönetet Bér Andornak. Őket Visnyovszki Gábor, a Mafitt elnöke és Kurdics Sándor, a Mabéosz elnöke követve, majd a II. Kerületi Bélyegyűjtő Kör nevében Németh Lászlóné kedves szavakkal, ajándékokkal és virágcsokorral köszöntötték az ünnepeltet. Maros Éva hárfaművész koncertje után Bér Andor elfújta az ünnepi tortán lévő 95 gyertyát.

Október 20-án a Könnyűipari Műszaki Főiskola hallgatóinak immár hagyományosnak mondható kihelyezett múzeumi óráját tartotta Nikodém Gabriella, aki a múzeum klasszikus bélyegeinek nyomóeszközeit szemlélte.

Október 28-án postás nagyjaink síremlékeit a közelgő halottak napjára megszépítettük, és elhelyeztük a tisztelgő megemlékezés koszorúit.

November 2-án Víg József, a Külügyminisztérium kulturális és tudományos főosztályának vezetője az előre megtekintett *Magyarország flórája és faunája* című, 28 tablós összeállításunkat kérte kölcsön a már Kínában lévő bélyegkiállításunk bővítésére. A tablók magyar nyelvű feliratainak fordítását az idő rövidege miatt a pekingi külképviselet látta el. Az eredetileg 2004. december 31-ig kölcsönzött kiállítás Kína nagy városaiban vándorol. Információink szerint mindkét kiállításnak óriási sikere van, ezt bizonyítja, hogy 2005. április 30-ig kérték a kölcsönzés meghosszabbítását.

November 24-én szomorú eseményen képviselte Szabó Jenő kollégánk a Bélyegmúzeumot: Miskolcon dr. Kamody Miklós postatörténészt kísérte utolsó útjára. Ezután Tomcsányi István postamérnök berzéki emléktáblájának koszorúzásán vett részt.

November 24-én a szlovák postavezérigazgatóság marketingigazgatója, Irena Kyrinovicova megtisztelő meghívására RajECKa Lesnán jelen sorok írója nagy örömmel tekinthette meg a világhírű Betlehemet és a beszercebányai Postamúzeum karácsonyt köszöntő kiállítását, továbbá részt vett a szlovák posta *Karácsonyi posta* rendezvénysorozatának megnyitóján.

December 3-án a Pécs 1. számú postahivatal előcsarnokában a *Karácsonyt köszöntő bélyegek* című kiállításunk megnyitóján jelen sorok írója köszöntőjében azt emelte ki, hogy a magyar posta bélyegkiadásának különleges egyedi motívumcsoportját alkotják a karácsonyi bélyegek, kezdve az 1943-ban a világon elsőként kiadott karácsonyi motívumú bélyegsortól az 1989-es ún. népszámlálásos és a 2004-es megszemélyesített karácsonyi bélyegig. A bemutatóban fő helyet kaptak a Tóth Gyula grafikusművész által tervezett, 1943-ban kiadott karácsonyi bélyegsor grafikái, amelyen a művész a bibliai születéstörténet legismertebb három epizódját tervezte bélyegre. Az elsőt a Betlehem környékén éjnek idején nyájukat őriző, magyar népviseletbe öltözött pásztorokat ábrázolja, amint az angyalokat hallgatják. A következő bélyegképen a pásztorok már meg is találták a jászolban fekvő kisdedet, mellette térdel Mária, és áll József. A harmadik címleten Mária és a kis Jézus előtt Szent István királyunk térdel, és az országot jelentő szent koronát hódolattal ajánlja fel, de nem egyedül, mögötte ott van Szent Imre a liliummal és Szent László király a csatabárddal, akik a középkori táblafestészet számos darabján magyar három királyokként sokszor láthatók. Két karácsonyt köszöntő kiállítást készítettünk, a duplum a Bélyegmúzeum december hónapi tárlata volt. Tóth Gyula grafikái advent első napjától látogatóink és munkatársaink ünnepre való ráhangolódását segítették.

Historia domus – Postamúzeum, 2003–2004

2003. január 20-án nyugdíjba vonulása alkalmából Beszédes Ernő kollégánkat búcsúztat-
tuk, aki a távbeszélő-történeti gyűjtemény kezelőjeként 1994. szeptember 1-jétől állt a
Postamúzeum szolgálatában.

Január 28–29. Kozmáné Grünwald Éva részt vett a Magyar Nemzeti Múzeum által
évente megrendezett országos restaurátorkonferencián.

Mivel a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület ez évben meghirdetett *Az év
múzeuma 2002* pályázatra a szakmúzeumok kategóriában a Postamúzeum a hírközlés-
történet őrzőjeként a többi 30 múzeum között eséllyel indulhatott, elkészített pályázatun-
kat január 31-én benyújtottuk. A pályázat kiírása szerint a kitüntetető cím elnyerője 1 mil-
lió forint pénzzutalomban részesül.

A Múzeumi Egyetértés Egylet első rendezvényére, összejövetelére február 1-jén került
sor, amely alkalmából a Petőfi Irodalmi Múzeumban az Arany János, Ady Endre és Kós
Károly kiállításokat tekintettük meg.

A II. emeleti bérleményünkben február 10-től megkezdődött a gázcsövek cseréje, így a
szerelések miatt az olvasóterem átmenetileg nem fogadott kutatókat.

Február 13-án a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és az Országos Széchényi
Könyvtár által szervezett, a muzeális intézményekben dolgozó szakalkalmazottak tovább-
képzésének éves közgyűlésén Zámbó Zita és Németh Enikő vett részt.

Február 18-án, illetve 28-án múzeumunkat az a megtiszteltetés érte, hogy látogatóként
Csáki Györgyöt, a Magyar Posta Rt. elnökét, illetve Csepeli Györgyöt, az Informatikai és
Hírközlési Minisztérium államtitkárát fogadhattuk.

Februárban tettük először közre szélesebb körben felhívásunkat az adó 1%-ának el-
nyerésére. Az adományokból Trischler Ferenc pécsi szobrászművész nyertes hírközlési
emlékművét szeretnénk felállíttatni Balatonszemesen.

Március 7-én és 8-án volt a Pulszky Társaság éves közgyűlése Egerben, amelyen Vichmann
Bélané, Kozmáné Grünwald Éva, Kovács Gergelyné és Krizsákné Farkas Piroska vett részt.

Március 12-én Kozmáné Grünwald Évával a restaurátori és múzeumi munkáról készí-
tettek riportot, ami a *Postás* című lap 8. számában *Múzeumi múltidéző* címmel jelent meg.

Március 13-án a forradalomra emlékeztünk a Misztrál együttes irodalmi és zenei elő-
adásával. Az ünnepélyt a kollegák portréfényképezése, tűzvédelmi oktatása és éves tá-
jékoztatása előzte meg vidéki és budapesti kollégáink részvételével.

A Múzeumi Egyetértés Egylet tagjai március 19-én látogatást tettek a Bölcsődei és
Pedagógiai Múzeumban, ahol az *Orbis Pictus* című kiállítást tekintették meg.

Március 27-én Krizsákné Farkas Piroska és Zámbó Zita az Országos Műszaki Múze-
um által rendezett, *100 éve született Neumann János* című kiállításon vett részt a Magyar
Természettudományi Múzeumban.

Április 1-jétől Kapi András Bálint segédmuzeológus személyében új kollégát kö-
szönthetünk, aki a jövőben a múzeum történeti térkép, illetve műszaki rajz és műszaki
dokumentáció gyűjteményét fogja gondozni.

Auditóriumunk április 5-én az Európai Kulturális Sugárút elnevezésű rendezvény főhadiszállása volt, innen szervezték, irányították a rendezvénysorozatot.

A Múzeumi Egyetértés Egylet tagjai számára április 6-án kirándulást szerveztünk a martonvásári Óvoda Múzeumba, ahol dr. Harcsa Tiborné 15 fős csoportokban fogadta látogatásunkat, majd innen a székesfehérvári Babamúzeumba mentünk.

Az Országos Műszaki Múzeum a VII. Országos Műszaki Muzeológus Találkozót ez évben április 14. és 16. között rendezte meg a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem oktató klubjában. A találkozón, amelynek fő témája a kísérletek és bemutatók, az élő műszaki múzeum volt, a Postamúzeum részéről Kovács Gergelyné, Krizsákné Farkas Piroska, Heckenast Gábor és Jakab László vett részt.

Április 15-én *Az év múzeuma 2002* pályázathoz a Postamúzeumban és a diósi Rádió és Televíziómúzeumban helyszíni szemlét tartott a Pulszky Társaság elnöksége, dr. Matskási István, a Magyar Természettudományi Múzeum főigazgatója és Füköh Levente, a Mátra Múzeum igazgatója.

A nagyvázsonyi Postamúzeumot felújítása után május 14-én Szombati József polgármester nyitotta meg, ahol tárlatvezetést Krizsákné Farkas Piroska, a kiállítás rendezője tartott. A *Balaton-felvidék hírközlési emlékei* című kiállítás kivitelezését, berendezését Krizsákné Farkas Piroska, Kozmáné Grünwald Éva, Jakab László, Juhász Károly, Kusnyir Sándor és Uhl Józsefné végezték.

Május 17–18. A Múzeumok Majálisán a Postamúzeum vehette át *Az év múzeuma 2002* díját. Kovács Gergelynének és a múzeum jelen volt munkatársainak Hiller István, a nem-

A felújított nagyvázsonyi kiállítás megnyitása

zeti kulturális örökség minisztere és dr. Matskási István, a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület elnöke adta át a kitüntetést. A májális mindkét napján sátrunkban helyi kiállítással és programokkal fogadtuk vendégeinket. A díj átadása után az ünnepést az esti Távközlési Majálison folytattuk Diósdon. Itt dr. Matskási István megnyitóbeszéde után dr. Pásztor Tamás, a Magyar Távközlési Rt. vezérigazgató-helyettese köszöntötte a kitüntetett Postamúzeumot. Az esti falatozást Máté Sándor tárogató népművész és a Misztrál együttes tette hangulatossá.

Kovács Gergelyné, Krizsákné Farkas Piroska és Vichmann Béláné május 21. és 23. között részt vett a Veszprémben megtartott múzeumigazgatói értekezleten, amelynek keretében 23-án az értekezlet résztvevői megtekintették a nagyvázsonyi Postamúzeumot.

Júniusban Mocsonoky Balázs kezdte meg nálunk polgári szolgálatát, Csintalan Lászlóné pedig munkaügyi archívumreferensként a Postai és Távközlési Munkaerőnyilvántartó és Nyugdíjelőkészítő Egyesülettől átvett iratok kezelését az Egressy úton.

Június 21-én múzeumunk is csatlakozott a *Múzeumok hosszú éjszakája* című rendezvényhez. Vendégeinket a Rákóczi-szabadságharcra emlékezve tárogatón játszott kuruc nótákkal Máté Sándor szórakoztatta.

Június 24-én munkatársainkkal egy egész napos kirándulás keretében palócföld nevezetes helyeit jártuk be. A Csesztvén megtartott ebédszünetben Krizsákné Farkas Piroskát köszöntöttük, aki aznap ünnepelte 60. születésnapját. Utunk végállomása Hollókő volt, ahol a Múzeumi Egyetértés Egylet tagjaival együtt megtartottuk az immáron harmadik Szent Iván-éji ünnepségünket.

Július végétől küldtük ki 250 példányban a 10 kötetes *XX. századi magyar mérnökök* című kiadványunkat a magyarországi nagyobb egyetemek, főiskolák, postaforgalmi szak-középiskolák és gimnáziumok részére ajándékként vagy cserekiadványként. Augusztus elején reklámanyagunk szórólappal bővült, amelynek egy részét terjesztésre a Matáv Pont üzleteinek és a *Postás* című lapnak adtuk ki.

Augusztus 11. A Postamúzeum vándorkiállítást helyezett el a balatonalmádi Postás Üdülőbe.

Augusztus 14–15. Filmforgatás volt a nagyvázsonyi, balatonszemesi, pécsi és diósi kiállítóhelyünkön. A megrendelésre készülő, a múzeum életét, munkásságát bemutató filmet Novobáczky Sándor és operatőr munkatársa készítette. A forgatáson Krizsákné Farkas Piroska, Hajdú József és Jakab László segédkezett, természetesen a kiállítóhelyek gondnokaival együtt.

Augusztus 19-én Krizsákné Farkas Piroska részt vett a Kovács Kálmán miniszter által megnyitott, *A számítástechnika mindenkié* című kiállításon az Informatikai és Hírközlési Minisztériumban.

Augusztus 28-án Kovács Kálmán informatikai és hírközlési miniszter ünnepélyes keretek közt felavatta a Postamúzeum bejáratánál elhelyezett, *Az év múzeuma 2002* kitüntető címet jelölő emléktáblát, amelynek egy-egy kicsinyített mását a múzeum vidéki fiiláléi is megkapták. Az ünnepségen a zenei örömről Geiger György kürtművész gondoskodott.

Szeptember 2-án Krizsákné Farkas Piroska és Jakab László *Az év múzeuma 2002* emléktábla leleplezése alkalmából az RTL Klub kora reggeli műsorában szerepelt, amelynek keretében két működő LB 37-es telefonkészüléket is bemutatottak.

Az év múzeuma 2002 díj ünnepélyes átadása

A díjátadó ünnepség folytatása Diósdon

Szeptember 10-én a már említett forgatócsoport Ópusztaszeren és Kiskunhalason, 11-én pedig a Postamúzeum könyvtárában és raktárhelyiségeiben filmezték *A Postamúzeum az év múzeuma 2002* CD-ROM elkészítéséhez.

Szeptember 17-én volt Puskás Tivadar és Puskás Ferenc sírjának koszorúzása a Kerepesi temetőben, amely egyben a Puskás Tivadar Távközlési Technikum elsős tanulóinak ünnepélyes évnnyitója is volt. Alapítványunk képviselőjében Krizsákné Farkas Piroska és Vighné Zámbo Zita koszorúzott.

Jambrik Mihály, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium államtitkára a Puskás Tivadar Távközlési Technikumban szeptember 19-én avatta fel a 100 éve született Neumann János szobrát. Az ünnepségen Kovács Gergelyné, Krizsákné Farkas Piroska és Vighné Zámbo Zita vett részt.

A Kulturális Örökség Napjai alkalmából szeptember 20-án és 21-én látogatóinkat, összesen 2636 főt tárlatvezetéssel és díjtalan belépéssel vártuk múzeumunkban.

Dr. Soó Rezső születésének 100. évfordulója alkalmából a Debreceni Egyetem emlékkiállítását rendezett, amelynek megnyitójára szeptember 22-én került sor. Másnap jeles akadémikusok részvételével, illetve előadásával konferenciát rendeztek, ahol a Soó Rezső tiszteletére kiadott bélyeget is bemutatják. A rendezvények házigazdája a Bélyegmúzeum volt. Az emlékkiállítás a Múzeumi Egyetértés Egylet tagjaival együtt tett kirándulás keretében szeptember 27-én tekintettük meg, amely alkalommal dr. Soó Rezső házának emléktábláját is megkoszorúztuk, majd megnéztük a Déri Múzeum és a Delizsánsz Kiállítóterem kiállítását. Hazaindulás előtt rövid sétát tettünk a város főterén.

A Postai Világnapra és a Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulójára emlékezve október 8-án Sella Zoltán előadóművész szereplésével ünnepi megemlékezést tartottunk. A műsor keretében, amely felidézte a fejedelem alakját és a szabadságharc költészetét, Rákóczi egyetlen múzeumunkban őrzött levelét is felolvastuk. Az állófogadáson a Múzeumi Egyetértés Egylet elnökét, Katona Kálmánt köszöntöttük névnapja alkalmából. A Postai Világnapon, október 9-én múzeumainkban ingyenes volt a látogatás, amikor is Kovács Gergelyné mondott ünnepi beszédet a Gervay Mihály Posta- és Bankforgalmi Szakközépiskolában, másnap pedig az Egressy úti járműtelepen.

Október 13-án auditoriumunkban Szófia Szedrec nevű kerülete együttműködési megállapodást írt alá Terézváros önkormányzatával.

Október 15-én a Kispesti temetőben vettünk végső búcsút a 92. évében elhunyt Endrődi Benedektől, akinek sírjára Kovács Gergelyné és Krizsákné Farkas Piroska helyezett emlékoszorút. Endrődi Benedek a legöregebb rádiós szakember volt, aki még a csepeli szikratávíró-állomáson 1930. november 1-jén kezdte el munkásságát.

A Saxlehner András Közhasznú Egyesület, a Kelenvölgyi Községi Ház és a Postamúzeum a *Saxlehner napok 2003* program keretében október 17-én a Postamúzeum auditoriumában Saxlehner-konferenciát rendezett. A Postamúzeumnak otthont adó Saxlehner-palota építtetőjére, Saxlehner András életére és munkásságára emlékező konferencián Kovács Gergelyné *Emlékek, hagyományok őrzése a Postamúzeumban* címmel tartott előadást.

Október 20–22. A MUT tisztújító közgyűlését a Ljubljana melletti Bistrán tartotta az alapításának 50. évfordulóját ünneplő Szlovén Technikai Múzeumban, ahol új elnöknek a jubiláló múzeum igazgatóját, dr. Orest Jarht választották. Múzeumunkat az eseményen Hajdú József képviselte.

Október 28-án a Pécs 1. számú postahivatal egykori távirótermében megnyitottuk 11. kiállítóhelyünket. Az állandó kiállítás a pécsi igazgatóság rövid történetét, és az igazgatóság területén folyó több évtizedes gyűjtőmunka tárgyi és dokumentációs emlékeit mutatja be. Egyben arra is lehetőséget kaptunk, hogy a felújított francia reneszánsz stílusú épület oszlopos előcsarnokában időszakos kiállításokat rendezzünk.

A Múzeumi Egyetértés Egylet tagjai Kőbányán a Dreher Sörgyárban a sörfőzés rejtett titkaiba október 30-án kaptak betekintést. Délután a Bélyegmúzeum által meghirdetett Soó Rezső-pályázat győztes debreceni diákjait fogadtuk a Postamúzeumban, akikkel egész napos programjuk után az Operaházat tekintettük meg.

A Pécs 1. számú postahivatal előtérben elhelyezett üvegvitrinokban időszakos egyenruha-történeti kiállítást rendeztünk, amelynek megnyitójára november 5-én került sor. A kiállítás első vitrinjében postakocsis díszegyenruhát, a másodikban a tábori postások és a táviróalkalmazottak szolgálati egyenruháját, a harmadikban a telefonközpontos kisasszonyok ruharekonstrukcióját, a negyedikben a postai kézbesítők egyenruháját állítottuk ki.

November 6-án vettünk végső búcsút a tragikus hirtelenséggel elhunyt kolléganőnk-től, Mészáros Emőkéttől a Rákospalotai temetőben, aki 2000. december 1-je óta gondozta a Postamúzeum okmány- és irat-, történeti térkép- és fondgyűjteményét.

November 11-én Leskó Norbert a Postamúzeum munkatársai részére számítógépes oktatást tartott az auditóriumban az új számítógépes rendszer használatáról, többek között az elektronikus levelezésről.

A Múzeumi Egyetértés Egylet következő programjaként november 19-én a Nemzeti Táncszínház *Ezeregy év* című táncelőadását néztük meg az Experi Dance előadásában, Román Sándor rendezésében.

A Futics-pályázat leadási határidejére, november 28-ra öt pályamű érkezett be. Ugyanezen a napon a Károlyi-palota dísztermében tartott ünnepségen, amelynek egyik rendezője a Postamúzeum volt, a *Halló itt Rádió Budapest!* CD és a *Rádiók könyve* című kiadvány bemutatóján Kovács Gergelyné és Krizsákné Farkas Piroska vett részt.

November 30-án Lakihegyen a Puskás Tivadar Távközlési Technikum rendezésében a 75 éves rádióállomásról és a 70 éves adótoronyról emlékeztünk meg.

December 1-jén megkoszorúztuk Berzéken a kitűnő rádiómérnök, Tomcsányi István sírját, valamint emléktábláját avattuk a helyi postahivatal épületének homlokzatán. Ünnepi beszédet a polgármesterasszony, Jávorszki Imréné mondott, az emléktáblát Bodnár László, a Magyar Távközlési Rt. vezérigazgató-helyettese leplezte le. Délután a miskolci postaigazgatóság épületében Tomcsányi István munkásságáról volt emlékülés, ezt követően a Postakürt Galéria kiállítását tekintették meg a résztvevők.

A 70 éves rádióállomásokra december 2-án emlékeztünk, amelyek történetéről vendégeinknek az auditóriumban kiállítás számolt be. A meghívott állomásvezetőkkel a kerekasztal-beszélgetést Pataki Klára folytatta, a múzeumi tárlatvezetést pedig Krizsákné Farkas Piroska tartotta.

December 15-én elkészült a Postamúzeumról szóló CD-ROM.

A 100 éve született Neumann Jánosra emlékezve december 16-án az Infoparkban szobrot avattak; a Postamúzeumot Kovács Gergelyné és Krizsákné Farkas Piroska képviselte.

Az auditóriumban december 19-én adventi találkozót délelőtt az alapítványi munkatársakkal, délután pedig a Múzeumi Egyetértés Egylet tagjaival tartottunk. Előadómű-

véseink Kónya István lantművész és Süveges Gergő versmondó volt. Az ünnepség fényét Hajdú József *Ipari táj* című kiállítása is emelte, amelyet az előző napon állítottunk fel, amikor kolleganőnk, Csapó Attiláné 60. születésnapját ünnepeltük.

2003-ban a Postamúzeum dokumentációs gyűjteménye jelentős anyagokkal gyarapodott. Dr. Forster Károly (1884–1960) postavezérigazgató-helyettes, dr. Pázmándi Mihály (1890–1931) postatitkár, dr. Pázmándi Gábor (1916–1997) postaigazgató és Kisfalvy Alajos (1891–1969) postaműszaki igazgató hagyatékát Bartók Ibolya gyűjtötte be.

Kriszákne Farkas Piroska tárlatvezetése

2004. január 7-én Szentendréről felkérést kaptunk az egykori nagy fogadóban működött járszárokszállási posta rekonstrukciós terveinek elkészítésére.

Január 15-én kezdte meg munkáját dr. Garami Erika, a Postamúzeum okmány- és iratgyűjteményének új muzeológusa.

Január 19-én Balatonfüred-Arácsra dr. Bóka István polgármester és Nagy Jenő alpolgármester kérésére megnéztük az egykori arácsi postahivatalt és postamesterlakást, hogy lehetne-e ott egy idényjelleggel működő múzeumpostát kialakítani.

Január 22-én a Nemzeti Civil Alapprogram Miniszteri Titkárságának a kulturális-tevékenység, nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés, magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel, valamint a határon túli magyarsággal kapcsolatos tevékenység szakmai területen működő országos szervezetek elektori gyűlésén Kovács Gergelyné vett részt.

Január 31-én a Múzeumi Egyetértés Egylet megtekintette a Ráth György Múzeumot és a Róth Miksa Emlékházat.

A *Múzeumi Hírlevél* januári számában Kovács Gergelyné búcsúztatta Mészáros Emőket, elhunyt muzeológus kollégánkat.

Február 1-jén Várnagy Balázné Ágh Eszter grafikusként kezdte meg munkáját a Postamúzeumban.

Február 6-án dr. Fejérdy Tamás, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal elnökhelyettese és dr. Tardy János, az Európai Természetvédelmi Központ alelnöke a Postamúzeum auditoriumában a világ kulturális és természeti örökségének helyzetéről tartott előadást.

Február 13-án dr. Kollár István, a szlovák Postamúzeum igazgatója látogatta meg a Bélyeg- és a Postamúzeumot.

A Magyar Távközlési Rt. az Óbudai temetőben megkoszorúzta Tölösi Péter logisztikai vezérigazgató-helyettes sírját, ahol Bodnár László tartott beszédet. A megemlékezésen Kovács Gergelyné képviselte az alapítványt.

Február 16-án a Postamúzeum és a Bélyegmúzeum együttesen tekintette meg Mednyánszky László kiállítását a Nemzeti Galériában.

Február 18-án megnyílt a Gázipari Múzeum legújabb kiállítása *A gázolvasó története* címmel. A megnyitóbeszédet dr. habil Vámos Éva, az Országos Műszaki Múzeum főigazgatója tartotta. Múzeumunkat Kozmáné Grünwald Éva és Vighné Zámbo Zita képviselte.

Február 19-én a Hilton West End Szállodában az *Infokommunikációs technikák és az ember* című konferencián, amit a Hírközlési Érdekegyeztető Tanács a Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesület közreműködésével rendezett, Jakab László és Vighné Zámbo Zita vett részt.

Február 24-én Hajdú József muzeológus kollégánknak nyílt meg *Ipari táj* című fotókiállítása az Öntödei Múzeumban.

Február 25-én a Nemzeti Civil Alapprogram Miniszteri Titkárságának a kulturális-tevékenység, nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés, magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel, valamint a határon túli magyarsággal kapcsolatos tevékenység szakmai területen működő országos szervezetek elektori gyűlésén Kovács Gergelyné vett részt.

Februárban jelent meg Jakab László cikke a *Műértő* című lapban a központok és telefonkészülékek jelentőségéről.

Március 3-án bírálták el a hírközlési emlékmű pályázatának kivitelezési terveit.

Március 11-én Hajdú József a közgyűjteményi fotósoknak rendezett országos konferencián vett részt Szegeden.

Március 13-án a Múzeumi Egyetértés Egylet Révkomáromba kirándult, ahol Csütörtöky József, a Magyar Kultúra és a Duna Mente Múzeum igazgatója kalauzolásával megtekintették a múzeumot, a Zichy-palotát, a VI. számú erődöt és az Európa teret, valamint megkoszorúzták a Klapka-szobrot.

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata és a Terézvárosi Művelődési Közalapítvány az 1848–49-es forradalom és szabadságharc hőseinek tiszteletére, valamint Jókai Mór halálának 100. évfordulója alkalmából március 15-én a Jókai téren koszorúzással egybekötött ünnepséget rendezett. A Postamúzeum képviseletében Jókai Mór szobránál Bartók Ibolya és Uhl Józsefné helyezte el az emlékezés koszorúját.

Március 22-én a Matáv-székházban dr. Pásztory Tamás, a Magyar Távközlési Rt. vezérigazgató-helyettese köszöntötte 70. születésnapja alkalmából Kurucz Istvánt, a Postai

Kurucz István kuratóriumi elnökünk köszöntése

és Távközlési Múzeumi Alapítvány kuratóriumának elnökét. Délután az auditoriumban alapítványunk tartott bensőséges ünnepséget Kurucz István köszöntése alkalmából.

Március 30-án Szabó Gyula felügyelő-bizottsági tagunk tartott osztályvezetői értekezletet a Telefónia Múzeumban.

Április 5-én Szolnokon rendezett pénzkiállítást dr. Garami Erika muzeológus.

Április 6-án Jambrik Mihály, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium közigazgatási államtitkára megnyitotta a Postamúzeum www.postamuseum.hu weboldalát. A múzeum az Informatikai és Hírközlési Minisztérium *e-Világ digitális tartalom és kultúra* pályázatán elnyert 20 M Ft-os támogatással a Telefónia Múzeum *A lármafától a világhálóiig* című virtuális kiállítását és a fotótár 5500 darabos fényképgyűjteményét tette fel a világhálóra honlapjának megújulásával együtt.

Április 25-én Kőszegen megnyitottuk 12. fiálélnkat, a kőszegi Postamúzeumot. A megnyitó ünnepi beszédét Szivi László, a Magyar Posta Rt. vezérigazgató-helyettese és Kuntner Ferenc Kőszeg város polgármestere tartotta. A kiállítás Kőszeg postatörténetét, Európa postautjait, valamint a világ bélyegeinek postásábrázolásait mutatja be.

Az Országos Műszaki Múzeum a VIII. Országos Műszaki Muzeológus Találkozót április 26. és 28. között rendezte meg Gödöllőn a Szent István Egyetem rektori dísztermében, illetve a Mezőgazdasági Eszköz- és Gépjelődéstörténeti Szakmúzeum előadótermében. A találkozón múzeumunkat Kovács Gergelyné, Vichmann Béláné, Bartók Ibolya, Kozmáné Grünwald Éva és Jakab László képviselte. Kovács Gergelyné 27-én *A Postamúzeum új interaktív portálja* címmel előadást is tartott.

Május elsején és másodikán a Múzeumok Majálisa idén a megszokottól eltérően a Városligetben került megrendezésre a Vajdahunyd vár előtti parkban, a platánok alatt, ahol munkatársaink a gyerekeket játékokkal, a felnőtteket kiadványainkkal várták. A Puskás Tivadar Távközlési Technikum diákjainak közreműködésével régi kisközpontot és fadobozos telefonkészülékeket mutattunk be. A működő berendezéseket örömmel próbálták ki a gyerekek, a felnőttek és az egykori telefonkezelők is, visszaemlékezve a régi időkre.

Május 11-én dr. Kamody Miklós nyugalmazott postafőtanácsost Miskolc megyei jogú város közgyűlése a város napja alkalmából postatörténeti, helytörténeti tevékenységéért Pro Urbe díjban részesítette. A Nemzeti Színházban tartott díjkiosztón a kitüntetettet Kovács Gergelyné, Solymosi Jánosné, Kurucz István, Vichmann Béláné és Kozmáné Grünwald Éva köszöntötte.

Május 16-án a Múzeumi Egyetértés Egylet a Távközlési Világnap alkalmából kilátogatott a diósi Rádió és Televíziómúzeum kertjébe, ahol dr. Horváth László, a Puskás Tivadar Távközlési Technikum igazgatója köszöntötte az egybegyűlteket. Ünnepi beszédben megemlékezett a 160 éve született Puskás Tivadarról és a technikum kezdeti lépéseiről. A majálisi együttléteket a Small Brass Quintett rézfúvós zenekar reneszánsz és barokk darabokkal, a technikum tanárai ízletes bográcsételel színesítették.

Május 17-én a Távközlési Világnap alkalmából a Matáv-székház Tölösi-termében dr. Pásztory Tamás vezérigazgató-helyettes ünnepi beszédet mondott. A rendezvényen Kurucz István, a kuratórium elnöke vett részt.

Május 18-án Ács Tamás, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának miniszteri biztosa nyitotta meg az Országos Műszaki Múzeum 50 éves az Országos Műszaki Múzeum című kiállítását. A megnyitón Kovács Gergelyné és Vighné Zámbó Zita vett részt.

Május 24-én a Petőfi Irodalmi Múzeum által rendezett *Az irodalom emlékezete – műtárgyak bővületében* című nemzetközi muzeológusi konferencián a Károlyi-palota dísztermében Kovács Gergelyné és Vighné Zámbó Zita vett részt.

Június 1-jétől a nyári hónapokra Mészáros Zoltán segítette Nagyvázszyban a Posta-múzeum látogatóinak fogadását.

Június 2-án Kozmáné Grünwald Éva az úttörőpostáról adott interjút a TV2-nek.

Június 11-én a Matáv-székházban Krizsákné Farkas Piroska vett részt a Puskás Tivadar Távközlési Technikum oklevélosztásán, amit a budapesti tanulmányi verseny helyezettjei vehettek át.

Június 18-án a kőbányai Szent György templomban Kiss Jánostól, a mindannyiunk által igen tisztelt és szeretett hajdani kollegánktól vettek végső búcsút a Postamúzeum jelenlegi és már nyugdíjas vagy más intézménynél dolgozó kollegái. Kiss János, a Budapest 72., később a Budapest 3. számú postahivatal egykori vezetője az 1986-ban elrendelt revíziós leltározás nyugdíjas szaktanácsadóként került múzeumunkba, ahol 1988 és 1996 között a postatörténeti tárgyi gyűjtemények kezelője volt s emellett a muzeológus – és nem muzeológus – kollegák igazi szakmai tanítómestere. Élt 82 évet, ebből 11-et köztünk. Emlékét örökre megőrizzük.

Június 24-én Szent Iván éjszakáján újra meggyulladtak a hollóközi tüzek. A vendégek meghallgatták a *Musica humana* kamarakórus műsorát, s a málnás uzsonna után közös énekléssel köszöntöttük a nyári napfordulót.

Június 26-án a *Múzeumok éjszakája* programcsoport alkalmából Saxlehner Emma emlékére zenés estet rendeztünk a múzeumban. Auditóriumunkban az *Uraim, beszéljenek!* című film vetítése ment Puskás Tivadar születésének 160. évfordulója alkalmából.

Július 19-én 80. születésnapja alkalmából Hernitz Ferenc soproni kollegánkat köszöntöttük a Postamúzeumban.

Augusztus 5-én Kovács Gergelyné Balatonszemesen megtekintette az épülő lábaspaját és a múzeum folyamatban lévő felújítását.

Augusztus 6-ára rendkívüli kuratóriumi ülést hívtunk össze, amelyen a ház eladásával kapcsolatos teendők és lehetséges lépéseink kerültek megbeszélésre.

Augusztus 9-én Koncz Erika, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának helyettes államtitkára és múzeumi referense, Török Petra meghívásunkra meglátogatta a múzeumot. A meghívás célja tanácskérés volt a ház eladása ügyében.

Augusztus 16-án összehívtuk a civil szervezeteket – Andrassy Gyula Társaság, Múzeumi Egyetértés Egylet, Saxlehner Társaság, Híradástechnikai és Informatikai Tudományos Egyesület, Gödöllői Új Művészek Közalapítvány, Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület –, amelyeknek képviselői az épület eladásával kapcsolatban tartottak megbeszélést a lehetséges lépésekről és teendőkről.

Augusztus 18-án Kovács Gergelyné igazgató asszony 65. születésnapját ünnepeltük. Mivel a múzeumban többnyire csak a kerek születési évfordulókról szoktunk megemlékezni, köszöntésünk igazi meglepetésként érte Irénkét, aki a kedvenc virágaiból kötött születésnap csokor láttán teljesen elérékenyült. A meghitt hangulatú összejövetel alkalmából az ünnepelt a Postamúzeumban eltöltött közel 20 évének legvidámabb pillanatait idézte fel, s osztotta meg üde humorral élményeit a résztvevőkkel.

Augusztus 23-án a civil szervezetek újabb összejövetelt rendeztek a Postamúzeumban.

Augusztus 27-én dr. Szabó Pál, a Magyar Posta Rt. vezérigazgatója és dr. Szűcs Ildikó vezérigazgató-helyettes látogatta meg múzeumunkat.

A Postamúzeum adattári gyűjteményének kiegészítése céljából, illetve a Postamúzeum 120 éves hiteles történetének megírásához a Magyar Országos Levéltárban és a Közlekedési Múzeum adattárában ez év júniusa és augusztusa között Bartók Ibolya adattárosunk folytatott kutatásokat. Ennek eredményeként szeptember elején a Közlekedési Múzeumból igen jelentős anyag került be múzeumunkba mind a múzeum alapítására, mind a gyűjtemény gyarapítására vonatkozóan.

Szeptember 6-án a civil szervezetekkel együtt megtartott tanácskozáson született döntés értelmében és következményeként az alapítvány a Fővárosi Bírósághoz keresetet nyújtott be, amelyben a házeladás tényének semmissé tételét kérjük.

Szeptember 17-én a Kerepesi temetőben a Puskás Tivadar Távközlési Technikum tanáraival és diákjaival közösen Krizsákné Farkas Piroska és Kapi András Bálint megkoszorúzta a Puskás testvérek sírjait.

A Magyar Elektrotechnikai Múzeum *Az energia átvadó rendszerek fejlődése, bemutatása* című előadásán Makkai Várkonyi Ildikó és dr. Garami Erika vett részt.

A Planetáriumban megnyitott *Mérföldkövek a számítástechnikában* című vándorkiállítás ünnepségén Kozmáné Grünwald Éva képviselte a múzeumot.

A Kulturális Örökség Napjai – *Lélegző örökségünk* – hivatalos megnyitóján a Magyar Természettudományi Múzeumban Krizsákné Farkas Piroska vett részt. A program célja, hogy

Hernitz Ferenc kollegánk köszöntése

Kovács Gergelyné igazgató asszony köszöntése

a nagyközönség figyelmét ráirányítsa a minket körülvevő épületek értékeire, szépségére; azokra is, amelyek csak részlegesen, időlegesen, illetve csak a társadalom egyes rétegei által látogathatók, esetleg zárva vannak. Múzeumunkban a Kulturális Örökség Napjai alakalmából szeptember 18-án és 19-én látogatóink fogadására megerősített szolgálatot tartottunk.

Szeptember 20-án *A magyar kulturális örökség digitális megőrzése* témakörben a Postamúzeum virtuális kiállításait megjelenítő honlapunkkal beneveztünk az *e-Fesztivál* 2004 pályázatra.

Szeptember 23-án megtekintettük Gyáli úti raktárunkat, mivel a Magyar Távközlési Rt. és a Magyar Posta Rt. eladja az épületet. A raktári feladatokat Kovács Gergelyné, Krizsákné Farkas Piroska és Majzikné Szívós Ibolya beszélték meg.

Szeptember 24-én a Szépművészeti Múzeumban Joan Miro kiállítását csodálhattuk meg.

Szeptember 28-án a harmadik negyedévi rendes kuratóriumi ülésen mutatkozott be a Magyar Posta Rt. új kurátora, Molnárné Udvardi Erzsébet. Ugyanezen a napon Szénási Árpád komáromi történész látogatott el hozzánk, aki megmutatta a szépen felújított csúzi kastély fotóit, és segítséget kért a kastély melletti posta berendezéséhez.

Szeptember 29-én a HírTV készített riportot a ház eladásával kapcsolatban.

Szeptember 30-án a balatonszemesi múzeum új kapujának tervét mutatta be Szolik Krisztina építész; később a Duna Televízió készített riportot a házeladással kapcsolatban.

Október 5-én ünnepeltük id. Kapi András kollégánk 60. születésnapját.

Október 12-én a Magyar Természettudományi Múzeum új kiállításcsarnokának *Tollas dinók* című kiállítását tekinthettük meg, ahol a Múzeumi Egyetértés Egylet tagjainak külön tárlatvezetésben volt részük.

A Pécs 1. számú postahivatal előterében postatörténeti zászlókból rendeztünk időszakos kiállítást, átadására október 5-én került sor. Ez alkalommal a Postamúzeum egyenruha- és textilgyűjteményének legszebb zászlóit állítottuk ki, amelyeket a látogatók két hónapon keresztül csodálhatnak meg.

Október 14-én Szili Józseftől a Wekerle-telepi Szent József templomban vettünk végző búcsút. Szili Józsefnek a Kispest 1. számú postahivatal, majd a Postavezérgazgatóság forgalmi osztályának egykori munkatársaként igen nagy szerepe volt a külterületi kézbesítés rendszerének magyarországi meghonosításában. Számos publikációja is megjelent e témában. Múzeumunkban 1986 és 1988 között az akkor elrendelt revíziós leltározás nyugdíjas szaktanácsadójaként dolgozott. Élt 79 évet. Emléke legyen áldott.

Október 27–29-én Kovács Gergelyné, Krizsákné Farkas Piroska, Solymosi Jánosné és Vichmann Béláné országos múzeumigazgatói értekezleten vett részt, amelynek helyszíne a Millenáris Park konferenciaterme volt.

November 5-én avattuk fel a balatonszemesi Postamúzeum udvarán a Trischler Ferenc pécsi szobrászművész által készített, a szolgálatuk teljesítése közben életüket veszítettek emlékművét. A szoboravatás fővédnöke, Kovács Kálmán informatikai és hírközlési miniszter mondott ünnepi beszédet. A szobor megszentelése után a Magyar Posta Rt. és a Magyar Távközlési Rt. vezetői emlékeztek meg halottjaikról, és helyezték el koszorúikat a talapzaton. Vendégeink megcsodálhatták a szállítástörténeti kiállítás bemutatására épített lábaspajját, amely a legnagyobb beruházásunk volt a 2005. esztendőben.

November 16-án a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem dísztermében a Magyar Tudomány Napja ez évi rendezvénysorozatának keretében *15 éves a hazai tu-*

A hírközlési emlékmű avatási ünnepe Balatonszemesen

dományos CD-ROM-kiadás, *Ismeret – tudás – innováció, Tudomány- és technikatörténet* címmel rendeztek konferenciát. Az előadók között múzeumunkat Kovács Gergelyné igazgató asszony képviselte, aki *Virtuális múzeum – valódi ismeretközlés* című előadásában a Postamúzeum eddig megjelent három – rádió-, távíró- és távbeszélő-történeti – CD-ROM-kiadványát mutatta be.

November 24-én vettünk végső búcsút Miskolcon dr. Kamody Miklós postatörténész-től. A jogász végzettségű, életét végig postai szolgálatban töltött kollegánk több száz tanulmány, több postatörténeti könyv szerzője volt; kutatásai nyomán készítettük el vele együtt a miskolci Postakürt Galéria kiállítását.

November 25-én az auditoriumban bensőséges hangulatú alapítványi ünnepség keretében köszöntöttük 80. születésnapja alkalmából Tusa Margitot, a Bélyegmúzeum nyugalmazott szaktanácsadóját.

Dr. Forster Károly (1884–1960) nyugalmazott postavezérigazgató-helyettes születésének 120. évfordulójára emlékezve december 3-án Forster-emléknapot rendeztünk, amelynek keretében délelőtt 10 órakor a Farkasréti temetőben sírjára elhelyeztük az emlékezés koszorúját, 14 órakor a Postamúzeumban Szűts Ildikó postavezérigazgató-helyettes megnyitotta a *Dr. Forster Károly élete és munkássága* című kiállítást, továbbá délután 15 órakor az auditoriumban emlékülést tartottunk. A 2005. május 4-ig nyitva tartó időszak

kiállítás egy évkönyvcikk kapcsán folytatott kutatás eredményeként – a Forster család ajándékaként – a Postamúzeumba bekerült igen gazdag hagyatékból készült. A hagyatékot begyűjtötte, valamint a kiállítást rendezte Bartók Ibolya, kivitelezte Kozmáné Grünwald Éva, a fényképeket Hajdú József készítette.

December 21-én a kőszegi Postamúzeum berendezésében és kivitelezésében résztvevők számára a kőszegiek az Írottó Hotelben karácsonyi fogadást rendeztek. A meghívottak között volt Makkai Várkonyi Ildikó és Kozmáné Grünwald Éva is. Ugyanezen a napon jelent meg a *Postás* című újság 24–25. számában Bartók Ibolya cikke a Forster-emlékkiállításról.

December 22-én adventi összejövetelt tartottunk kollégáinkkal az auditoriumban. A hangulatos ünnepségen a 60. születésnapját ünneplő Solymosi Jánosné és a 70 éves dr. Bányai Sándort köszöntöttük.

Jakab László 2003. évi kezdeményezésére 2004-ben is folytatódott a távbeszélőtörténeti gyűjtemény műtárgy-felújítási programja. Ennek keretében mintegy 35 műtárgyat újítottunk fel Cserti Viktor főiskolai hallgató közreműködésével. A műtárgyak között az 1900-as évek elejéről származó fadobozos fali telefonkészülékek és házi telefonok is megtalálhatók, amelyek nagy részét sikerült üzemképessé tenni.

Elvégeztük a csepeli raktárban tárolt hálózatos műtárgyak rendezését és a hiányzó fotók pótlását. Új tároló polcok építésével áttekinthető és jól kezelhető raktárt alakítottunk ki.

Koszorúzás dr. Forster Károly sírjánál

Évfordulók nyomában

Huszonöt éve avatták fel a taliándörögdi Interszputnyik Űrtávközlési Földi Állomást. Az *Évfordulók nyomában* című évkönyvi fejezetünkben kötelességemnek éreztem, hogy a hazai űrtávközlés kezdeteiről megemlékezzek. Az akkor fiatal tervezők, beruházók, építők közül még sokan dolgoznak a szakmában, és kérésemre szívesen emlékeztek vissza akkori munkájukra, feladatukra. A beruházás eseményei, a hivatalos átadás felidézése után ezeket a visszaemlékezéseket olvashatjuk, majd a múzeum gyűjteményeiben és a szaksajtóban megmaradt emlékek jegyzékét tekinthetjük végig, végezetül az állomás folyamatban lévő ipari műemlékké nyilvánításának néhány dokumentumát adom közre.

A Szovjetunió 1957. október 4-én indította az első, Szputnyik nevű műholdat a világűrbe. Ezzel az emberiség először bocsátott fel olyan repülő testet, amely a földi atmoszférán kívül kering a Föld körül. Az első Szputnyik műhold kilövését azonban hamarosan, november 3-án követte a második. Az Amerikai Egyesült Államok 1962. július 10-én állította pályára az első mesterséges műholdat, a Telstart, amely televízióképeket közvetített az Amerikai Egyesült Államok és Franciaország között.

A sikeres kísérletek láttán egyre több ország indította el űrprogramját. Bár a műholdak nagyobb részét kutatási célokra használták, a távközlési feladatokat ellátó műholdaknak is megnőtt a jelentősége.

A Szovjetunió, miután kellő tapasztalatokat szerzett az űrtávközlésben, együttműködési javaslatot tett a szocialista országoknak. Az űrtávközlés kutatási és fejlesztési munkáinak irányítására űrtávközlési állandó munkacsoportot hozott létre. Az előkészítési munka után 1971. november 15-én Moszkvában kilenc szocialista ország – Bolgár Népköztársaság, Csehszlovák Szocialista Köztársaság, Kubai Köztársaság, Lengyel Népköztársaság, Magyar Népköztársaság, Mongol Népköztársaság, Német Demokratikus Köztársaság, Román Szocialista Köztársaság és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége – képviselője írta alá az Interszputnyik elnevezésű nemzetközi űrtávközlési szervezet és rendszer létrehozásáról szóló megállapodást, amely 1972. július 12-én lépett hatályba. Ezután hozzáfogtak a gyakorlati megvalósításához. Az űrtávközlési rendszer két fő részből áll, egy kozmikus komplexumból és egy földi állomásból. A kozmikus komplexumot a Molnyija távközlési műhoddal a szervezet biztosította, a földi állomás létesítése a tagországok feladata volt.

Magyarország és a Szovjetunió 1973 decemberében kötött kormányközi megállapodást a magyar földi állomás létesítésére. Megvalósítását szovjet segítséggel az 1974 és 1977 közötti évekre tervezték. 1974 márciusában küldöttség, korabeli elnevezéssel delegáció utazott Moszkvába a Szovjet Postaügyi Minisztérium Tervező Intézetébe (GSZPI), ahol előkészítették az együttműködést. A delegáció a Postavezérigazgatóság, az Elektroimpex, a Postai Tervező Intézet és a Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság szakembereiből tevődött össze. Az együttműködési megállapodás a tervezési és építési munkák megosztását tartalmazta. A külkereskedelmi szerződést a Promashexporttal

1974. április 17-én írták alá a berendezések szállítására és az adóépület tervezésére. A megállapodások tehát elkészültek már, de az objektum helyszíne még nem volt kijelölve.

A telephelyválasztást a Posta Kísérleti Állomás újonnan megalakult mikrohullámú és űrtávközlési osztályának munkatársai kezdték meg. A kiválasztásánál elsődleges szempont a zavartatás volt. A műholdról a földi állomás antennájára érkező jelek kis teljesítménye miatt az adott vételi frekvenciában a zavaró jeleknek -140 dBW alatt kellett lenniük. Ilyen nagy érzékenységgű műszerrel nem rendelkezünk, így a Szovjetunióból hozott műszerek segítségével sikerült három helyszínt megjelölni, amelyek domboktól jól leárnyékolva mély völgyben voltak. Végül 1974 májusában legalkalmasabbnak a Veszprém megyei Taliándörögd települést találták.

A telephely kiválasztása után felgyorsultak az események. Júniusban megkezdték a kivitelezési tervezést, amit 1975 márciusában hagytak jóvá. A földi állomás alapkőletétele 1976. május 17-én volt. A beruházást a Posta Központi Beruházási Iroda júniusban kezdte meg. A híradástechnikai berendezéseket magába foglaló kör alaprajzú műszaki épület tervét a GSZPI, az azt félkaréjszerűen körülvevő kiszolgáló épületet Kovács Sándor, a Postai Tervező Intézet építésze tervezte.

Az adóépület technológiai szerelését 1977. április 1-jén kezdték meg, az antennarendszer júniusban került a helyére. Az adóépület tetején 65 tonnás, 12 m átmérőjű, forgatható, Cassegrain típusú parabolaantenna áll. A Budapest és az állomás közötti mikrohullámú lánc (Kabhegy–Rábaszentandrás–Győr) a 8 GHz-es Orion gyártmányú berendezésekkel valósult meg. Az első képet 1977. szeptember 9-én vették le a műholdról, az első közvetítést október 27-én Moszkvából sugározták.

Az ünnepélyes alapkőletétel 1976. május 17-én

Az állomás épületegyüttese: előtérben a földszintes kiszolgáló épület, mögötte az antennát tartó műszaki épület

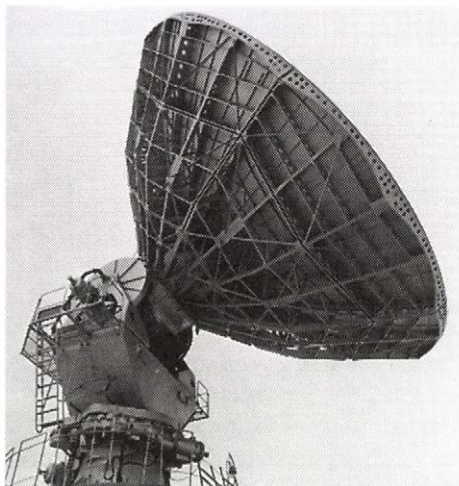
Az állomás komplex vizsgálata december 15-én fejeződött be. Teljes üzembe helyezése december 20. és 23. között volt, hivatalos átadása 1978. január 20-án. A Magyar Szocialista Munkás Párt Központi Bizottsága, a kormány képviselői, a szovjet vendégek, a társadalmi és állami szervek vezetői, a magyar posta és a kivitelező vállalatok dolgozói az adóteremben ünnepelték az első magyar űrtávközlési földi állomás üzembe helyezését. Az állami ünnepségen a többnyire másodvezetők közül álló elnökség 12 órakor vonult be a feldíszített adóterembe. Havasi Ferenc miniszterelnök-helyettes, Urbán Lajos, a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium államtitkára, Tömpe István, az Állami Rádió és Televízió Bizottság elnöke, V. N. Lebegyev szovjet postaügyi miniszterhelyettes, N. SZ. Oszipov és D. F. Novikov, a Szovjetunió magyarországi nagykövetségének tanácsosai, Balogh Mihály, a Veszprém Megyei Pártbizottság titkára, István János, a megyei tanács általános elnökhelyettese, továbbá a vendéglátók, azaz Horn Dezső miniszterhelyettes, postavezérigazgató, Becz Sándor, a Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság vezetője és Valter Ferenc, a Posta Központi Beruházási Iroda igazgatója.

A megjelent vendégeket a vendéglátók nevében Horn Dezső miniszterhelyettes köszöntötte. Ünnepi beszédet, amelyben a létesítmény jelentőségét hangsúlyozta, Havasi Ferenc miniszterelnök-helyettes mondott. V. N. Lebegyev miniszterhelyettes a szovjet és a magyar szakemberek közötti baráti együttműködést méltatta. Az ünnepséget kitüntetések átadása zárta.

Az állomás építéstörténetét megőrkítő ünnepi kiadvány tanúsága szerint a taliándörögdi Interszputnyik űrtávközlési Földi Állomás beruházását a Magyar Posta irányította. Az

állomás tervezésében és kivitelezésében szovjet, csehszlovák és magyar szakemberek vettek részt. Beruházó a Posta Központi Beruházási Iroda (1974. december 31-ig a Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság) volt. Üzemeltető a Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság. Generáltervezők: a Szovjet Postaügyi Minisztérium Tervező Intézete és a Postai Tervező Intézet. Társtervezők: Észak-dunántúli Áramszolgáltató Vállalat, Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat. Generálkivitelezők: Észak-dunántúli Közmű- és Mélyépítő Vállalat (mélyépítés), Zala-megyei Állami Építőipari Vállalat (magasépítés), Finommechanikai Vállalat (technológiai szerelés). Közreműködők: Beloiannisz Híradástechnikai Vállalat Fejlesztési Intézete, Slovnaft Bratislava, Szondi Ipari Szövetkezet, Orion Rádió és Villamossági Vállalat, Telefongyár, Villamos Automatika Vállalat, Villanszerelőipari Vállalat, Csőszereelőipari Vállalat, Észak-dunántúli Áramszolgáltató Vállalat, Ganz-Mávag Mozdony-, Vagon- és Gépgyára, Fémmunkás Vállalat, Soproni Postaigazgatóság, Posta Központi Magasépítő Üzem, Masped Magyar

A 65 tonnás, 12 m átmérőjű, forgatható, Cassegrain típusú parabolaantenna

Az antenna mozgását vezérlő berendezés kezelőasztala

Általános Szállítmányozási Vállalat, Posta Kísérleti Intézet, Helyközi Távbeszélő Igazgatóság. Külkereskedelmi vállalatok: Promashexport (Össz-szövetségi exportimport egyesülés), Elektroimpex, Transzelektro, Metrimpex, Tesco.

Az állomás fontosabb adatai a következők: telephelye a Veszprém megyei Taliándörögd; első védelmi zónája 600x600 m, 36 hektár. Az épület főbb adatai között megemlíthetjük, hogy az adóépület beépített térfogata 7500 m³, alapterülete 1610 m², a kiszolgáló épület beépített térfogata 5375 m³, alapterülete 1020 m² volt. Az antenna adatai a következők: átmérője 12 m, mozgatása vízszintes síkban $\pm 270^\circ$, sebességmaximum 9°/sec; függőleges síkban 0–90°, sebességmaximum 5°/sec; a mozgószerkezetek össz-súlya kb. 65 tonna, beállítási pontossága 5 szögperc. Az adó teljesítményének adatai: tv-üzemmódban maximum 10 kW, telefon-üzemmódban maximum 3 kW. Adási sáv 6 GHz. Vevőzaj-hőmérséklet 90 K°. Vételi sáv 4 GHz. Az állomás felvett teljesítménye kb. 500 kW.

Dr. Kántor Csaba okleveles villamosmérnök, ma a PKI Távközlésfejlesztési Intézet igazgatóhelyettese, 25 évvel ezelőtt a Postai Kísérleti Intézet mérnökeként vett részt a telephely kiválasztásában, ő az eseményekre az alábbiak szerint emlékezik vissza.

Az első magyarországi űrtávközlési földi állomás telephelyének meghatározásához számos olyan újdonságot kellett felhasználni, amit addig még Magyarországon nem alkalmaztak. A szakirodalomból tudni lehetett, hogy a rádiófrekvenciás zavarok elkerülése érdekében olyan területet kell keresni, amely a várható műholdvetési irányokban domborzati takarásokkal rendelkezik, azaz tulajdonképpen egy völgykatlanban fekszik. Első lépésben ezt térképek alapján terveztük meghatározni, azonban a nagy mennyiségű adat feldolgozása manuális úton lehetetlen volt. Ez vezette a fejlesztőket ahhoz a megoldáshoz, hogy Magyarországon először digitális domborzati térképet alkossanak. A digitális térkép (DTM: Digitális Terep Modell) lehetővé tette, hogy laboratóriumi körülmények között határozzuk meg a zavarmentes területeket. Magyarország térképére kinyomtatva ezek kulcslyukakhoz hasonló területeket eredményeztek. Ezek az ún. kulcslyukakon keresztül vezetett az út a telephely tényleges meghatározásához.

Természetesen a zavarmentes területeken terepszemlélt kellett tartani, ami azt jelentette, hogy hónapokon keresztül naponta az akkori terepjáró csúcstechnológiának számító UAZ típusú gépkocsival bejártuk a vidéket; minden nap addig mentünk, míg ránk nem sötétedett, vagy el nem akadt a gépkocsi. Legtöbbször ez utóbbi következett be, s ekkor volt szükség minden leleményességre, hogy azért éjjelre hazakerüljünk. Szerencsére sok segítséget kaptunk a vidéki emberektől, és megismerkedtünk az akkori gépállomások különböző erőgépeivel is. Volt, amikor azonban ez sem segített. A Bakonyban történt, hogy egy reményeink szerint kiváló telephely megközelítésekor egy régi romos vízimalomhoz vezető patak állta utunkat, és az átkelés során a terepjáró a patak közepén landolt, nem akart továbbmenni se előre, se hátra. A közelben nem volt segítség, így a patakot kellett elterelni kemény munkával, s a kiszárított mederből már tovább tudtunk menni.

Számomra a legemlékezetesebb esemény az volt, amikor megérkeztünk Taliándörögdre, erre az elzárt településre, ahová csak egy út vezetett be, s ahol első körütekintésre megállapítottuk, hogy ez várhatóan nagyon jó telephely lesz. Ott a völgykatlan közepén egy öreg juhász legellette nyáját, és hosszan nézte, mit keresnek itt a műszerekkel, eszközökkel felszerelt idegenek. Miután megszéplélt bennünket, beszédbe elegyedtünk, első kérdése az volt, hogy ugye végre itt az isten háta mögött is épül valami, ami elősegíti a terület fejlődését. Most utólag visszagondolva az öreg juhász jól látta, hogy ha a modern technika egy ilyen elzárt helyre eljut, az felpezsdíti az életet. Ma ez a terület a Kápolcsi Művészeti Napok egyik központja, és aki erre jár, az nem ismer rá a régi pusztaságra.

Az első közelítésben a megfelelő telephelyek kijelölése után hosszú hónapokig zavartatásméréseket kellett végezni nomád körülmények között. Itt a mérőcsapat saját leleményességére volt utalva, hogy a szakmai feladatok ellátása mellett a létfenntartását is megoldja. Szoros kapcsolatot kellett kiépíteni a környező falvak lakosaival, mindig tudtuk, hol lehet friss zöldséget, tojást, gyümölcsöt beszerezni, az erdőben mely gombák ehetőek. A szakmai tudás mellett felértékelődött a hétköznapi tudomány, hogyan lehet megélni távol a civilizációtól.

Ha ma azt a kifejezést halljuk, DAB, általában két dolog jut eszünkbe. Otthon a dobozos DAB sör; szakmai körökben a digitális műsorszórás, nekünk, akik visszaemlékezünk a földi állomás telepítésére, erről az a PKI szakemberei által kifejlesztett digitális adatgyűjtő berendezés jut eszünkbe, amely az idő tájt páratlan volt, hiszen igazából olyan volt, mint egy kezdetleges számítógép, és nagymértékben segítette a kiértékelés munkáját.

Kovács Sándor okleveles építészmérnök, aki 25 évvel ezelőtt az üzemi épület tervezője volt, visszaemlékezésként kérésemre az alábbi írást küldte el.

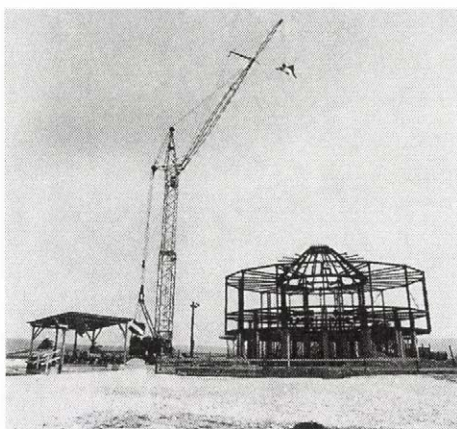
Váratlan telefonhívás, a Postamúzeum kedves munkatársnője érdeklődik, vajon én vagyok-e az a Kovács Sándor, aki a taliándörögdi létesítmény épületét terveztem. Rövid beazonosítás, majd felkérés: Írnék-e személyes visszaemlékezést a Postamúzeum közeljövőben megjelenő évkönyve számára? Lehet erre nemet mondani? Még akkor is, ha most teljesen más munkákon dolgozom, és vagy harminc évvel ezelőtti, bár igen kedves emlékek között kell kutatom. Azután rátéved a szemem az asztalomon levő, levélnyomatónak használt bronzplakettre – Kopcsányi Ottó iparművész alkotása –, s böngészem a feliratot: Úrtávközlési Földi Állomás Postai Tervező Intézet 1975. Beindul az emlékek hosszú-hosszú sora, nagyon sok örömmel, pici keserűséggel. Igen, valóban régen volt, s mégis vidáman mosolyognak a múltból kedves kollégáim, szaktervező-társaim, akikkel ezt, az akkor mindannyiunk számára új, szokatlan feladatot megoldottuk. Hogy is volt?

A Postai Tervező Intézet és a PKI Távközlésfejlesztési Intézet mikrohullámú rádió-kommunikációhoz értő szakemberei már évekkel azelőtt elkezdték a vizsgálatokat és méréseket. Nemzetközi szerződések, kiválasztott telephely-alternatívák, újszerű technológiák, mint megannyi új fogalom röpködött a levegőben. Mint új csodamágusokra figyeltünk a beavatottakra mi, a „csak a magasépítéshez” értő kollégák. Ma is előttem vannak a lelkes fiatal emberek – azóta ők is megemberesedtek, vagy sajnos néhányan már az égi úrpályán figyelik a száguldó mikrohullámokat –, akik bennünket is fanatizáltak az új feladatra. Nem állhatom meg, a teljesség igénye nélkül, hogy néhányuk nevét meg ne említsem, akikkel közösen birkóztunk a közös célért: Villányi Ottó, Hegyi Gábor, Czígány Sebestyén, Kauser Alajos, Horváth István, Molnár Józsefné, Clementis Ervin, Fehérvári Zoltán, Auer Richárd, Nemes Lajos, Köteles József és még sok-sok más név, akik akkor mindennapi életem és munkám társai voltak.

Mint említettem, az ún. technológusok már régen dolgoztak a témán. Már nem emlékszem pontosan, értekezleten vagy folyosón tették fel a kérdést: Ti, építészek csak nem akartok ebből kimaradni? Vagy forduljunk külső idegen tervezőkhöz? S ti csak gyártjátok tovább a postákat, meg a központokat? Ez megint olyan kihívás, amire csak igen lehetett a válasz, még ha svájci építész munkavállalási engedélyemet áldoztam is föl érte. Akkor már 15 év postamérnöki tervezői gyakorlat állt mögöttem, így a megtisztelő felkérést örömmel, de kellő alázattal fogadtam. Most jött igazán jól a két idegen nyelvismeret – szakirodalom ugyanis csak angol és német nyelven létezett –, meg egy kicsi orosz konyhanyelv, ami a szoros szovjet kooperációhoz elengedhetetlenül szükséges volt. Vége-hosszát nem érő, sokszor hetekig tartó moszkvai és budapesti konzultációk, igen gyakran „diktátum” jelleggel, viharos repülőutak az Iljuskákkal (IL 18), szálláshelyek a Kozmosz munkásszállótól az elegáns Rossziáig vagy az ódon Pekingig, megannyi személyes és hivatalos élmény. Megtanultuk, mit jelent az orosz „szicsász” a feltett kérdésekre adott 3-4 napos, meglehetősen titkolódzó válaszokból.

A terület-kiválasztásánál azonban egyértelműen kiderült, hogy mi, építészek is mennyire kellünk az optimális döntéshez. A sugárzástechnikai szempontok mellett a biológiai, élet-tani, kisajátítási, környezetvédelmi, geotechnikai, tájvédelmi és megközelítési kérdések is erősen befolyásolták a végén mindenki számára megfelelő – gyönyörű fekvésű, a tapolcai dombságban rejtőzködő, festői, nagy múltú település – Taliándörögdi kiválasztását.

Beindult a feladatmegvalósítás összetett munkája, a technológiai igények maradéktalan kielégítése mellett az optimális munka higiénés és szociális feltételeinek biztosítása, és mindez építészeti egységes, környezetbe illő, igényesen formált épületben. Na ez utóbbi jelenti általában is az építész legnagyobb csatáját a beruházói igénytelenség ellen – bemutatnak ugyanis néhány szovjet, mongol és egyéb Interszputnyik szervezetbe tartozó megépült állomást – és az anyagi erőforrások előre meghatározott szintje ellen is. Így történt, hogy az első – a nyugaton megépült Intelsat épületek színvonalában készült – vázlattervre a

A műszaki épület acél vázszerkezete

magyar felek egyértelmű sikeres fogadtatása ellenére a szovjet államtitkár-komiszártól megkaptuk a politikából már jól ismert „nyet” választ. Tervem – a tájba kihúzott sugaras támvékek, pázsitos földrészükkel felfuttatva – szinte a földből kinövő, fölfelé egyre finomodó kecses épületterv volt, tetején az antennával koronázva. Úgymond ma is emlékszem: „Ez lenne a legszebb úrtávközlési épület, de elvtársak, mi nem ezt építjük. Figyelembe kell venni az antenna mozgatószerkezetével együtt szállított épületacél vázszerkezetet (szörnyű, túlméretezett monstrum, a szerző megjegyzése). Majd hozzátette: A többi szociális résznek ugyanis nincs sok értelme, de csökkentve, olcsóbb kivitelben mehet.”

Kicsit leforrázva a döntéstől, de újult erővel átdolgozva született a mai megvalósult, kissé szerényebb, de mégis a magunkénak vallott épület, amelynek részletes ismertetésétől most eltekintek. Teszem ezt azon megfontolásból, mert az a vonatkozó szakirodalomban, az Építőművészettől a Postamérnöki szolgálaton keresztül a Távközléskultúra és a Postaépítészet Magyarországon című könyvekben részletesen, bőséges képanyaggal együtt megtalálható. Ugyancsak találkoztam épületünkről szóló, fényképes ismertetésekkel a külföldi szakirodalomban is.

Mindez azt bizonyítja, hogy a kompromisszumok ellenére is sikerült olyan építészeti együtttest létrehozni, amely az azóta bővült igények és bővítések mellett is a technológiai igényeket kielégíti, és építészeti is maradandó értéket hozott létre.

Köteles József üzemmérnök, ma az Antenna Hungária Rt. Állomásüzemeltetési Központjának vezetője, 25 évvel ezelőtt az úrtávközlési földi állomás létesítményi főmérnökeként irányította a munkálatokat. A visszaemlékezést a vele tartott beszélgetéssel folytatom.

– A Szovjetunió milyen referenciákkal rendelkezett?

– A Szovjetunióban hasonló földi állomás Vlagyimirben és Dugnában működött, amelyek főleg televízió-programokat közvetítettek Mongóliába.

– A környező országokban voltak-e hasonló objektumok, hozzájuk képest volt-e lemaradás?

– Az Interszputnyik nemzetközi úrtávközlési szervezet és rendszer létrehozása, tehát 1971 után títustervek alapján kiépült a hálózat. Románia kivételével mindenhol meg-

épült, beleértve Kubát és Mongóliát is. A nyugati országok 1964-től az Intelsat rendszerhez tartoztak. A Szovjetunió élen járt az űrtávközlésben, lemaradásról nem lehet beszélni.

– *A helykiválasztást a magyarok végezték vagy a szovjetekkel közösen?*

– A helykiválasztás közös munka volt, mivel sem tapasztalatunk, sem megfelelő műszereink nem voltak. A földi állomás megépítésére alkalmas helyek Jásd, Káptalantóti és Taliándörögd volt.

– *A Postai Tervező Intézet mennyiben tudott részt venni a tervezésben?*

Mivel a szovjetek títusterveket bocsátottak rendelkezésünkre, a magyar szabványoknak megfelelően át kellett dolgozni. A bebeszólás lehetősége az üzemeltetés megvalósításánál jött számításba.

– *Az építkezés ideje alatt volt-e korlátozás a környéken élők számára?*

– Igen, volt, és még tart is. Három védelmi zóna alakult ki. Az első 200×200 méteres körzet, ahol fegyveres őrzés volt. A második 600×600 méteres terület kisajátításra került ugyan, de azon engedéllyel mezőgazdasági termelés folyhat. A harmadik 3,6×3,6 km-es körzetben tilos az ipari tevékenység, a robbantással járó bányászat, valamint a magasfeszültségű vezetékek építése.

– *A határidőket pontosan betartották? Ha nem, volt-e szankció?*

– A nemzetközi egyezmények és határidők értelmében muszáj volt a határidőket betartani. Nem lehetett nem betartani.

– *A szállított technika mennyire volt modern?*

– Szerintem nem a szovjet csúcstechnikát szállították, mint mindent, ezt is egy kicsit túlméretezték, túlbiztosították.

– *Megnevezne néhány kollegát, akire szívesen emlékszik?*

– Sajnos, már nincs közöttünk Hegyi Gábor, akivel nagyon jó kapcsolatban dolgoztam. Szívesen emlékszem Valter Ferencre, a Posta Központi Beruházási Iroda akkori igazgatójára. Különösen nagy szeretettel gondolok Pers Józsefre, a posta ügyosztályvezetőjére, aki engem fiatalemberként szakmailag sok mindenben segített. Az Interszputnyik és üzemviteli értekezleteken, amelyeket mindig egy-egy másik ország földi állomásán tartottak, együtt vettünk részt a többi postai vezetővel.

– *Kérdésemem túl Köteles József elmondta, hogy a földi állomások munkatársai között baráti, családias volt a kapcsolat. Egy személyes példaként elmesélte, hogy amikor 1980-ban megszületett a kislánya, Havannában előbb értesültek az eseményről, mint itthon a nagymama. Köszönöm Köteles József úrnak, hogy kérdéseimre válaszolt.*

Dér Ferenc, a taliándörögdi űrtávközlési földi állomás jelenlegi vezetője kérésre az alábbi, *Adalékok az űrtávközlési földi állomás történetéhez* című írást küldte el.

A taliándörögdi Iterszputnyik Űrtávközlési Földi Állomás létesítése államközi egyezményen alapuló presztízsberuházás – V. ötéves terv – volt, ezzel mutatva, hogy a KGST tagoknak is van űrtávközlési rendszere. A kezdetekre ennek ellenére büszkék lehetünk, mert az ezzel együtt járó technikai fejlődés, ami rendszerfüggetlen, meghatározó e korszakban, és a magyar vezeték nélküli távközlés e területen bekapcsolódott a világ fő áramlataiba. Érdemes megemlíteni, hogy az osztrák földi állomás például később épült.

1978-ban az állomás beindulásakor az őrséget leszámítva a létszám 46 fő volt, megjegyzem, az eredeti orosz ajánlás 55 főről szólt. Ehhez azonban tudni kell, hogy az üzemviteli és karbantartási tevékenységen kívül teljes önellátásra voltunk berendezkedve: a parkgondo-

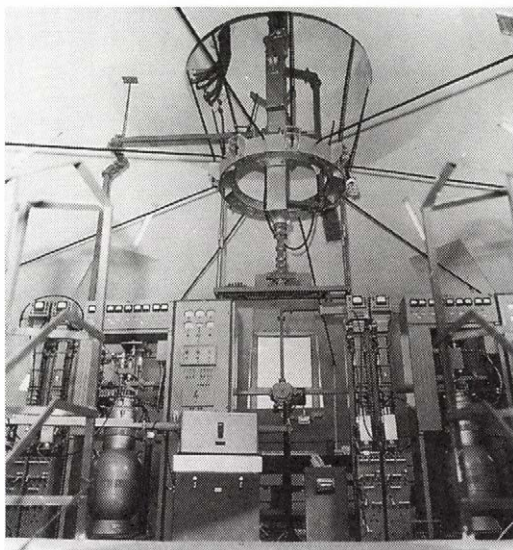
zástól a -200 fokos folyékony nitrogén előállításáig a parametrikus erősítők hűtéséhez, a takarítási és konyhai tevékenységtől a mechanikus tartalék alkatrészek legyártásáig mindent az állomás személyzete végzett. Egy űrtávközlési állomás üzemeltetése ma is sokrétű képzettséget és szaktudást igényel.

Az első időkben a minimális televízió- és telefonforgalmat lebonyolító állomás nem hozott nyereséget. A nyolcvanas évek második felére azonban a televízió-átvitel már számottevő volt. Az állomás ekkor már túl volt az első jelentősebb upgradelésen, aminek folyamán az antenna átalakítására, a parametrikus erősítők cseréjére és a Helikon adó telepítésére került sor. A megnőtt televízió-forgalom ebben az időben utólagos elemzések szerint már szerény nyereséget is hozott.

1989-ben a Magyar Posta Vállalat szétválásakor sokáig bizonytalan és vitatott volt az űrtávközlési földi állomás helyzete. Némi Magyar Műsorszóró Vállalatnál – ma Antenna Hungária – tett kitérő után a Matávhoz kerültünk. Az 1990-es évek elején rohamosan fejlődésnek induló távközlés azonban a nemzetközi PSTN kapcsolatok bővítését is igényelte, s e főleg tengerentúli igények gyors növekedése tette szükségesé az új Intelsat földi állomások létesítését. Így a telephely két 18 m átmérőjű antennával rendelkező Balaton-2A és Balaton-3A néven regisztrált Intelsat STD-A típusú űrtávközlési földi állomással bővült az 1992–93-as évek során.

A BTN-02A állomás az atlanti-óceáni régió: Amerika, Afrika, Európa; a BTN-03A az indiai-óceáni régió: Európa, Afrika, Ázsia, Ausztrália irányaira épült. Így szinte az egész világ elérhetővé vált. Ebben az időben az űrtávközlés tette leginkább lehetővé az áramkörök gyors és flexibilis létesítését. A forgalom növekedése 1997-ig töretlen volt, szinte évente igényelte az új állomások kapacitásának bővítését. A új állomások IDR-IBS technológiával továbbítják a PSTN trunkáramköröket – a teljesség igénye nélkül – Kanada, USA, Brazília, Dél-Afrika, Ausztrália, Japán irányába, és a sarki területeket kivéve alkalmi televízió-csatornák átvitelére van lehetőség a Föld szinte teljes területére.

1998-tól az AOR állomás TDMA terminállal bővült: jobb műholdkapacitás-kihasználással rendelkező időosztásos technológia. A kilencvenes évektől az űrtávközlési földi állomás fő profiljává a PSTN TF áramkörök továbbítása vált, a televízió-forgalom a piaci struktúrák változása, valamint a kicsit elkésett technológiaváltás miatt háttérbe szorult. A fejlesztések nagyobb kapacitása, korszerűbb berendezései kicsit elhomályosították az Iterszputnyik Űrtávközlési Földi Állomást, de a kilencvenes évek második feléig még forgalomban maradt.

Az antennához vezető tápvonalak és a folyékony nitrogénnel hűtött előerősítők a műszaki épület legfelső szintjén

Látkép a hozzáépült Balaton-2A és Balaton-3A Intelsat STD-A típusú űrtávközlési földi állomással

Az Iterszputnyik antennát, vezérlését és a Gradient adóberendezéseket az esetleges tulajdonosváltástól függetlenül – véleményem szerint – célszerű a telephelyen megőrizni. Ugyanis a berendezések technikatörténeti értékkel bírnak. Továbbá az űrtávközlési földi állomás jelenleg is rendelkezik új berendezések számára szabad vagy könnyen felszabadítható jelentős területtel. A berendezések egy része több tonna súlyú, és azokat az építés során telepítették, így falbontás nélkül nem távolíthatók el. Az esetleges darabolás munkaiigénye nagy, és az épületet úgy leamortizálná, hogy azt csak jelentős, költséges és hosszadalmas felújítás után lehetne használni. Ha a későbbiek során mégis további szabad hely lenne szükséges, amit az újabb, kis helyigényű technológiák ismeretében nem tartok valószínűnek, a szükséges átalakításokat a kevésbé szignifikáns egységek eltávolításával egy időben lehetne elvégezni.

A nemzetközi PSTN forgalom csökkenése és a technológiák változása miatt telephelyünk újabb kihívások elé néz. Természetesen a jövőt nem múzeumként, hanem működő, prosperáló űrtávközlési központként képzeljük el, amely büszke a múltjára, és annak emlékeit megőrzi.

A Postamúzeum 1999-ben az alább közölt dokumentumok alapján indította el az űrtávközlési földi állomás ipari védettségét, amely eljárás már el is kezdődött.

Javaslat a taliándörögdi úrtávközlési földi állomás nemzeti kulturális örökséggé nyilvánítására

A nemzeti kulturális örökség sokszínűségét reprezentálja a taliándörögdi „*Balaton*” magyar úrtávközlési földi állomás, amelyet 1978-ban helyeztek üzembe. Az állomást a természeti értékekben gazdag, védett kapolcsi völgy, egyik kultúrtájunk fogadta be, amely éppen a dörögdi völgykatlan elzárt volta miatt vált alkalmassá az első s máig egyetlen úrtávközlési földi állomás elhelyezésére. Ebben a kultúrtájban különleges, de napjaikra meghatározó látványt képviselnek az állomás hatalmas parabolaantennái, amelyek akár csak a század elején a rádióállomások antennatornyai a látkép szerves részévé váltak.

Az 1976-ban emelt kör alaprajzú adóépületet a szovjet posta tervezőirodája tervezte. Az adóépületet félkaréjszerűen körülvevő kiszolgáló épülettömböt Kovács Sándor építész a Postai Tervező Intézetben. Az állomás épülete, valamint belsőépítészeti kialakítása bútorzatával együtt máig érintetlenül őrzi a 70-es évek ízlésvilágát. A közel negyedszázados létesítmény védettségre érett építészettörténeti értékünk, örökségünk.

A táj és épület együtteséhez harmadik örökségként a műszaki műtárgyak és berendezések csatlakoznak. Elsősorban a TNA 57 típusú Cassegrain antenna és a Gradient adóberendezések, amelyek az úrtávközlés korai szakaszának jellegzetes, még részben üzemelő reprezentánsai a legújabb technikát képviselő berendezések társaságában.

Nemzeti kulturális örökségünk Taliándörögdön még egészben áll. Ahhoz, hogy a történelmi tapasztalatok kijelölje sorstól – „*minden egész eltörött*” – megment-sük, mielőbbi védetté nyilvánítása kívánatos.

Budapest, 1999.

Kovács Gergelyné s. k.
múzeumigazgató

Építészeti örökségünk

A taliándörögdi űrtávközlési földi állomás beruházásának előkészítését, tervezését és építését az 1973. évi május 3-án kelt kormányhatározat alapján kezdték meg. Annak 7. pontjában megbízták Vályi Pétert, a minisztertanács elnökhelyettesét, hogy *„a magyar földi állomás tervezéséhez és beruházási javaslatának elkészítéséhez szükséges adatok rendelkezésre bocsátása érdekében járjon el a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Kormányánál”*.

A kiviteli terveket 1975 márciusában hagyták jóvá, és júniusban már elkezdődtek az építési munkák. A terveket – generáltervezőként – a Szovjet Posta Tervező Intézete és a budapesti Postai Tervező Intézet készítette, mivel az eredetileg telepített berendezéseket, így az antennarendszert is, a szovjetek szállították.

A kör alaprajzú adóépület tetején áll a monumentális, 12 m átmérőjű, 12 m magasán elhelyezett 60 tonna súlyú parabolaantenna, amelyet egy 6 m átmérőjű – az épület emeleti részéből kiemelkedő – épületrész fog be. Az adóépületet félköröszerűen keretezi a Posai Tervező Intézet építész, Kovács Sándor tervezte földszintes kiszolgáló épület.

A hatalmas körbeüvegezett kerek építmény a biológiailag veszélyes sugárzás ellen alumíniumszerkezettel árnyékolta. A belső tér kiképzése, lépcsőrendszerek, a különböző belmagasságok a funkcionális igények szerint alakítva, eredeti formában láthatók. A munkaszobák, közlekedőterek szerkezetei, anyagai, berendezései a 70-es évek jellegzetes termékei, ahol még a világítótestek is változatlanok.

Az épület elhelyezése, arányai ellensúlyozzák a parabolaantenna vertikális vonalát, és segítik a létesítmény harmonikus illeszkedését a tájba. Az épületegyüttes gondozott kertjével a tájba illeszkedés egyik kitűnő példája lett.

Budapest, 1999.

Kiss Antalné s. k.
építészmérnök

Műszaki, ipartörténeti örökségünk

Az 1978. január 20-án üzembe helyezett, Balaton néven regisztrált első magyar űrtávközlési földi állomás új korszakot nyitott a magyar távközlés és a műszaki tudományok történetében. Itt valósult meg először Magyarországról interkontinentális televízió-közvetítés, valamint közvetlen telefoncsatorna-átvitel. Ez a telephely vált kiinduló- és fogadópontjává a nagytávolságot áthidaló televízió-csatornáknak és a kontinensen kívülre menő telefonforgalom egy részének. 1978 és 1990 között az állomás majdnem minden jelentős politikai és sportesemény közvetítésének részese volt. A rádiófrekvenciás zavaroktól védett, a műholdpályák útját *belátó* taliándörögdi terület műszakilag és gazdaságilag egyaránt kiváló telephelynek bizonyult.

A kezdeti üzemelés az ellipszispályás műholdakkal az 5° feletti eleváció minden irányára szükségessé tette a műholdkövető rendszer működését, ezért kellett az antennát az épület tetejére helyezni. A TNA 57 típusú Cassegrain antenna, valamint a Gradient adóberendezés főbb műszaki paraméterei a következők:

- Antennatípus: TNA 57,
- Adásfrekvencia: 5725–6225 MHz,
- Vételi frekvencia: 3400–3900 MHz,
- Antennaátmérő: 12 m,
- Antennanyereség: 54 dB (6 GHz),
- G/T 31,7 dB/K,
- Műholdkövetés: a teljes félgömbre; pontossága 2 szögperc,
- Műholdkövető rendszer maximális sebessége: 9°/sec azimutban, 5°/sec elevációban,
- Maximális kimenő teljesítmény: 10 kW,
- Az antenna mozgatott tömege: közel 50 tonna.

Az antenna hajtóművei és folyamatos követési rendszere korai előfutára a mai *monopulse tracking* és *servo drive* rendszereknek. A berendezések műszaki, technikai megoldásai előremutatók voltak, ezek korszerű változatai a mai űrtávközlési földi állomások antennáiban és berendezéseiben is felbukkannak.

25 év a történelemben csak egy pillanat, de az űrtávközlés történetében egy egész korszak, hiszen a távközlés ideája is csak 1945-ben, a sci-fi íróként is ismert Arthur C. Clark *Wireless world* tanulmányában bukkant fel. Úgy vélem, hogy felgyorsult világunk léptékével mérve ezek a még részben üzemelő berendezések a technikatörténet egy jelentős mérföldkővet reprezentálják, és méltók a megőrzésre. A taliándörögdi telephelyen a már történelminek számító berendezések mellett a legújabb technikát képviselő földi állomások is megtalálhatók, így az űrtávközlés fejlődése nyomon követhető.

Budapest, 1999.

Dér Ferenc s. k.
állomásvezető

Tájképi, természeti örökségünk

A dörögdi medence vagy más néven Szent-Imár medence eddig nem létezett földrajzi név. Néhány éve vált fogalommá; a sorsbéli azonosság tudata és az együtt cselekvésre való törekvés hozta létre. Mindenki, aki itt él, ide betér, érzi, hogy ez a kis vízgyűjtő egységes táj. Egyszerre medence és völgy, határterület és kapocs a Balaton-felvidék és a Bakony között. Több száz év krónikája van a táj képébe összesűrítve, amelyet őseink hagytak ránk örökül. S ugyanez a kép ad számot arról, hogyan élünk ma ezen a vidéken. Rajtunk áll, hogy az ősök kincsét hogyan mentjük át a jövőbe, az utánunk következő nemzedékek számára.

Víz nélkül nincs élet. Úgy járja át a tájat, ahogy testünket a vér. Az itt lakókban elevenen él a medence vizekben való gazdagsága. A patakok, sédek bő vizeiről, malmokat hajtó erejéről, a hegyi tavak varázslatos hangulatáról szinte minden idevalósi ember tud mesélni. A földfelszín alatti karsztvizek jótékony varázsa egyszer csak megtört. A medence vizekben gazdag történetének szomorú vége szakadt. A közelmúlt mélyművelésű bányászata, az erőteljes fakitermelés és az aszályos évek egybeesése okozta a vizek eltűnését.

A kis táj földtani szempontból is átment. A medencét körülölelő vulkanikus hegyek bazaltjai lépten-nyomon mészkő és dolomitközzettel találkoznak. A változatos domborzat és talajféleségek sokféle növény életfeltételeit biztosítják. Az állatvilág is hasonlóan gazdag. Az erdők, rétek, legelők, mezsgyék, patakpartok, tavak állatfajok ezreinek jelentenek életteret.

Taliándörögdi a medence belsejében rejtőzik. Ma zsákfalu, de szerkezete árulkodik múltbéli szerepéről, amikor még a Tapolcára vezető vásári utak egyik találkozási pontja volt. Északra délfelé lefutó utak mentén a Röhe-víz feletti területre és a Tik hegy keleti lábára települt mai formájában.

A Balaton-felvidéki Nemzeti Parkhoz tartozó Imár hegy és környéke, másik nevén csörgei domb a medence közepén emelkedik. Nevét a középkori Szent-Imár településről kapta, amely valahol itt tűnt el a történelem viharában, álomszerű emléket örökítve ránk.

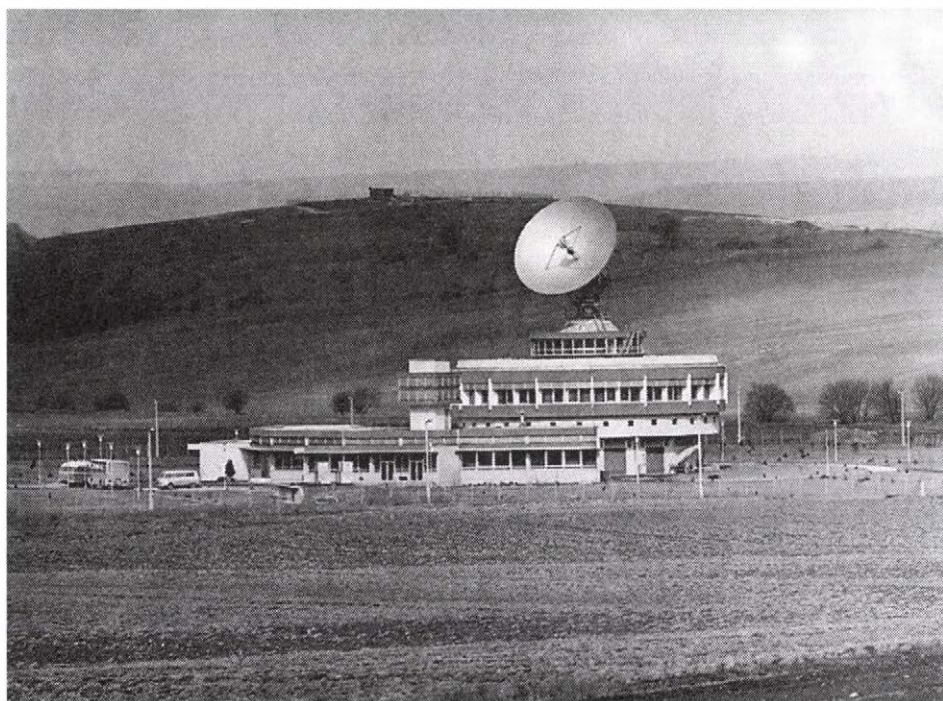
A hegyet mészkő és dolomit alkotja. A keleti oldalán régebben erőteljes bányakitermelés folyt. Mára a tájseb begyógyulóban van. A lágyszárú növények, sőt a cserjék és fák, néhol vadgyümölcsfák is birtokukba vették a területet, példázva a természet óriási önmegújuló erejét. A hegy meszes talaján,

amelynek gypét már elkerülik a birkanyájak, változatos élőhely típusok, melegkedvelő tölgyesek, mészkő és dolomit lejtősztyepp, pusztai cserjés és mezofil rét alakult ki, amelyek az elmúlt években felkeltették a botanikusok érdeklődését.

A botanikusok több mint kétszáz növényfajt jegyeztek fel, ebből a védett fajok száma tíz, a termőhelyre érzékeny, helyre jellemző fajok száma hét. A növényritkaságok különlegessége, hogy fajonként nagy tömegben fordulnak elő. A virágpompa április végétől június elejéig különleges élményt nyújt.

Részlet Herczeg Ágnes és Szűcs Gábor *Örökségünk* című írásából, amely megjelent az IUCN Európai Program kiadványában.

Az űrtávközlési földi állomás a védett növényekkel teli dörögdi völgykatlanban

A Postamúzeum tárgyi, dokumentációs és tervtári gyűjteményében a Taliándörögdí Űrtávközlési Földi Állomásról – Űrtávközlési Földi Állomás (ÚFA), Interszputnyik Földi Állomás (IFA), MÚFA és Intelsat¹ tárgyszavak alatt – az alább felsorolt emlékek találhatóak.

Tárgyi gyűjtemény

Ssz.	Megnevezés	Leltári szám
1.	Az állomás makettje	T-18.84.32.0.
2.	Bronzplakett, POTI, 1975	T-13.2002.217.1
3.	Bronzplakett, PRTMI, 1977	T-13.2002.149.1.
4.	Vakolókanál	T-14.2003.1.1.

Dokumentációs és tervtári gyűjtemény

Ssz.	Megnevezés	Lelt. szám
1.	Fotóalbum	D-24.320.0.
2.	Fotónegatívek	D-25.1-50.
3.	Űrtávközlési földi állomás telephely: tanulmányterv	PM-1617.
4.	Űrtávközlési földi állomás: tanulmányterv	PM-1629.
5.	Taliándörögdí területismertető és talajmechanikai szakvélemény	PM-2276.
6.	Taliándörögdí bekötőút-tervezési térkép, vízbeszerzési szakvélemény	PM-2276.
7.	Taliándörögdí helyszínrajzok, hossz-szelvények, adatszolgáltatások	PM-2276.
8.	GSZPI: adatszolgáltatások, rádiótechnikai berendezések	PM-2277.
9.	Taliándörögdí munkaközi tervek, létesítményi jegyzék	PM-2277.
10.	Űrtávközlési földi állomás: alaprajzok, telepítési rajzok	PM-2277.
11.	Az adóépület alapozása, acélváz szerkezete: építész kiviteli terv	PM-2277.
12.	A földi állomás organizációja és felvonulási útja: kiviteli terv	PM-2277.
13.	A földi állomás bekötőútja: építés kiviteli terv	PM-2277.
14.	Taliándörögdí optikai tervrajz	PM-2277.
15.	A műszaki kiszolgáló épület: épület- és épületgépészeti kiviteli terv	PM-2278.
16.	A rádióadó műszaki épület teherhordó szerkezete: részletrajzok	PM-2278.
17.	A telephely vízellátását biztosító külső vízvezeték: helyszínrajz	PM-2279.
18.	Taliándörögdí víztávvezeték, vízműtelep-építés: kiviteli terv	PM-2279.
19.	Taliándörögdí víztávvezeték, távvezeték-építés: kiviteli terv	PM-2279.
20.	Taliándörögdí víztávvezeték, mélyfúrású kút: kiviteli terv	PM-2279.

¹ Intelsat tárgyszó alatt a tervtári gyűjteményünkben 1992-ből is vannak dokumentumaink.

Ssz.	Megnevezés	Lelt. szám
21.	Taliándörögd 1. számú víznyomó-vezetékének építése: kiviteli terv	PM-2279.
22.	A földi állomás vízgazdálkodása és utépítése: kiviteli terv	PM-2279.
23.	A regionális vízmű csatlakozó vezetékének építése: költségvetés	PM-2280.
24.	A földi állomás raktárépületének anyagszükséglete: kiviteli terv	PM-2280.
25.	Az 1975. márciusi konzultáció utáni kiegészítő tervek	PM-2280.
26.	A földi állomás adóépülete: I. ütemű technológiai terv	PM-2281.
27.	A földi állomás kiszolgáló épülete: II. ütemű technológiai terv	PM-2281.
28.	A földi állomás műszaki kiszolgáló épülete: statikai kiviteli terv	PM-2281.
29.	Az 540 kW-os Diesel erőmű berendezései: adaptált telepítés, szerelés	PM-2282.
30.	Taliándörögd: munkaprogram, jegyzőkönyv, szovjet tanulmányút	PM-2282.
31.	A műszaki épület L-3 és L-4 jelű vasbeton lépcsői: orosz tervrajz	PM-2282.
32.	Úrtávközlési földi állomás: TOM 5 jelű orosz tervrajz	PM-2282.
33.	A földi állomás víztávvezetékének taliándörögdi ága: tervrajz	PM-2282.
34.	A földi állomás bekötőútján építendő híd: építési tervrajz	PM-2282.
35.	A földi állomás portája és őre épülete: kiviteli terv	PM-2283.
36.	A földi állomás beruházói szolgáltatásai: kiviteli terv	PM-2283.
37.	A földi állomás belsőépítészet: kiviteli terv	PM-2283.
38.	Az állomás műszaki kiszolgáló épülete: épületgépészeti kiviteli terv	PM-2284.
39.	Az állomás műszaki kiszolgáló épülete: elektromos kiviteli terv	PM-2284.
40.	A földi állomás műszaki épülete: TOM 1 jelű orosz tervrajz	PM-2284.
41.	A földi állomás műszaki épülete: TOM 2 jelű orosz tervrajz	PM-2284.
42.	A földi állomás műszaki épülete: TOM 3-4 jelű orosz tervrajz	PM-2285.
43.	Az állomás műszaki leírása: 1., 5., 6., és 7. kötetek magyar fordítása	PM-2285.
44.	A földi állomás műszaki épülete: TOM 6 jelű orosz tervrajz	PM-2285.
45.	Az állomás műszaki épülete: TOM 7 jelű épületgépészeti orosz tervrajz	PM-2285.
46.	A műszaki épület elektromos világítása: a 8. kötet magyar fordítása	PM-2285.
47.	Az antenna elektromos meghajtása, az adók berendezései: tervrajz	PM-2285.
48.	A műszaki épület elektromos hálózata: orosz tervrajz	PM-2286.
49.	A műszaki épület központi fűtése, klímaberendezése: orosz tervrajz	PM-2286.
50.	A földi állomás műszaki épülete: TOM 12 jelű orosz tervrajz	PM-2286.
51.	A műszaki épület belső víz, csatorna, csapadékelvezetése: tervrajz	PM-2286.
52.	A műszaki épület vízűtő rendszerének technológiája: tervrajz	PM-2286.
53.	A műszaki épület anyagai, berendezései: orosz lista	PM-2287.

Ssz.	Megnevezés	Lelt. szám
54.	A földi állomás műszaki épülete: TOM 16 jelű orosz adatszolgáltatás	PM-2287.
55.	A műszaki épület TNA-57M típusú antennája: szerelés-kiviteli terv	PM-2287.
56.	A földi állomás műszaki épülete: TOM 18 jelű orosz tervrajz	PM-2287.
57.	A műszaki épület kiegészítése: orosz tervrajz I. kötete	PM-2287.
58.	A szükség-áramellátó berendezés üzemanyag ellátása: kiviteli terv	PM-2287.
59.	A külső tüzelőolaj ellátás, tárolók: kiviteli terv	PM-2287.
60.	A hőközpont-módosítások: kiviteli terv	PM-2288.
61.	A földi állomás külső fűtése: kiviteli terv	PM-2288.
62.	A földi állomás 200 köbméteres ivóvíztároló medencéje: tervrajz	PM-2288.
63.	A Taliándörögld területen kívüli csapadékcatorna: tervrajz	PM-2288.
64.	A földi állomás melléklétesítményei, parkosítása: tervrajz	PM-2288.
65.	A földi állomás tűzjelzője, távbeszélőrendszere: kiviteli terv	PM-2288.
66.	A földi állomás külső csatornarendszere: kiviteli terv	PM-2288.
67.	Ajka–Taliándörögld II. ütemű 20 kV-os vezetéke: kiviteli terv	PM-2288.
68.	A 20 kV-os rendszer védelme, reteszelve, működtetése: kiviteli terv	PM-2289.
69.	A földi állomás külső villamos munkái: kiviteli terv	PM-2289.

Az állomás építésének mozzanatairól a *Modulátor* és a *Posta* című szaklapok adtak tudósítást az alábbi felsorolás szerint.

Események, rövid hírek. In Gábor Viktroné (szerk.): *Modulátor.* A Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság Híradója. 1974/1. szám. 38. p.

Köteles József: Az „Interszputnyik” űrtávközlési földi állomás beruházásának előkészítési munkái. In Gábor Viktroné (szerk.): *Modulátor.* A Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság Híradója. 1974/2. szám. 14. p.

Köteles József: *Megkezdődött az Interszputnyik Földi Állomás építése.* In G. Tóth Károly (szerk.): *Modulátor.* A Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság Híradója. 1975/4. szám. 29. p.

Mateidesz Tamás: Az „IFÁ” előkészületi munkálatai. In G. Tóth Károly (szerk.): *Modulátor.* A Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság Híradója. 1976/2. szám. 5–7. p.

Mateidesz Tamás: *Taliándörögld '77.* In G. Tóth Károly (szerk.): *Modulátor.* A Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság Híradója. 1977/3. szám. 8–10. p.

Szekeres Gábor: *Felavatták Taliándörögldön az Űrtávközlési Földi Állomást.* In G. Tóth Károly (szerk.): *Modulátor.* A Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság Híradója. 1978/1. szám. 11–14. p.

Hegyí Gábor: *Elkészült a magyar Interszputnyik földi állomás.* In Dr. Nemesi Konrád (szerk.): *Posta.* A Magyar Posta szaklapja. 1978/1. 3–7. p.

A lakihegyi antifading antennarendszer

1933. december 2. nevezetes dátum a magyar rádiózás történetében. Ezen a napon indult meg ugyanis a Budapest I. műsorsugárzása a lakihegyi 120 kW-os nagyadóval és a 314 méteres szivar alakú antennával. Az antennarendszer felépítése és alkalmazása ma is páratlan teljesítménynek számít, hiszen az antennatorony akkor a legkorszerűbb önsugárzó rendszer volt úgy antennatechnikailag, mint különleges vasszerkezeti kialakításban.

Jelen cikkben a több mint 70 éve üzembe helyezett sugárzórendszerrel szeretnék megemlékezni, kiemelve annak elektromos tulajdonságait és az antennatorony kiépítésével és szerelésével kapcsolatos munkálatokat.

1931-ben a Posta Kísérleti Állomás a hazai rádió-műsorszórásra nagy fejlesztési tervet dolgozott ki, és terjesztett elő. E tervben került kidolgozásra egy országos rádió-adóhálózat kiépítése, amely szerint a Lakihegyi Rádióállomáson egy 120 kW-os korszerű adóberendezés és egy új antennarendszer kerülne üzembe országos ellátásra, továbbá javaslatba került egy ún. országos reléhálózat (közvetítő állomások) kiépítése is.

A magyar posta által készített terv elfogadásra került, a rádiótechnikai berendezéseket a Standard Villamossági Rt. szállította. A terv szerint tehát Lakihegyen egy korszerű 120 kW-os középhullámú adóberendezés telepítése történt meg, amelynek teljesítményérték-megadásánál az volt az alapelv, hogy egy új rendszerű antennával a detektoros vételi ellátottsági körzete minél nagyobb legyen.

Az új adóberendezés az ez időben szokásosan alkalmazott ún. magas T-antennával nem biztosította volna a nagy távolságú vételt, ezért egy olyan antennára volt szükség, amely jelentősen nagyobb területet tud besugározni. Megjegyzem, hogy mindaddig, amíg az adó teljesítménye nem volt 20–25 kW-nál nagyobb, kedvezően lehetett alkalmazni a tetőkapacitással ellátott függőleges sugárzókat, T- vagy esetleg L-antennákat.

A 100 kW-os adóberendezések üzembe állásával a hatáskörzet növelésének újabb akadálya mutatkozott, a fading, ami naplemente után a sötétedés beálltával jelenik meg hangerőingadozásokkal, illetve torzításokkal. A zavarófading sajnos éppen olyan távolságoknál lépett fel, ahol nappal még jó volt a vétel.

Ismeretes, hogy az antennarendszer nem csak vízszintes irányba, hanem a tér minden irányába sugároz, és a különféle ϑ szögek alatt kisugárzott hullámok az ionoszféráról (E réteg) visszaverődve ismét a föld felszínére jutnak, ahol a felületi hullámokkal találkozáva és az ionoszféra változásaitól függően hol fázisban összeadódnak, hol kivonódnak egymásból, ami hangerőváltozást, illetve torzítást okoz. Tehát létrejön egy ún. fadinghatár, az a távolság, ahol már kellemetlen hatások lépnek fel. Az új adóberendezés üzembe állításával az volt a fő feladat, hogy olyan nagy teljesítményű sugárzórendszer kerüljön kiépítésre, amely a fadinghatárt minél jobban kitolja.

A felületi hullámok a talaj csillapító hatása által a távolsággal nagymértékben gyengülnek, míg a térhullámoknál a visszaverődési veszteségen kívül csillapítási veszteség nincs. Tehát az adó teljesítményét csak addig érdemes növelni, amíg a fadinghatáron

megfelelő térerősség jön létre. A további teljesítménynövelés teljesen célszerűtlen, mert a térhullámok a felületi hullámokkal arányosan nőnek, és a fadinghatár nem változik, ugyanaz marad.

A húszas évek végén, illetve a harmincas évek elején a nagy teljesítményű adóberendezések építésénél az olyan antennarendszer alkalmazása volt alapvető fontosságú, amely által a fadinghatár kitolható. Ez időszakban a nagy adóberendezéseket gyártó cégek szakemberei nagy fejlesztési és kutatási munkákat végeztek megfelelő antennarendszer kialakítására, és sikerült is jelentős eredményeket elérni.

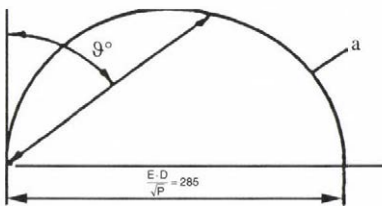
A magyar posta szakembereinek előrelátását és felkészültségét dicséri, hogy 1931-ben az új antennarendszer kiépítésénél az ún. antifading antenna alkalmazását alapfeltételnek tekintették. Stuart Ballantine professzor már 1924-ben – a Proc. Inst. Radio Eng. kiadványban megjelent cikkében – rámutatott arra, hogy a $\lambda/2$ magasságú függőleges sugárzó az energia nagy részét vízszintesen sugározza. A kísérleteket a BBC laboratóriuma (Eckersley) az angol légügyi minisztériummal végezte, és a ballonkísérletek az elméleti számításokat igazolták. Ugyanis ha a sugárzó magassága $0,5 \lambda$ fölé emelkedik, akkor a függőleges karakterisztika tovább laposodik, és egy melléknyaláb jön létre, ami által egy magas szög alatti sugárzás alakul ki. Közben azonban van egy olyan irány is, ahol a sugárzás megszűnik: ez a ϑ_k kioltási szög. Az úgynevezett félhullámú sugárzók, $0,5-0,55 \lambda$,

előnyös hatása abban nyilvánult meg, hogy a korábban használt antennákhoz képest kevesebbet sugároznak magas szögek alatt, és jelentősen többet vízszintes irányba.

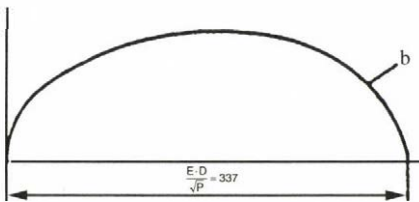
Ezen időszakig sugárzóknak a műsor-szóró-adóállomások – így Lakihegy is – magas T-antennarendszert használtak, ami a $\lambda/4$ -es sugárzónál ugyan jobb volt, de az antifading antenna ehhez képest is jelentős javulást hozott.

Az új antifading antenna villamos nyomatóka tehát 1 kW-ra 410, a régi magas T-antennáé pedig 337 volt, vagyis ugyanazon energia betáplálása esetén 22% térerősség-növekedés jön létre, amit a régi magas T-antennákba kb. 50%-kal több rádiófrekvenciás energia betáplálásával lehetett volna elérni.

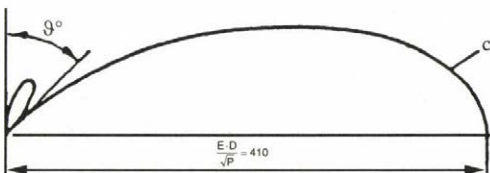
Az új antenna esetében a kioltási szög, a $\vartheta_k = 42^\circ$, így a kioltási távolság kb. 185 km, azonban az ionoszféra réteg kisebb ingadozása miatt ez a távolság közelebb vagy messzebb kerülhet. A fadinghatár tehát sima terepen kb. 175 km-ről kb. 256 km-re tolódott ki,

$\lambda/4$ -es antenna

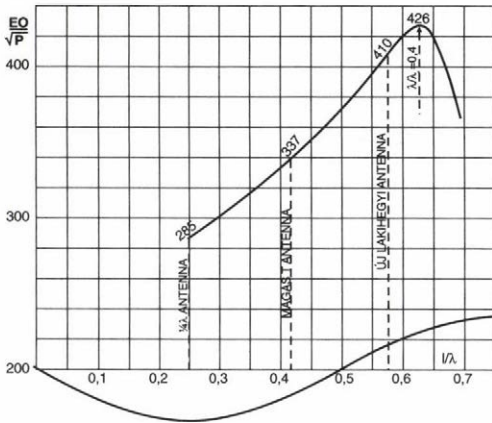

magas T-antenna

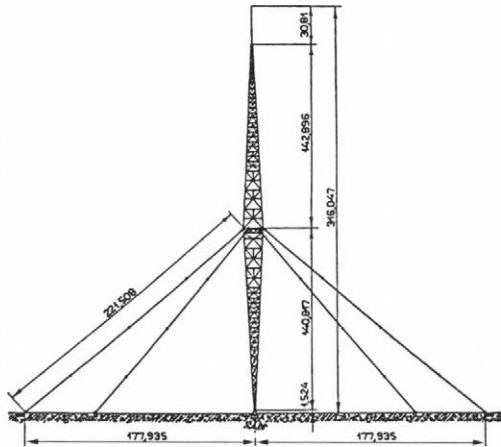

antifading antenna

Az elméleti függőleges karakterisztikákat bemutató ábrák

A villamos nyomotékokat szemléltető I/I_0 függvény, illetve az antenna árameloszlását bemutató sinusgörbe ideális esetben

Az antennatorony szerkezeti kialakítása és mérete az eredeti állapotban

amely mozgatható, süllyeszthető volt, és amellyel a torony magasságát az üzemi hullámhossznak megfelelően lehetett beállítani. Induláskor az üzemi frekvencia 544,95 kHz volt ($\lambda=550,5$ m).

Az antennatoronyra vonatkozó főbb adatok a következők: A toronyszerkezet él hosszúsága a négyzet alakú alsó ponton 0,65 m, a felső ponton 1,39 m. A torony legszélesebb része 140,8 m magasságban van, ahol 14,65 m a szerkezet él hossz. Ide csatlakozik a szigetelővel aláosztott 8 db acélsodrony kikötőkötél. A kikötőkötelek hossza 221,5 m, átmérőjük 57,15 mm. A toronyszerkezet 480 tonna függőleges terhelést képvisel. A kikötőkötelek nyolc kihorgonyzó betonlaphoz csatlakoznak, amelyek 178 m távolságra vannak a torony középpontjától. Egy kihorgonyzó alap köbtartalma 40 m^3 és súlya 88 tonna. A

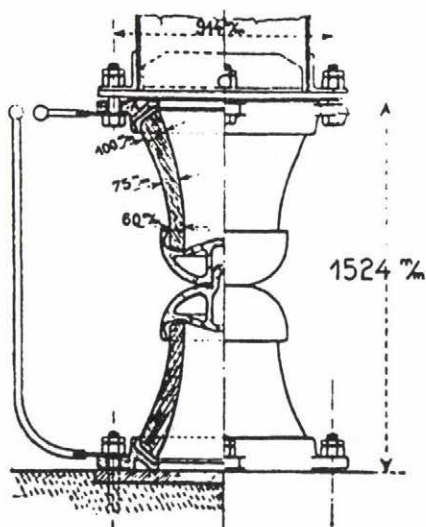
vagyis a fadingmentes terület kb. kétszeresére növekedett.

A posta a torony tartó- és sugárzó szerkezetét is az amerikai Blow-Knox Co., a Bell Laboratory közreműködésével dolgozta ki. A lakihegyi szivar alakú sugárzó ennek a típusnak a legnagyobb kivitelezett megoldása lett.

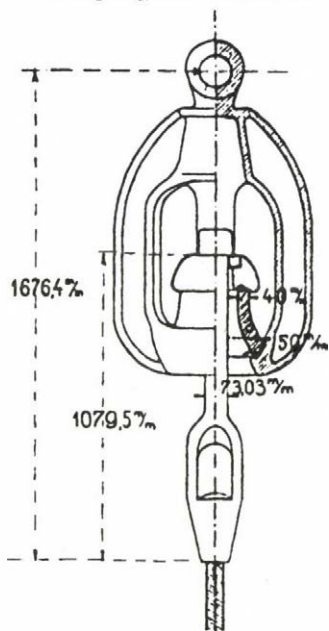
Az első – részben hasonló jellegű – vasszerkezetű torony az amerikai Acronban (Ohio) létesült 65 m magas öntartó szerkezetként. Az e toronyon szerzett tapasztalatok alapján alakult ki a kikötött végleges szivar alakú sugárzórendszer, amelynek előnye az, hogy az árammaximum, az ún. áramhas a nagyméretknél van, a feszültség-maximumok pedig a toronyvégeken alakulnak ki. A szivaralakzat, mivel egyenszilárdságú alakzatot eredményezett, statikailag is nagyon kedvező volt, hiszen csak egy szinten kellett kikötést alkalmazni. A kikötőkötelek a toronyszerkezet közepére csatlakoznak, így a kötéliszigetelési problémák is leegyszerűsödnek (feszültségminimum). A lakihegyi antenna építése előtt hasonló kialakításban még a bostoni 131, illetve a Wyne-i 205 m magas sugárzó szerkezet készült.

A lakihegyi antennarendszer teljes magassága megépítésekor 314 m volt. Maga a rácsos szerkezet 283,7 m, azonban a torony végén elhelyezésre került egy 30 méterre kitolható acélcső is,

A talpszigetelés kialakítása

Az acél és porcelán kombinációs kötélszigetelő-rendszer

sítése után 1933. július 5-én kezdődött meg, amit végig ún. szabadszereléssel építettek fel. A konzolszerűen kinyúló karon daruval húzták fel az egyes rács- és övrudakat, és a szerkezethez folytatólagosan csavarozták hozzá. A szerelésnél alkalmazott eljárás és a felhasznált eszközök teljesen eltértek a hasonló építkezéseknél felhasználtaktól. A szere-

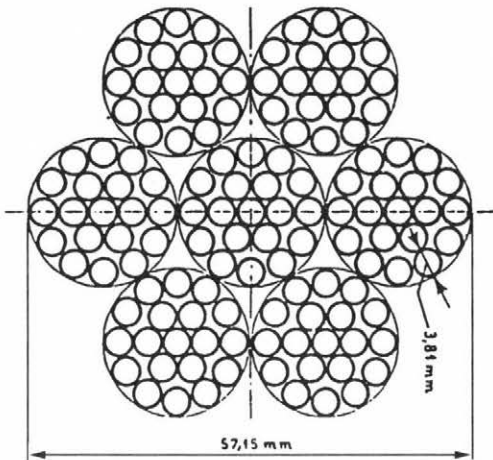
torony szigetelésére 2 db egymással szembe fordított csonka kúp alakú porcelánszigetelő szolgál. A talpszigetelő belül üres, falvastagsága 90 mm. E két szigetelő veszi fel a toronyszerkezet 230 tonna súlyát, valamint a tartókötelek 250 tonna nyomóerejét. A talpszigetelőkön tehát összesen 480 tonna nyomóerő jött létre.

A Postavezérigazgatóság a lakihegyi 120 kW teljesítményű adórendszer és a 314 m magas Blow-Knox rendszerű antennatorony építésével és a munkák vezetésével a Standard Villamosági Részvénytársaságot bízta meg. Az építési munkálatokat a részvénytársaság fővállalkozásban végezte.

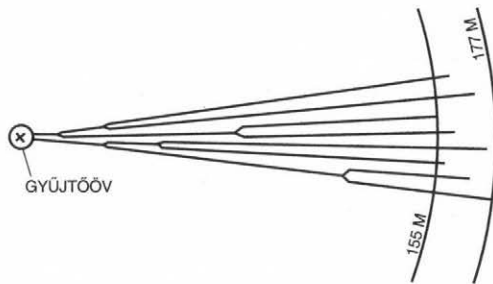
Az antenna gyártási és építési munkálatai 1932 végén indultak meg. A toronyszerkezet gyártását és a torony szerelését a Magyar Állami Vas-, Acél- és Gépgyár (MÁVAG) végezte Massányi Károly mérnök vezetésével. A különleges kialakítású kikötőköteleket a Magyar Acéldrót, Drótkötél és Drótglyár Rt., illetve a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. gyártotta és szállította le, de a mechanikai vizsgálatokban a Felten és Guillaume Rt. is részt vett Wicar Reinhold mérnök irányításával.

Az antennatorony építésében, szerelésében fő szerepet a MÁVAG kapott, hiszen munkatársai már 1922-ben a Székesfehérvár-Sóstói Rádióállomáson két 150 m magas kikötött toronyszerkezetet építettek fel a hosszuhullámú antennarendszer részére. 1927-ben pedig Lakihegyen az első 20 kW-os adó részére szintén 2 db 150 m magas tornyot gyártottak le és szereltek össze igen nagy szakértelemmel és megelégedésre.

Az új antennatoronyra vonatkozó amerikai tervet a Postavezérigazgatóság megbízásából Tántó Pál miniszteri osztálytanácsos dolgozta át a magyar építési szabályrendeletnek megfelelően. A torony szerelése az alaptetek elké-

A kikötőkötelek keresztmetszetének kialakítása

A központi gyűjtőövre csatlakozó földhálózat

berendezésről, amelynek segítségével a talpszigetelők meghibásodás esetén kicserélhetők. Erre a célra egy speciális emelő-berendezés készült. A toronytalphoz csavarozott emelőkeret függőleges része és a vasbeton alap közé helyezett hidraulikus sajtókkal a toronyszerkezetet meg lehet emelni, és így a megsérült szigetelők eltávolíthatók. Az emelőkeret nincs, nem volt állandóan a torony talpzatán, csak szükség esetén kellett felszerelni. A torony megemelése természetesen csak úgy lehetséges, ha a kikötőköteleket az emeléssel egyidejűleg meglazítják.

Az antennarendszerhez az adóépülettől egy 740 m hosszú 600 ohmos szimmetrikus légtápvonal csatlakozott, amely a rádiófrekvenciás teljesítmény vezetését biztosította. Az antenna csatolása a 600 ohmos tápvezetékkel a torony alatt az ún. csatolóházban elhelyezett transzformáló áramkörrel történt, és ide csatlakozott a torony világítási áramköre is.

Légiforgalmi szempontból a toronyszerkezet éjszakai kivilágítása előírászerűen kötelező. Ennek érdekében három különböző szinten elhelyezett 2-2 db fényszűrővel ellátott Fresnel-lámpa szolgált.

A 314 méteres – az Eiffel-toronytól 14 méterrel magasabb – toronyszerkezet szerelési munkálatai 1933. november 5-én fejeződtek be. A tervezési és szerelési munkálatok pon-

lódarus alkalmazás nemzetközi szinten is nagy szakmai elismerést váltott ki.

Külön meg kell említeni, hogy a kikötőhuzaloknál kezdetben a horganyozási próbák folyamán az acélhuzalt a horganyréteg külpontosan burkolta. Ennek javítása érdekében Marschalkó Béla postaműszaki igazgató javaslatára a huzalok kihúszása a horganyfürdőből később nem vízszintesen, hanem lehetőség szerint emelkedő szögben történt. Ez az eljárás egyenletes, központos horganyréteget eredményezett. A biztos vilamos vezetés érdekében a torony négy sarkán egy-egy 150 mm² keresztmetszetű vörösréz vezeték került beépítésre, amit több ponton összekötöttek a toronyszerkezettel és a torony csúcsán lévő pólussal. A jobb sugárzás érdekében az antennarendszer 60 cm mélységében sugárirányban szétterjedő, 2 mm átmérőjű, osztott sugaras vörösréz huzalokból földhálózat készült, amely egy központi gyűjtőövre csatlakozott a toronytól.

A toronyszerkezet a talpszigetelőkön helyezkedik el, ezért már a tervezésnél gondoskodni kellett olyan megoldásról,

tosságát és eredményességét mutatja, hogy a négyhónapos munka probléma- és balesetmentesen folyt le.

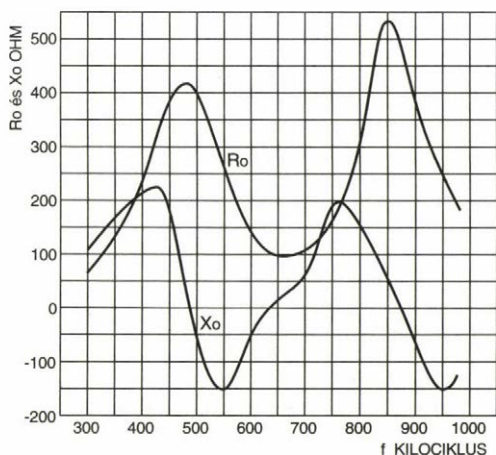
Érdekességként érdemes megemlíteni, hogy a lakihegyi szivarantenna üzembe helyezése után Amerikában még négy darab Blow-Knox típusú toronyszerkezet készült, amelyek közül a legmagasabb 267 méterrel a Nashville-i volt. A harmincas években épült bécsi 130 m magas antennatornyok is ugyanilyen kialakításban készültek, de nem ebbe a kategóriába tartoztak, mivel negyedhullámúak voltak.

Az antennarendszer teljes vasszerkezetének és alkatrészeinek gyártása és szerelése kiváló magyar mérnökök irányításával és vezetésével a magyar ipar eredménye, csak a két darab talpszigetelőt és a tartókötelekbe beszerelt 40 db speciális porcelánszigetelőt szerelték be az amerikai Lapp-gyártól.

Az antennatorony szerelésével egy időben a 120 kW-os adóberendezés is elkészült, és így 1933. november 8-án az új antennarendszerrel megkezdődhetek a kísérleti, illetve próbasugárzások. A kísérleti adások közben az antennarendszerre vonatkozó impedancia-mérések is megtörténtek. E mérések igen jelentősek voltak, mivel ilyen magas sugárzórendszer még nem került üzembe, így az antennajellemzők – villamos tulajdonságok, bemeneti impedancia stb. – előzetesen csak elméleti számításokkal voltak megállapíthatók. E méréseknek tehát tudományos jelentőségük is volt. A kitolható felső pólus magasságának beállítása is az impedancia-mérések alapján történt. A teljes toronyszerkezeten a 300 és 970 kHz közötti frekvenciatartományban végeztek impedancia-méréseket. Az üzemi frekvencián a tápponti impedancia-érték tehát a mérések alapján $Z_{\text{táp}} = 270 - j 150$ ohm értékre adódott.

Ugyancsak megtörténtek a közeli érmérések és a fadingviszonyok alakulásának mérése is. A közeli térmérés annak érdekében történt, hogy az új sugárzó 1 kW-ra vonatkoztatott villamos nyomatéka milyen mértékben növekedett meg a magas T-antennához képest.

A mérések alapján $ED/\sqrt{P} = 422$ eredményt adott, tehát a kilowattontkénti nyomaték az elméleti 410 értéket elérte, és a mérések jól egyeztek az előzetes elméleti számítások-

A 300 és 970 kHz közötti frekvenciatartományban végzett impedancia-mérés eredményei

kal. A fadingviszonyokra a beérkező levelekből és megfigyelésekből megállapítható volt, hogy a fadinghatár jelentősen kitolódott, a fadingmentes terület az új antennával kb. kétszeresre növekedett.

Külön meg kell emlékezni dr. Barta József főmérnökről, aki a nagy torony köteleinek számítására a tervezéshez egy új – a kötél rugalmas nyúlását is figyelembe vevő – általános elméletet dolgozott ki, és ennek alapján történt a kikötőkötelek tervezése, gyártása.

A 314 méteres antennával a várható jó eredmények teljes mértékben megvalósultak, és így egyrészt igazolódott, hogy ez az antennatípus kiváló tulajdonságokkal rendelkezik, másrészt egyér-

telművé vált, hogy az elektromágneses hullámok sugárzási és terjedési törvényei eredményesen, megbízhatóan számíthatók.

A II. világháború vihara, pusztítása a lakihegyi rádióállomást sem kímélte. A magyar ipar büszkeségét, a magyar rádiózás jelképét 1944. november 30-án felrobbantották. A toronyszerkezet több mint 70%-a tönkrement, a kötéliszigetelők használhatatlanná váltak. A kikötőkötelek megsérültek, illetve elszakadtak, az egyik talpszigetelő elrepedt.

A rádióállomás újjáépítése során 1946. december 14-re nagy erőfeszítésekkel és áldozatos munka után a 314 m-es szivarantenna újjáépítése is befejeződött, 1946. december 21-én egy kisebb teljesítményű adóval ismét megkezdhette a sugárzást. A toronyszerkezet építési munkálatait a MÁVAG végezte szintén Massányi Károly irányításával, a helyszíni szerelés főirányítója pedig Szalay Dénes volt. A porcelánszigetelőket a Drasche gyár, a vasszerkezeti anyagokat a Diósgyőri MÁVAG gyártotta le.

1968-ban a lakihegyi rádióállomás rekonstrukciója során, a 300 kW-os adórendszer üzembe állítása kapcsán a 314 méteres toronyantenna teljes felülvizsgálata és felújítása megtörtént. 1983-ban az antennarendszer tartalékszigetelést kapott, majd műemlékké nyilvánították.

Az 1933-ban üzembe helyezett 314 méteres szivarantenna, amely az elmúlt több mint 70 év alatt a magyar rádiózás szimbólumává vált, abban az időben kiemelkedő, világszínvonalú mérnöki alkotás volt; büszkén hirdette, és hirdeti ma is, a magyar alkotószellem és a magyar ipar rátermettségét, tudását is. Mivel a világon hasonló kialakításban már csak a lakihegyi torony létezik, egyedülálló ipari létesítményként, műszaki ritkaságként a világörökség részévé kellene nyilvánítani.

Postatörténeti kiállítás Kőszegen

Kőszegen 2004. április 24-én – a „*Szőlő Jövésnek Könyve*” hagyományápoló programsorozat¹ jeles eseményeként – megnyílt a Postamúzeum 12. fiiláléja, a kőszegi Postamúzeum. A Rajnis u. 3. szám alatti befogadó műemléképület tulajdonosa, Hatvani Szabó János 2003 őszén kereste meg a Postamúzeumot, s az épület földszinti helyiségeit egy állandó postatörténeti kiállítás céljaira ajánlotta fel. Az ötletet az adta, hogy a több száz éves gazdag múltra visszatekintő ház egykori tulajdonosa néhai Gerhauser Samuel postamesster volt. A megviselet állagú ingatlant jelenlegi tulajdonosa a műemlékvédelmi szempontoknak megfelelően igényesen felújította, s a különleges atmoszférájú termek így válhattak a Postamúzeum kiállításának méltó helyszínévé.

A megnyitó mindnyájunk számára különleges esemény volt, hiszen a múzeumépítés procedúrája korántsem volt zökkenőmentes. A program a szigorú szakhatósági követelmények miatt többször is lekerült a napirendről, töretlen elszántságunkat végül mégis siker koronázta. A kőszegi Postamúzeum kiállításának tervét Kovács Gergelyné múzeumigazgató, forgatókönyvét jelen sorok írója készítette, kivitelezését Kozmáné Grünwald Éva kiállítás-rendező végezte.

Kiállításunk vezérfonalául az utazás és a postaszállítás történetének bemutatását választottuk, minthogy Kőszeg egykori szabad királyi város mentén a koraujkortól kezdve fontos közlekedési útvonal haladt, s ennek jelentősége a későbbi századokban tovább növekedett. Már a törökellenes végvári harcok idején kialakult postavonal is érintette Kőszeget, s a városban feltehetően lóváltó-állomás is működött.

A boltíves kapualjából nyíló első terem korhű tárgyai a 15–18. század szállítás- és utazástörténetének állítanak emléket, s egyúttal a korabeli európai postautat is megjelenítik. A látogatót Kőszeg metszetének felnagyított, az egész falat betöltő impozáns látványa fogadja, amelynek szépségét a terem sötét tónusú, indadíszítésű mennyezete is emeli. Az előtérben egy Güns feliratú, útirányt jelző tábla, valamint egy korhű császári postakocsis egyenruhába öltöztetett bábu áll háromszögletű kalappal, vállán bőrtáskával s az elmaradhatatlan postakürttel. Az egyenruha-rekonstrukciót a Postamúzeum gyűjteményében lévő, T.12-90.14.1-2. leltári számú eredeti egyenruha alapján megrendelésünkre Balai Péter Pálné készítette a filmgyár jelmezkészítő műhelyében. A császári postakocsis a 19.

¹ A tájegység múltjában és jelenében is kiemelkedő szerepe van a szőlő- és borterelésnek. A város birtokában már 1755-ben 45 hold szőlős volt. Kétségtelen, hogy ez idő tájt szegénynek és gazdagnak, egyének és közösségnek a fejlett céhes ipari és kereskedelmi tevékenység mellett a borászat is fontos, ha nem a legfontosabb bevételi forrása volt. A *Szőlő Jövésnek Könyvét* 1740-ben fektették fel, amire nem csak a borterelés gazdasági fontossága, hanem a sajátos embersors, a szőlő és a bor kapcsolata készítette a várost. A művelődéstörténeti szempontból is felbecsülhetetlen értékű könyv születésének, folyamatos vezetésének célja már az első lap soraiból kitűnik. Nem véletlenül esett tehát egybe évszázadokon át – Szent György napon – a szőlőhajtások bemutatása a bíróválasztás fontos eseményével. Ma a többnapos eseménysorozat alatt a gazdák bor utakat szerveznek pincéikhez a hegyekbe, s a szakcsoport a kőszegi borok kóstolójára invitálja az érdeklődőket. Szakmai előadások hangzanak el a szőlészet teendőiről, s a programokat kulturális események, komolyzenei koncertek, fúvószenekari hangversenyek színesítik.

század első felének jellegzetes figurája volt, aki a különböző postakocsik hajtójaként végezte hírvivői szolgálatát.

Ennek a szolgáltatnak két korabeli járművét mutatjuk be az első teremben a kiállításra készített járműmodellek segítségével. Az egyik a köznyelvben Mátyás-szekér néven ismertté vált, Kocs községből származó kocsiszekér, amely a 15. században terjedt el Európa-szerte. A később önállósuló kocsi szó a legtöbb indoeurópai nyelvben is meghonosodott. A német Kutschen, a francia coche, az angol coach mind a magyar kocsi elnevezésből eredeztethető. A hármasszögű jármű belső terét vesszőből font kosárból alakították ki, amely egyben az utasok és csomagok védelmét is szolgálta. Két személy a hátsó ülésen, egy velük szemben, a kocsisnak háttal foglalhatott helyet. A kocsi gyapjas báránybőrből készült, pehellyel töltött hosszú párnákat helyeztek az utasok kényelmére, amelyek a rossz útviszonyokból adódó kellemetlenségektől, rázkódástól is védték őket.

Másik járművünk, a 18. század második felének jellegzetes szállítóeszköze, a delizsánsz. A gazdasági és társadalmi viszonyok fejlődésével mind sürgetőbb szükségletté vált a gyors és biztonságos csomag-, illetve pénzforgalom biztosítása. Mária Terézia 1749-ben elrendelte a nagyobb városok között menetrend szerint közlekedő postai gyorskocsijáratok megindítását, s még ebben az évben elindult a delizsánszjárat Bécs és Brünn között, később a Bécs–Prága és a Bécs–Linz vonalon is. Buda 1752-től lett a delizsánszforralom célállomása, majd a postahálózat Temesvár érintésével hamarosan a délkeleti határig, egészen Nagyszebenig kiépült.

Az első terem kiállításrészlete I.

Az első terem kiállításrészlete II.

Mária Terézia 1750. augusztus 5-i pátensével a pénzküldemények és a csomagok² szállításának jogát a delizsánszjáratok vonalán regálénak, azaz királyi kiváltságnak nyilvánította, hogy e jövedelmezőnek ígérkező állami vállalkozást a már századok óta virágzó magyar kocsipostajáratok s a hasonló magánvállalkozások ne veszélyeztessék.

A delizsánszok a Habsburg Birodalom fekete-sárga színűre festett, nappal³ közlekedő járművei voltak, amelyeken az utasok⁴ ülőhelyeiket a jegyváltás sorrendjében foglalhatták el. A delizsánszon a postacsomagokat és a pénzküldeményeket külön rekeszben, az utasok poggyászát⁵ pedig a kocsitetőt keretező korlátok között helyezték el. A négyes fogatot a kocsis hajtotta a bakról; az utasokra, az utazás rendjére és a küldeményekre a postalegény ügyelt, aki az utak rossz állapota miatt útközben gyakorta megfújta a kitérést követelő postakürtöt. A delizsánsz legfeljebb hat-nyolc kilométeres óránkénti átlagsebességgel haladt. A viteldíj mérföldenként 20 krajcár volt, s ezen felül a kocsis állomásonként 5 krajcár borralalót, úgynevezett ostopényt kapott.

Kozma Béla inárcsi hintómodell-készítő mester kocsiszekér- és delizsánszmodellje Illyés Borbála szellemes porcelánfejű bábuival valósággal visszavarázsolják a látogatót a megelőző századokba. Kozma Béla mindkét járművet arányosan kicsinyítve, hiteles ábrázolások, leírások és szóbeli útmutatás alapján nagy szakmai alázattal készítette el. A

² 20 bécsi fontot meg nem haladó súlyú csomagokat.

³ A Bécs–Buda vonalon utazók általában Győrben éjszakáztak.

⁴ A személyzetten, a bakon ülő kocsison és kíséren kívül 5–9 utas utazhatott a delizsánszon.

⁵ Személyenként legfeljebb 50 fontnyi poggyászt szállítottak.

A Hübert Károly-emléksarok

kocsiszekéren szunnyadó posztókereskedő pár és a delizsánszra felszálló, korabeli viseletbe bújtatott utazók a tablókön lévő térképek és ábrázolások segítségével különös időutazásra invitálják a látogatót. Ám a falon kiállított kard és puska, valamint Pogány Gábor Benő szobrászművész *A postakocsi megtámadása* című plasztikája az utazás nehézségeire, veszélyeire figyelmeztetnek. Nem véletlen tehát, hogy a Tóth Erzsébet által készített ólomfoglatatú üveges ablakok fölötti fülkéből Gábiel arkangyal, a hírközlés és a hírvivők védőszentje tekint le Petrás Mária keramikumművész megformálásában. A bejáratnál elhelyezett érintőképernyős számítógépen bemutatott, *Postásábrázolások a világ bélyegein* című virtuális tárlatot a Bélyegmúzeum gyűjteményéből Szabó Jenő muzeológus készítette.

A középső teremben a tulajdonos kívánságára – eredeti elképzelésünktől eltérve⁶ – egy televíziós szobát alakítottunk ki, ahol a látogatók az első terem témájához kapcsolódó rövidfilmet, Heckenast Gábor muzeológus munkáját tekinthetik meg.

A harmadik teremben Kőszeg postatörténetét dolgoztuk fel Hernitz Ferenc soproni nyugdíjas muzeológus kollégánk tanulmánya bázisán. Itt Kőszeg szülöttének, Hübert Károly néhai postahivatali vezető tiszteletére külön emléksarokot alakítottunk ki. Mint tudjuk, Hübert Károly 1855-ben Kőszegen született, s bár tanulóévei során a magyar nyelvterület számos pontján megfordult, 1882-ben saját kérésére szülővárosába helyez-

⁶ A középső teremben a nagy francia forradalom óta létező ún. cabinet noirt, azaz fekete szobát, a levélcenzúra helyszínét szeretnénk volna életképszerűen megjeleníteni az idevonatkozó rendeletek és határozatok közreadásával.

ték, ahol az első kincstári postahivatal vezetője volt egészen 1886 júniusáig.⁷ A teremben lévő íróasztalon korabeli postai ügyviteli tárgyakat helyeztünk el – írőkészlettartó, tinta-tartó lúdtollal és tapperrel, gyertyatartó gyertyakoppantóval, bélyegzőtartó bélyegzőkkel, vésett pecsétnyomó – egy olyan Magyarország-térkép társaságában, amelyen Hübert Károly kézjegye látható. Az asztal mellé egy postatiszti egyenruhába öltöztetett bábut állítottunk, Furlán Ildikó bábukészítő megformázásában, amelynek hasonlósága a falon függő Hübert-portréval szembeötlő. A falí felé Hübert Károly *A postatörténet Magyarországon* című könyvét és egy patinás petróleumlámpát helyeztünk. Az asztal melletti tablón Hübert Károly szolgálati állomáshelyeinek rajzos látványterképét, Ágh Eszter munkáját, valamint hivatalos és személyes levelezésének néhány darabját állítottuk ki.

A boltívek alatt elhelyezett tablókon Kőszeg postatörténetét⁸ követtük nyomon az 1600-as évek elejétől képek, eredeti dokumentumok, aprónyomatványok felhasználásával. A történeti áttekintést a kőszegi postamesterek és hivatalvezetők napjaikig terjedő névsora zárja.⁹

A tabló elölti vitrinekben néhány postai és távírdai tárgyat állítottunk ki: levélmérleget, postásipot, tollat, latkészletet, pecsétviaszt, pénzeszságot, valamint egy Morse-féle távírógépet. A vitrinek mellett elhelyezett koronás címerrel díszített eredeti levélszekrény és a szemközti falon lévő sárga-fekete sávós levélszekrény-rekonstrukció – B. Szűcs Antal bútorasztalos és épületszobrász munkája – a posta politikai koroktól függő arculatváltásait is tükrözik. A két postatörténeti korszak művészi igényű megjelenítését Tóth Erzsébet iparművész ólomfoglatatú üveg címerábrázolásai teszik teljessé.

A bejárat felőli falon a zengi kapu kicsinyített mását helyeztük el, amelynek kőkockáin – az eredetihez hasonlóan – a Bécs és Zeng közötti postaút állomásainak latin nevei is olvashatók. A 18. század második felének gazdasági fellendülése, a gabonakonjunktúra szükségszerűen hozta magával a közlekedési eszközök és az infrastruktúra gyors fejlődését. Az élelmiszerexport nehézségei ösztönözték az útpépítéseket. Legkorszerűbb útjaink a horvátországi kikötőkhöz vezettek. Az 1770-es évek végétől Kőszegre érő bécsi delizsánszjárat az Adriai-tengert is elérte. Az út végállomása Zeng volt, amiről a város ma is álló feliratos kőkapuja tanúskodik.¹⁰

A kapu makettjével és a mellette elhelyezett, útipoggyászt tartalmazó bőr utazóládával visszakanyarodtunk kiinduló témánkhoz, az utazáshoz és a postai szállításhoz. Kiállításunk a postatörténetnek egy izgalmas, máig kellő mélységben fel nem tárt területét vetíti a nagyközönség elé. A 2004. április 24-i megnyitó óta eltelt esztendő vendégkönyvi bejegyzései arról győznek meg bennünket, hogy munkánkat megbecsülés övezi. A látogatók többségének élményt jelent a múlt századok atmoszféráját megidéző képzeletbeli időutazás. Ugyanakkor reméljük, hogy a határváros helytörténetét gazdagító kiállítás, a kőszegi Postamúzeum hamarosan a tágabb nyugat-dunántúli régió kulturális életének is szerves részévé válik.

⁷ Hübert Károly életéről bővebben a 2002. évi alapítványi évkönyvünk Hernitz Ferenc – Makkai Várkonyi Ildikó: *Kőszeg postatörténete* című cikkében olvashatunk. 86–88. p.

⁸ Kőszeg postatörténetéről uo. 75–100. p.

⁹ A névsorról uo. 98–99. p.

¹⁰ Az 1779-ben épült zengi nagykapuról uo. 80. p.

Pécs 1. számú postahivatal múzeumi kiállításai

2003 októberében a pécsi postaigazgatóság, azaz a Nyugat Magyarországi Területi Postaigazgatóság vezetője, dr. Krutki Józsefné azzal a kéréssel fordult a Postamúzeum dolgozóihoz, hogy a Pécs 1. számú postahivatal volt távírdatermében egy állandó postatörténeti kiállítást rendezzenek be. Az ötletet az impozáns épület közelgő 100 éves évfordulója, illetve az ahhoz kapcsolódó belső felújítási munkálatok befejezése adta. Az igazgatóság vezetősége – részben hagyományápoló, identitásépítő és marketing megfontolásokból – olyan kiállítás megrendezésére kért fel bennünket, amely a pécsi igazgatóság rövid történetét s egyben az igazgatóság területén folyó több évtizedes gyűjtőmunka tárgyi emlékeit mutatja be.

A többrendbeli egyeztetés és helyszíni szemle után kristályosodtak ki a kiállítás forgatókönyvének főbb szempontjai. Valamennyien egyetértettünk abban, hogy a frissen felújított belső térben az egykori távírdaterem egy állandó kiállítás, míg az oszlopos előcsarnok üvegvitrinjei időszakos kiállítások rendezésére kiválóan alkalmasak. A nemes kezdeményezésért és a kiállítás-rendezés során nyújtott támogató segítségért e helyen is köszönetet mondunk mind az igazgatóság vezetőjének, mind munkatársainak: Mosonyi Csabáné Évának, Wenzel Csillának és Gazda Ferencnek.

Részlet az állandó kiállításból

A pécsi postaigazgatóság francia reneszánsz stílusú, színes Zsolnay-cserepes épülete nemcsak Pécs és Baranya megye, hanem az ország egyik legszebb középülete. A kiegyezéskor a közhivatalok közül a legnehezebb körülmények között a posták és távírdák működtek. A legkedvezőtlenebb helyzetben a központi, irányító postaszervek voltak, így a Magyar Királyi Posta a 19. század második felében az igazgatósági épületek hálózatának kiépítését határozta el.

1900-ban a kereskedelmi miniszter kétmillió koronát irányzott elő a vidéki városokban létesítendő postaépületekre. Pécs kedvezményezett városként a programban első helyen szerepelt, s így már 1901-ben meghirdették az igazgatósági épület tervpályázatát, amelyen az első helyezést Balázs Ernő műve kapta.

Opris Péternek¹, a pécsi postaigazgatóság első vezetőjének múlhatatlan érdemei voltak az épület létrehozásában. A várossal folytatott tárgyalásai eredményeként Pécs 2000 m² területet ajánlott fel ingyen a postakincstárnak, amely a szomszédos kincstári telekkel együtt 3067 m²-t jelentett. A kétemeletes postapalota építése 1902 végén kezdődött, és 1904 áprilisában fejeződött be. A késedelem nélkül kiadott lakhatási engedély birtokában a postaigazgatóság új helyén 1904. május 1-jével kezdhette meg működését.

A centenáriumát ünneplő postapalota mintegy 25 m² alapterületű távírdaterméből kialakított emlékszobában három postatörténeti korszakot kívántunk megjeleníteni. A bejáratától jobbra a 19. századi postai szabvány alapján készített felvevőpulton, salteren korabeli postai ügyviteli tárgyakat állítottunk ki: keletbélyegző, bélyegzőtartó, bélyegzőpárna, gumibélyegzőlap, tapper, toll- és tintatartó, tintásüveg, fából készült aprópénztartó, irattartó, utalványtépő, kétkarú levélmérleg, tűzőgép, üveghegyű postatoll stb. Az íróasztal mellett egy tonettszék, mögötte pedig egy kézi kapcsolású telefonközpont és egy LB telefonkészülék látható.

Az ablaknál lévő bordázott csomagfelvételi pulton a fából készült tizedes mérleg a hozzá tartozó súlykészlettel és csomagokkal, valamint a Kóczy-féle állvány és a fakalapács a csomagfelvétel jellegzetes eszközeit reprezentálják. A felvevőpulton és a falon a korabeli postai aprónyomtatványokból állítottunk ki egy válogatást, míg a háttérben Konthuly Béla festőművész postatörténeti freskótervének színes másolatát helyeztük el.

A bejárat bal oldalán lévő zöld posztóborítású postai íróasztalon a korábbi korszakot, a 19. század közepét, második felét idéző tárgyakból adtunk ízelítőt, mint amilyen a lúdtoll

¹ Opris Péter (1848–1913): Brassóban született. Postai szolgálatát az 1867-ben Budapesten tartott első magyar távírdatanfolyam elvégzése után kezdte. Jogi tanulmányokat folytatott, majd 1872-ben bírói vizsgát tett. Még abban az évben áthelyezték Brassóból Nagykanizsára, ahol 1874-ben a köz- és váltóügyvédi vizsga letételével teljes jogi képzettséget szerzett. 1878-ban a debreceni távírda vezetését bízták rá, majd 1881-ben a temesvári távírdaigazgatósághoz került. Jelentős szerepet vállalt a távírda és a posta egyesítésében. Baross Gábor munkaügyi és közlekedési miniszter az 1887-ben létrehozott pécsi postaigazgatóság élére nevezte ki. Pécs neki köszönheti az egyik legszebb középületét, a postapalotát. Számos javaslatot dolgozott ki, amelyek a postai szolgálat javítását és az intézet fejlesztését célozták. Társadalmi, irodalmi és különösen publicisztikai munkássága is ismertté tette a nevét. Hosszú közszolgálat alatt jószívűségéről, emberségéről vált széles körben ismertté, ám a szolgálati hanyagságot soha nem tűrte. Beosztottjai rajongó szeretettel és hálával viseltettek iránta, amit legjobban a közadakozásból 1908-ban nevére letett 10 000 koronás alapítvány bizonyít. Szolgálati ideje alatt a Ferenc József-rend lovagkeresztjével, a porosz Vaskorona-renddel és a Schaumburg-Lippe herceg házi rendjével tüntették ki. 25 évi vezetői működés után 1913. március 27-én váratlanul hunyt el. Az igazgatóság megfestetett portréját a postapalota díszes tanácstermében helyezte el, Pécs város vezetése pedig díszsírhelyet ajánlott fel hamvainak.

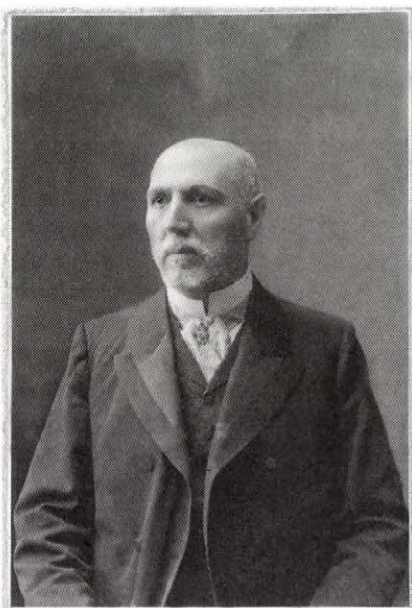
tinttartóval, az egykarú levélmérleg az előfutárlevéllel, a petróleumlámpa, a betétszámos bélyegzőkészlet és a vésett réz pecsétnyomó.

A bal sarokban lévő fadobogón már a közelemlő, a 20. század második felének kezelési kisgépeiből állítottunk ki néhányat: Secap levélbélyegző gép, De la Rue bankjegyszámláló, Urania írógép, Odhner szalagos összeadó gép és bélyegárusító automata.

Kiállításunk értékét a ma már kuriózumnak számító működőképes csőposta-berendezés² is emeli, amit a pécsi igazgatóság munkatársaival az egyik pécsi postahivatalban gyűjtöttünk, amelyet a Postamúzeum a kiállítás alkalmából a Magyar Posta Rt. Járműtelepén restauráltatott.

Összeállításunkban külön emlékeztünk meg Opris Péterről, a helyi postaigazgatóság első vezetőjéről, akire méltán lehetnek büszkék a pécsi polgárok. Célunk hűséges és áldozatos életének bemutatása volt; nem véletlen tehát, hogy a bejárattal szemben, a terem közepén helyeztük el a róla készült fotó bekeretezett másolatát és munkásságának rövid ismertetését egy postatiszti egyenruhát viselő bábu társaságában.

Érdekes színfoltja a kiállításnak a zászlószegekkel gazdagon díszített zászlótartó rúd a hozzá tartozó, az egykori Magyar Postaaltisztek Országos Egyesületének³ korabeli, mindkét oldalán gazdagon hímzett zászlajával. A kiállított nyolc darab címertábla – eredeti és hiteles műtárgymásolat – képi és szöveges ábrázolásai a magyar posta arculatváltozását egészen napjainkig tükrözik. A bejáratnál elhelyezett üveges vitrinekben az utóbbi 100 esztendő levél-, csomag-, utalvány-, távirat- és távbeszélő-forgalmának alakulását, változását mutatjuk be postatörténeti tárgyak, dokumentumok és statisztikai adatokat tartalmazó grafikonok segítségével.

Opris Péter

² Csőpostát olyan hivatalban használtak, ahol a felvett táviratokat az emeleti gépekhez kellett továbbítani. A küldeményt egy henger alakú fémtokba, a futárba helyezték, amit légsűrítéssel, illetve légritkítással a szeleprendszerrel ellátott csővezetékben továbbítottak. Az első csőpostát 1857-ben egy londoni távírdában helyezték üzembe a belső hivatali munka gyorsítása céljából. Magyarországon a postahivatalok az 1890-es évektől használtak kisebb méretű csőpostákat.

³ A Magyar Postaaltisztek Országos Egyesülete az 1890-es évek elején alakult. Célja elsősorban a jótékonykodás, egymás segítése és gyűjtések szervezése volt. A társaságot az 1895-ös nagy postás sztrájk kovácsolta igazi egyesületté. Megmozdulásukkal elérték, hogy a posta vezetősége módosításokat hajtson végre a fizetésemelést, a bánásmódot és a szolgálati időt illetően. Az egyesületnek külön üdülőtelepe, dalárdája, könyvtára volt. Adakozásokat, segélyezéseket, ünnepélyeket, postásbálokat szerveztek. Az elhunyt egyesületi tagok temetéséhez és az özvegyek, árvák megsegítéséhez anyagilag is hozzájárultak. A temetésekre, ünnepélyes alkalomokra rendszerint az egyesület képviselői az egyesületi dalárdával és zászlóval vonultak ki. Az egyesület vidéki szakosztályainak külön zászlójuk volt, amelyek felavatása ünnepélyes keretek között zajlott. Azt az egyesületi zászlót, amelynek hiteles másolata a kiállításban megtekinthető, Besztercei György 1988-ban ünnepi keretek között ajándékozta a Szekszárdi Nyugdíjas Klubnak.

Az oszlopos előtérben elhelyezett üvegvitrinekben időszakos egyenruha-történeti kiállítást rendeztünk, amelynek ünnepélyes megnyitójára 2003. november 5-én került sor. A kiállítás első vitrinjében postakocsis díszegyenruhát állítottunk ki, amelynek viselését a Magyar Királyi Posta 1896-ban, az országos millenniumi kiállítás évében rendelte el. A második vitrinben a táborig postások és a távírdai alkalmazottak szolgálati egyenruháját, a harmadikban a telefonközpontos kisasszonyok ruharekonstrukcióját, míg a negyedikben a postai kézbesítők 1923-ban bevezetett egyenruháját mutattuk be.

A postaigazgatóság vezetőségének tervei szerint az előcsarnok vitrinjei a fontosabb hely- és postatörténeti évfordulókhoz, eseményekhez kapcsolódó, valamint a városi és Pécs környéki hivatásos és amatőr alkotóművészek, gyűjtők munkásságát reprezentáló kamara-kiállításoknak adnak otthont a jövőben. Természetesen postatörténeti témák bemutatására mindenkor igényt tartanak, s ezeket nagy szeretettel és érdeklődéssel várják.

Ily módon 2004 októberében a postapalota előtérében postatörténeti zászlókból rendeztünk időszakos kiállítást. A Postamúzeum egyenruha- és textilgyűjteményének leg-szebb zászlóit állítottuk ki ez alkalommal, amelyeket a látogatók két hónapon keresztül csodálhatták meg.

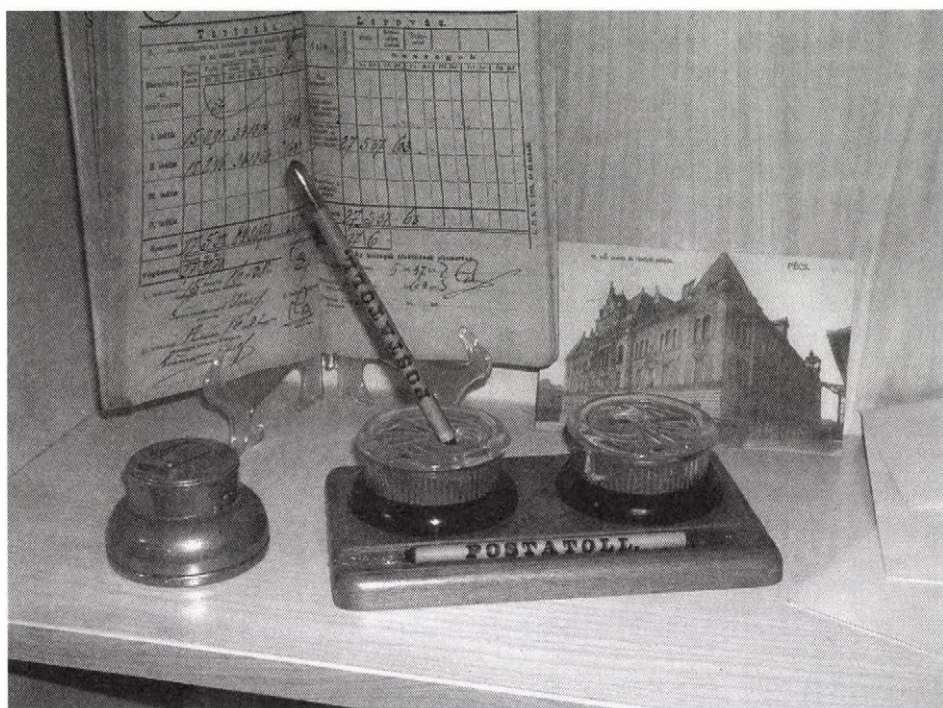
A kiállított zászlók többnyire a 19. század végén megalakult postás érdekképviseleti, valamint művelődési körök és sportegyesületek tulajdonát képezték. A zászló a magyar postán is a szolidaritás, a közös ügy felvállalásának jelképe, az azokhoz kapcsolódó ünnepek pedig az egész társadalom s a közélet kivételes, emelkedett alkalmi lettek.⁴ A vitrinekben kiállított, különböző korszakokból származó postai zászlók többek között ennek a mindenkori összetartásnak és összetartozásnak a kifejezői, megtestesítői voltak.⁵

Az állandó postatörténeti kiállítás a vendégkönyvi bejegyzések szerint elnyerte a látogatók tetszését. Az elismerő szavakból az is kiderül, hogy a pécsi postahivatalba betérő, s a múltat idéző tárgyak, dokumentumok között akár csak néhány röpké percet eltöltő, nosztalgizáló embereket sikerült kiállításunkkal megajándékozni, megtörve ezzel a szokványos ügyintézés, a sorban állás, a várakozás monotonitását, egyhangúságát.

⁴ Az Európa-szerte fellendülő szakszervezeti és érdekvédelmi mozgalmak hatására a századfordulón Magyarországon is megalakult a Magyar Postaaltisztek Országos Egyesülete, majd 1895-ben a Postaaltisztek Emberbarát és Önművelődési Köre, amelynek zászlaját 1896-ban szentelték fel. A kör célja szintén a jótekonkodás volt. A tagok segítettek, támogatták egymást; a temetéseken az egyesület testületileg, zászlóval és dalárdával vett részt, így adva meg az elhunytak járó végtisztelességet.

Az 1899 augusztusában megalakult Postás Sport Egyesület s egyúttal a postástársadalom életének egyik szép és emelkedett eseménye volt az 1903. május 3-án megtartott zászlóavató ünnepség. A zászlószentelésre a Buda-újlaki római katolikus templomban került sor, amit a margitszigeti sporttelepen nagyszabású torna- és atlétikai ünnepség követett illusztris vendékek – például dr. Berzeviczy Albert, az Országos Torna Szövetség elnöke vagy gróf Wickenburg Márk államtitkár – részvételével. A jeles eseményre egy résztvevő így emlékezett: „A pályán a torna- és atlétikai versenyek közben zajlott le a zászló ünnepélyes felavatása az egyenruhás tornászok sorfala előtt, ahol dr. Hennyey Vilmosné zászlóánya aranyhímzésű szalagot kötött a zászlóra, az előkelőségek és a testületek képviselői pedig 113 szeget vertek a zászlórúdba.”

⁵ Időszaki kiállításunkban a következő zászlók szerepelnek: T.12-93.21.0. A Salgótarjáni Postás Szakszervezet hímezett zászlaja, 1948; T.12-84.290.0. Egy magyar koronát és postakürtöt ábrázoló zászló, 1940–1945; T.12-84.286.0. A Magyar Posta és Távírda Altisztek Országos Egyesületének zászlaja, 1922; T.12-84.131.0. A Magyar Postaaltisztek Országos Egyesületének zászlaja, 1921; T.12-84.43.0. A császári és királyi 67. tart. távíróépítési osztag zászlaja, amelynek készítési ideje ismeretlen.

Kiállításrészlet a postapalotát ábrázoló képeslappal

Biztosak vagyunk abban, hogy ma Magyarországon sok helyen lenne alkalom és igény ilyen kezdeményezésekre. Bízunk abban, hogy a pécsi postaigazgatóság dicséretes vállalkozása máshol is követőkre talál majd.

Végezetül, álljon itt néhány bejegyzés a kiállítás vendégkönyvéből:

Ámulatba ejtő. Mi csak képeslapért jöttünk...

Az eső beűzött bennünket, de megérte! Köszönöm, hogy a gyermekemnek is megmutathattam ezeket a régi tárgyakat. Egészen más csak beszélni róluk, mint látni, s működésüket megbeszélni. Rengeteg olyan dolgot láthattam, tudhattam meg, amiről eddig fogalmam sem volt. Értékesebbnek érzem magam.

Nagyon érdekes és gyönyörűen összeállított a kiállítás. Az európai szintű modern posta bemutatja a gyökereit, múltját. Egy csipetnyi múlt a jelenben. Korai gyermekkorom emlényeit eleveníti fel, amikor a nagypapival tátott szájjal bámultam a postán, amíg a csekket fizette be. Köszönjük a lehetőséget, hogy ismét tátott szájjal bámulhattunk!

Valóságos felüdülés ennek a kiállításnak a megtekintése. A mai sivár, bűnöktől terhes világunknak egy kis világító fáklya, amely arra világít rá: Így is lehet! A helyes ez: Csak így lehet! Úgy, ahogy a hőskorban áldoztak a posta úttörői, és még később is. Büszke lehet a posta arra, hogy ilyen kiváló személyiségek dolgoztak ebben az országos nagyvállalatban.

Gyönyörűség az egész, de jó, hogy van!

A Postamúzeum fotótára az Interneten

Az Informatikai és Hírközlési Minisztériumhoz 2002 novemberében adott be pályázatot a Postamúzeum. A pályázat címe: *e-Világ – digitális tartalom és kultúra*, avagy hazai kulturális javak a digitális világban. A pályázat a Postamúzeum elavult informatikai rendszerének cseréjére és bővítésére irányult. Ezen túlmenően az alapítvány szerette volna megújítani, illetve virtuális tárlattal kiegészíteni a honlapját. Ennek elkészítése egyben a pályázat alapfeltétele is volt, hiszen a technikai fejlesztések finanszírozásáért cserébe értékelhető eredményt vártak a pályázat kiírói.

Kezdetől fogva két témakörben gondolkodtunk. Az egyik a Telefónia Múzeum jelenlegi kiállításának virtuális változata, adaptációja, a másik pedig a dokumentációs gyűjtemény valamelyik egységének digitalizálása és az Interneten való hozzáférés biztosítása volt. Kezdetben a Magyar Távirati Irodától átvett mintegy 5000 db fotónegatív digitalizálására gondoltunk. Ezek a túlnyomórészt műszaki felvételek a magyar posta megbízásából készültek 1958 és 1985 között különböző létesítményekről, járművekről, postahivatalokról stb.

Az anyag részletesebb vizsgálatakor nyilvánvalóvá vált, hogy a digitalizálás első ütemében célszerű inkább a kép- és ábrázolás-gyűjtemény fényképeit feldolgozni, itt találhatóak ugyanis a Postamúzeum legértékesebb és a legnagyobb érdeklődésre számot tartó fotói.

A pályázati anyag összeállítását Vighné Zámbo Zita titkárságvezető és Leskó Norbert informatikus végezte.

2003. február 17-én kapta meg a múzeum a hivatalos értesítést, amely szerint 20 millió forint vissza nem térítendő támogatást nyert sikeres pályázatával. 2003 tavaszán megkezdődtek az eszközbeszerzések, ugyanis az elnyert támogatás 60%-át hardver- és szoftverberuházásokra kellett fordítani. A fennmaradó rész szolgáltatások igénybevételére és dologi kiadásokra volt felhasználható.

Az eszközbeszerzések után azonnal elkezdtek a fényképek szkennelését, noha tudtuk, hogy a vállalt mennyiségnek csak egy kisebb részét tudjuk majd házon belül feldolgozni. Kapi András és jómagam digitalizáltuk többek között a legrégebbi és egyben legértékesebb fotókat, Klósz György és Erdélyi Mór képeit, hogy ne kelljen kivinni azokat a házból, s hogy a szállítás közbeni esetleges sérüléseket elkerüljük. Az albumban lévő és a nagyméretű eredeti fotókról digitális fényképek készültek, míg a többi szkenneléssel dolgoztuk fel. Ez a teljes mennyiségnek kb. az egynegyede volt.

A teljes mennyiség fennmaradó, nagyobbik részét az Arcanum Kft. digitalizálta. Az Arcanum Kft. nagy tapasztalattal rendelkezik ezen a téren, hiszen régóta rendszeresen digitalizál sok fontos közgyűjteménynek, mint például az Országos Széchényi Könyvtárnak vagy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének. Augusztusban készítették egy próbaszkennelést, amihez a gyűjteményben előforduló legkülönbözőbb fajtájú és minőségű hordozóból gyűjtöttem ki egy válogatást. Volt köztük albumba bera-gasztott és különálló fotó, színes és fekete-fehér papírkép, pozitív és negatív film stb. A

szkennelés augusztus végén indult, amikor átadtunk 66 fotóalbumot, amelyek nagyjából 2000 db fényképet tartalmaztak. A fényképeket szkennelték; az előszó, illetve az időnként meglehetősen hosszú képaláírások pedig Excel táblázatba kerültek. Mi a korábban általunk digitalizált képeknél a kép megnevezését a képfájl elnevezésében rögzítettük, ez azonban – bár elsőre egyszerűbbnek tűnt, mint a külön Excel tábla – nagyon sok problémát okozott a későbbiek során.

A digitalizált képeket egységesen kb. 10 MB méretben, tömörítés nélküli tiff képformátumban kértük. Ez a fájl méret lehetővé teszi, hogy például nyomdai felhasználás esetén kb. 13×18 cm-es nagyon jó nyomat készülhessen belőle. Természetesen az eredeti kép minősége döntő hatással van a végeredményre. Az Interneten való megjelenéshez ennek a digitális képméretnek a töredéke is elegendő, mégis úgy gondoltuk, hogy ha már egyszer kézbe vettük a képeket, olyan digitalizált állományunk legyen, amely a fenti nyomdai, kiállítási stb. kívánalmaknak megfelel. Nagyon sok kép esetén nincs is értelme ennél nagyobb képmérettel foglalkozni, hiszen a rajta lévő információ mennyisége ezt nem indokolja. Ez elsősorban rosszabb minőségű vagy nagyon kis méretű eredetiek esetén igaz. A digitalizált képméret meghatározásán túl még egy fontos, eldöntendő kérdés volt: milyen mértékű változtatás – jelen esetben a képminőség javítása – célszerű vagy indokolt a digitalizált állományon. Mint ahogyan például a könyvben való szebb megjelenéshez is előkészítik, optimalizálják a képeket a végtermék tulajdonságainak figyelembevételével, úgy itt is szükség volt minimális korrekciókra, ezek azonban döntően nem befolyásolták a kép karakterét.

A digitalizált anyagot az esetleges változtatások miatt újraírható DVD lemezekre kaptuk meg, majd kb. 1 év elteltével azokat átmásoltam hosszabb élettartamú, egyszer írható lemezekre.

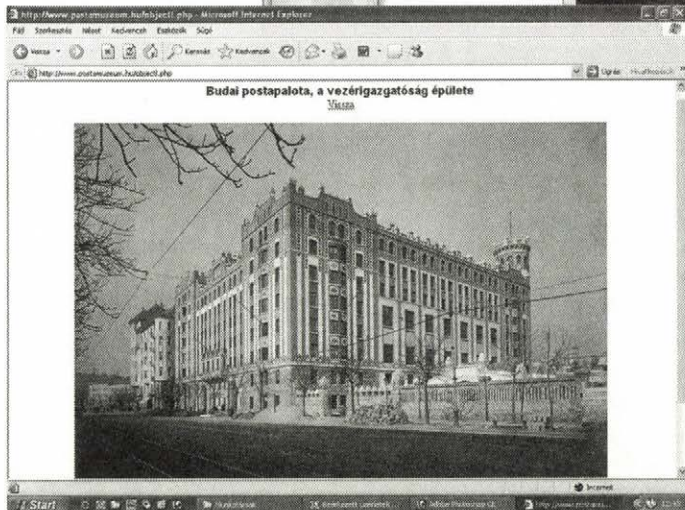
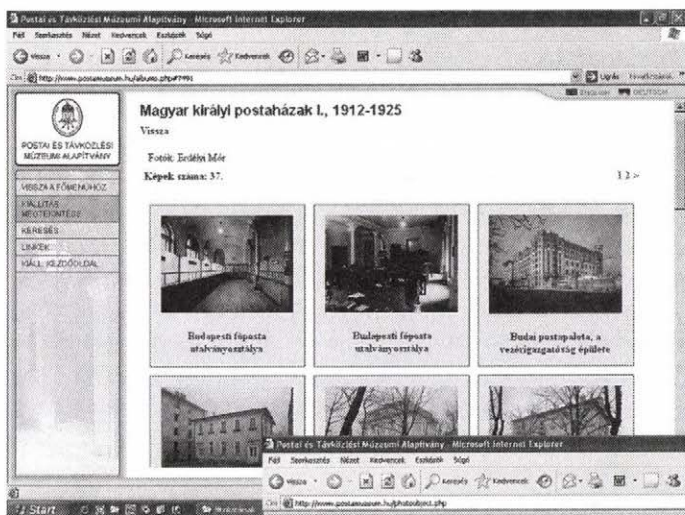
Október folyamán az albumok után a szülő papírképeket digitalizálták, majd novemberben a vegyes hordozójú anyagokat a pótlásokkal együtt.

Már a feldolgozás elejétől terveztük a honlapunkra majdan felkerülő virtuális tárlatok megjelenítését, illetve más múzeumok, gyűjtemények hasonló profilú, már működő rendszereivel ismerkedtünk. Ezek alapján alakult ki a fotótárnak az a rendszere, amely végül megvalósult. A fotó előbb egy, a gyors tájékozódást segítő kis képen tűnik fel, majd rákattintva a mintegy fél képernyő nagyságú normál nézet látható az adatokkal együtt. Innen még lehetőség van tovább nagyítani a képet teljes képernyő méretűre a részletek tanulmányozása érdekében.

Ezt a háromlépcsős megjelenítést használja többek között a Magyar Fotográfiai Múzeum is, amelynek honlapja a mintegy 15 000 db fotóval mintául szolgált számunkra. Akkor, 2003 tavaszán nem nagyon voltak magyar múzeumok, amelyeknek fényképgyűjteménye Interneten elérhető lett volna. A kevés kivétel közé tartozik a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, amelynek éppen akkor volt egy virtuális tárlata *A harmincas évek a FSzEK Budapest Gyűjteményében* címmel. A helyzet azonban mára sokat változott, éppen az Informatikai és Hírközlési Minisztérium pályázatai révén.

A rendszert működtető programot a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara Információ- és Tudásmenedzsment Tanszékének munkatársai készítették. Ugyanez a program működteti a Telefónia Múzeum virtuális tárlatát is, amely *A lármafától a világhálóig* címet viseli.

A fotótár képeinek háromlépcsős megjelenítése: a gyors tájékozódást segítő kis kép, a normál nézetű, illetve a teljes képernyő méretű kép

A fotótár digitalizált gyűjteményét nyolc főcsoportba rendezve ismerhetik meg a Postamúzeum honlapját felkereső látogatók.

1. *Albumok.* Témájában vegyes csoport, amely az eredeti albumok rendszerét követi. Megmaradt az előszó, ha volt, s a képek eredeti sorrendje.
2. *Különfélék.* Hasonló az albumok tematikailag vegyes anyagához. A kartonált, egyedileg leltározott, más csoportokba nem sorolható képeket tartalmazza.
3. *Portrék.* A szorosan vett, valaha postai állományban lévő személyeken túl a postával csak alkalmasszerűen kapcsolatba kerülő személyek képei is előfordulnak itt, mint például a postai létesítményeket tervező építészeké.
4. *Posta.* A klasszikus postával kapcsolatos fotók gyűjtőhelye. A postahivatalok helysége szerinti csoportja mellett itt található a küldemények feldolgozásával, szállításával, kézbesítésével kapcsolatos képek is.
5. *Rádió, televízió.* A műsorszórással kapcsolatos helyszínek, épületek, adótornyok, berendezések mellett a múzeum gyűjteményében található rádióvevő-készülékek is ebben a csoportban kereshetők.
6. *Szállítás.* A posta által használt közúti járművek, a járműtelep és a vasúti mozgóposta fotói kaptak itt helyet.
7. *Távbeszélő.* Ebben a csoportban a kézi kapcsolású telefonközpontoktól a modern digitális berendezésekig láthatók fényképek. Itt kaptak helyet a központ gépeit befogadó épületek képei éppúgy, mint az azokat működtető személyzet fotói.
8. *Távíró.* A mára már megszűnt, de több mint száz éven keresztül a budapesti főposta épületében működő Központi Távíró Hivatal fotói mellett a vidéki távírdák, a távírógépek, valamint a távírászverseny, a távírászoktatás témakörben készült képeket gyűjti egybe.

A fotótár Interneten közzétett több mint öt és félezer fényképe a szakmatörténet képi dokumentációja az 1870-es évektől napjainkig. A képek megnevezésénél az egységes megjelenés érdekében – néhány kivételtől eltekintve – csak az alapinformációkat tüntettük fel. Értékesnek ítélt, de hiányos információval rendelkező fotóinkat pedig abban a reményben tettük közzé, hogy a hiányzó adatokat látogatóink segítségével esetleg pótolni tudjuk.

A Telefónia Múzeum virtuális tárlata

A Postamúzeum megújult, kibővített honlapján – www.postamuseum.hu – a *Virtuális látnivalók* főmenüben két új menüpont található, a *Fotótár* és a *Telefónia Múzeum virtuális tárlata*. A cikk a virtuális tárlatot ismerteti, amely a Telefónia Múzeum teljes kiállítási anyagát dolgozza fel. A *lármafától a világhálóig* című kiállítás a távközléssel kapcsolatos emlékeket mutatja be, amelyek a virtuális múzeumlátogatás során – az Interneten keresztül – részletekbe menően is megtekinthetők. A választható angol vagy német megjelenítés a külföldiek részére is érthetővé teszi a honlap szöveges ismertetőit.

A kezdőoldalon a látogatók a múzeum és a múzeumnak otthont adó épület történetével ismerkedhetnek meg, láthatják a múzeum Úri utcai bejáratát és hangulatos belső udvarát is. A kiállítás 230 tárgyi és dokumentációs emléket mutat be, amelyek mindegyike megtalálható a virtuális tárlatban is. Ezek közül talán legértékesebb és legérdekesebb a mai napig működőképes állapotban megőrzött, 1928-ban telepített rotary, azaz forgógépes távbeszélőközpont, amely a Krisztina Távbeszélő Központ mellékközpontjaként egészen 1985-ig üzemelt. Működésének megértését animáció segíti.

A virtuális kiállítás érdekessége, hogy lehetőséget ad az egyes termek sétaszerű bejáráására, a látogató az alaprajz szerint mozoghat a tárgyak között. Megismerheti az egyes

The screenshot shows a Microsoft Internet Explorer browser window displaying the website of the Post and Telecommunications Museum. The browser's address bar shows the URL <http://www.postamuseum.hu/magyar/frameset/vt.html>. The page content is organized into a sidebar on the left and a main content area on the right. The sidebar contains a logo for the 'POSTAI ÉS TÁVKÖZLESI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY' and a vertical menu with the following items: 'BEMUTAKOZÁS', 'HÍREK', 'KIÁLLTÓHELYEK', 'VIRTUÁLIS LÁTNIVALÓK', 'KIADVÁNYOK', 'KAPCSOLAT', 'VENDEGKÖNYV', and 'LINKEK'. The main content area is titled 'Virtuális kiállítások' and features two main sections: 'Fotótár' with a small image of a camera, and 'Telefónia Múzeum virtuális tárlat' with a small image of a rotary telephone. Below these sections, there is a paragraph of text in Hungarian, followed by logos for the 'Informatikai és Hírközlési Minisztérium' and 'axelero internet'. The footer of the page includes the text 'A MATÁV CSOPORT TAGJA'.

A Virtuális látnivalók menüpont alatti főoldal

termeket, a gyűjtemény elrendezését, az egyes tárgyak helyét, és amikor valóban elmegy meglátogatni a kiállítást, már ismerős helyen érezheti magát. Ha az Internetes bejárást megelőzően a látogató már járt a múzeumban, akkor a virtuális látogatás alkalmával egy ismételt sétával felfrissítheti emlékeit, vagy közvetlenül abba a terembe léphet, ahol kedvenc tárgyát látta valamikor, például a 78 vonalas Puskás-féle kézi kapcsolású telefonközpontot vagy IV. Károly telefonját.

A virtuális tárlat megtekintése különböző menüpontokon keresztül valósulhat meg. A *Történeti áttekintés* című menüpontban a telefónia magyarországi eseményeit követhetjük nyomon időrendi sorrendben egészen a kezdetektől, 1881-től napjainkig.

A *Kiállítás megtekintése* menüpontot választva megjelenik a kiállítás kezdőképe, amelyen az első terem első tárlóját láthatjuk; oldalt a három terem és az árkádsor alaprajza látszik. A kívánt terembe egyszerű rámutatással, egérekattintással jutunk be, a termen belül is ily módon választhatunk a megtekinteni kívánt zónák és tárgyak közül. A kijelölt termék és zónák elszíneződéséből mindig megállapíthatjuk pillanatnyi tartózkodási helyünket. Az egyes zónákra kattintva az üveggel fedett tárlókat, illetve a falon elhelyezett, összetartozó tárgyakat jeleníthetjük meg.

A kiválasztott tárgyra kattintva annak részletes bemutatása jelenik meg. Így például egy LB III típusú fali telefon választása esetén a készülék fényképe és annak minden fontos információja – készítési éve, gyártója, leltári száma és tárgyleírása – megjelenik. A képek nagyíthatók, tehát az egyes részletek is jól tanulmányozhatók. További újdonság, hogy egyes telefonkészülékek belseje, illetve kapcsolási rajza is megtekinthető.

A Kiállítás megtekintése menüpont

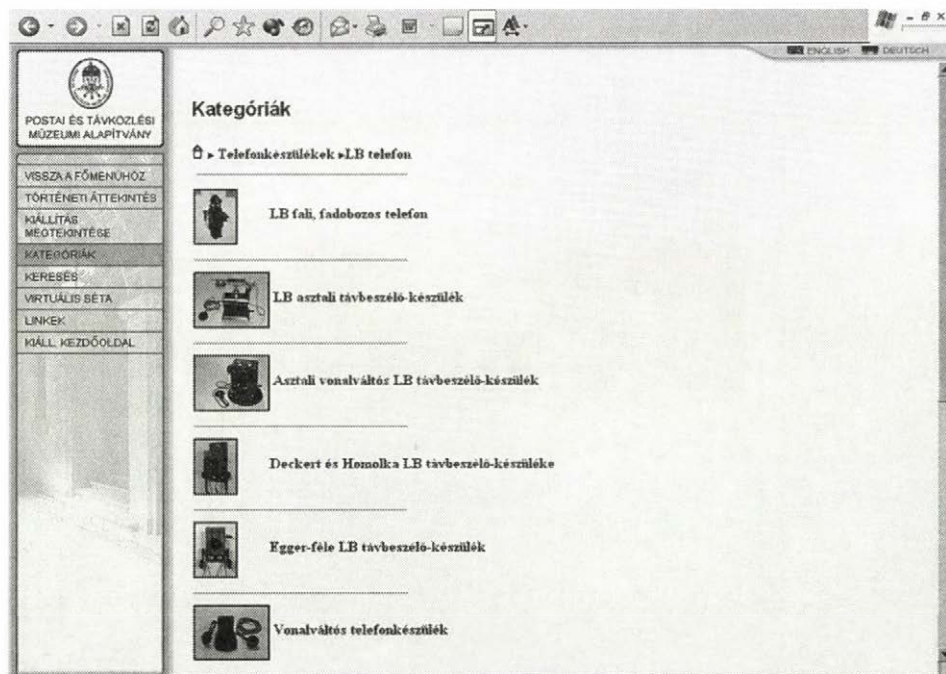

A *Kapcsolódó anyagok* menüpontra kattintva az adott tárgyhoz, dokumentumhoz kapcsolódó egyéb információkhoz juthatunk. Ennyire részletes ismeretekhez a valóságos kiállításokon a látogatók csak tárlatvezetés során juthatnak. Ezek a többletinformációk különösen az iskoláknak, a diákoknak, de a szakembereknek és az átlagos érdeklődőknek is hasznosak lehetnek.

A *Kategóriák* menüpontban a tárgyak, dokumentumok hat főkategóriába – telefonkészülékek, hálózatok, központok, részegységek, műszerek, különfélék – és további alkategóriákba sorolása a különböző szempontok szerinti gyors keresést könnyíti meg. Az adott kategória kiválasztása a felajánlott választékból történhet. A találatok kis méretű ikonyszerű képpel és mellette a megnevezéssel jelennek meg a képernyőn évszám szerint rendezve. Itt egy kiválasztott tárgyra kattintva megjelenik annak teljes körű részletes ismertetése. A kategóriák szerinti keresés lehetővé teszi például az LB telefonok kigyűjtését vagy más kategóriába tartozó tárgyak összehasonlítását és áttekintését.

A *Keresés* menüpontban szóra vagy szótöredékre is lehet keresni a teljes adatbázisban vagy az egyes mezőkben: megnevezés, ország, év, elhelyezés, leírás. Találat esetén a találat tárgyának kis méretű képe és a keresett szót tartalmazó szöveges rész jelenik meg. A megtalált szó, szótöredék kiemelve látható. Több találat esetén egymás alatt jelennek meg a fotók és a szövegek, sok találat esetén lapozni lehet. A találatok kinyomtathatók. Egy kiválasztott tárgyra kattintva megjelenik annak teljes körű részletes ismertetése.

A *Virtuális séta* menüpont azoknak nyújt biztos idegenvezetést, akik lépésről lépésre haladva minden egyes tárgyat szeretnének megtekinteni. Ekkor egymás után jelennek

A *Kategóriák* menüpont

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány - Microsoft Internet Explorer

Fájl Szerkesztés Nézet Kedvencek Eszközök Súly

Viszsa Keresés Kedvencek Multimédia Ugrás Hivatkozások

Cím: http://www.postamuseum.hu/virtualpresentation.php

ENGLISH DEUTSCH

29/230

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

VISSZA A FŐMENŐHOZ
TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS
KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTÉSE
KATEGÓRIÁK
KERESÉS
VIRTUÁLIS SÉTA
LINKEK
KIÁLL. KEZDŐOLDAL

LB I. fali fadobozos távbeszélő-készülék

Vissza

Készítő: Egyesült Izzó és Villamosági Rt.
Ország: Magyarország
Év: 1908
Elhelyezés: 1. terem
Leltári szám: T16 84.421.0.
Falra szerelhető LB készülék. A szépen kialakított fa háttap felső részén helyezték el a Berliner-féle tölcéses mikrofont, alatta fából ferde írdapot alakítottak ki. A belső alkatrészeket fémlemezborítás takarja. Aul a kétharangos csengő és a vezetékek csatlakoztatására szolgáló csavarok láthatók. A fanyeles (kanalas) hallgató az átválókaron, a tartalék hallgató a másik oldali horgon helyezkedik.

A Virtuális séta menüpont

meg az egyes tárgyképek, a zónaképek ilyenkor nem láthatók. A virtuális séta ily módon nem a kiállítótermek, illetve zónák szerint, hanem egy előre meghatározott tárgysorrend szerint történik, így minden egyes tárgyi és írásos emlék megtekintését biztosítja. A tárgy sorszáma tájékoztatást nyújt arról, hogy hol tartunk a sétában, illetve félbeszakítás esetén innen folytatható a bejárás. A képernyőn a jobb és bal nyílra kattintva egyesével lépegethetünk előre és hátra a tárgyak között, a kettős nyílra kattintás 10-es ugrást eredményez.

A *Linkek* menüpontból a weboldalról linkek segítségével léphetünk tovább más hazai és külföldi honlapra, ahol a telefónia történetével kapcsolatos sok más érdekességet találhatunk.

A virtuális kiállítások egyre népszerűbbek. Egyre több művészeti kiállítás, illetve irodalmi, tudományos és egyéb információs adatbázis található az Interneten. A virtuális kiállítás előnye, hogy az adott tárlatot az utókor számára a valóságos kiállítás lebontását követően is megőrizheti, továbbá egy nem létező kiállítást is feldolgozhat. Lehetőséget ad a helyszűke miatt raktárban álló sok-sok ezer tárgy bemutatására addig is, amíg a soha nem nélkülözhető valóságos múzeumi kiállítóhelyek rendelkezésre nem állnak. A virtuális kiállítások egyszerű bővíthetősége, az adott tárgyakról a kutatások során felszínre került újabb ismeretek azonnali közzététele tovább növelheti használatosságukat. Természetesen egy virtuális kiállítás nem helyettesítheti az élő tárgyak valóságos szépségét, a tárgyak, emlékek kidolgozásának, részleteinek valóságos érzékelését. Ezért reméljük, hogy virtuális sétájukat követően személyes látogatásukkal is megtisztelik múzeumunkat.

Postatörténeti emlékhely Balatonszemesen

Most, hogy 19 esztendeje vagyok a Postamúzeum őre – régies kifejezéssel múzeumőrnek hívták az igazgatókat –, elmondhatom, hogy ez alatt a szűk két évtized alatt legjobban az új múzeumoknak – Telefónia, Rádió- és Televíziómúzeum – és a balatonszemesi kiállítóhely megújulásának örültem. Ez utóbbi kiállítóhelyből emlékhelyé emelkedett.

A balatonszemesi Postamúzeum története 1962-ben kezdődött, amikor a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, a műemléképület kezelője, abból kiindulva, hogy a 18. század utolsó negyedéből származó istálló a Falu Szemes lóváltó-állomásához tartozott, kiállítások céljára átadta azt a budapesti Postamúzeumnak. Az idetelepített mozgópostavagon, valamint a felépített kocsiszínben bemutatott fogatolt járművek a postai szállítási kiállítóhelyévé tették.

Az első évtizedek után az istállóépületben szinte évente megújuló posta- és távközléstarténeti kiállításokat rendeztek. A meglehetősen nyirkos épületben múzeumőrként 1986-ban megdöbbenem láttam az érzékeny és már sérült eredeti okmányok, iratok, fényképek és bélyegek kiállítását. Fokozta bennem a változtatási szándékot, hogy a kiállítóhely nélkülözte az illemhelyet: szükség esetén a férfiak és a gyermekek a ház melletti bodzabokrok közé húzódtak, a nők, köztük a múzeum gondnoknője is az egyre nagyobb forgalmú, akkor még közlekedési lámpa és gyalogátkelő nélküli országúton átszaladva a *Kis tücsök* étteremben talált illemhelyre.

1986 tavaszán a bodzásban – igaz csatornázás hiányában csak derítővel működő – vízöblítéses vécét sikerült felállíttatni kis kézmosóval. Ez a „*mobil*” – mert elvihetőnek nyilvánított – fülke lett az 1990-ben létrejött alapítvány egyetlen állóeszköze. Máiig jókedvre derülök, ha arra gondolok, hogy a Posta Oktatási és Kulturális Intézet vezetőivel, Szomolányi Tiborral és Kovács Józsefnével milyen küzdelmünkbe került a felállíttatása, idegen tulajdonon állóeszköz-beruházást végeztetni.

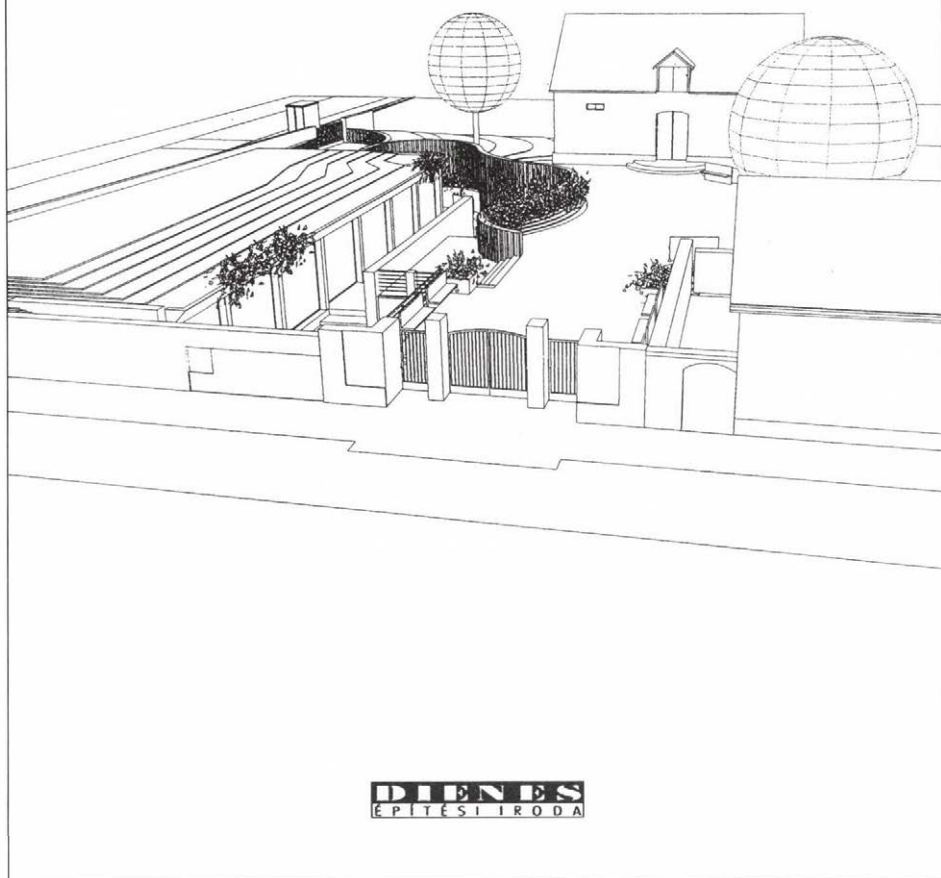
1986. július elején megnyitottuk azt az állandó kiállítást, amelyet most a felújításkor 18 évi szolgálat után – írhatom így – nyugdíjaztunk, nem is teljes egészében, mert egyes színezett képeit még az új kiállításban is felhasználjuk.

Hat évvel ezelőtt, 1998-ban, évkönyvünk lapjain tettem közzé a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány használatában lévő ingatlanok és bérlemények állapotfelmérését és fejlesztési terveit. A balatonszemesi Postamúzeumról szólva először fogalmaztam meg a fejlesztés mibenlétét és célját, a kiállítóhely múzeumi emlékhellyé építését: „*Az udvart megfelelő kertészeti kiképzéssel alkalmasnak találjuk arra, hogy helyet adjon az ezeréves postás emlékműnek, amely azok emlékére készülne, akik kötelességteljesítésük közben haltak meg. A futókövetek, postalegények, a pénzszállítók, szerelők stb. munkavégzésük során nemcsak balesetek, de erőszakos bűncselekmények áldozataiként is elveszítették életüket. Neves és névtelen hősök az állami szolgálat ellátásában. Emlékművüket a magyar állami-ság ezredik évfordulóján kellene felállítani.*”

1999-ben egy fiatal építész, Dienes Szabolcs megbízásunkra elkészítette a szemesi múzeum fejlesztésének tanulmánytervét. Abból indult ki, hogy az esetlen esővédő tető,

POSTAMÚZEUM BALATONSZEMES, BAJCSY ZS. U. 46. (HRSZ.: 1901)

ÉPÍTÉSZETI TANULMÁNYTERVE

A Dienes-féle építészeti tanulmányterv

amely a járműveket hivatott védeni, a szabadon hagyott és ezáltal a végső pusztulás állapotába jutott mozgópostavagonnal előnytelen tömeget képez a műemlékistálló épülete mellett. Bár a rogyadozó és életveszélyessé vált téglakerítés megújítása kínált volna lehetőséget, hogy eléje kosáríves *fülkesor* épüljön ki a gépjárművek védelmére, a mozgópostavagon magassága miatt ez esetben is változatlanul a szabad ég alatt maradt volna. Ezért bravúros megoldással a föld alá süllyesztette a leendő, a mozgópostavagont is befogadó

kiállítócsarnokot. Nagyvonalú térképzéssel, új szintek kialakításával tervezte meg a posztás emlékmű helyét, s a szabadtéri bemutatóhely föld alá süllyesztésével megnövelt udvart értékes zöldterülettel alakította. A megvalósítás tervezett költségei 89 M Ft-ot tettek ki.

A tanulmányterveket a műemléki és a helyi építési hatóság jóváhagyásával 1999-ben benyújtottuk „A fejezeti kezelésű előirányzat-csoportból távközlési feladatokra pályázat útján nyújtható támogatások igényléséhez 1999” elnevezésű pályázatra, amely mint utóbb kiderült, építési támogatásokra nem volt felhasználható.

Másodszor 2000-ben a balatoni régió fejlesztésére kiírt SZT-TV-BALATON-7 pályázatra nyújtottuk be terveinket. Mint a megkeresésekből is megtudtuk, bár a tervek osztatlan sikert váltottak ki, túlságosan költséges múzeumi fejlesztésnek minősítették, különösen a profitot hozó szállodai, vendéglátó-ipari fejlesztésekre beadott pályaművekhez viszonyítva.

Igen tanulságos volt a beszélgetés a Kulturális Örökségvédelmi Minisztérium bírálataba bevont pályázati referensével, aki pályaművünk marketingtervét kifogásolta. Ajánlott szakértőt, ajánlott tanfolyamot. Ma is elgondolkodom rajta, hogy mi a járható út: sok pénzért felfogadni egy szakembert, aki megírja helyettünk a pályázatot; vagy kollégáink közül valakit a még költségesebb képzéssel járatossá tenni az efféle tervek készítésében; vagy néhány díjnyertes pályamű marketingtervét alaposan tanulmányozni. Ez utóbbi lenne a mindenki által elérhető önképzés! Évezredek át így tanultunk. Az életünk végéig, ahogyan a szólásmondás is megőrizte: A jó pap is holtig tanul. Ezt ma mint az új idők új dalait hirdetik. Voltaképpen egy szolgáltatást reklámoznak, hiszen a tanulás egy vásárolható szolgáltatássá silányodott, és megszűnt életünk cselekvő része lenni.

Mindenesetre sem a magyar államiság ezredik évében, 2000-ben, sem 2001-ben nem változott semmi Balatonszemesen. Ahogyan azonban beköszöntött az új évezred, az új évszázaddal mintha csak felgyorsult volna a mi múlt századi *divat* szerint emelt kocsiszínünk romlása és a 60-as évek kertépítészetének utolsó maradványaként látható csövévázaspadjaink, beton virágládáink, szögvasakból készült virágtartóink, neonvilágításunk avulása. Mi tagadás, amikor megtudtuk, hogy a Millenáris Parkban a hirtelen lebontott *Álmok álmodói, világraszóló magyarok* című kiállítás helyére a *Neonvilág*, azaz a hatvanas évek bemutatását tervezik, azonnal felajánlottuk ezeket a tárgyakat egy korabeli park berendezéséhez. Természetesen a gyöngykavicsot is, amely az udvar járófelületét képezte, teljesen beborítva azt. A hatvanas évek bemutatása azonban elmaradt, a millenáris már nem a múltról beszél, hanem a jövőről vizionál.

Utólag örülök, hogy nem nyertünk a pályázaton, mert a költségek felét nagyon nagy áldozatok árán sem tudtuk volna biztosítani.

2002 őszén azonban, amikor megérkeztek alapítványunkhoz a személyi jövedelemadókból felajánlott 1%-ok, elhatároztuk, hogy meghívásos pályázatot írunk ki a hírközlési emlékműre. Úgy ítéltük meg, hogy a kézbesítőket, a pénzzállítókat egyre gyakrabban érő brutális rablótámadások nemcsak időszerűvé, hanem kötelességünké is teszik az emlékmű mielőbbi felállítását.

Pályázatunkra nyolc emlékműszobrászatban elismert művészt hívtunk meg. Arra gondolva, hogy a sikertelen, nem szerethető emlékművek mögött mindig felsejlik a megrendelők elégtelenül megfogalmazott igénye, kiírásunkban az emlékmű tartalmának világos megfogalmazására törekedtünk.

Hírközlési emlékmű pályázat

A pályázat célja

A postai, távközlési és műsorszórási tevékenység ellátása minden időben veszélyes volt. A lovas futárok nehéz útviszonyok és mostoha időjárás mellett is késedelem nélkül továbbították az üzeneteket. Gyakorta fagytak meg hóviharakban, fulladtak bele áradó folyókba. Az érték-, személyszállító postakocsik fegyveres kísérrőik ellenére sokszor rablótámadások áldozatai lettek. A pénzt és csomagokat kézbesítő postásokat napjainkban is számtalan brutális támadás éri, megsokasodtak a temetések is. A távközlésben, műsorszórás ellátásában dolgozók sokszor szenvedtek halálos balesetet áramütés, a kábelaknákban felgyülemelő gáz belélegzése következtében. A 20. századi háborúkban a harctéri vonalak építési munkája is sokuk pusztulását okozta.

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány a szakma múltjának gondozója, jelenkori történetének archiválója úgy ítéli meg, hogy a szolgálatuk teljesítése közben erőszakos halált halt hírközlési alkalmazottak emlékművét közösségi területen és közadakozásból kell felállítani. Mivel az első világháborús postás emlékművek jelentős része elpusztult, vagy ledöntötték, az áldozatokat megőrkítő emlékművet az első világháború kitörésének 80. évfordulóján 2004. júniusában kellene felavatni.

Az emlékmű terve először a balatonszemesi Postamúzeum (Bajcsy-Zsilinszky út 46., hrsz: 1901) bővítési terveiben fogalmazódott meg. A bővítés nem szerepelt sikeresen a pályázatokon, s ezért az alapítvány elhatározta, hogy az emlékmű sorát nem kapcsolja a múzeum bővítéséhez. Helyszínül azonban változatlan az 1700-as évek végétől postaállomásként működött múzeum udvarát jelöli ki, hiszen ez a kincstári tulajdonú műemléképület koránál és múzeumi rendeltetésénél fogva méltó helyet ad egy hírközlési emlékműnek.

A pályázat jellege meghívásos, amelyet a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány ír ki. Művészeti tanácsadó N. Dvorszky Hedvig művészettörténész.

Az alapítvány az emlékmű költségeit közadakozásból kívánja előteremteni, egyrészt a személyi jövedelemadóból számára felajánlható 1%-ok összegyűjtésével, másrészt a zsűri által elfogadott pályaművek kiállításaival és helyszíni gyűjtéssel a postahivatalokban, távközlési centrumokban.

A pályázatra meghívott művésztől kérjük:

- 1:10 léptékű fehér színű plasztikai modellt a mű egy jellemző részletével, valamint részletes műleírásával,

- a pályatervhez annak megvalósítása során bevonandó építész, gépész, villamosági szakember megnevezését,
- a kivitelezés várható költségeit ($\pm 10\%$).

Az egyes pályaműveket az alapítvány saját kép- és ábrázolás-gyűjteménye számára az általa felkért jeles művészekből álló szobor választása alapján kívánja megvásárolni művenként 50, illetve 100 ezer Ft értékben.

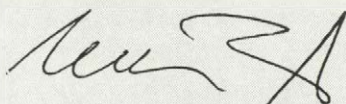
Az alapítvány mint a pályázat kiírója a felkéréshez mellékelten küldi a balatonszemesi Postamúzeum épületének helyszínrajzát, építészeti tanulmánytervét, annak látványtervét (I-II), valamint a meglévő épület képét, valamennyin bejelölve a tervezett emlékmű helyét.

A pályázatra felkért művészek

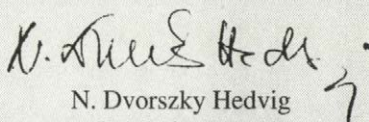
- Lantos Györgyi, Csongrád
- Lebó Ferenc, Győr
- Makoldi Sándor, Bodrogkeresztúr
- Pogány Gábor, Szolnok
- Szmrecsányi Boldizsár, Budapest
- Szórádi Zsigmond, Budapest-Csepel
- Trischler Ferenc, Pécs
- Tóbiás Klára, Szeged

A pályatervek benyújtási határideje 2002. december 15. délelőtt 11 órától délután 15 óráig. A pályaterveket a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány (1061 Budapest, Andrássy út 3. I. emelet) auditoriumában Hajdú József veszi át átvételi elismervény ellenében.

Budapest, 2002. november 7.

Kovács Gergelyné
múzeumigazgató

N. Dvorszky Hedvig
művészeti tanácsadó

A 2002. november 7-én elküldött meghívás alig egy hónapot adott a tanulmánytervek benyújtására. December 17-én megtörtént a zsűrizés, amelynek eredményét az alábbi jegyzőkönyv őrizte meg.

Jegyzőkönyv

Készült a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány auditoriumában (1061 Budapest, Andrásy út 3.) 2002. december 17-én abból az alkalomból, hogy a hírközlési emlékműre beérkezett pályaműveket bemutatták és zsűrizték.

A zsűri tagjai: Kő Pál szobrászművész, Péterffy László szobrászművész, N. Dvorszky Hedvig művészettörténész, Kurucz István, a PTMA kuratóriumának elnöke, Gárdosné Petényi Erzsébet, a PTMA felügyelő bizottságának elnöke.

Jelen voltak még: Kovács Gergelyné múzeumigazgató, Vichmann Béláné gazdasági vezető és Hajdú József muzeológus.

A jelen voltak megállapították, hogy a meghívásos pályázatra alkotásokat küldött Lantos Györgyi, Trischler Ferenc, Lebó Ferenc, Pogány Gábor, Makoldi Sándor, Szórádi Zsigmond.

Visszalépett a pályázattól Szmrecsányi Boldizsár és Tóbiás Klára.

A zsűri minden egyes pályaművet alaposan elemzett, s a több alkotással részt vevő két pályázó (Lebó Ferenc, Szórádi Zsigmond) alkotásait egyenként megvizsgálta. Egyhangúlag legjobbnak, az egyetlen kivitelezésre ajánlott pályaműnek Trischler Ferenc tervét ítélték azzal a kikötéssel, hogy az emlékmű anyagában a sokféleség korlátozódjék kő és bronz alkalmazására, valamint a kapu borításán elhelyezett domborműveken a távközlési balesetek (hálózatszerelés, árvízben, jeges időben, kábelszerelés tornyokon, aknában stb.) is jelenjenek meg egy lovas postás és egy postakocsis ábrázolása mellett.

A többi alkotást nem találták kivitelezésre alkalmasnak, mert a pályázat szellemét nem valósították meg.

Lantos Györgyi Szt. Borbála oszlopa inkább egy temetői síremlék, mintsem egy közösségi emlékmű. Sajnos Szt. Borbála, aki az úton járók szentje is volt, elsősorban a bányászoké, nem alkalmazható a hírvivők védőszentje, Gábrriel arkangyal helyettesítésére.

Pogány Gábor pályaműve merész, jó illusztráció bravúros formai megoldással, mintsem emlékmű. Túlzott méretei, valamint hatalmas költsége a pályázati kiírás tartalmától távol álló megfogalmazása miatt mindössze kiállítási makettként alkalmazható a múzeumban, a művésszel való külön megállapodás szerint.

Lebó Ferenc négy alkotása közül mindössze a dombormű tűnik bronzba öntve alkalmasnak arra, hogy az egyedien, az ez utáni áldozatok sírjain megjelenjen, mint a munkatársi közösség emlékezte.

Makoldi Sándor alkotását naivnak ítélték és térben nehezen elhelyezhetőnek, az ábrázolt mozzanat dramaturgiailag összetett, a háttér szétfolyik.

Szórádi Zsigmond terveiben a bírálóbizottság sajnálattal fedezte fel a művész korábbi alkotásainak előképeit. A pályázat szellemiségétől a galambábrázolások álltak legtávolabb, hiszen azok nem fejezhetik ki az emberi helyállást, a pályázat célját. A kürtöket, mint emblematikus tárgyakat túlságosan leegyszerűsítettnek, nem szobrászati nyelven kifejezett gondolatnak ítélték.

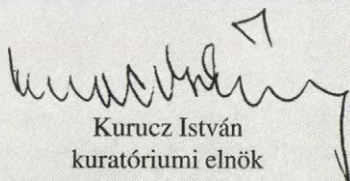
A bírálóbizottság méltányolva a meghívott művészek törekvését, anyag- és időráfordítását, úgy határozott, hogy művészenként 50 000 Ft részvételi díjat ajánl fel abban az esetben, ha a művész a beküldött műalkotását – illetőleg a több pályaművet beküldők esetében a bírálóbizottság által kiválasztott egyet – elhelyezi a múzeum kép- és ábrázolás-gyűjteményében.

A bírálóbizottság az első díjas pályaművéért plusz 100 000 Ft tiszteletdíjat is felajánl Trischler Ferencnek, kérvén a bírálóbizottság által javasolt módosítások elvégzését. Lebó Ferenc domborművéért plusz 50 000 Ft tiszteletdíjat ajánl fel.

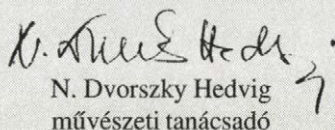
A jelen bírálati jegyzőkönyv megküldésével a kiíró a pályázatot befejezettnek tekint. Technikai lebonyolítását, a díjak kifizetését, az alkotások átvételét, illetve elszállítását a részvételi díjak kifizetésével 2002. december 20-án 10 és 12 óra között tudja elvégezni, amelyről az érdekelteket külön levélben értesíti.

K. m. f.

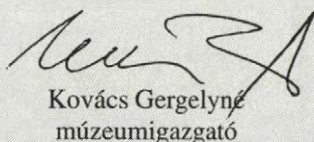
A jegyzőkönyvet készítette: Zámbó Zita

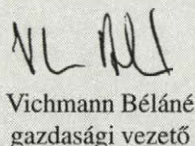
Kurucz István
kuratóriumi elnök

N. Dvorszky Hedvig
művészeti tanácsadó

Kovács Gergelyné
múzeumigazgató

Vichmann Béláné
gazdasági vezető

A kiválasztott pályaművet 2003-ban megismertettük szakmai köreinkkel, és az 1%-ok felajánlását már az emlékmű felállításának támogatására kértük.

2003 júliusában új bővítési tervek készítésével Lőrinczné dr. Szabó Tündét, a Szenna Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény és Múzeumi Kiállítóhely építésztervezőjét bíztuk meg, aki a népi építészeti emlékek felújításában, formavilágának átörökítésében kiemelkedő munkásságot fejtett ki. A kaposvári Arker Stúdió Kft. ettől kezdve alapítványunk társául szegődött az emlékhely kiépítésében. Szabó Tünde munkatársai, elsősorban menyee, L. Balogh Krisztina, aki az engedélyezések, majd a művezetés munkáit látta el, a legnagyobb figyelemmel és gondossággal végezték feladataikat.

A tervek a régi féleresztes, nyitott kocsiszín helyébe magas fedélszékű, a mozgópostavagont is befogadó lábaspajzát fogalmazták meg, amely a környék népi építészetének jellegzetessége. A Szántód-pusztai uradalomban ugyancsak Szabó Tünde tervei nyomán állítottak fel egy hasonlót. A kivitelezés költségei – az emlékmű költségei nélkül – megközelítőleg 30 M Ft-ot tettek ki.

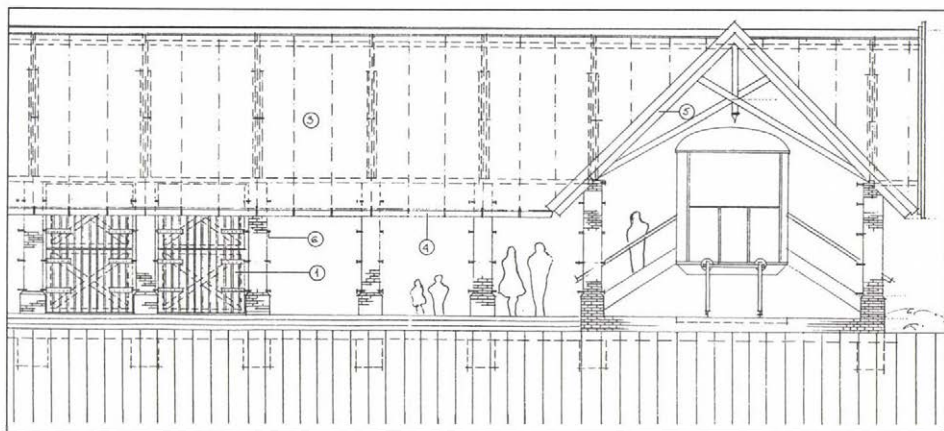
A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Pécsi Regionális Irodája Weiler Árpád irodavezető határozatával – a területi műemléki felügyelő, Bohacsek Zsuzsa értékelése alapján – 2004. január 26-án jóváhagyta a 2003 augusztusában benyújtott felújítási tervet, hozzájárulva az építési, bontási munkákhoz. Az elhúzódó jóváhagyás miatt csak 2003 februárjában írhattunk ki pályázatot a kivitelezés elvégzésére. Három építészvállalkozói árajánlat érkezett: a Kis és fiai Kft. Tabról, a Weis-Bau-Tech Kft. Balatonszemesről és Ratku Mihály Balatonszárszóról. Jó referenciái és árajánlata alapján Ratku Mihállyal kötöttünk szerződést, aki a lassan és késve érkező tavaszi napokra végzett a bontási munkálatokkal, és L. Balogh Krisztina tervezői művezetésével elkezdte az építési munkákat. Balatonszemesi terveinkhez a 2004. évi költségvetés jóváhagyásakor dr. Pásztory Tamás vezérigazgató-helyettes ajánlására csak a Matáv Rt. adott 10 M Ft-ot. Az Antenna Hungária Rt. írásban tudatta, hogy nem tud részt venni ebben a projektben. A Magyar Posta Rt. érdemben akkor még nem nyilatkozott az emlékműállítás támogatásáról.

A tervek megvalósítását, a pályázatok sikerében is bízva, három ütemre tagoltuk. Az első ütem a bontások elvégzése és a védőépület megépítése volt, megrendelését a Matáv Rt. támogatása és az 1999-től erre a célra gyűjtött fedezet biztosította. A második ütem a főépület felújítása volt 4,6 M Ft értékben. Erre pályázatot adtunk be a Nemzeti Kulturális Alapprogram Igazgatósága Műemléki és Régészeti Szakmai Kollégiumához. A kollégium 2004. június 17-i ülésén pályázatunkat elfogadta, és a kötelező önrészt levonva 3 766 270 Ft támogatást hagyott jóvá. A harmadik ütem a kerítés felújítását, az új kapu állítását és a kertészeti munkákat tartalmazta. Ez az ütem 18 M Ft költségű volt. Erre csak annyit tudtunk fordítani, amennyit összespóroltunk működési költségeinkből, mert azt a kuratórium is jóváhagyta, hogy a balatonszemesi tervek megvalósítása 2004-ben minden más kiadással szemben előnyt élvezzen. Ezért először a kerítés építését, majd egy rendkívül egyszerű kertészeti felújítást, mondhatnánk füvesítést, illetve egyetlen járófelület kialakítását végeztettük el 3,6 M Ft értékben.

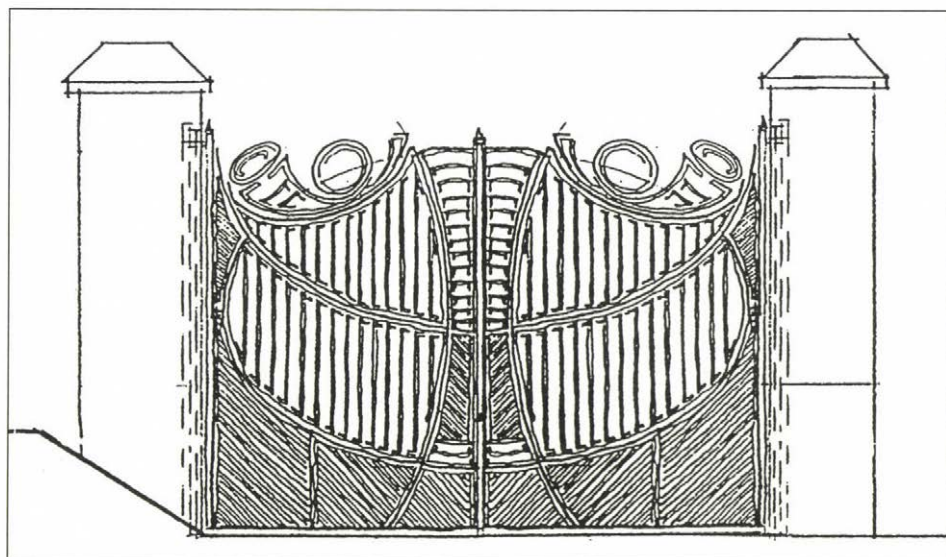
Az emlékmű felállításához 5 M Ft állt rendelkezésünkre. Ennek jelentős része az alapítóink munkaügyi iratait gondozó alapítvány felszámolásakor maradványként került hozzánk a szoborállítás céljaira.

Trischler Ferenc pécsi szobrásztól megrendeltük a gipszmintát, és reméltük, majdcsak sikerül a kiöntéséhez is támogatást kapnunk. Magam lélekben késznek mutatkoztam, ha lett volna ilyen, az adósk bürtönébe is bevonulni, de váratlan örömről dr. Szabó Pál vezérigazgató úr megkeresését követően a Magyar Posta Rt. 5 M Ft, a Nemzeti Hírközlési Hatóság 1 M Ft támogatásával elhárult az akadály az emlékmű kiöntése előtt. Megbátorodtunk, és megrendeltük a Szolik Krisztina tervezte kaput is, amelynek elkészítését Kovács Sándor kaposvári géplakatosmester egyhónapos határidővel vállalta. Ennek a kaputervnek a közreadásával kértük 2004-ben a személyi jövedelemadó 1%-os felajánlását az emlékműhöz. Ezért is éreztük erkölcsi kötelességünknek felállítását.

A lábaspajta nyugati homlokzati tervrajza, részlet

A bejáratú kapu nézetrajza, részlet

A feszített tempóban folyó építkezést örömök és szomorúságok szegélyezték. Öröm volt látni, hogy tervező művezetőnk, L. Balogh Krisztina áldott állapotban harmadik gyermekével hétről hétre szebb és derűsebb lett. Régen láttunk olyan pontos és jókedvű munkát, mint a lábaspajta fedélszékét készítő ácsokét Nyári László mesterük vezetésével. Öröm volt Ratku Mihállyal is dolgozni, aki igazi gazdaként – látván, hogy mi Budapesten messze vagyunk – vigyázta a házat, a nyári viharok éjszakáján volt úgy, hogy átkocsizott megnézni, nem tett-e valami kár az orkán. A szomorúság sem került el bennünket. A nyár közepén gondnokunk, Bedő Istvánné Jucika szívelégtelenség és magas vérnyomás miatt hosszabb időre kórházba került. Októberben pedig az ünnepélyes avatás előtt néhány héttel váratlanul örökre elaludt dr. Szabó Tünde építészmérnökünk, aki nagyon várta az avatási ünnepséget.

Az avatási ünnepségen a megújult istállóban kiállítottuk a 2005 júniusában megnyitandó új állandó kiállítás terveit és a Trischler Ferenc készítette hírközlési emlékmű történetét az 1955 és 2003 között szolgálatuk teljesítése közben életüket veszítet hírközlési alkalmazottak névsorával. Az emlékmű a világ első kegyeleti hírközlési emlékműve.

*„Halállal megváltott röptünk
jutalma, határtalan világ
fogadj be minket oltalmadba,
ringass, mint anya a fiút.”*

(Ágh István: Csillagtörök)

Hívjuk, és várjuk az emlékezőket
szoboravatásra
a balatonszemesi Postamúzeumba
(Bajcsy-Zsilinszky út 46.)
2004. november 5-én 15.00 órára!

A Hírközlési Múzeumi Alapítvány
tisztetlel értesíti arról, hogy

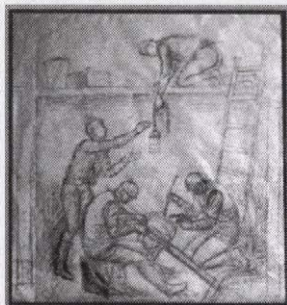
A Magyar Posta Rt., a Magyar Távköz-
lési Rt., az Antenna Hungária Rt. és a
Hírközlési Múzeumi Alapítvány képviselői és koszorúzóí jelenlétében a szoboravatás fővédnöke,

MEGHÍVÓ

Trischler Ferenc
pécsi szobrászművész

Kovács Kálmán

informatikai és hírközlési miniszter
mond ünnepi beszédet.

megrendelésünkre elkészítette
a
hírközlési szolgálatuk teljesítése
során balesetben vagy erőszakos
támadás következtében életüket
veszítettek emlékművét.

Örülénk, ha rendezvényünkön köszönt-
hetnénk, és egy szál virággal leróná ke-
gyeletét halottaink emlékművénél.

A világ első hírközlési emlékműve

A hírközlés meghatározó tevékenység az emberiség életében. Az egyes embert a küldött és a kapott hírek az egész emberiséggel összekapcsolják. A hírvivők, futárok, folyók, futókövetek, postalegények, postások, kézbesítők, akik a híreket továbbították, általában esküvel is megfogadták, hogy szolgálatuk ellátásáért készek életüket is áldozni. Nem csak a természeti erőkkal, de a gonosz emberi szándékokkal is örökös harcban állnak.

Az elmúlt évezredben, viszontagságos történelmünkől többszörösen érintve, sok ezer hírvívő, majd postás, végül a 19. század közepétől a távközlési berendezéseket építő és üzemeltető alkalmazott vesztette életét a hírközlés szolgálatában. Emléküket hívatott ápolni a balatonszemesi Postamúzeum udvarán 2004 novemberében felavatott hírközlési emlékmű.

A meghívásos pályázattal kiválasztott díjnyertes mű Trischler Ferenc pécsi szobrászművész alkotása. A szoborállítás költségeit 2003-ban az alapító vállalatok, a Magyar Posta Rt., a Magyar Távközlési Rt., az Antenna Hungária Rt. közös elhatározásával a Postai és Távközlési Munkaerőnyilvántartó és Nyugdíjelőkészítő Egyesülés felszámolásával megmaradt és a szoborállításra átadott összeg alapozta meg, majd 2004-ben a Magyar Távközlési Rt. és a Magyar Posta Rt. további céltámogatásaiból, a Nemzeti Hírközlési Hatóság anyagi segítségével és a személyi jövedelemadók e célra kért és összegyűlt egy százalékából valósult meg.

Kiss György nyugdíjas munkavédelmi főmunkatárs megőrizte a magyar postán 1955-től vezetett névjegyzéket, a munkabalesetben vagy más erőszakos cselekmény következtében életüket veszítettekről, amelyet kiegészített a Matáv Rt. 1990 és 2003 közötti években regisztrált áldozataival. A Magyar Posta Rt. adatait Flórián István rögzítette.

A Hírközlési Múzeumi Alapítvány köszönetet mond minden támogatásért, adatközlésért remélve, hogy a balatonszemesi postaház a magyar hírközlés méltó múzeuma és emlékhelyeként szolgálja a nemzeti emlékezt.

Hírközlési szolgálatuk teljesítése közben 1955 és 2003 között életüket veszítették:

- 1955 Kelemér János, Kollár Lajos, Moor József
- 1956 Crén Lajos, Német László, Pesti András
- 1957 Szeles Ferenc, Szűcs János
- 1958 Németh Géza, Szabó Sándorné
- 1959 Illés László
- 1960 Erdélyi Lajos, Molnár Zoltán, S. Kovács János
- 1961 Henezs Sándor, Mazur László, Orbán Lajos, Pásztor Sándor, Vass Lajos
- 1962 Erdő János, Solti Antal, Socó Lajos, Takács Károly
- 1963 Bak Elemér, Balázs Sándor, Dobák Vilmos, Gál Sándor, Horváth Antal, Krizsán János, Török Lajos
- 1965 Hartlik Rudolf, Joós Ferenc, Salamon János, Solyom Mihály
- 1966 Bakó Ferenc, Kaszás Gyula
- 1967 Csákvári Klára, Fülöp Gellértné, Nagy Zoltán, Weisz Nándor
- 1968 Vig István
- 1969 Bodai János, Galambosi Péter, Gocsmann Béla, Hörömpöli István, Kiss József, Lackner Imre, Markoffer Márton, Szabó László

- 1970 Bana Sándor, Fodor Imre, Jáger József, Menyhárt Sándor, Mészáros József, Nagy Ferenc, Patyi József, Pál Mária, Rugyina Pálschmidt Bálint, ifj. Varga Imre
- 1971 Gergely Péter, Nagy Pál Vince, Schetl László, Takács Béla, Tóth Gergely
- 1972 Horváth Gáspárné, Huszka László, Tajti Ferenc, Trojtkó István, Váradi József
- 1973 Karaba Béla, Leskó Béla, Sári Sándor, Szeghalmi Imre, Vanka György
- 1974 Gulás László, Kormos József, Nagy Pál
- 1975 Ferenczi Balázs, Gábor Géza, Nagy László
- 1976 Árva Attila, Csizmadia István, Czeher Mihály, Digner Márton, Egyházi József, Kelemen László, Kocsis József, Kun István, Kiskó István, Pethő Imréné, Pozsár András
- 1977 Bajzáth Márton, Bodó István, Bodri János, Illés Elemér, Juhász György, Kovács Géza, Nagy Sándor, Tamás Péter, Varga István
- 1978 Knyihár János, Oláh László, Oláh Sándor, Vakarcs Jenő
- 1979 Begre József, Karácsony János, Korály László, Molnár János, Rázics István, Szarvas Mihályné, Szücs Sándor
- 1980 Králik András, Mesterházi Jenő, Suhajda Pál
- 1981 Laczkó Raffael
- 1982 Katona Sándor, Székely Endre, Temesvári Károly
- 1983 Csizmadia Zoltán, Gavalla Ildikó, Kovács Imre, Lázár Lajos, Lukács György, Surányi Sándor, Ujvári József
- 1984 Angyal István, Bekes Jánosné, Csizmadia László, Kéri Ferenc, Kondorosi János
- 1985 Csapó Tibor, Hegyi Gyuláné, Joó Sándor, Nagy Lajosné, Sándor László, Szabó János, Varga Béla
- 1986 Bagladi Ferenc, Czirkó Ferenc, Gergye János, Jakab Tiborné, Krausz András, Szvetnics Károly, Zsemle Gábor
- 1987 Takács István, Szabó András
- 1988 Kányási Sándor, Kiss György, Szegedi György, Szekér Józsefné, Véber Miklós, Vincenty Zsuzsanna
- 1989 Horváth Pálné, Szabó Ernő, Tóth János
- 1990 Tóth Mihály, Vadiku Ferenc
- 1991 Csöke Mihály, Janetka Sándor, Rembeczki Marianna, Rozbora Tamás, Varga Ernő, Wéber Gyuláné
- 1992 Ángyásné Elek Éva, Fülöp József, Kalmár János, Sneff Kuzsner Péter, Varsányi László
- 1993 Oroszi József, Parula András
- 1994 Tóth László, Tóth Sándor, Varga Ferenc
- 1995 Nagy István, ifj. Zsubreczki György
- 1996 Barati Miklósné
- 1997 Belinszky Anita, Giczy Dénesné, Horváth Péter
- 1998 Busi László, Gergely Tamás, Szemán Miklós
- 1999 Kraller Gyuláné, Koltai Imre, Lőrinczy László, Nagy Sándor
- 2000 Horváth István, Őri Gyula
- 2001 Simon Péter, Tőke Ferencné
- 2002 Csősz Norbert, Dézsi Gyula, Tissevicsné Szemők Dóra
- 2003 Földi György, Kovács József, Ujj Sándorné

Hajdú József kollégánk képei hűen megörökítik az emlékmű avatásának lélekindító eseményeit. Kovács Kálmán hírközlési és informatikai miniszter avatóbeszédét és az emlékmű leleplezését. A családtagok, kollégák és a hírközlés prominens személyiségeinek koszorúzását, de azokat a pillanatokot is, amikor az adományozók, az építők és a közreműködők átvették alapítványunk emléklapjait, amelyeken az alábbiakat rögzítettük: „*Nemzeti kulturális örökségünk nemzedékek hosszú sorának hagyatékaként maradt ránk. A balatonszemesi postaház a 18. századtól lóváltó-állomásként szolgálta a hírközlést. 40 éve a Postamúzeum szállítás-történeti kiállítóhelye. Nemzedékiünknek jutott az a megtisztelő feladat, hogy ezt az örökséget a lábaspajta felépítésével és a múzeumépület műemléki felújításával gazdagítani tudta.*” A fejlesztésben vállalt szerepét mindenkinek név szerint köszöntük meg.

A Magyar Posta, illetve a Magyar Távközlési Rt. vezető munkatársainak, dr. Szabó Pálnak, Szűts Ildikónak, dr. Krutki Józsefnek, illetve Straub Eleknek, dr. Pásztor Tamásnak, Tölgyesiné dr. Nagy Olgának azt, hogy „*szellemi egyetértésével, erkölcsi meggyőződésével, anyagi támogatásával lehetővé tette, hogy felállítsuk a hírközlési szolgálatuk teljesítése során balesetben vagy erőszakos támadás következtében életüket veszítettek emlékművét, és a balatonszemesi postaházat hírközlési múzeum és emlékhelyként adjuk át a következő nemzedékeknek.*”

Lőrinczné dr. Szabó Tünde poszthumusz emléklapjára az alábbiak kerültek: „*Az újabb nemzedékek már úgy fogják megismerni, ahogyan Lőrinczné dr. Szabó Tünde 2003-ban megálmodta. A múzeumi tárgyak maradandó megőrzését, gazdagítását biztosító lábaspajta új színfolttal gazdagítja Balatonszemes látképét és nemzeti kulturális örökségünket egyaránt. Néhány nappal a hírközlési múzeum és emlékhely felavatása előtt váratlanul elköltözött az élők sorából. Talentumával a későbbi nemzedékeket az itt látható mives és har-*

A hírközlési emlékmű avatási ünnepsége

Az utolsó áldozat özvegyének koszorúzása

A lábaspajta ünnepélyes átadása

monikus építmények is meg fogják ismertetni. Élete utolsó munkáját, színes egyéniségének emlékeit a Postamúzeum kegyelettel őrzi.”

Trischler Ferenc szobrászművésznek megköszöntük, hogy emlékművén az elmúlt századok hírvivőinek életét és munkáját is felidézte, s a levélkézbesítő postás alakjával az utódok főhajtását örökítette meg az életüket áldozott elődeik előtt.

Lőrinczné Balogh Krisztinának kimagasló művezetői munkájáért mondtunk köszönetet abban a reményben, hogy az építkezés során a szíve alatt növekedő Lőrincz Lujzika jövőendő nemzedéktársaival a 21. században sok szép kiállítást fog meglátogatni a múzeum falai között.

Ratku Mihálynak kifejeztük elismerésünket kimagasló munkájáért, amely során az emléklapon megörökítettek szerint: *„Egyszerre volt figyelemmel a műemléki előírások betartására és a műtárgyak megkívánta elővigyázatosságra. Tapasztalataival, anyagismeretével nagymértékben hozzájárult az anyagi források takarékos és költségkímélő felhasználásához. Dolgozói kedvvel végezték munkájukat, pontosan és fegyelmezetten teljesítették vállalásaituk.”* Munkatársai közül Nyári Lászlónak szép ácsmunkájáért külön emléklappal adóztunk.

Emléklapot kapott továbbá Szolik Krisztina, a postakürttel díszített bejárati kapu tervezője és Kovács Sándor géplakatosmester a kapu műves kivitelezéséért. Munkatársaim közül Vichmann Béláné gazdasági vezető az építkezés anyagi szükségleteinek biztosításáért, Hajdú József muzeológus az emlékműállítás szervezési feladatainak ellátásáért, valamint biztonsági felügyelőnk, Kapi András villamosmérnök kapott munkájáért elismerő oklevelet.

A leszálló estében a jelenlévők kis mécseseinek fényénél Dobos Gyula római katolikus plébános és Kerekes Márton református lelkész megáldották az emlékművet, majd Balatonszemes polgármestere, Illés Antal jelképesen a település szeretetébe és gondjaiba fogadta a múzeumot és emlékhelyet. A *Kis tücsök* étteremben forralt bor és Márton napi finomságok várták az avatási ünnepség résztvevőit, akik este 7 óra után az 1955 óta név szerint ismert halottakért meggyújtott 196 mécses fényénél búcsúztak el az emlékhelytől.

Most – ennek a beszámolóknak a nyomdába adásakor – már az új állandó kiállítás előkészületei folynak, a járművek, köztük a mozgópostavagon restaurálása, kisminták és installációk készíttatése. A forgatókönyv és a berendezési terv, majdnem készen, Makkai Várkonyi Ildikó postatörténész muzeológus és Kozmáné Grünwald Éva restaurátor, kiállítás-rendező munkáját dicséri. Az új állandó kiállítást, amelynek *A kocsiszekértől a mobilpostáig* címet adtuk, június elején szeretnénk megnyitni. Akkor, amikor a hétvégi napokon már benépesülnek a balatoni üdülők.

Ahogy egy kiállítóhelyből múzeumi emlékhely lett, úgy szeretnénk látogatóbaráttá tenni a múzeumot. Ez is egy álom, ám ha majdnem 40 évig vártunk egy megnyugtató műtárgyvédelmet biztosító lábaspajta megépítésére, akkor erre a jóval kevesebb pénzt, de sokkal több talentumot és szeretetet kívánó múzeumra talán nem kell több évtizedet várni. Ebben a reményben adom közre gondolataimat arról, mivel gazdagíthatná látogatóit a balatonszemesi múzeum.

A látogatókról és szokásaikról

Számuk néhány évtizedre visszatekintve 10 és 15 ezer fő között ingadozik. Látogatóink 90%-át a szezonális balatoni idegenforgalom adja, ezt májusban és szeptemberben mintegy 8–8,5%-kal egészítik ki a szervezett iskolai kirándulásokkal érkező diákcsoportok.

Múzeumunkat szerény, mintegy 1–1,5%-ban Balatonszemes és a szűkebb környék állandó lakosai keresik fel, akik általában gyermekeiket hozzák el, hogy megosszák velük saját gyermekkori élményeiket.

A teljes látogatóforgalom mintegy 20–25%-ka csoportosan, 75–80%-ka egyénileg érkezik. A gyermekek – 14 éven aluliaak – aránya feltűnően magas, közel 30%. A bel- és külföldi látogatók aránya 65:35. A külföldiek nyelvi megoszlását sajnos 15 éve nem mértük, s azóta nagyot változott az idegenforgalom. Annyi bizonyos, a lengyel vendégek száma elapadt, s ma már nem a németek alkotják – mint egykor – a külföldiek 70%-át.

A balatoni idegenforgalom sajátosságainak megfelelően a múzeumlátogatások csúcspontja az esős, szeles napokra és hétvégéire esik. A látogatók az istállóban több, a szabadterei bemutatóhelyen kevesebb időt töltenek el. Igénylik a tájékoztatást és személyes megszólításukat, örülnek, ha nem vesszük el a kisebb gyermekek kocsira ülő kedvét, s megengedjük, hogy felmásszanak a bakra.

A látogatók mintegy 75–80%-ka a rövid szövegeket szereti, 15–20%-ka viszont részletesebb ismeretekre vágyik. Szeretik a hangokat! A régebbi években egy kis magnetofonról fel-felhangzott az osztrák–magyar posta magyarázatokkal kísért kürtjeleinek dala, s azt nagy kedvvel hallgatták a látogatók. Szeretik az életképeket, a bábukkal és csomagokkal kiállított postakocsikat, a levelekkel és képeslapokkal tele beosztószekrényt. Szeretnek leülni akár az istállóban, akár a kerti fák alatt; bent a hűvös, kint az árnyék hűsíti naptól égő bőrüket. Szeretnek képeslapokat és szép bélyegeket venni, sőt üdvözlötet írni, azokat itt a múzeum kertjében álló levélszekrénybe bedobni. Szívesen elfogyasztják a magukkal hozott elemózsiát, örülnek, ha friss ivóvízhez jutnak.

A látogatóbarát múzeumból

Mára ennek a két szóból álló címnek sokkötetnyi irodalma van. A múzeumi marketing, amely a múzeumokat és kiállításait mint szolgáltatást piacósítja, sokat foglalkozik vele. Ahogyan a plázákban, a múzeumokban is a *vásárlók* legjobb kiszolgálásához, hosszú és kényelmes időtöltéséhez kívánja igazítani a múzeumok maradi, műtárgy- és nem látogatóbarát szemléletét. Természetesen ez a szemlélet más társadalmakban és más időben született meg, mint a mi mostani társadalmunk. Talán ezért érzem pszeudomarketingnek, amit múzeumaink – persze pénz hiányában – furulyaszóval próbálgatnak. Magam részéről úgy látom, minden múzeum látogatóbarát, amelynek alkalmazottjai talentumból és az emberek iránti szeretetből többlettel rendelkeznek.

Mivel rendelkezzen egy látogatóbarát múzeum a Balaton-partján?

Jó kiállítással, olyannal, amely egyaránt képes kielégíteni az ott negyedórát, félórát, de esetleg egy vagy több órát eltölteni szándékozók igényeit. Mit kívánnak? Többnyelvű, szöveges tárlatvezetőket, audiovizuális berendezéseket, megfogható, kipróbálható régi tárgyakat vagy azok másolatait, a kisgyermekek értelmének és érdeklődésének megfelelő játszósarkot. Legalább 12 ülőhelyes pihenőt – gyakoriak a több autóval érkező családi kirándulások –, ahol éhüket, szomjukat olthatják, megírhatnak egy képeslapot, olvashatnak, hallgathatnak érdekes múzeumi információkat. Természetesen kell illemhely kéz-

mosóval, és kell egy ruhafogas és egy nagyobb esernyőtartó műanyagból vagy cserépből, amelybe az esős időben megnőtt számú látogatók a csöpögő esernyőket betehetik. Szükséges az udvar elején egy kerékpártartó, ahol a nagyszámú biciklis látogatóink elhelyezhetik, lelakatolhatják járgányaikat. A többi fontos dologról a munka-, tűz- és balesetvédelmi előírások gondoskodnak, csak ritkán olvassuk el, így a mozgáskorlátozottak rámpáiról is.

Mit kínálhatunk a kiállításainkon túl?

Fényképezést. Néhány e célra készített egyenruhában látogatóinkról egy-egy fogatolt jármű bakján biztosítani kellene digitális fényképek készítését, amit egy „*Postás voltam Balatonszemesen*” feliratú emléklapra ragasztva kaphatnának meg a lefényképezettek.

Uzonnázást. A *Kis tücsök* vendéglő speciálisan kialakított *Delizsánsz állás* nevű fülkéjében a látogatók speciális múzeumi belépőjeggyel délelőtt és délután egy findzsa tejeskávét és egy szelet foszlós kalácsot fogyaszthatnának el, amit egykor a postakocsin utazók kaptak, amikor egy-egy lóváltó-állomáson megálltak.

Lúdtollal írott üdvözlőket. A kertben elhelyezhető egy tintaálló fém írópult tintásüveggel, ahol a múzeumban kapható egységcsomag – képeslapot, levélpapírt és hegyezett lúdtollat tartalmaz – megvásárlásával ki lehet próbálni, milyen volt lúdtollal és tintával írni. Itatós természetesen szintén biztosítandó.

Gyermekfoglalkozásokat – esős napokon – szakavatott óvónők, tanítónők bevonásával: földrajzi ismeretek – levélírányítás irányítószámokkal; nevezetes tájak, városok, épületek – honismeret képeslapok segítségével; levélíróverseny – papírok és tollak, levelek és korok; titkosírás morzejelekkel – a morzeábécé megismerése.

Előadásokat. A 60-as évek végén nyaranta hangversenyeket is rendeztek a múzeum kertjében. Ma aligha lehetne a nagy forgalmú országút zajától. Mégis megfontolandó, hogy a helyi zeneiskola növendékeinek, esetleg az iskolás és a Szemesen nyaraló gyermekeknek ne biztosítsunk-e nyári színpadot fúvószené és postás témájú gyermekhangra átírt egyfelvonásosok, jelenetek előadására. Ez jól segítené a *két világ* találkozásait is.

A fent említett szakirodalom központi kérdésként tárgyalja az önkéntes segítők bevonását a múzeumok munkájába. Értékvesztett és pénzközpontú világunkban ingyenes és nem is felelősség nélküli munkára nem fognak sokan jelentkezni. Mégis meg kell kísérelnünk, ha az esős napokon gyermekfoglalkozásokat kívánunk rendezni. Napjainkban Balatonszemes állandó lakosai és nyaraló tulajdonosai két világot alkotnak, a múzeumnak mindkét világgal jó kapcsolatokat és barátságos együttműködést kell kiépíteni bízva abban, hogy jó szolgálatokat tehet a két világ találkozásaira is. A június elejére tervezett megnyitőünnepséget követő napokon utcánként kell meghívni és fogadni a balatonszemesieket, beszélgetni velük, és megismerni, miként fogadják terveinket.

A balatonszemesi hírközlési emlékmű – tudomásunk szerint – a világ egyetlen olyan emlékműve, amelyet a szolgálatuk ellátása során életüket veszítettekért állítottak fel. Ez kötelezi a múzeumot arra, hogy a belső térben elhelyezett emléktáblára rákerüljenek az 1955 előtti időkből a kutatások során fellelt, de a 2004 után életüket áldozottak nevei is. Az emlékmű ápolat környezete, tisztasága, a kegyelet virágainak frissessége mind hozzá fog járulni ahhoz, hogy a hírközlésben dolgozók kötelességüknek érezzék, hogy balatoni utazásaik során egy főhajtásra felkeressék az emlékművet, meglátogassák a múzeumot.

Forster-emléknap a Postamúzeumban

Dr. Forster Károly (1884–1960) nyugalmazott postavezérigazgató-helyettes születésének 120. évfordulójára emlékezve 2004. december 3-án Forster-emléknapot rendeztünk, amelynek keretében délelőtt 10 órakor a Farkasréti temetőben sírjára elhelyeztük az emlékezés koszorúját, 14 órakor a Postamúzeumban Szűts Ildikó postavezérigazgató-helyettes megnyitotta a *Dr. Forster Károly élete és munkássága* című kiállítást, 15 órakor pedig az auditóriumban emlékülést tartottunk. Az időszaki kiállítást egy évkönyvcikk kapcsán folytatott kutatásom eredményeként a Forster családtól begyűjtött igen gazdag hagyatékból rendezhettem, amelynek dokumentumai egyben az alább közölt kiállítási szövegeknyv alapját képezték. A szövegeknyv mellett jelen írás keretében az emlékülésen elhangzott, dr. Forster Károlyra vonatkozó, de egyben postatörténeti előadásokat kívánom közreadni – elhangzásuk sorrendjében – a Szűts Ildikó postavezérigazgató-helyettes megnyitóbeszédével együtt.

Dr. Forster Károly

Dr. Forster Károly élete és munkássága

Dr. Forster Károly Péter Károly néven 1884. november 4-én Gyönkön, Tolna megyében született Péter Gusztáv ügyvéd és Kornis Valéria gyermekeként. Négyéves volt, amikor édesapja meghalt, és tizenegy, amikor édesanyja férjhez ment második férjéhez, a szintén ügyvéd Forster Benőhöz. Tanulmányait Dunaföldváron a római katolikus elemi népiskolában kezdte, majd a budapesti kegyes tanítórendi főgimnázium elvégzése után a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Jog- és államtudományi karán folytatta, ahol 1906 decemberében kitüntetéssel avatták a jogtudományok tudorává. Az egyetem elvégzése után egyéves önkéntesi szolgálatot teljesített; Dunaföldváron ügyvédjelöltként, Budapesten joggyakornokként dolgozott. Dr. Péter Károly ügyvédjelölt volt már, amikor nevelőapja 1908. november 30-án örökre fogadta, majd a Bécsben 1911. november 9-én kelt királyi oklevéllel magyar nemességét és címerét az immáron Forster előnevet viselő törvényes örökösére, örökbefogadott fiára ruházta.

Dr. Forster Károly postai munkásságát 1909. október 21-én kezdte napidíjas fogalmazógyakornokként, amely minőségében Szolnokon és Újpesten az 1. számú, majd Budapesten a nagyobb postahivataloknál teljesített kezelési szolgálatot. Bár felsőfokú végzettséggel rendelkezett, az akkori követelményeknek megfelelően a posta- és távírdatiszt-

képző tanfolyamokat is el kellett végeznie, s ebből bizonyítványai szerint képesítő alapvizsgát 1910. október 27-én, szakvizsgát 1911. február 6-án tett. A hivatali esküt 1911. július 17-én a budapesti postaigazgatóságnál tette le, ahol posta- és távírdafogalmazóvá nevezték ki. 1913. április 21-én véglegesítették. 1914. március 4-től a vezérigazgatóság nemzetközi ügyosztályán dolgozott, június 9-től már segédtitkárként.

Az I. világháború kitörésekor a 32. császári és királyi gyalogezred tartalékos főhadnagyaként tényleges katonai szolgálatra 1914. július 28-án vonult be. Részt vett az 1914. évi lemergi harcokban és utóvédharcokban; majd az 1915. évi húsvéti kárpáti harcokban, valamint az azt követő, a gorlicei áttöréssel megindult, tavasztól őszig tartó nagy offenzívában. Bátorságáért kétszer hadsereg-főparancsnoki, egyszer legfelsőbb dicséret elismerésben – bronz Signum Laudis a kardokkal – részesült, s később a Károly Csapatkereszt viselésére is jogot szerzett.

1916. augusztus 5-én a Brussilov-féle orosz offenzíva alkalmával hadifogságba esett. A rendszeresen vezetett naplói és a saját készítésű szótárai tanúsága szerint az Omszkban letöltött több mint négy évig tartó fogságát a lelki gyötrelmek enyhítése érdekében igyekezett kitölteni, hasznosan eltölteni: angol és francia nyelvismereteit tökéletesítette, majd fogolytársai, a magyar tisztiek részére jogi tanfolyamot szervezett. 1920-ban megszökött, és november 2-án az osztrák hadifoglyokat hazaszállító hajóval hosszú, viszontagságos úton bár, de szerencsésen hazaérkezett.

Munkásságát előző munkahelyén, a vezérigazgatóság postakezelési és nemzetközi ügyek ügyosztályán folytatta, ahol 1918. november 18-án még távollétében postatitkárrá, 1921.

Dr. Forster Károly az 1914. július 28-i hadba vonulása előtti napokban, a második sor 1. székén

október 1-jén postatanácsossá nevezték ki; október 30-án megházasodott. 1932. június 25-én a kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére a kormányzó dr. Forster Károlynak postaigazgatói címet adományozott, szeptember 24-én az ügyosztály vezetőjévé, majd 1934. július 18-án postafőigazgatóvá nevezte ki. 1936. július 4-én a honvédelmi igazgatás érdekében teljesített értékes szolgálataiért kormányzói elismerésben részesült. A miniszter a főigazgatót 1939. július 18-án a postakezelés és nemzetközi ügyek ügyosztályának vezetése alól felmentette, és a vezérigazgatóság postafőosztályának vezetésével bízta meg. 1940. augusztus 3-án a visszacsatolt keleti országrészek posta- és távközlési szolgálatának megszervezésére és irányítására létrehozott Magyar Királyi Postavezérigazgatóság keleti szervezési osztályának vezetésével bízták meg. Eredményes munkájáért a kormányzó a főigazgatónak 1941. május 31-én a Magyar Érdemrend középkeresztjét adományozta.

1941. április 12-én a katonai közigazgatás alatt álló déli országrész posta- és távközlési szolgálatának megszervezésére és irányítására létrehozott déli szervezési osztály vezetésével szintén dr. Forster Károlyt bízták meg. A Délvidék visszafoglalásakor tanúsított magatartásáért 1941. november 21-én miniszteri elismerésben részesült. 1943. december 31-én a magyar királyi kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter felterjesztésére a kormányzó kinevezte postavezérigazgató-helyettesé.

Pályafutása során vezérigazgató-helyettesi kinevezéséig dr. Forster Károlynak igen változatos megbízatásokban, kinevezésekben és nemzetközi kiküldetéseknél volt része. Mint tudjuk, az 1920. június 4-én aláírt trianoni békeszerződést az amerikai parlament nem szentesítette; Magyarországgal 1921. augusztus 29-én különbékét kötött. Az Amerikai Egyesült Államok és Magyarország között létrejött különbéke megkötésére Budapesten került sor. A békeszerződés végrehajtására országunkba érkező szövetségi missziók anyagi ellátására a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium egy bizottságot hozott létre, amelybe a kereskedelemügyi minisztérium részéről a miniszter Vörös Zoltán királyi tanácsost, államvasúti-főfelügyelőt és dr. Forster Károly posta- és távírdatitkárt küldte ki.

Dr. Forster Károly 1921. május 1-jétől 1923 márciusáig a *Magyar Posta* – A Magyar Királyi Posta Jogász és Mérnök Tisztviselői Országos Egyesületének lapja – felelős szerkesztője, majd 1933. április 8-tól 1944. december 31-ig, a szaklap megszűnéséig, főszerkesztője volt. Az 1918. április 7-én megalakult egyesület munkájában a szerkesztői, főszerkesztői, valamint jelentős szakírói tevékenysége mellett is aktívan részt vett. 1921 és 1923, továbbá 1927 és 1937 között az igazgatóválasztmány rendes tagja; 1932 és 1934 között az egyesület jogász szakosztályának alelnöke, 1938 és 1940 között elnöke és a tisztikar alelnöke; majd 1941 és 1944 között az egyesület elnöke volt.

A jogász és mérnök tisztviselők egyesületén kívül más egyesületek életében is tevékeny részt vállalt. 1928 és 1942 között, 15 éven keresztül a Magyar Királyi Posta Betegségi Biztosító Intézetének közgyűlési rendes tagja; 1939 és 1943 között, 4 éven keresztül a Postás Nyugdíjjárulék-alap intézőbizottságának megválasztott tagja volt. 1939 és 1944 között, 5 éven keresztül a Magyar Királyi Posta Személyzetének Jóléti Alapítványa kezelési bizottságának megválasztott tagjaként; 1941 és 1943 között, 3 éven keresztül a Postás Kari Egyesület Szövetségének alelnökeként működött.

Dr. Forster Károly a Magyar Királyi Posta oktatómunkájában is részt vett. 1921-től több éven keresztül a posta- és távírda-alkalmazottak nyelvtanfolyamán önkéntes tanárként oktatta a francia nyelvet. Oktatómunkája kapcsán 1930. december 13-án a nyelv-

Kereskedelemügyi
m. k.
MINISTER.

49567 sz.
K. 1911

Tekintetes *Frster* *Károly* dr. úrnak
napidíjas posta-és távirtda fogalmazói
Budapest.

Kinevezem Önt ideiglenes minőségű posta-és távirtda fogalmazóvá a x. fizetési osztály 3. ik fokozatába, egyezzerhatározás (1600) korona évi fizetéssel, nyugdíjba becsúmitandó évi négyezer (400) korona személyi pótlékkal és a szabályszerű lakáspénzzel.

Szolgálatra bocsátom a budapesti posta-és távirtda igazgatósághoz és felhívom, hogy annak vezetőjénél, a szolgálati eskü letétele és állásának elfoglalása végett, jelentkezzék.

Tarandóságai az 1893. évi tv. törvényozikk 13. §-a értelmében megállapítandó esedékesség napjától fogva utalványoztatni.

Véglegesítését kifogástalan szolgálatától te-
szem függővé.

Budapest, 1911. évi július hó 17-én.

Aminister megfigyeléséből.

Frster Károly
posta-és távirtda vezérigazgató.

Az ideiglenes minőségű posta- és távirtda-fogalmazói kinevezés

vizsgabizottság rendes tagjává, 1933. szeptember 16-án a postatisztképző tanfolyam felügyelő-bizottságának tagjává, 1933. szeptember 25-én a postatisztképző tanfolyam vizsgabizottsági elnökhelyettesévé, 1936. március 1-jétől a nyelvvizsgabizottság elnökévé, 1939. augusztus 16-án a postatisztképző tanfolyam vizsgabizottságának elnökévé, majd 1942. október 14-én az I. számú hivatalvezetői minősítő vizsgáztató bizottság elnökévé nevezték ki.

Dr. Forster Károly sokoldalú pályája során a postaépítéssel is kapcsolatba került. 1932. november 25-én a magyar királyi postaházak építőbizottságának tagjává nevezték ki. A fennmaradt dokumentumok szerint 1941. április 21-én a 72. számú postahivatal átalakítási és korszerűsítési munkáinak irányítására alakított építési bizottság elnökévé, 1941. május 19-én az óbudai postaház építésintéző bizottságának tagjává, 1942. január 15-én a Verseny utca 12. szám alatti postaépület építési végrehajtó bizottságának elnökévé, majd 1943. február 17-én a 78. számú postahivatal átalakítási és korszerűsítési munkálatainak irányítására alakított építési bizottság elnökévé jelölték ki.

A fentiek mellett a magyar királyi postaalkalmazottak, illetve postamesterek fegyelmi ügyeinek tárgyalására létrehozott másodfokú fegyelmi bizottság tagjává 1932. október 26-án, elnökévé 1939 októberétől jelölték ki. S végül, de nem utolsó sorban 1939. július 1-jétől a budapesti távíró- és távbeszélő-szolgálattal kapcsolatos ügyek gyorsabb intézése érdekében felállított felügyelő-bizottság tagjává, 1940. március 3-án a postatakarékpénztár felügyelő- és ellenőrzőbizottságának tagjává, 1941. október 17-én a rádióműsort ellenőrző és felülbíráló bizottság rendes tagjává s egyidejűleg a bizottság elnökévé nevezték ki.

E gazdag életpálya befejezéseként vezérigazgató-helyettesként az akkor 60 éves dr. Forster Károly csupán egy évet tevékenykedhetett. Bár szolgálattételre a budapesti csata befejezése után már négy nappal jelentkezett, az átszervezés alatt álló postaintézmény megbízott és önjelölt vezetői – akik éppen a közigazgatási pozíciókért folytatott elkeseredett harcukat vívták – udvariasan, de tudtára adták, hogy szolgálataira, több vezetőtársához hasonlóan, nem tartanak igényt. Az 1945. február 17-én kiállított jelentkezési igazolásában ugyan az áll, hogy nevezett postaszolgálatot teljesít, a méltatlan igazság azonban az, hogy a vezérigazgatóság portáján sem engedték be.

Időközben a posta központi számvevősege 1945. július 25-én elkészítette szolgálati és nyugilletmény-kimutatását, amely szerint a megszakítás nélküli szolgálati ideje az iskolai végzettsége címén beszámítandó idővel 40 év, így az ide vonatkozó törvény értelmében hivatalból véglegesen nyugalomba helyezendő. A kimutatás elkészültének másnapján – hivatkozással arra, hogy visszatartását a minisztertanács csak 1944 végéig engedélyezte – a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter rendeletéből dr. Udvarhelyi Ödön postaigazgató 1945. augusztus 1-jétől véglegesen nyugalomba is helyezte. E gyors intézkedés lehetett okozója annak a furcsa helyzetnek, hogy ennek ellenére a Magyar Posta V. számú igazoló bizottsága az 1945. augusztus 16-án kelt határozatában dr. Forster Károlyt még úgy jelenti ki igazoltnak, mint aki a vezérigazgatóságon vezérigazgató-helyettesként teljesít közszolgálatot.

Magyarország miniszterelnöke 1946. június 28-án az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében a 6800/1946. számú rendeletében a nyugellátások korlátozását rendelte el. A rendelet alapján felül kellett vizsgálni a hatálya alá tartozó személyek magatartását, hivatali működését, hogy az nem sértette-e a magyar nép érdekeit, illetve de-

mokratikus szempontból nem esett-e kifogás alá. Dr. Forster Károlyt 1946 szeptemberében kérte fel a vezérigazgatóság, hogy a rendelet értelmében megküldött kérdőívet, amely egyben vagyonynyilatkozat is volt, töltsse ki, és küldje vissza. A kitöltött kérdőív szerint vagyona – feleségével együtt – az általa építtetett társasház-résztulajdon, valamint 10 kataszteri hold és 600 öl földbirtok volt. Bizonyára e nyilatkozatnak köszönhette – annak ellenére, hogy egy Baracson lévő házukat *saját felajánlásuk alapján* 1950-ben a magyar állam bekebelezte – a népnyzó minősítést, aminek következményeként nyugdíjfolyósítását 1952. március 1-jétől megszüntették.

Fellebbezéseire két és fél éven keresztül a válasz ugyanaz volt: Kérését megvizsgáltuk, teljesítését nem találtuk indokoltnak. Csupán 1954. szeptember 1-jétől állapítottak meg számára egy minimális összegű, 200 forintos kegydíjat. További két év elteltével a 14/1956. számú kormányhatározat alapján a nyugdíjmegvonásokat, s így dr. Forster Károly nyugdíjigényét is felülvizsgálták, aminek eredményeként 1957. március 1-jétől 500 forint nyugellátásban részesült. Összehasonlításként elmondhatjuk, hogy a nyugdíjazásakor megállapított 4000 pengő nyugdíja az 1946. augusztus 1-jén bevezetett új forintra átszámítva 588 forint volt. Tehát az 1957-ben megállapított összeg kevesebb volt a 11 évvel korábbi nyugellátmányánál. Így történhetett meg, hogy a jogász végzettségű, három nyelven beszélő, a nemzetközi postaszervezetek előadójaként a magyar postát hosszú éveken át külföldön képviselő szaktekintély létfenntartásához élete utolsó éveiben légycfogócsíkok ragasztásával kellett foglalkozzon; édes postájától – ahogyan ő nevezte – teljesen elfeledve. Dr. Forster Károly 1960. május 5-én hunyt el Budapesten, földi maradványait a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra.

A hajlott korú dr. Forster Károly feleségével, Angyal Margittal

Nemzetközi kiküldetései

- 1923 Párkányána. A határforgalmi szolgálat összes ágainak Párkányána állomásról Szob állomásra való áthelyezése tárgyában tartott tárgyalásokon.
- 1924 Bécs. Az 1916. évben kötött osztrák–magyar postai egyezmény megújítása tárgyában tartott konferencián dr. báró Szalay Gábor főigazgatóval.
- 1926 München. A német postaminisztérium müncheni osztályával és a Lufthansával tartott légi postai értekezleten dr. Tóth Kálmán postaigazgatóval.
- 1927 Hága. Az Egyetemes Postaegyesület első nemzetközi légi postai konferenciáján dr. báró Szalay Gábor vezérigazgatóval.
- 1928 Párizs. A IX. Egyetemes Postakongresszus előkészítő bizottságának konferenciáján dr. báró Szalay Gábor vezérigazgatóval.
- 1929 Bécs. A IX. Egyetemes Postakongresszusra benyújtott, a két állam postaigazgatását érintő javaslatok előzetes tárgyalásán dr. báró Szalay Gábor vezérigazgatóval.
- 1929 London. A IX. Egyetemes Postakongresszuson dr. Szalay Gábor vezérigazgatóval.
- 1930 Genf. A Nemzetek Szövetsége Tanácsának a hírlapszállítások nemzetközi szabályozása tárgyában összehívott konferenciáján.
- 1930 Nizza. A Nemzetközi Vasútegyetnek a hírlapok nemzetközi szállítása tárgyában összehívott konferenciáján.
- 1931 Párizs. A Nemzetközi Kereskedelmi Kamarának az Európai Postaunió megalapítására vonatkozó értekezletén.
- 1931 Berlin. A német postaigazgatóság utazási postacsekk-szolgálat tárgyú értekezletén.
- 1932 Bécs. Egyes függő ügyek tárgyalásán az osztrák postaigazgatósággal dr. báró Szalay Gábor vezérigazgatóval.
- 1934 Kairó. A X. Egyetemes Postakongresszuson dr. báró Szalay Gábor vezérigazgatóval.
- 1936 Bukarest. A Romániával való posta-, távíró- és távbeszélő-leszámolások érdekében kötött fizetési egyezmények nehézségei miatt összehívott tárgyalásokon.
- 1936 Bukarest. A Romániával való posta-, távíró- és távbeszélő-leszámolások érdekében kötött fizetési egyezmények végleges megkötése érdekében összehívott értekezleten.
- 1937 Bukarest. A Magyarország és Románia között felmerült posta-, távíró- és távbeszélő-tartozások kiegyenlítése érdekében tartott tárgyaláson.
- 1937 Párizs. A nemzetközi légi postai konferencián Módos Elemérrel.
- 1938 Brüsszel. Az európai légi postai értekezleten Módos Elemérrel.
- 1938 Budapest. A nemzetközi légi közlekedési konferencia közgyűlésén.
- 1938 Helsinki. A finn posta 300 éves fennállásának emlékére rendezett jubiláris ünnepségen.
- 1938 Kassa. A kassai postaigazgatóság átvételéről tartott értekezleten Terlanday Bélával.
- 1939 Buenos Aires. A XI. Egyetemes Postakongresszuson.
- 1941 Moszkva. Az Oroszországgal való közvetlen postai és vasúti forgalom felvétele tárgyában tartott értekezleten dr. Lukász Alfonzzal.
- 1941 Zágráb. A magyar–horvát posta- és távközlési forgalom felvétele ügyében tartott tárgyalásokon dr. Lukász Alfonzzal.
- 1942 Berlin. A magyar–német postai és távközlési egyezmény megkötése céljából tartott értekezleten dr. Kuzmich Gábor vezérigazgatóval.
- 1942 Pozsony. Az új magyar–szlovák postai és távközlési megállapodás megkötésén.

*Az Egyetemes Postaegyesület első nemzetközi légipostai konferenciáján Hágában
A legfelső lépcsőfokon cilinderben: 1. dr. báró Szalay Gábor, 2. dr. Forster Károly*

- 1942 Innsbruck. Az Európai Postaegyesület megalakítását előkészítő bizottság tárgyalásán dr. Lukász Alfonzzal.
- 1942 Bécs. Az Európai Postai és Távközlési Egyesület megalakítása céljából összehívott értekezleten a magyar küldöttség élén dr. Kuzmich Gábor vezérigazgatóval.
- 1943 Koppenhága. Az európai állandó postai bizottság tárgyalásain Módos Elemérrel.
- 1943 Bécs. Az Európai Postai és Távközlési Egyesület távközlési állandó bizottságának értekezletén dr. Lukász Alfonzzal.

Katonai és munkahelyi kitüntetései, emléklapettjei

1. 1914–1915. Legfelsőbb dicsérő elismerés – bronz Signum Laudis a kardokkal.
2. 1923. május 2. A Károly Csapatkereszt viselésére való jogosultság megszerzése.
3. 1930. július 23. Háborús emlékérem karddal és sisakkal díszítve.
4. 1922. szeptember 12. A francia nyelvű postai tanfolyamon önként vállalt oktatásáért miniszteri elismerésben részesült.
5. 1934. november 17. A kormányzó megengedte, hogy az 1934. évi X. Egyetemes Postakongresszuson Kairóban kapott Nílus-rend tisztí jelvényét elfogadja és viselje.
6. 1936. július 4. A honvédelmi igazgatás érdekében éveken át teljesített értékes szolgálataiért kormányzói elismerésben, Magyar Koronás Bronzérem – Signum Laudis – kitüntetésben részesült.

7. 1936. október 17. A kormányzó megengedte, hogy az 1936. április 16-án kapott Osztrák Érdemrend I. osztályú középkeresztjét elfogadja és viselje.
8. 1940. június 8. A Kelet-Magyarország és Erdély egy részének felszabadulása emlékére alapított Erdélyi Emlékérem kitüntetésben részesült.
9. 1941. május 31. A visszacsatolt keleti országrészek posta- és távközlési szolgálatának megszervezésére és irányítására létrehozott keleti szervezési osztály vezetőjeként elért eredményes munkájáért – a honvédelmi igazgatás érdekében kifejtett érdemes munkássága elismeréséül – a kormányzó a Magyar Érdemrend középkeresztjét adományozta.
10. 1941. november 21. A katonai közigazgatás alatt álló déli országrész posta- és távközlési szolgálatának irányítására létrehozott déli szervezési osztály vezetőjeként tanúsított magatartásáért – a Délvidék visszafoglalásával kapcsolatban a Magyar Királyi Posta szolgálatában teljesített különösen eredményes és önfeláldozó tevékenységéért – miniszteri elismerésben, a Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetésben részesült.
11. A Kairóban tartott X. Egyetemes Postakongresszus emléklakettje, 1934.
12. A Buenos Airesben tartott XI. Egyetemes Postakongresszus emléklakettje, 1939
13. A Postás Sportegyesület 40. évfordulójára kiadott emléklakett, 1939.
14. M. A. B. O. E. Emléklakett, 1940.

A kitüntetések közül a Bronz Signum Laudis a kardokkal, a Nílus-rend tisztí jelvénye, a Magyar Koronás Bronzérem és a Magyar Érdemrend középkeresztje

Dr. Forster Károly családja

A hadifogságból való hazaérkezése után, 1921. október 30-án, házasságot kötött Angyal Margittal, akinek 12 évet udvarolt. Kapcsolatuk egyik említésre méltó és postatörténetinek is mondható momentuma, hogy dr. Forster Károly 1914 és 1920 között a katonaságtól, illetve a hadifogságból Angyal Margithoz küldött képeslapjaiból, illetve táborig postalai levelezőlappjaiból 103 darab fennmaradt, ezekből 95 a katonaság különböző állomásain, 7 Omszkban és 1 hazafele jövet, Szumátra szigetén kelt. Családjához fűződő szoros kapcsolatának az élete folyamán írt és szintén fennmaradt számos levél és képeslap is ékes bizonyítéka. Angyal Margittal kötött és életük végéig tartó boldog házasságából két gyermekük született, Pál és Ilona. A vegyészmérnök végzettségű Forster Pál (1922–2004) pályája kezdetén, 1944 és 1958 között a Posta Kísérleti Intézet tudományos munkatársa

volt, ahol elsősorban a távközlési technikában alkalmazott szigetelőanyagokkal és fém-ötvözetekkel, galvanikus és egyéb bevonatokkal kapcsolatos kutatómunkát végzett. Forster Ilona (1925–2005) – özv. dr. Pázmándi Gáborné – pedig postafőfelügyelőként, azaz postai tisztviselőként egész pályafutása alatt a magyar posta alkalmazásában állt; 1944-től a vezérigazgatóság, a Budapesti Távbeszélő Igazgatóság, majd a Magyar Filatéliai Vállalat dolgozója volt, ahonnan 1980. október 1-jén ment nyugdíjba.

Dr. Szűts Ildikó: Gondolatok a kiállítás megnyitásához

A jövő évben az alapításának 120. esztendejét ünneplő postamúzeumi gyűjteményt dr. Pázmándi Gáborné Forster Ilona, az ő fia, dr. Csery Péter és néhai Forster Pál lánya, Forster Krisztina nagylelkű adományokkal gazdagították. Dr. Forster Károly (1884–1960) postavezérigazgató-helyettes hagyatékeként közel 200 okmány, 90 okmánymásolat, valamint fényképek, könyvek, emlékérmek, plakettek kerültek be a múzeumba. A Pázmándi családra vonatkozóan dr. Pázmándi Mihály (1890–1931) postatitkártól 65 dokumentum, fiától, dr. Pázmándi Gábor (1916–1997) postaigazgatótól közel 300 irat, okmány és fénykép. A hagyatékokkal ez évben 691 darabbal növekedett a múzeum dokumentációs gyűjteménye, ismereteink pedig 100 év postatörténetének személyes emlékeivel gazdagodtak.

A Postamúzeum állandó kiállításában éppen az előző teremben látható a személyes emlékek gyűjteménye, amely azt példázza, hogy a postások pontosan tudják, a múlt emlékei csak a múzeumban megőrizve válhatnak kései nemzedékek okulására, példává, tanulsággá. Különleges öröm végigtekinteni ennek a kiállításnak a tablóin és látni, hogyan határozza meg az ember egyénisége a munkáját és a hivatását. Forster Károly aktív életét

Az ünnepélyes megnyitó

két – világrészeket lángba borító – háború keretezi; mérhetetlen emberi szenvedések; környezetünk, otthonaink, munkahelyeink pusztulása. Ezen túllépni csak hatalmas lélekerővel, a munkába vetett hittel lehet. Hinni abban, hogy tanulni, dolgozni sohasem reménytelen. Az omszki hadifogolytáborban készült német, francia, angol nyelvű szótár készítője 1917-ben még gondolatban sem hihette, hogy egyszer majd az itt tanult francia és angol nyelv segítségével fog a nemzetközi postakongresszusok megbecsült előadója lenni, de arra sem igen gondolhatott, hogy önkéntes nyelvtanárként fogja tanítani a francia nyelvet. Forster Károly postai pályafutásában kitüntetett szerepet játszott az oktatás, közel 20 éven át vett részt a postatiszti képzésben. Nagy súlyt fektetett a postások társadalmi szervezeteire, a betegségbiztosító intézet, a nyugdíjjárulék-alap és a jóléti alapítvány munkájára.

1909. október 21-énapidíjas fogalmazógyakornokként kezdte postai pályafutását, és 1945. augusztus 1-jén vezérigazgató-helyettesként az 1947-ben emigrált dr. Udvarhelyi Ödön helyezte nyugállományba. A diktatúra éveiben, 1952-ben egykori vezetői beosztása miatt megfosztották nyugdíjától, így megalázó munkálkodással kellett létfenntartását biztosítania. Forster Károly nemzetéke azonban a 20. század minden rettenetét végigélve sem vált kiégett, cinikus emberré; ő a postától elfeledve sem lett hűtlen hivatásához. Gyermekéi mindketten a postán kezdtek el dolgozni, sőt, a körünkben lévő Ilona lánya egész életében postai munkát végzett.

Ez a kiállítás több, napjainkban elfelejtett és hiányzó értékről tanúskodik: irataink, személyes okmányaink megőrzésének jelentőségéről, a levelek és fényképek egyszeri és megismételhetetlen vallomásainak időtlenségéről, a történelem és magánélet egymásra gyakorolt hatásáról és ezekkel együtt az emberi élet fenségéről. Forster Károly Ady Endre szép szavaival az „*ember az embertelenségben*” megtestesítője volt, és nagy kincsként őrizte az életet és a hivatást. Azok fenséges voltát mindannyiunkra hagyta, azokra, akik ma itt a kiállítás megtekintésével meghallják az „*újból-élő és makacs halott*” üzeneteit.

Kívánom, hogy ez a kiállítás a postások nagy családjában egyre többeknek adjon kedvet ahhoz, hogy személyes emlékeiket – akár csak digitalizálásra – behozzák a múzeumba annak érdekében, hogy a magyar posta történetét megtölthessük mindazoknak az emlékeivel, akik benne és érte munkálkodtak.

Bartók Ibolya: A hagyaték útja a családtól a múzeumig

A ma megnyílt időszakos kiállítás egy évkönyvcikkkel kezdődött. A 2002. évi évkönyvünkben dr. Forster Károly Buenos Aires-i Egyetemes Postakongresszusról írt beszámolóját kívántuk közzétenni, hasonlóan az előző évkönyvünkben megjelent, dr. báró Szalay Gábor londoni kongresszusi beszámolójához. A Postamúzeum szempontjából e dokumentumok érdekessége és hasonlósága az, hogy gyűjteményünkben Egyetemes Postakongresszusról írott élménybeszámolóból mindösszesen e kettő található azzal a különbséggel, hogy míg dr. báró Szalay Gábor postavezérigazgatóról számos dokumentum van múzeumunk birtokában, dr. Forster Károly postavezérigazgató-helyettestől ez volt az egyetlen. Így az évkönyvcikk megírásához adatokat kellett gyűjteni.

A kutatást saját házunk táján, a Postamúzeum könyvtárában kezdtem. Az adatok összegyűjtésében az évente megjelenő *Postás Szaknaptár* korabeli kötetei, valamint a dr. Hencz

Lajos szerkesztésében 1937-ben megjelent, *A magyar posta története és érdekes munkatársai* című könyv nyújtott segítséget. Az összegzés után lassan kibontakozott dr. Forster Károly szakmai életrajza, hogy a jogi egyetem elvégzése után 1909 októberében napidíjas fogalmazógyakornokként lépett a posta szolgálatába, ahonnan 1945-ben postavezérigazgató-helyettesként ment nyugdíjba. S közben olyan jeles vezérigazgatóknak volt megbecsült munkatársa mint Follért Károly, Hollós József, Demény Károly, dr. báró Szalay Gábor, Tersztyánszky Ákos és dr. Kuzmich Gábor.

A *Postás Szaknaptár* köteteit forgatva az is kiderült számomra, hogy dr. Forster Károly igen jelentős tisztségeket töltött be a Magyar Királyi Posta Jogász és Mérnök Tisztviselőinek Országos Egyesületében. Így következő lépésként az egyesület hivatalos lapját, a *Magyar Posta* című szaklapot kezdtem tanulmányozni. Az 1918-ban alapított szaklapnak dr. Forster Károly 1921-től szerkesztőbizottsági tagja, illetve 1921 és 1923 között felelős szerkesztője, majd 1933 és 1944 között főszerkesztője volt. A *Magyar Posta* oldalai szakírói tevékenységére, a lap melléklete, az *Egyesületi Értesítő* sokoldalú munkásságára, szakmai sikereire, kitüntetéseire, azaz egy igen tartalmas és változatos postás életútra hívták fel a figyelmemet. Sajnos a szaklap 1944 decemberében megszűnt, s ezzel a dr. Forster Károlyra vonatkozó információáradatnak is vége szakadt.

A kutatás folytatásához ki kellett lépnem a múzeum kapuján, de hiába faggattam telefonon a szülőfalujában, illetve a Budapesten élő Forster családok tagjait, hiába kutattam a Magyar Országos Levéltár postai anyagában és a Hadtörténelmi Levéltárban, dr. Forster Károly családjára, 1945 utáni életére nem tudtam fényt deríteni. A kíváncsiság azonban nem hagyott nyugodni, úgy éreztem, hogy egy ilyen sokoldalú, nagy tudású postás szaktekintély, akiben a vezetőség a Postás Szaknaptár szerint már 1933-ban a magyar posta egyik legkomolyabb értékét látta, nem tűnhetett el nyomtalanul.

Visszatértem tehát a kiindulóponthoz, kapaszkodót újra saját házunk táján kerestem, és csodálatos módon a megoldás kulcsát a Postamúzeum könyvtárában találtam meg, ahol a fennmaradt korabeli telefonkönyvek tanúsága szerint dr. Forster Károly a XI. kerületi Szüret utca 5–7. szám alatt lakott. S amikor információért a XI. kerületi Polgármesteri Hivatal anyakönyvi és népesség-nyilvántartási csoportjához fordultam, legnagyobb öröömre a Szüret utcai ház lakóinak adatai között megtalálták dr. Pázmándi Gáborné Forster Iлона nevét.

A várakozással teli telefonbeszélgetés után, amikor kiderült, hogy Ilonka dr. Forster Károly lánya, és még aznap délután hajlandó fogadni lakásában, édesapja lakásában, úgy éreztem, a jószerencse mellém szegődött. Nem csalódtam! A lelkes és készséges fogadtatás, az asztalra gondosan előrakott könyvek és dokumentumok, a szívekből feltörő emlékek mind azt bizonyították, hogy a család dr. Forster Károly dokumentációs és tárgyi emlékei mellett szellemi hagyatékát is megőrizte.

E hagyaték különlegessége a teljességében rejlik: a bölcsőtől a koporsóig, a születési anyakönyvi kivonattól a gyászjelentésig tart, s a kettő között ott van minden olyan dokumentum, okmány, hivatalos irat, amit dr. Forster Károly nevére élete folyamán kiállítottak, minden kitüntetés, amiben részesítették. Egyediségét pedig az adja, hogy dr. Forster Károly élete fontosabb eseményeit pontosan dokumentálta, például szeretteinek katonasága minden állomásáról levelezőlapot küldött; hadifogsága alatt naplót vezetett; nemzetközi kiküldetéseit alkalmával jegyzeteket, beszámolókat készített, családjának levele-

ket és – igazi postás módjára – postai témájú képeslapokat küldött; rengeteget fényképezett. E tényrögzítő tulajdonságát élete végéig megőrizte, egykori vezérigazgatójának, Demény Károly életrajzának megírása is ezt bizonyítja.

Az igen gazdag hagyaték összegyűjtése és válogatása okán tett többszöri látogatásomkor a családtagokkal folytatott beszélgetések után az az érzésem támadt, hogy ez a hagyaték csak felfedezésre várt, hogy dr. Forster Károly tudtán kívül bár, de a Postamúzeumnak dolgozott. Hiszen hivatalos dokumentumai, naplói, visszaemlékezései segítségével nem csak az ő életéről és munkásságáról kapunk teljes képet, azok a magyar, illetve az egyetemes posta történetének is részét képezik, s kortörténeti dokumentumokként a magyar történelmi események egyes momentumait is megelevenítik előttünk.

De mit is tudtunk meg ebből a rendkívüli hagyatékból? Azt hiszem, bátran elmondhatjuk, hogy egy rendkívüli postás életpályát ismerhettünk meg. Megtudtuk, hogy dr. Forster Károly 1884-ben Péter Károly néven született, hogy 4 éves volt, amikor édesapja meghalt, hogy jogi egyetemet végzett. Volt joggyakornok, majd ügyvédjelölt, amikor is nevelőapja, Forster Benő, aki már 11 éves kora óta nevelte, örökbe fogadta, s akinek a határozott kívánására vette fel a Forster előnevet. Voltapidíjas postás fogalmazógyakornok, fogalmazó, segédtitkár, titkár. Volt két évet katona, 4 évet orosz hadifogoly. Volt postatanácsos, postaigazgató, postafőigazgató, s aktív pályája utolsó évében postavezérigazgató-helyettes. Három nyelven beszélt, önkéntes tanárként éveken keresztül oktatta francia nyelvre az ifjú postásokat, s volt hazai és nemzetközi szakíró. Hosszú évekig volt a magyar posta nemzetközi szakosztályának vezetője, s mint ilyen a magyar posta nemzetközi képviselője. Volt nyugdíjas postás és sok kortársához hasonlóan kegydíjas, majd nyugdíjától megfosztott postás is. S azt már csak a családtól tudjuk, hogy a szerető férj, apa és nagyapa mily tartással és alázattal viselte e helyzetet. Feleségével összefogva a létfenntartáshoz ő légyfogócsíkokat ragasztott, felesége pedig a Bogocska Kisszövetkezetnek gyermekruhákat kötött. Soha nem kesergett saját sorsa fölött, hanem ugyanazon íróasztalnál, amely mellett 40 évig a postáért élt és alkotott, élete végéig ragasztgatott, közben pedig rokon gyermekeket oktatott francia nyelvre, s ahogyan ő nevezte, *édes postája* sorsán elmélkedett. Ekkor írta meg ugyanis az általa és az egész postás szakma által igen nagyra tartott ifjúkori főnöke, Demény Károly életrajzát, aki mellett már segédtitkárként is dolgozhatott.

Engedjék meg nekem, hogy a jelzett életrajz utolsó mondatait idézhessem. Így hangzik: „*Demény Károly a II. világháború után, 1952-ben halt meg. Már agóniában volt, és így nem tudhatta meg, hogy a 93 éves öregembertől, a világhírű postástól megvonták a nyugdíját. Csendben temették el, de a neve a posta történetében élni fog.*” Eddig tart az idézet. Dr. Forster Károlynak igaza volt! Demény Károly neve ma is él, és élni is fog, de az igazság mellett e pár sorban – s egyben az egyetlen helyen – talán ott érezhetjük az őt ért méltatlan sérelmet is.

Végezetül elmondhatjuk, hogy dr. Forster Károly ember volt és postás, ember, akiben mindig ott volt a jobbítási és alkotási szándék. Postás, aki sokat és jól dolgozott; aki nyomot hagyott a világban, amelyre mi rátaláltunk. S azzal, hogy ez a hagyaték bekerült a Postamúzeumba, s hogy kiállítás készülhetett belőle, remélhetőleg hozzájárulhatunk, hogy az ő neve is fennmaradjon.

Köszönet érte a családtagoknak, akik a hagyaték begyűjtése kapcsán nekünk, a Postamúzeum dolgozóinak tanulsággal is szolgáltak. Rávilágítottak arra, hogy igen sok értékes

Dr. Forster Károly otthonában, íróasztala mellett

A hagyaték ápolói és ajándékozái az emlékülésen

hagyaték lapulhat még a postás családok birtokában, nekünk pedig időnként ki kell lép-nünk a múzeum kapuján ahhoz, hogy ezeket begyűjthessük.

Külön köszönöm dr. Forster Károly lányának, Ilonkának, az ő fiának, dr. Csery Péternek, valamint néhai Forster Pál lányának, Forster Krisztinának, hogy időt és fáradtságot nem kímélve segítették az anyaggyűjtést. Köszönöm a feltétel nélküli bizal-mat, amellyel megtiszteltek, s amellyel az értékes hagyaték tárgyi és dokumentációs emlékeit kutatás céljára átadták a Postamúzeumnak. Továbbá köszönöm nagylelkű fel-ajánlásukat, miszerint a hagyaték postai vonatkozású részét ajándékozással a múzeum gyűjteményében kívánják elhelyezni. S végül, de nem utolsósorban köszönjük a köl-csönzött személyes emlékeket, amelyek segítségével színesebbé és érdekesebbé varázsol-hattuk az emlékkiállítását.

Dr. Oláh László: Dr. Forster Károly munkássága a nemzetközi postaügyekben

Nagy megtiszteltetés ért, amikor a Postamúzeum vezetése felkért arra, hogy röviden érté-keljem dr. Forster Károly vezérigazgató-helyettes nemzetközi karrierjét a születésének 120. évfordulója alkalmából rendezett mai ünnepi megemlékezésen.

Amikor örömmel elvállaltam a felkérést, először is az a gondolat merült föl bennem, hogy – visszatekintve több évtizedes nemzetközi postai tevékenységre – csak nagyon ritkán fordult elő, s talán még egyszer sem, hogy egy magas rangú nemzetközi postás életútját mutattuk volna be az utókornak.

Bevallom, hogy dr. Forster Károly neve nem volt ismeretlen számomra, mivel taní-tómestereim közül, mint például Módos Elemér postafőigazgató vagy dr. Takács Kálmán és dr. Lukász Alfonz szeretettel emlékeztek meg róla, mint olyan nemzetközi postai szemé-lyiségről, szakemberről, aki az 1945 előtti Magyar Királyi Posta hírnevét sikerrel öregbí-tette a különböző nemzetközi fórumokon. A teljes képhez azonban az is hozzátartozik, hogy rajta kívül hasonló megbecsülés övezte dr. Kuzmich Gábor és báró dr. Szalay Gábor vezérigazgatók postai munkásságát is.

Amikor élvezettel habzsoltam vitaindító írásait, élménybeszámolóit a nemzetközi ér-tekezleteken történekről, az eredményekről, sok esetben a nagyon heves viták után létre-jött kompromisszumok hátteréről, az volt az érzésem, hogy egy olyan, a szakma iránt elkötelezett postás vezetőről kell szólnom, akinek minden szakmai megrezdülése, meg-nyilatkozása tele van olyan hivatástudattal, amelyhez hasonlót nehéz találni a postatörté-neti annalesban. Mindezt tetézték azok a sorok, amelyekben több alkalommal a postát „*édes postámnak*” nevezte, amely csak olyan ember szótárában található, aki valóban testben és lélekben egy a postával.

Engedjék meg, hogy e rövid bevezető után egy kicsit foglalkozzak azzal a történelmi háttérrel, amelyben dr. Forster Károly nem csak mint vezérigazgató-helyettes, hanem mint nemzetközi szintű szakember munkálkodott a magyar posta nemzetközi kapcsolatainak az elmélyítéséért.

A két világháború között a gazdasági, politikai helyzet eléggé instabil volt. A posták azokat a lehetőségeket keresték, amelyekkel a postaszolgálat, a távíró- és távbeszélő-szolgálat hatékonyabb működését segítették elő. Nemzetközi téren a különböző nem-zetközi fórumokon a bizonytalan világpolitikai helyzetben a szorosabb együttműködés

Dr. Forster Károly Pozsonyban aláírja a magyar–szlovák postai és távközlési megállapodást, 1942

mellett foglaltak állást. A posták közötti elszámolások területén a fizetési nehézségek is egyre szaporodtak. A légi postai, a nemzetközi postai csekkforgalom beindítására, valamint a hírlap-előfizetés nemzetközi szabályozására konkrét javaslatokat dolgoztak ki. Valamennyi szomszédos országgal – Ausztria, Horvátország, Oroszország, Románia, Szlovákia – a magas szintű kétoldalú megállapodások előkészítése és kötése vált szükségessé. Továbbá a 30-as évek végén, 40-es évek elején fellendült légi szállítást, amely a posták szolgáltatásaira igen nagy hatást gyakorolt, egyetemes jelleggel szabályozni kellett.

A felsoroltakból érzékelhető, hogy az akkori elég nehéz gazdasági, társadalmi és politikai viszonyok között a postákon, így a magyar postán is nagyon élénk és aktív nemzetközi postai és távközlési munka folyt. Ennek egyik legnagyobb egyénisége dr. Forster Károly postavezérigazgató-helyettes volt.

Ami engem illet, nemzetközi életútját szinte habzsolva igyekeztem megismerni, s az elmúlt évtizedek nemzetközi, postai és távközlési tevékenységének részletes elemzését követően sikerült választ kapnom a saját nemzetközi pályafutásom során szerzett tapasztalatokra és nemzetközi problémákra, például az európai posták együttműködésének kialakulása.

Részvételünk a nemzetközi postai és távközlési fórumokon szinte elengedhetetlen és elképzelhetetlen volt személye nélkül; mintegy 30 jelentős nemzetközi értekezleten vett részt az 1923 és 1943 közötti 20 éves időszakban. Engedjék meg, hogy néhányat ezúttal is megemlítek: 1929-ben – London – a IX. Egyetemes Postakongresszuson dr. báró Szalay Gábor vezérigazgatóval; 1934-ben – Kairó – a X. Egyetemes Postakongresszuson dr. báró Szalay Gábor vezérigazgatóval; 1939-ben – Buenos Aires – a XI. Egyetemes Postakongresszuson egy személyben.

Kiváló nemzetközi tárgyalópartner volt, kezdeményező és kompromisszumokra – de nem mindenáron – hajló egyénisége magával ragadta külföldi kollégáit is; három nyelven – francia, angol, német – kiváló stílusérzékkel tudott javaslatokat előterjeszteni, spanyol ismeretei is elismerésre méltóak voltak.

Átolvastam néhány jegyzőkönyvet és megállapodást, és szinte magával ragadott az a mélyreható és pontos előkészítés, amely ezen okiratok kidolgozását és elfogadását kísérte. Élménybeszámolóiból s egyéb nemzetközi okiratokból, például a reagálásokból a magyar javaslatokkal kapcsolatban azt lehet látni, hogy megkülönböztetett figyelemmel kísérték postai, távíró- és távbeszélő-kérdésekben hozzászólásait, s azokat a partnerek nagyra értékelték, s mint embert, a magyar posta elkötelezett képviselőjének tekintették.

Amint említettem, három jelentős nemzetközi postakongresszuson vett részt. E háromból az 1939. évi Buenos Aires-i kongresszust választottam. Ennek több oka van: elsősorban az, hogy e kongresszus összehívása körül nemzetközi egyeztetési bonyodalmak alakultak ki; másodsorban ezen a kongresszuson sikerült a nemzetközi postaegyezményt és több fakultatív megállapodást tető alá hozni, illetve új javaslatokkal kiegészíteni; harmadsorban erre a kongresszusra a Magyar Királyi Posta mintegy 50 javaslatot terjesztett elő, amelyeket alapos indoklással mind dr. Forster Károly terjesztett elő.

Az alábbiakat szeretném idézni abból a beszámolóból, amelyet a Buenos Aires-i kongresszus eredményeiről tartott nagy hallgatóság előtt.

„Az Egyetemes Postaegyesület háború utáni kongresszusain mindinkább erősebb lett a latin-amerikai államoknak az a kívánsága, mondhatni követelése, hogy a kongresszus egyszer már az összesen 22 államot számláló Közép- és Dél-Amerika egyik államában

A Buenos Aires-i postakongresszus ideje alatt a Rosarióban tett kirándulás alkalmából Argentína kormányzóját az Egyetemes Postaegyesület nevében dr. Forster Károly köszönti, 1939

legyen. Már az 1924. évi stockholmi kongresszuson nagy harc volt emiatt. London és Buenos Aires volt a két jelölt. A harc olyan szenvedélyes volt, hogy a döntés, amely Londonnak juttatta a pálmát, az argentin delegációt és kormányt a végsőkéig felingerelte. Az argentin kormány nem is ratifikálta az argentin delegáció által aláírt postaszerződést. ... Az 1934-ben Kairóban tartott kongresszuson a harc újból fellángolt. ... A XI. egyetemes postakongresszust a kapott felhatalmazás alapján Argentína 1939. április elsejére hívta össze az ország fővárosába, Buenos Airesbe. ... A tárgyalások hosszú, izgalmas anyagában a régi témák persze újraéledtek. Az angol nyelvnek, mint második tárgyaló nyelvnek kérdése újból elvett pár órát az időnkéből, éspedig ezúttal már erősebb formában. Amint látom, e kérdésben nagyon nehéz lesz a francia nyelv egyeduralmát sokáig megőrizni. ... Természetes, hogy a gyarmati szavazatok ügye is újból szóba került. E kérdés mondhatni megoldhatatlan. A nemzetközi jog szerint ugyanis nemzetközi jogalanyként csak szuverén vagy legalábbis fél szuverén államok szerepelhetnek. ... A dél-amerikai államok másik nagy harci területe, az úgynevezett tranzitdíj kérdése szintén hosszú ideig tette izgalmassá a tárgyalásokat. A régi vita akörül forog, hogy a levélpostai küldeményeknek a többi ország területén való átszállítása díjmentes legyen-e vagy nem. A díjmentes párt – elsősorban a dél-amerikaiak, akik e címen sok pénzt fizetnek Európának – elvi okokból, az átszállítás szabadságának hangzatos elve alapján követeli a díjmentességet. A másik párt, amelyhez mi is tartozunk, a méltányosságot írta zászlajára. ... Sok-sok titkos ülést is tartottunk, és a végén sikerül elérnünk – bár igen kis szótöbbséggel – a tranzitdíj változatlan fenntartását. Ez Magyarországnak 5 éven át kb. évi 40 000 dollár tiszta bevételt jelentett. ... A kongresszus időtartamának megrövidítése érdekében két kongresszuson keresztül egy 10–12 államból álló bizottság tárgyalta a javaslatokat, éspedig a kongresszust kb. háromnegyed évvel megelőzően. Ez volt az úgynevezett előkészítő bizottság. ... A 45 magyar javaslatból 32-őt fogadott el a kongresszus, amit igen kedvező aránynak tartottak delegátustársaim is. Hozzáteszem, hogy részint a javaslatok védelmében, részint a nekünk nem kedvező javaslatok elleni harcban összesen hatvanszor szólaltam fel [a postaegyezmény, a nemzetközi levéldíjak kiszámításának új módszerei – tranzitdíjak, kiscsomagok kezelése – kérdésében]. Az egyik kérdés akörül forgott, hogy az átszállító országoknak joguk van-e az átmenő zárlatokat felbontani. Ennek természetesen háború esetén van jelentősége. ... Ezért kénytelenek voltunk csak egy ún. óhaját előterjeszteni, amely azt a kívánást fejezte ki, hogy a zárlatokat és az egyenként átszállított küldeményeket az igazgatások a postaszerződésben megállapított esetektől eltekintve semmiféle ellenőrzésnek, cenzúrának ne vessék alá. A kongresszus ezt el is fogadta.”

Amikor dr. Forster Károly nemzetközi munkásságát értékeljük, nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a kimagasló szerepet, amelyet az európai posták közötti együttműködés szorosabbá tétele érdekében játszott.

Már az 1940-es éveket megelőzően is voltak olyan törekvések, hogy Európában létre kellene hozni egy olyan szövetséget, amely tömöríti az európai postai és távközlési szolgálatokat. Erre végül is 1942. október 19-én Bécsben került sor, ahol 13 európai ország részvételével megalakult az Európai Posta- és Távközlési Egyesület.

Célja az volt, hogy az egyesület mint az UPU és az UIT szűkebb körű regionális szervezete elősegítse a két világszervezet egyetemes célkitűzéseinek Európába történő eredmé-

Dr. Forster Károly Bécsben az Európai Posta- és Távközlési Egyesület kongresszusán, 1942

nyes megvalósítását, s ugyanakkor az európai kontinensen olyan együttműködést alakítson ki a postai és távközlési szolgálatok között, amely elősegíti a szolgáltatások minőségi színvonalának emelését, és állandó dialógust tegyen lehetővé az országok két- és sokoldalú kapcsolataiban. Ennek megvalósításában, az alapokmány kidolgozásában nem kis érdemei voltak dr. Forster Károlynak, aki elkötelezett híve volt egy egységes európai postai és távközlési szabályozás megvalósításának.

Végül engedjék meg, hogy munkásságával kapcsolatban az alábbi konklúziót tegyem. Tevékenysége példaértékű, stílusa magyar és idegen nyelven nemcsak választékos, hanem szinte utánozhatatlan volt. Az utókor számára követendő elkötelezettséget, a posta iránt szeretetet és odaadást sugároz egész életműve. Az *édes postája* iránti ragaszkodása minden – szóban elhangzott és írásban tett – megnyilatkozásából kiviláglik. Titka értékes vezetője volt a Magyar Királyi Postának, akinek a mai ünnepség még inkább kidomborítja és értékeli rehabilitált nemzetközi postai életművét.

Örülök, hogy részese lehettem a mai megható ünnepségnek, s külön is köszönöm a Postamúzeum vezetésének a kezdeményezését, hogy hosszú évtizedek után végre méltó körülmények között szólhattunk dr. Forster Károly szakmai életútjáról. Remélem, és hiszem, hogy a mai postai generáció tagjai közül sokan vannak, és lesznek olyanok, akik hasonló mentalitással és odaadással végzik szakmai munkájukat, s ha esetleg szavakban nem is, de tetteikben mindenképpen elősegítik az *édes posta* sikeres működését.

Hajdú József: A Forster-hagyaték történeti fényképei

155 évvel ezelőtt a fényképezés feltalálásával megszületett az emlékek rögzítésének az a módja, amellyel az egyéni és a kollektív emlékezet mulandó élményei megmenthetővé váltak. Az 1850-es évek közepétől a fényképezés világszerte – így hazánkban is – jól jövedelmező foglalkozássá vált. A fotográfusok száma gyorsan növekedett: Pest-Budán például 1859-ben 18, 1860-ban már 24 fényíró működött, s ez a szám az évtized végére megtízszereződött. A piac növekedése is lépést tudott tartani ezzel a folyamattal, hiszen Pest-Buda lakossága 1840 és 1870 között megháromszorozódott, s elérte a 300 000-es lélekszámot.

Technikai szempontból fontos momentum 1871-ben a szárazlemez megjelenése, ami forradalmasította a fényképezést, hiszen ezzel olyan eszközt kapott kezébe a fotográfus, amelynek segítségével a társadalom életének majdnem minden eseményét megörökíthette, mivel munkájához nem volt szükség többé hosszasan időablak előkészületekre. Az előre gyártott lemez boltban megvásárolható volt, ellentétben a korábban használt nedves lemezzel, amelynél a helyszínen egy sötétkamarában kellett a fényérzékeny, közepesen sűrű folyadékot egyenletesen felönteni az üveglemezre.

A fényképezés egyszerűbbé válásával és a technikai lehetőségek bővülésével a fényképezők köre rohamosan nőtt. Kialakult a műkedvelő fényképezők széles tábora, akik vagy művészi céllal vagy egyszerűen csak saját életük fontos eseményeinek dokumentálására készítették fényképeket.

Az egyre tökéletesebb szárazlemezeknek, majd a celluloid filmeknek (amelyek már nem törékenyek), valamint a könnyen kezelhető gépeknek köszönhetően a századfordulóra a fényképezés már majdnem gyerekjáték lett. Ráadásul a Kodak új rendszere még a laborálás nyűgét is levette a fényképezők válláról, s így a fényképezés széles tömegek számára szórakozássá, kedvelt s viszonylag olcsó hobbivá válhatott. A fénykép, ami már addig is megbecsült tárgya volt a polgári életnek, a századforduló utáni években vált igazából tömegcikké. Ebből az időből való a Kodak gyár híres szlogenje: *„Ön megnyomja a gombot s a többi a mi dolgunk.”*

E rövid történeti áttekintés után vegyük alaposabban szemügyre a dr. Forster Károly nyugalmazott postavezérigazgató-helyettes hagyatékában található fényképeket. A felvételek átnézésekor adódott a lehetőség, hogy az anyagot két nagy csoportra bontva vizsgáljuk. Az első csoportba azokat a fényképeket soroltam, amelyeket hivatásos fényképész készített valamilyen alkalomhoz kapcsolódóan, míg a másik nagy csoportot a privát fotók alkotják, amelyek készítője legtöbbször egy barát, ismerős vagy éppen kolléga volt.

Az első csoportnál a képeket személyes feljegyzések hiányában is el tudjuk helyezni időben és térben. Az 1860-as években kialakult gyakorlat szerint a fényképeket kartonlapra kasírozták, és annak hátlapján kapott helyet a fényképész reklámcímkéje. A hátlap (vagy verzó) először is a nevet és a címet tartalmazta, majd a kiállításokon nyert emlékérmeket (ha voltak ilyenek), amelyek már évszámot is közöltek. A század vége felé egyre több tájékoztatást kapunk a fényképészre, érdemeire (pl. udvari fényképész), anyagi helyzetére (saját házban több műterem), munkakörülményeire (műterem nyitva tartás, villanyfény melletti felvételek) vonatkozóan. 1914 után annyiban változott meg a képek

kivitelezése, hogy egyre nagyobb számban jelen-
tek meg a levelezőlap formátumú, kartonvastagsá-
gú fotópapíron előállított fényképek, amelyeket
már nem kellett kartonra kasírozni. Ezeken rész-
ben a cég pecsétje, részben nyomdai úton készített
név- és címírás váltotta fel a korábbi adatközlést.
Mindez abból a szempontból érdekes, hogy a ha-
gyatékban található fényképekre teljes egészében
ráillenek az előbbieken elmondottak. Nézzünk
néhány példát időrendben haladva.

A legkorábbi felvétel dr. Forster Benőről, Forster
Károly nevelőapjáról készült Beszédes Sándor esz-
tergomi fényképész műtermében. E műterem 1868
és 1885 között működött, s minden bizonnyal ma-
gas színvonalon, hiszen Beszédes Sándor az udvari
fényképész megtisztelő cím birtokosa volt.

A következő két felvétel a Koller Károly utó dai
nevű műteremben készült, amely Budapest egyik
legismertebb portréműterme volt, és 1874-től 1930-
ig működött a Harmincad utca 4. szám alatt. Maga
Koller Károly 1890-ig, haláláig vezette a műter-
met. 1890-től még negyven évig Koller Károly utó-
dai néven ismerték a műtermet. A képeken
dr. Forster Benő látható idősebb korában, illetve
felesége, Kornis Valéria, dr. Forster Károly édes-
anyja. Koller Károly szintén udvari fényképész
volt, és sok más fényképésszel ellentétben a cím-
adományozásának évét is ismerjük: ez 1875.

Szakács Margit: *Fényképészek és fényképész-
műtermek Magyarországon 1840–1945 között*
címmű, alpműnek tekinthető munkájában a követ-
kezőket írja: „A helymeghatározás mellett a kor-
meghatározást segítő adatokat bevettük jegyzé-
küinkbe. Ilyenek a fényképészek életrajzi adatai, de
ezeket a kutatások jelenlegi stádiumában még elég
kevés fényképésznél ismerjük, ezért vettük fel az
adatok közé az udvari fényképésznél a cím meg-
szerzésének időpontját, jöllehet ez elég kevés fény-
képészt érint.” Majd így folytatja: „Az udvari cím
elnyeréséhez beadott kérelmekből kitűnik, hogy
több éves gyakorlat, jól menő műterem és kiállítá-
si díjak elnyerése volt szükséges hozzá.” Ez látha-
tó Borsos József kérelméből is, aki 1868-ban kérte
és kapta meg a kitüntető címet, s néhány évig Koller

*Forster Benő a Beszédes Sándor
műtermében készült felvételen*

*Forster Benőné a fotóalbum
megkívánta méretre vágott felvételen*

Károlyval közös műtermet tartott fenn. Ő arra hivatkozott, hogy „üzlete jó karban van” és „terjedelmes”, művei művésziek és arany érdemjel tulajdonosa.

A fényképezés anyagi haszna természetesen nagy vonzerőt gyakorolt az arcképfestőkre is, akiknek már évek óta egyre kevesebb munkájuk volt. Amikor a leghíresebb és legsikeresebb arcképfestők, Barabás Miklós és Borsos József fotóműtermet nyitottak Pesten, tucatnyi kisebb arcképfestő követte példájukat: Doctor Albert, Pesky Ede, Vizkelety Béla, Alkér Ede stb. A korabeli Bolond Miska a következőképpen kommentálta az eseményeket: „Elsőrendű festészeink kezdenek fotografiai intézeteket nyitni. Bizony cifra világ ez: a festészek fotografizálnak, a költők kalendáriumokat készítenek, a legtöbb politikai kapacitás dinnyét termeszt, búzát csépel, s a doktorok konstitúciót¹ csinálnak.” Tegyük hozzá, hogy ez a tendencia nem maradt tartós. Sok festő technikai és üzleti hozzáértés hiányában belebukott vállalkozásába. Borsos József részben jó üzleti érzékkel megáldott társának, Doctor Albertnek köszönhetően fényképészként is sikeres volt, Barabás Miklós viszont visszatért a festészethez.

Következő felvételünk dr. Pázmándy Mihály postatitkárról készült Klösz György műtermében. Klösz György nevét még azok közül is sokan ismerik, akiknek egyáltalán nincs kapcsolatuk a fényképezéssel, hiszen régi budapesti városképei a korabeli utcai emberekkel kiapadhatatlan forrásai az építészettörténészeknek éppúgy, mint az életmódkutatóknak. Több metróállomásunkat, illetve aluljárónkat is díszítik korabeli felvételeinek másolatai. A két éve kiadott kétkötetes monográfia – Lugosi László munkája – részletesen elemzi életművét, bőséges képanyaggal illusztrálva. Klösz nagyon termékeny fényképész volt, és szerencsésnek is mondható, hiszen közel 10 000 eredeti felvétele maradt fenn különböző közgyűjteményekben, illetve magánszemélyeknél. Itt jegyzem meg, hogy Klösz fényképei a Postamúzeum fotótárában is a legértékesebb darabjai. A mintegy 250 felvétel a posta megbízására készült a századforduló előtti és utáni néhány évben telefonközpontokról, postahivatalokról vagy a távírdáról. Természetes, mondhatni magától értetődő dolog volt akkor, hogy a világszínvonalon működő Magyar Királyi Posta a legjobb fényképészekkel dolgoztatott.

A szóban forgó portré igazi érdekessége, hogy Klöszet elsősorban műszaki fényképészként tartjuk számon, s a már említett mintegy 10 000 fennmaradt fényképéből mindössze néhány száz portrét ismerünk. Ennek oka részben az, hogy műszaki felvételei a megrendelőhöz, majd előbb-utóbb valamelyik közgyűjteményhez kerültek, ahol azokat máig őrzik, míg a portréfelvételek sorsa műfaji sajátosságaikból adódóan más. Ha valaki rábukkan egy lóvasutat ábrázoló Klösz-képre, amiből egyébként elég sok készült, a készítő nevének ismerete nélkül is könnyen el tudja dönteni, hogy a Közlekedési Múzeum erre biztosan vevő. Ennek ellenére némi aránytalanság mégis tapasztalható, hiszen 40 éven keresztül portréműtermet tartott fenn, ami a Hatvani utca 18. szám alatti, 1877-ben épített négyemeletes épület felső két szintjét foglalta el. A kor sajtója szerint a Klösz-fényírda a város legnagyobb és legjobb műterme volt. A klienseket víznyomással működő lift vitte fel 30 másodperc alatt a fogadósintre. Ez volt az első lift Budapesten.

---

¹ Konstitúció: alkotmány.

A kisdéd Forster – akkor még Péter – Károly édesanyjával

Következő két felvételünk egy helyen készült, Zelesny Károly pécsi fényképész műtermében. Az első Péter Gusztávné Kornis Valériát ábrázolja a kis Péter (a későbbi Forster Károllyal, míg a másik Angyal Ilonát (Forster Károly sógornőjét) férjével, Makara Istvánnal. Zelesny Pécs legismertebb és legelismertebb fényképésze volt. 1884-ben ő is megkapta az udvari fényképész kitüntető címet, s több műtermet tartott fenn a város leglátogatottabb helyein, például a Széchenyi tér 2. vagy a Király u. 8. szám alatt, ez utóbbiban 1870 és 1934 között, tehát több mint 60 éven át volt műterem. 1913-ban bekövetkezett halála után gyermekei folytatták tovább a mesterséget.

Következő fényképünk készítője szintén nem ismeretlen a Postamúzeum munkatársai, illetve látogatói előtt, hiszen jelenleg is van tőle kiállítva egy fénykép, amely azzal emelkedik ki a többi közül, hogy a csoportképen egy közel ezer fős postás küldöttség látható a Parlament lépcsőin. A most bemutatandó fényképen sem a család közelebbi vagy távolabbi tagjai láthatók, hanem Forster Károly és hasonló korú fiatal postás kollégái. A kép 1913-ban készült, készítője Beller Rezső udvari fényképész volt, aki 1890 és 1913 között a Belvárosban az Egyetem tér 5. szám alatt, a IX. kerületben a Bokréta utcában és a Bakáts téren tartott fenn műtermet. Noha a fényképész személye sem érdekeltlen, esetünkben mindenképpen fontosabb a képen szereplő urakat szemügyre vennünk, mivel Forster Károly mellett a posta két – s ha a további kutatások bebizonyítják,

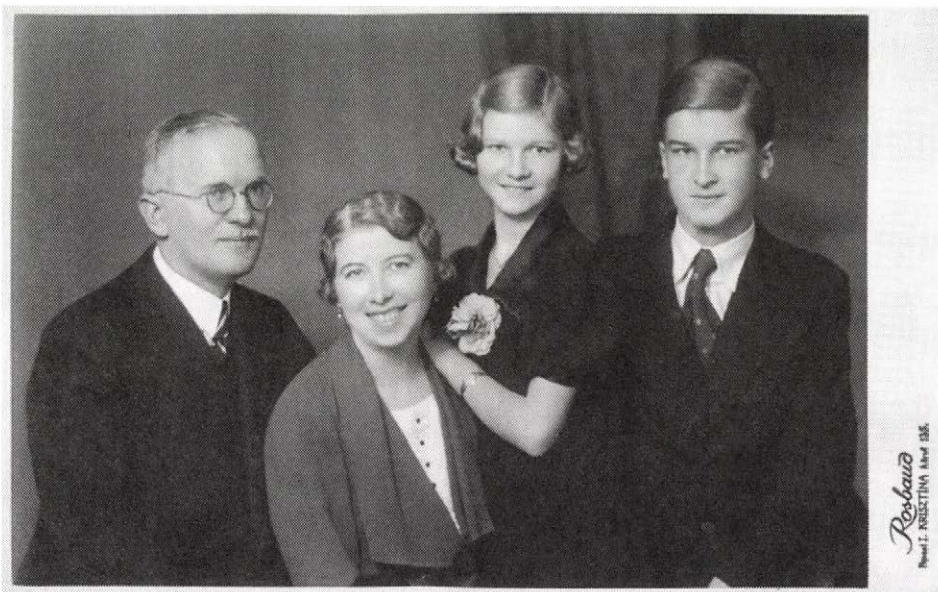

*A Beller Rezső által készített postás csoportkép
 Álló sor: 3. Koczka László, 4. dr. Kuzmich Gábor;
 Ülő sor: 2. dr. báró Szalay Gábor, 3. Tersztyánszky Ákos, 4. dr. Forster Károly*

három² – leendő vezérigazgatóját, dr. báró Szalay Gábort és dr. Kuzmich Gábort, továbbá Koczka László postaműszaki főigazgatót, a posta jeles szakíróját láthatjuk fiatalon, néhány évvel postai szolgálatba lépésük után.

Utoljára hagytam azt a képsorozatot, amely a legszűkebb családról készült. A sor egy esküvői képpel indul, s a gyerekek érettségi képeivel záródik. A válogatás részemről kissé önkényes, hiszen nagyon sok kedves fénykép a sorból most kimarad, de azt hiszem, így nyilvánvalóbbá válik az a következetesség, ahogy a fényképészműtermet évről évre meglátogatták, mert fontosnak tartották, hogy évente legyen fényképük a családról, azon belül is főleg a két gyermekről. Ezt nagyon korán eldöntötték, s emellett évek múlva is kitartottak. A műtermet sem igen váltogatták, hiszen mindvégig két fényképésznél készültek a felvételek, akikkel nyilván meg voltak elégedve, s szívesen jártak vissza hozzájuk. Az egyik Rosbaud Konrád Krisztina körút 135. szám alatti műterme volt a Horváth kerttel szemben, míg a másik Wachter Klára belvárosi, Szép utca 5. szám alatti műterme.

² Tersztyánszky Ákos (?).

Rosbaud Konrád műtermében készült családi fénykép 1936-ból

Ha készítésük évszámaira pillantunk, láthatjuk, hogy ez már nem a császári és királyi udvari fényképészek időszaka. Túl vagyunk az első világháborún, és éppen a nagy gazdasági világválság éveiben járunk, amely megtizedelte a fényképészműtermeket. Amelyek ezt is túléltek, azokat 1945 után államosították, oly módon, hogy a fényképészeket szövetkezetekbe erőltették.

Ez után a kis kitérő után szeretnék még néhány fényképet bemutatni, amelyek készítőiről nem sokat tudunk, de nem is hiszem, hogy fontos volna tudni. Most már természetes számunkra, hogy életünket végigkíséri a fényképeknek az a hihetetlen tömege, amelyet legtöbbször amatőr fotó névvel szoktunk megnevezni. Az amatőrkép nem feltétlenül dilettantizmust jelez, hanem sokkal inkább azt a fajta fényképet, amelyet kedvtelésből, családi eseményeken, utazások alkalmával készít az ember. Forster Károly, aki – talán mondhatjuk – a Magyar Királyi Posta utazó nagykövete volt évtizedeken keresztül, szintén készített fényképeket útjai során, ahogy ez a hagyatékban található képekből kiderül.

Kovács Gergelyné: Postázott emlékek az I. világháború idejéből

Az első világháború idején Magyarországon a hadkötelesek, a 18 és 53 év közötti férfilakosság száma 4 817 000 fő volt. Közülük kétharmaduk, 3 381 785 teljesített katonai szolgálatot a háborúban. A behívottak 15,7%-a, 530 965 fő elesett, hősi halált halt. Egyszer vagy többször sebesült meg 1 492 400 fő, a behívottak 44,1%-a. Fogságba a katonák 24,9%-a esett, 833 570 fő. Az épen maradottak száma majdnem az elesettekével azonos, 15,3%, azaz 524 850 fő.

A háború kitörésekor, 1914 közepén a mozgósítással egy időben felállították a tábori postaigazgatóságokat. A tábori postaszolgálat közszolgálatinak minősült, és ingyenes volt. A bérmentes rózsaszínű osztrák–magyar tábori postai levelezőlapokat 1 fillérért vehette meg a lakosság, jöllehet egy közönséges levelezőlap 5 fillér volt. A hadba hívtotknak korlátozott darab és kilogramm szerint ugyancsak díjmentesen lehetett csomagot küldeni.

A háború folyamán 3 tábori postaigazgatóság állt a hadsereg szolgálatában. Ugyanennyi főpostahivatal és közel 80 tábori és hadtáp–postahivatal látta el a küldemények kezelését. Idehaza a tábori osztályozó- és gyűjtőállomások központja a levelezésre nézve a Keleti, a csomagokra és árumintákra vonatkozóan a Nyugati pályaudvarnál lévő nagy hivatal volt. Ezekben a hivatalokban a rendes 2000 fős személyzetten túl a késő délutáni és esti órákban 1000 fő rendkívüli alkalmazott látta el az osztályozás munkáját.

A tábori posták forgalma Magyarországgal 1914 végén elérte a napi 1 millió küldeményt. A levelek mintegy felét tették ki. 1917-ben a forgalom 463 millió levélpostai küldeményre, 4 millió postacsomagra és 2,5 millió postautalványra emelkedett.

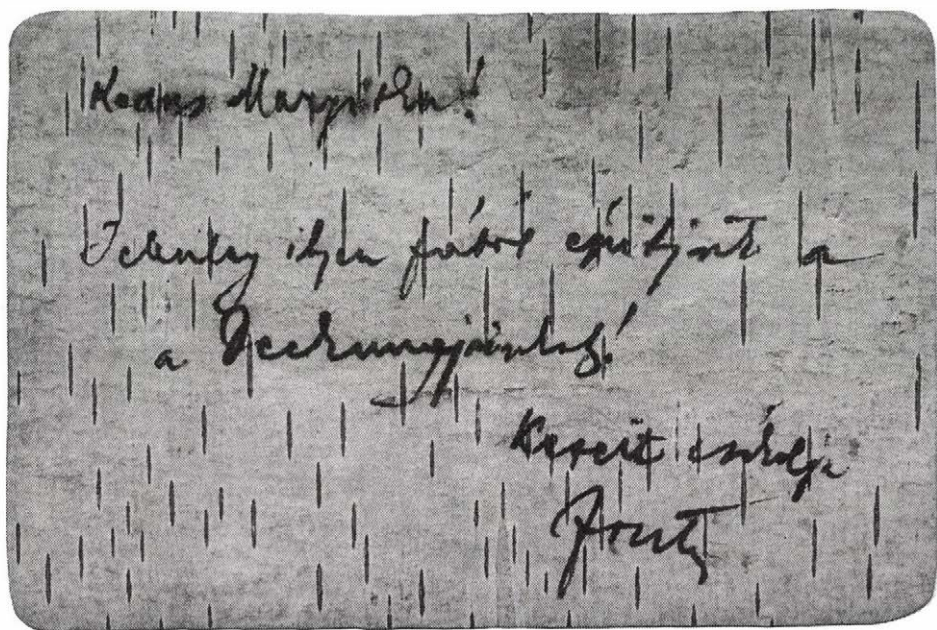
A tábori posta személyzetének esküszövegében van egy nehéz fogalom: „*A postát a csapatoknak minden körülmények között meg kell kapniuk.*” Ez a mondat is meghatározó volt abban, hogy a tábori postások közül 1916 végéig kétszázhetvenen haltak hősi halált.

Az a 48 tábori postán érkezett küldemény, amelyet a Forster-hagyaték levél-, levelezőlap- és képeslapgyűjteményéből bemutatásra kiválogattam, 95%-ban tábori postán érkezett a címzetthez, Angyal Margit szépreményű kisasszonyhoz, aki 1921. október 30-án Forster Károly felesége lett. A kevesebb levelet, főként tábori postai levelezőlapokat Angyal Margit fiatal hadba hívott barátai, rokonai, udvarlói írtak. A férfiak egymásról is hírt adtak, hiszen a civil életből is ismerték egymást. Az írások 1914 júliusa és 1920 novemberé között születtek. Egy véres háborúból érkeztek; olyan fiatalok írták, akik hittek abban, hogy a tábori posták által közvetített írott sorokkal erős kötelékeket építenek ki szeretteikkel.

Forster Károly a 32. császári és királyi gyalogezred tartalékos főhadnagyaként vonult be katonai szolgálatra. A fronton történt jelentősebb eseményekről naplót vezetett. A napló tanúsága szerint bakáit nagyon szerető, az érzéseit bátran leíró, türelmes, önmérsékletből kitűnőre vizsgáló, fegyelmezett és bátor katona volt. Kétszer hadsereg-főparancsnoki, egyszer a kardokkal díszített bronz Signum Laudis elismerésben részesült. Mint személyes írásából tudjuk, Angyal Margitkának azért nem vallotta meg iránta érzett mély és komoly szerelmét, mert nem kívánta abba a helyzetbe hozni, hogy eljegyzett menyasszonyként esetleg egy csonka, súlyosan sérült vőlegényt kapjon vissza a háborúból, aki mellett jó szívét ismerve élete végéig kitarzott volna.

A bemutatandó 48 tábori postán érkezett üzenet első két képe jellegzetesen első világháborús emlék. A lövészárkok, Deckungok, enyhelyek építésére használt fiatal nyírfák kérgéből préseléssel, szárítással, majd méretre vágással készült tábori postai levelezőlapokat majdnem minden orosz fronton harcoló katona küldött haza. Az ittenieket Forster Károly küldte, és mint látjuk, a tintaceruzával írt üzenetek célba értek. Tábori postával továbbították a hadtáp–postahivatal pecsétjével.

A következő nyírfauzenetre unokatestvére rajzolta fel egy közös barátjuk portréját „*Én is katona lettem*” aláírással. A Ferenc József császár arcmásával és jelmondatával – *Viribus unitis, Egyesült erővel* – díszített bécsi tábori postai lapot 1915-ben a 4. hadsereg hadirok-

Nyírfakéregből készült tábori postai levelezőlap

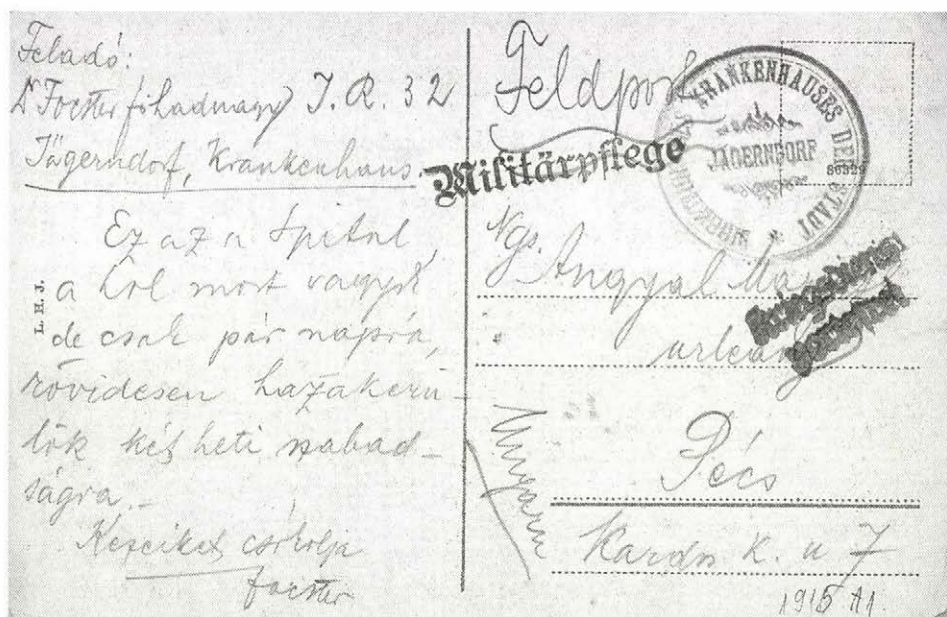
kantjai, az elesettek és özvegyei és árvái megsegítésére adták ki. A lapot egy huszároknál szolgáló barátja küldte Angyal Margitnak.

A következő 7. és 8. képen egy német nyelvű tábori postai lapot látunk *Fertőtlenítve* bélyegzővel ellátva. Forster Károly 1915. május 15-én keltezte a Gorlicénél összpontosított harcok színhelyéről. „*Kedves Margitka! Mindennap egy csomó várost foglalunk vissza. Tegnap este egy kedves városba érkeztünk, a nép igen boldog volt, este a templomban a mi papunk tartotta a májusi liturgiát, olyan szép volt idegen földön! Kitűnően élünk! Kezeit csókolja: Forster.*” Ennyit írt a lapra. A galíciai hadszíntéren volt. Ott, ahol 1915. március 22-én az orosz csapatok bevették az 1914. szeptember 16-án körülzárt Przemysl várát, és 120 ezer hadifoglyot ejtettek. Ott, ahol április 2. és 13. között a kárpáti csatákban az oroszokat kiszorították Magyarország területéről, és május másodikán megindították Gorlicénél az ellentámadást, és áttörték az oroszok védelmi vonalát, bár a tervezett bekerítése nem sikerült az orosz hadseregnek, június 3-án visszafoglalták Przemyslt és 22-én Lemberget.

Ezekben a harcokban sebesült meg, súlyos fagyási sérülésekkel került a jägerndorfi katonai kórházba, amelyet a következő képek mutatnak. Lembergől több képeslapot is küld. 1916 pünkösdjére egy alkalmi tábori levelezőlap érkezik Pécsre, majd egy osztrák tábori képeslap, amelyen egy fiatal katona búcsúzik kedvesétől szecessziós virágindákkal keretezve. Ez a lap is az özvegyek és árvák megsegítésére készült.

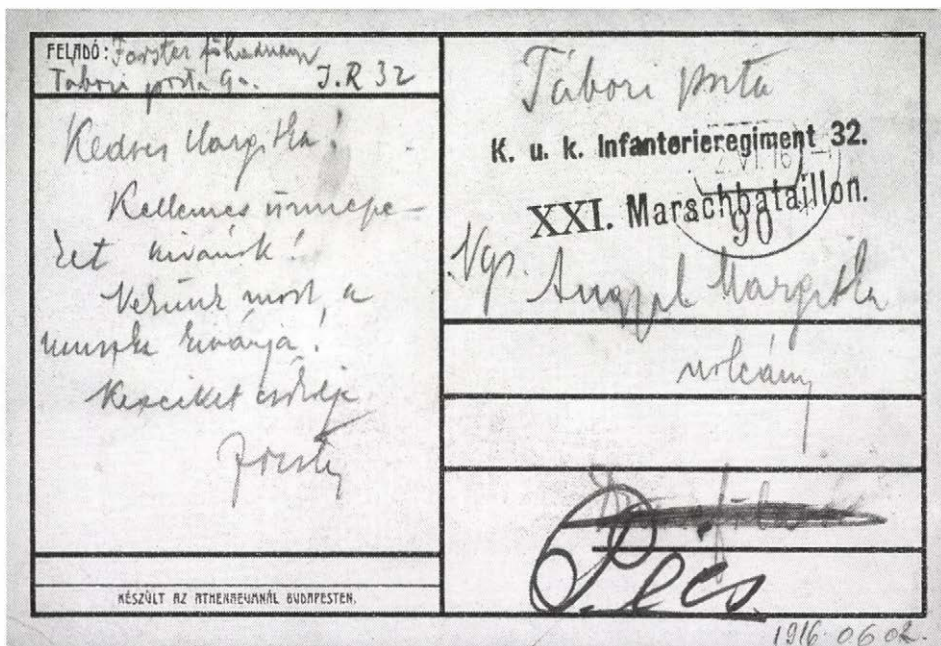
Forster Károly fogságba esése előtt öt nappal, 1916. június 31-én írta: „*Kedves Margitka! Vége a nagy kényelemnek. Megszűnt a tavalyi »Wirtschaft«. No, de hát ez az igazi háború! Fő a jókedv. Jól vagyok. Kezeit csókolja: Forster.*”

Üzenet a jägerndorfi katonai kórházból

Ezután már csak a rokon fiúk és barátok küldözgettek Annyal Margitkának harctéri tudósításokat. Egyikük szenvedélyesen fényképezett, s borítékba zártan küldte haza a

Pünkösdi jókívánság

futóárkok, bunkerek, fedezékek, halottak, temetők megrázó képsorait. A Gyóni Géza megénekelte rettenetét. Míg nézzük a képeket, gondolatban idézzük fel néhány Gyóni-vers egy-egy részletét.

„Csak egy éjszakára küldjétek el őket,
 Az uzsoragarast a fogukhoz verőket.
 Csak egy éjszakára:
 Mikor gránát vulkán izzó közepén
 Úgy forog a férfi mint a falevél,
 S mire földre omlik, ó iszonyú omlás, –
 Szép piros vitézből csak fekete csontváz.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
 A hitetleneket s az üzérkedőket.
 Csak egy éjszakára:
 Mikor a pokolnak égő torka táru,
 S vér csurog a földön, vér csurog a fáról,
 Mikor a rongy sátor nyöszörög a szélben,
 S haló honvéd sóhajt: fiam... feleségem...”

(Csak egy éjszakára)

Tábori postai levelezőlapként küldött helyszíni fotók

„Halkabban járjon, aki él,
S dúdoljon csöndes éneket.
Messzi sírdombok fejinél
Ma ezer gyász-szobor mered.

Ezer menyasszony könnye hull,
S ezután már mindig sír szegény.
Mély sírban álmotlanul
Aluszik ezer szép vőlegény.”

(Halkabban...)

Angyal Margit egyik barátja 1917. április 15-én rövid, szép sorokban tudósít a harctéri hangulatról: „*Köszönöm szíves megemlékezését. Ma, orosz húsvétkor érdekes jelenetnek voltam tanúja. Ugyanis az oroszok és a mieink kimentek a Stellungból [állás], és egymással beszélgettek, sőt az oroszok még kalácsot is adtak húsvéti ajándéknak. Azt hiszem, ha rajtuk s rajtunk múlna, már régen vége lenne a háborúnak. Kezeit csókolja: Jenő.*”

Négy év hadifogság. Képeslapok is érkeztek Oroszországból, pontosabban, Szibériából, Omszkból. Bár jogi tanfolyamot szervez fogolytársai között, francia és angol nyelvtudását gyarapítja, Forster Károlyban is ott munkál a gondolat, amelyet Gyóni Géza a krasznojarszki fogolytáborban 1916-ban papírra vetett.

„Hazai domb lesz vagy idegen árok
Bús sírom füve, amelyen kihajt,
Kopott fejfámon elmosódó írás
Bolygó vándornak ezt hirdesse majd:

Boldog, ki itt jársz, teérted is
Megszenvedett, ki lent nyugszik, a holt;
Véres harcok verték fel hírét,
De csak a béke katonája volt.”

(Sírvers)

1920-ban megszökött, és Vlagyivosztokból, ahol egy hajóra szegődött dolgozni, kalandos úton halottak napjára hazaérkezett.

A tábori posta most megismert 48 üzenete is jól mutatja, hogy a köztörténelem igazi, tiszta forrásait a magánlevelek rejtik.

Száz év postacsomagjai

A magyar posta kiegyezés utáni történetéből mintegy száz év postaszállítás-történetét kívánom összefoglalni, különös tekintettel a Postamúzeum soron lévő, a keszthelyi Festetics-kastélyba tervezett kiállításának előkészítő munkálataira. Dr. Czoma László, a Helikon Kastélymúzeum igazgatója egy kiállítótermet bocsátott rendelkezésünkre, hogy a postatörténetnek ezt a teljes mélységében máig feltáratlan területét korabeli tárgyak és dokumentumok segítségével a nagyközönségnek bemutathassuk.

Az áru- és csomagszállítás egyidős a közlekedési eszközök kialakulásával. Az évszázadok során egyre korszerűsödő fogatolt járművek, majd a tengerhajózás, a vasút, a belső-égésű motorok kialakulásával az autó, végül a légi járművek mind nagyobb területeket vontak be a postai szállításba és árucere-forgalomba olyannyira, hogy a 20. századra létrejövő integrált világgazdaságban gyakorlatilag nem maradt olyan elhagyatott része a földkerekségnek, amelyre a modern szolgáltatásoknak ez a fajtája ki ne terjedt volna.

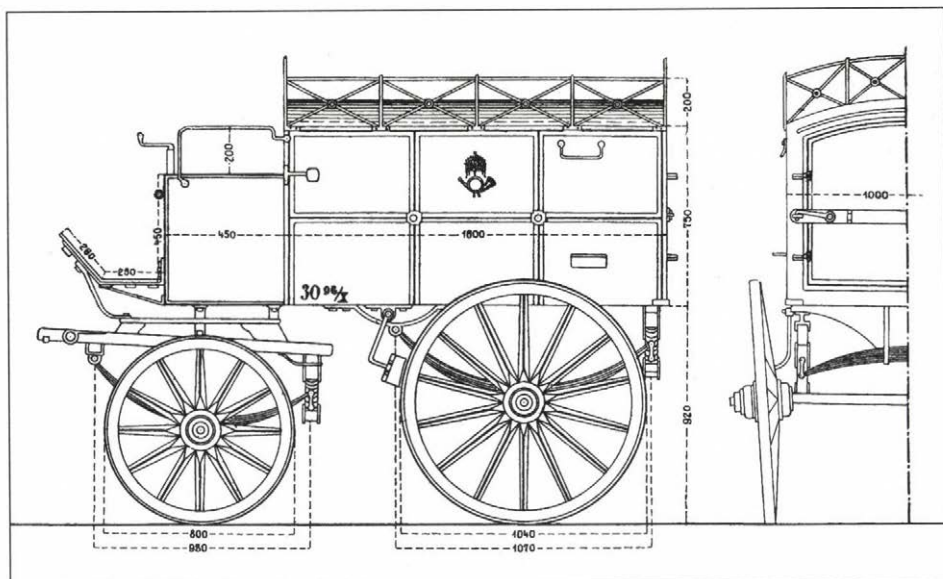
Kiállításunk az 1867-ben megalakult önálló Magyar Királyi Posta¹ közúti szállítás-történetének első száz évét reprezentálja. Ennek az időszaknak akár jelképe is lehetne a 19. század második felének jellegzetes szállítóeszköze, az ún. kariolkocsi. Ez a külsőségeiben is teljesen magyar jellegű – zöldre festett, koronás címerrel és postakürt emblémával ellátott – jármű² a kincstári kezelésben lévő postahivatalok tulajdonában volt, és ki zárólag a csomag- és pénzforgalom³ bonyolításában vett részt.

¹ Az 1791. évi XXII. törvénycikk szerint a magyar posta igazgatása a helytartótanácshoz tartozott. Gorove István erre a törvénycikkre hivatkozva követelte tárgyalásai során a magyar posta teljes függetlenségét. Erélyes fellépésével sikerült az osztrák kormányt rábírnia korábbi álláspontjának felülbírlására, s arra, hogy az 1848. évi III. tc. előtti állapotot fogadja el a kiegyezés alapjául. Így a magyar posta ügye az 1867. április 2-án kötött ideiglenes egyezményben a közös egyetértséssel intézendő ügyek közé került. Az osztrák kormányt Kolbensteiner Vilmos miniszteri osztálytanácsos, a magyar kormányt pedig Fest Imre országgyűlési képviselő, később államtitkár és Gervay Mihály postaigazgató képviselték. Az 1867. évi országgyűlés, a kiegyezés törvénybe iktatásával, a XVI. tc. 18. §-ában kimondotta, hogy a két állam postája külön, de egységes elvek szerint igazgatandó. A fennálló kezelési szabályok továbbra is érvényben maradnak, s azokat a két kormány csak közös egyetértséssel és csak egyenlő módon változtathatja meg. In Hencz Lajos dr. (szerk.): *A magyar posta története és érdemes munkásai*. Budapest, 1937, Merkantil Nyomda. 128–129. p.

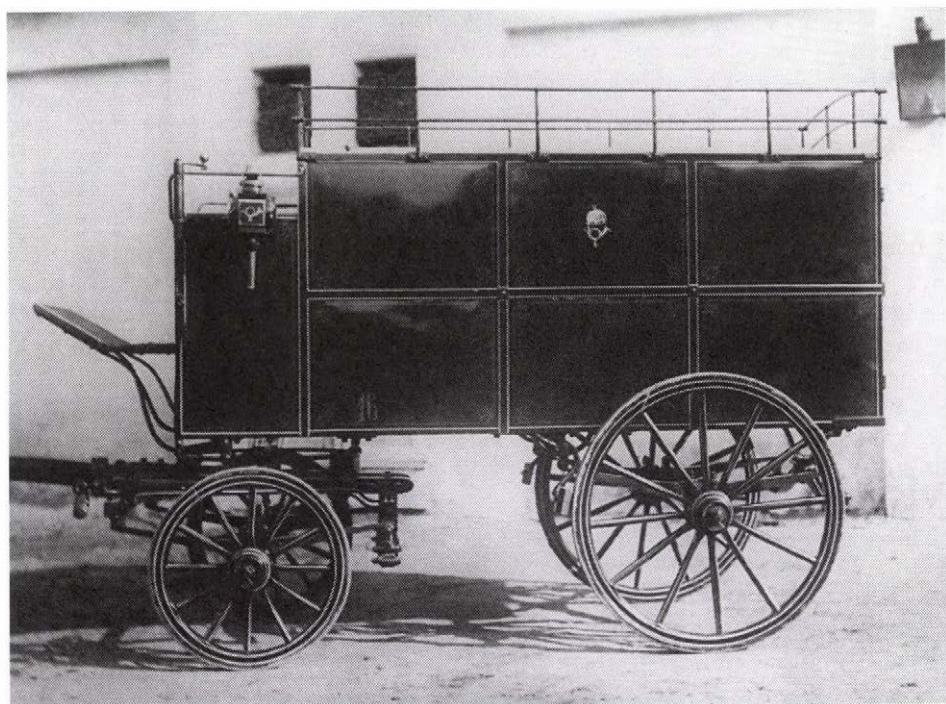
² „A kocsi kívül – a tetőket, párkányzatot, karvasakat s a feneket kivéve – zöld színre festendők vörös és fehér szegélysíkkal s fényezendők; a szekrény mindkét oldalán pedig szabványos postajelvényvel (postakürt koronával) látandó el.” In Botár János: *A posta-távírdahelyiségek, berendezések, elhasznált anyagok s postaforgalmi eszközök ismertetése*. Budapest, 1899, Hornyánszky Viktor Könyvnyomdája. 286. p.

³ A *Posta és Távírda Rendeletek Tárában* több ízben is jelent meg rendelet, amellyel a postakocsisoknak megtiltották, hogy postakocsin személyt szállítsanak, tekintettel annak balesetveszélyes, illetve a postaszolgáltatást akadályozó, késleltető voltára.

„A m. kir. postahivatalok szigorúan utasítatnak a cariol- és küldöncposták szállítására iránt előírt szabályok pontos megtartására, s különösen arra, hogy a postalegények a cariol- vagy küldöncocsira senkit föl ne vegyenek, s útközben meg ne állapodjanak. A most mondott visszaélés és szabályszegés okozván leginkább azt, hogy egyes posták későn érkeznek az illető állomásokra, s ez által a kapcsolat egész vonalokon megzavarthatik, sőt a csárdáknál való megállapodás és időzés által a küldemények elsikkasztás vagy elrablás veszélyének vannak kitéve; az e tekintetben hibás postalegények a szolgálatból elnézés nélkül elbocsátandók. A postaigazgatóságok azon postamestereket, kik a postalegények ama kihágásait elnézik, 10 forintig terjedő bírsággal fenyítsék meg, esetleg a szolgálatból bocsássák el.” In *Posta Rendeletek Tára*. 1869. 6. szám, 35. p.; *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1902. 21. szám, 171. p.; *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1904. 4. szám, 27. p.

A 19. századi nagy kariolkocsi műszaki rajza

A nagy kariolkocsi a 20. század elején

A 19. századi csomag- és pénzszállító postakocsiknak több típusa alakult ki. Ezek pontos leírását, méreteit a Posta Rendeletek Tárában közzétett rendeletekből, továbbá a postai kézikönyvekből⁴ ismerhetjük meg. A szabványos közúti postakocsikat főleg a kincstári postahivataloknál a helyi és a pályaudvari forgalomban használták, de gyakran részt vettek a helyközi postaszállításban is, elsősorban olyan helyeken, ahol az úgynevezett közönséges vagy küldönckocsi nem felelt meg a követelményeknek.⁵

A szabványos postakocsiknak négy fajtáját különböztették meg, a már-már gyűjtőfogalommal váló kariolkocsit, a társzekeret, a kézbesítő- és a levélgyűjtőkocsit. Ezeket a járműveket – írja Botár János 1899-ben – „a megállapított szerkezetben és kiállítással csak az országos posta- és távírdagazdasági hivatal útján a központban szerződött kocsigyárosoktól vagy e célból a ministerium által versenytárgyalás eredménye alapján kijelölt vidéki kocsikészítő cégektől lehet beszerezni”.⁶

Budapesten a szabványos postakocsik az államkincstár tulajdonát képezték, ezzel szemben vidéken a postamesterek vagy a postaszállítók birtokában voltak, akik a beszerzéshez és karbantartáshoz kocsinként évi 80 korona állami támogatást kaptak. Amennyiben a szerződéses szállító bármely okból felhagyott a szolgáltatással, utódja köteles volt a postakocsit megvásárolni.⁷

A legjobb hazai alapanyagokból készítették azokat. A kerékagyhoz szil-, a küllőkhöz akác-, az oszlopok, a keresztfák, a keréktalpak, az ajtókeretek készítéséhez kőris-, a rudakhoz nyír-, a hámfákhoz pedig som- vagy kőrisfa anyagot használtak. A kocsiszekrény és a kocsifenék 1 mm, a szegélypántok pedig 3 mm vastag vaslemezről készültek. A kocsiszekrény favázának külső oldalait lemezelés előtt vörös festékekkel kenték le. A kocsitetőt, a párkányzatot, a lámpatokat, a kerekek vasrészeit pedig alapozás után fekete fény mázzal vonták be.

Kis kariolkocsit olyan postavonalaknál használtak, ahol a közönséges kettősfogatú küldönckocsi a csomagforgalom tetemesebb voltánál fogva az igényeknek nem felelt meg, s ha ez sem volt elég, a nagyobb típust használták.⁸

A szabványos közúti postakocsik méreteit az 1880. évi 6870. számú közlekedési miniszteri rendeletből ismerjük. A kis kariol kocsiszekrényének hossza 125, szélessége 100, magassága 70 cm. A kétszemélyes bakülés hossza és magassága 45–45 cm. A szekrény hátulján egyszárnyú ajtó volt fogófüllel, csuklós keresztpánttal és lakattal. A bakülés alatt helyezték el a pénzszállításra szolgáló tartályt fölfelé nyíló ajtóval, amelynek belsejét vaslemezrel bélelték.

A postakocsik első és hátsó kerekei méretben és a küllők száma szerint is különböztek. A kis kariol első kerekeinek átmérője a sínekkel együtt 80 cm volt, s 12 küllővel készültek, a hátulsó kerekéké pedig 104 cm volt 14 küllővel. A kocsi önsúlya 550, terhelhetősége 300 kg volt.⁹ A nagy kariolkocsit lényegében csak nagyobb befogadó mérete különböztette meg a kicsitől.¹⁰

⁴ Botár János: *A posta-távirtdahelyiségek, berendezések, elhasználási anyagok s postaforgalmi eszközök ismeretése*. Budapest, 1899, Hornyánszky Viktor Könyvnyomdája. 283–305. p.

⁵ Uo. 283. p.

⁶ Uo. 283–284. p.

⁷ Uo. 284. p.

⁸ Uo. 287. p.

⁹ Uo. 287. p.

¹⁰ A nagy kariolkocsi szekrényének hossza 160, szélessége 100, magassága 75 cm, a kocsi önsúlya 630, terhelhetősége 400 kg volt. Uo. 287. p.

A szabványos postakocsik másik típusát a kis és nagy tárkocsik alkotják, amelyeket a helyi és a pályaudvari szállításban használtak. Ezek a járművek nagyobb térfogatú szállítóeszközök voltak ugyan, mint a helyközi forgalomban is használatos kariolok, de gyakran hasonló, rugó nélküli változatban, fedelükön vaskorlással készültek.¹¹

A kézbesítőkocsit a postacsomagok, pénzeslevelek s utalványösszegek célba juttatására használták. A jármű szekrényének hossza 172, szélessége 105, magassága 97 cm volt. Az előző két típustól abban is különbözött, hogy bakülése alatt nem volt pénztartály, s a hátsó oldal egyszerűen ajtaján vasrostéllal fedett íveges tolóablakot vágta. A kocsi szekrény fedelén – a többi típushoz hasonlóan – kb. 30 cm-es vaskorlát futott. A kocsi hátulsó részén 80 cm hosszú, 51 cm mély dob szolgált a pénzkazetta elhelyezésére.¹² A kézbesítőkocsi minden kerekét 12 küllővel gyártották. A jármű önsúlya 545, terhelhetősége 400 kg volt.

A szabványos közúti fogatolt postajárművek legkisebb tagja a levélgyűjtőkocsi, amelynek hossza 75, szélessége 95, magassága pedig 55–60 cm. Az első 10 küllős kerék átmérője 68–75 cm, a hátsó 12 küllős keréké viszont 96–100 cm volt. Önsúlya 410, terhelhetősége legfeljebb 410 kg.¹³

A szabványos közúti postakocsik paramétereit a 19. század végén módosították, részben biztonsági, részben esztétikai megfontolásból.¹⁴ A csomagszállítás és a csomagforgalom hőskorának a szabványos közúti fogatolt postakocsik voltak a főszereplői, jelentőségük azonban a vasúthálózat kiépülését követő évtizedekben sem csökkent.

A kariolok egészen a 20. század közepéig, sőt tovább is elláttak a postaszállítási feladatokat.¹⁵ Az 1968-ban megjelent postai szállítószolgálatról szóló szabályzatból¹⁶ meg-

¹¹ A kis tárkocsi hossza 200, szélessége 110, magassága 105 cm, a kocsi önsúlya 950, terhelhetősége 600 kg. A nagy tárkocsi hossza 250, szélessége 116, magassága 125 cm, önsúlya 1120, terhelhetősége 800 kg. Uo. 289. p.

¹² „A dob a külön vaspénztár elhelyezésére szolgál, melybe a kézbesítő közege a postahivatalból való kiindulás előtt a kézbesítendő pénzesleveleket, utalványpénzeket stb. berakni köteles. A pénztár két tartályra osztott, két Wertheim-féle csapózárral bír, s a kocsit egész szélességében elfoglalja... A pénztárhoz való két kulcs a kocsi sorszáma van ellátva, s mindenik kocsihoz külön minta szerint készül, hogy egyik pénztár kulcsa se nyissa más kocsi pénztárát. A kocsi belsejében a dob felett felcsapható ülés van a kézbesítőközege részére.” Uo. 291–292. p.

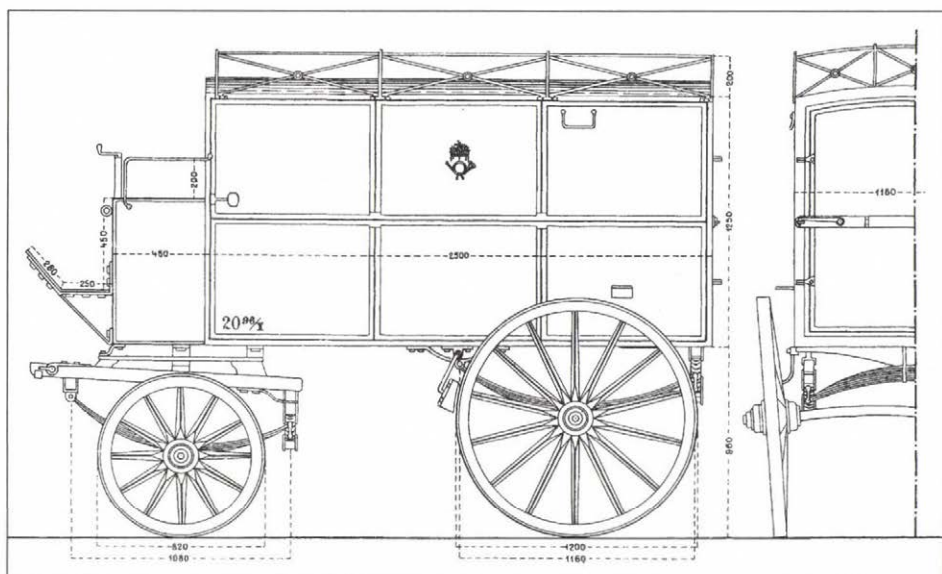
¹³ Uo. 292. p.

¹⁴ „A jövőben készíthető járművek az új minták szerint fognak gyártatni. Az eltérések a főbb alkatrészekre nézve a következők: a) a kocsiszekrény felül szélesebb lesz mint alól, még pedig a tárkocsiknál 2-2, a karioloknál és a kézbesítő s levélgyűjtő kocsiánál 1-1 cm-rel, hogy a járművek csinosabb alakot mutassanak; b) a bakülés alatti pénztartály ajtaja lefelé nyíló fog lenni...; h) az eddig mindenik kocsihoz nézve megállapítva volt gépies kézfék helyett a kariol-, kézbesítő és levélgyűjtő kocsiánál nyomósfékek lesznek alkalmazva; j) a 14 küllős kerekek használata rendre megszűnik, s legfeljebb 12 küllős kerekek lesznek, mert a sok küllő a kerékgagyat annyira gyöngíti, hogy az oldalokékat hatása alatt a közepén könnyen szétválnak.” Uo. 292–294. p.

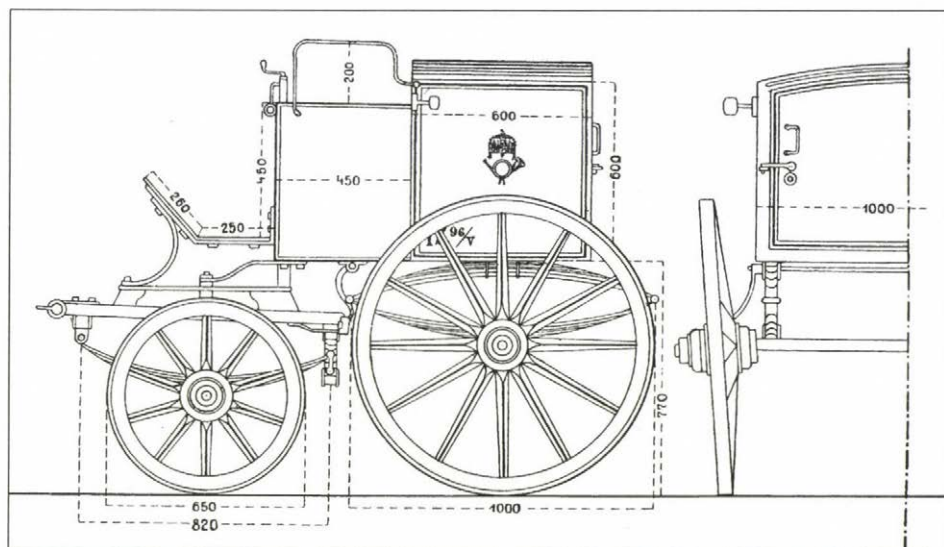
¹⁵ *Szállítószolgálat. A. 3. A magyar posta szabályzatai.* Budapest, 1962, Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium. 142–143. p.; *Szállítószolgálat. A. 3. A magyar posta szabályzatai.* Budapest, 1968, Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium. 62–73. p.

¹⁶ „Amennyiben a kocsijárat felhasználásának szükségessége hetenként csak egy vagy két esetben fordul elő, a szállítást alkalmi (rendkívüli) lófogató kocsival kell ellátni. Az alkalmi szállítóval ilyen esetben megállapodást kell kötni, s a szállítási díj összegéről elismervényt kell tőle bevonni... A posta a lófogató szállítást saját vagy idegen fogatokkal látja el. Olyan helységeken, ahol naponta több járat közlekedtetése (helyi járatok, csomag házhoz kézbesítő járat stb.) szükséges, a szállításra kerülő anyag mennyisége, a közúti járatlalt megtett út távolsága és a költségkihatás indokolja, a fogatolt szállítást a posta saját ellátásában végzi... A szállítási üzemrészelek részére szükséges lovak vásárlása, selejtezése, kocsik beszerzése, javítása és selejtezése a postagazgatóságok hatáskörébe tartozik... A kocsi kapacitásának kihasználása érdekében a feladat céljának megfelelő kocsitípust (kariol, tár, kézbesítő) kell biztosítani.” In *Szállítószolgálat. A. 3. A magyar posta szabályzatai.* Budapest, 1968, Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium. 62–63. p.

A nagy tárkocsi műszaki rajza

A levélgyűjtőkocsi műszaki rajza

tudhatjuk, hogy a magyar posta még ez évben is használta szolgálatvégzésre a szabványos lófogató postakocsikat, a kariolt, a társzekeret és a kézbesítőkocsit.

Az önálló Magyar Királyi Posta megalakulását követően az immár kétnyelvű Posta Rendeleték Tárában megjelenő szabályzatok alapján alkothatunk pontos képet a 19. század második felének postaszolgálatáról.

A postai tevékenység minden fázisát, így a szállítást is rendeletek szabályozták, amelyek érintették a küldemények tartalmát és külalakját – burkolatát, csomagolását – is, de talán a legfontosabb volt a díjszabás egységesítése, amely figyelembe vette a csomag súlyát, értékét, a távolságot s a mindenkori címzett fogadókészségét. A csomagszállítás egységes elveinek kialakulása szempontjából fontos állomás volt az 1875. évi berni *Általános Postaegyleti Szerződés* megkötése, amellyel a résztvevő országok bizonyos szabályokat, megszorításokat magukra nézve kölcsönösen elfogadtak.¹⁷ Hasonló mérőföldkő az 1880-as párizsi postaegyezmény, amelyet a lisszaboni pótegyezmény követett 1886-ban.¹⁸

A csomagok tartalmára vonatkozó rendeletekből rendkívül változatos és érdekes kép tárul elénk. A postán szállított küldemények skálája a halikrától a vadon lőtt medvéig terjedt.¹⁹ A főszerep kétségtelenül az élelmiszerküldeményeknek jutott, amelyeket a legváltozatosabb formában – nyersen vagy elkészítve – és különféle burkolatokban, tartályokban, kosarakban, dobozokban vagy mindenfajta csomagolás nélkül²⁰ adtak postára.

Az élelmiszerek a helytelen csomagolás vagy a hosszadalmasállítás miatt gyakran tönkrementek, vagy szavatosságukat veszítették, éppen ezért a romlandó szállítmányok kezelésére rendeletek egész sora látott napvilágot.²¹ A *Posta Rendeletek Tárának* 1868. évi 5. számában olvashatjuk, hogy „*nadályokat, vadat, élesztőt, gyümölcsöt, élő virágot stb. tartalmazó szállítmányok olykor késedelmesállítás miatt kézbesítés előtt megromolván, ennek elhárítása tekintetéből, figyelmeztetnek a kir. postahivatalok: a) hogy ily szállítmányok szállítóleveleit a fölvetel alkalmával vörös vagy két írónnal »megromlásnak kitért tárgy« megjelöléssel lássak el, mely szavak az átrovatolásnál a rovatlap jegyzékében is szembetűnő módon kiírandók; b) az ily szállítmányokat mindenkor a legelső és leggyorsabb postamenet alkalmával indítsák el...; c) rendkívüli akadályok beálltával, avagy ha ily szállítmányok gyorsan és megromlásuk előtt nem kézbesíthetők, a kir. postahivatalok azokat a helyi előljárással közbejöttével rövid úton árverezték el, és a bevett pénzt az árverési jegyzőkönyvvel együtt a felvevő postahivatalhoz a feladónak leendő kézbesítés végett rovatolják vissza».*²²

¹⁷ *Posta Rendeletek Tára.* 1875. 23. szám, 131–149. p.

¹⁸ *Posta Rendeletek Tára.* 1886. 34. szám, 248–260. p.

¹⁹ *Posta Rendeletek Tára.* 1869. 2. szám, 10. p.; 1881. 14. szám, 43. p.

²⁰ *Posta és Távírda Rendeletek Tára.* 1888. 9. szám, 45. p.; 1914. 64. szám, 471. p.; 1914. 117. szám, 465. p.; 1916. 157. szám, 459. p.; 1917. 1. szám, 1. p.; 1917. 39. szám, 110. p.; 1917. 49. szám, 161. p.; 1917. 113. szám, 345. p.; 1917. 121. szám, 374. p.

²¹ *Posta és Távírda Rendeletek Tára.* 1887. 15. szám, 91. p.; 1890. 26. szám, 125–127. p.; 1891. 7. szám, 30. p.; 1891. 70. szám, 305. p.; 1986. 4. szám, 15. p.; 1902. 19. szám, 148. p.; 1906. 24. szám, 165. p.; 1906. 25. szám, 171–172. p.; 1909. 60. szám, 533. p.; 1915. 33. szám, 98. p.; 1915. 47. szám, 141–142. p.; 1917. 133. szám, 431–434. p.; 1918. 31. szám, 131. p.; 1919. 3. szám, 12. p.; 1919. 6. szám, 25. p.; 1919. 76. szám, 274–275. p.; 1920. 45. szám, 203. p.; 1923. 38. szám, 176. p.; 1927. 14. szám, 90. p.; 1932. 51. szám, 530. p.; 1933. 17. szám, 125. p.; 1933. 24. szám, 174–175. p.; 1933. 49. szám, 352–353. p.; 1933. 47. szám, 333. p.; 1935. 5. szám, 27. p.; 1935. 18. szám, 97. p.; 1935. 46. szám, 299. p.; 1936. 47. szám, 318–319. p.; 1937. 32. szám, 253. p.; 1939. 51. szám, 433. p.; 1939. 53. szám, 460. p.; 1940. 17. szám, 165–166. p.; 1940. 39. szám, 451. p.; 1940. 46. szám, 515. p.; 1941. 24. szám, 254. p.; 1941. 31. szám, 315–316. p.; 1941. 48. szám, 485. p.; 1941. 55. szám, 567. p.; 1942. 32. szám, 397–398. p.; 1942. 53. szám, 619–620. p.; 1942. 48. szám, 564. p.; 1942. 54. szám, 638. p.; 1943. 12. szám, 127. p.; 1943. 18. szám, 187. p.; 1943. 42. szám, 490. p.

²² *Posta Rendeletek Tára.* 1968. 5. szám, 28. p.

Postahivatali csomagszortírozás, 1944

Berakodás a kézbesítőkocsikba

A szabályozás kiterjedt a gyümölcsök, zöldségfélések, szőlőküldemények szállítására²³ is, hiszen e termékek gyakran sérült vagy romlott állapotban érkeztek meg a célállomásra.²⁴ Maga Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter is több rendeletet adott ki a gyümölcs-, virág- és egyéb romlandó küldemények kezelésével kapcsolatban. Ezekben arra intett, hogy az ilyen típusú csomagokat a be- és kirakás alkalmával ne dobálják; azokra más, főleg nehezebb küldeményeket ne rakjanak; hogy közüti szállításhoz a gyümölcsküldeményeket lehetőleg a kocsik tetején helyezték el; s hogy az ilyen küldeményeket mindenütt gyorsan indítsák el, és rovatolják át.²⁵ A rendeleteket be nem tartó postai alkalmazottakkal szemben, szigorú szankciókat helyezett kilátásba: „Azon közeg ellen, aki ezen rendeletem ellen vét, igazgatósága által esetleg az okozott kár megtérítésén felül érzékeny pénzbüntetés alkalmazandó.”²⁶

Az élelmiszerküldemények külön csoportja a vadhús és a lőtt vadak szállítása²⁷ volt, megállapítván, hogy az egyes állatokat inkább értékes szőrmejükért vadászták.²⁸ A gyakori visszaélések ellenében újabb rendeleteket hoztak, amelyek fajták szerint állapították meg a vadászidényt, és részletesen körülírták az elejtett vadak postai szállításának²⁹ – például csomagolásának³⁰ – feltételeit. A tilalmi időben postára adott vadküldemények feladóival és a felvevő hivatalokkal szemben eljárást indítottak.³¹

Az 1800-as évek második felében, ahogy az 1900-as évek első évtizedeiben is, bevett szokás volt postai úton élő állatokat³² – háziszárnyasokat³³, nyulat³⁴, méheket³⁵, kutyát³⁶,

²³ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1917. 79. szám, 239. p.; 1917. 129. szám, 417. p.; 1918. 30. szám, 128. p.; 1918. 39. szám, 181. p.; 1918. 60. szám, 268. p.; 1919. 3. szám, 12. p.; 1921. 19. szám, 85. p.; 1927. 14. szám, 90. p.; 1931. 39. szám, 353. p.; 1932. 33. szám, 286. p.; 1932. 34. szám, 296–297. p.; 1932. 40. szám, 348. p.; 1933. 24. szám, 173–174. p.; 1934. 19. szám, 109. p.; 1934. 24. szám, 141–142. p.; 1934. 31. szám, 206–207. p.; 1934. 35. szám, 229–230. p.; 1941. 47. szám, 475. p.; 1941. 52. szám, 523. p.; 1942. 24. szám, 284. p.; 1942. 33. szám, 410. p.; 1942. 47. szám, 558. p.; 1943. 30. szám, 344. p.; 1943. 37. szám, 427–428. p.

²⁴ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1889. 42. szám, 221. p.; 1901. 42. szám, 238. p.; 1911. 15. szám, 115–116. p.; 1911. 35. szám, 313. p.; 1911. 56. szám, 433. p.; 1917. 87. szám, 262. p.

²⁵ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1889. 42. szám, 221. p.

²⁶ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1889. 42. szám, 221. p.

²⁷ *Posta Rendeletek Tára*. 1883. 43. szám, 189. p.; 1884. 14. szám, 61–63. p.; 1884. 18. szám, 81. p.; 1884. 49. szám, 213. p.

²⁸ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1918. 60. szám, 269. p.

²⁹ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1887. 11. szám, 53–54. p.

³⁰ „Nem vérző vadat fel lehet adni ugyan csomagolatlanul is, ha a küldemény egy darabból áll. Egy szállítólevélre három darabot is lehet felvenni, ha azok sem összekötve, sem utánvétellel terhelve nincsenek, és értéknylvántás esetén mindegyik küldeménynek értéke külön fel van tüntetve. A szállítólevélen ily esetben minden egyes darabnak súlyát, valamint az egyes darabok után kirótt bérmentesítési díjat, illetőleg portót külön-külön kell feljegyezni.” In *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1887. 23. szám, 102. p.

Vadhúst, ha már nem vérzett, egészben is feladhattak. In *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1906. 37. szám, 234. p.; 1908. 38. szám, 313. p.; 1928. 43. szám, 429. p.

³¹ *Posta Rendeletek Tára*. 1883. 43. szám, 185. p.

³² *Posta Rendeletek Tára*. 1883. 36. szám, 161. p.; 1925. 19. szám, 100–101. p.

Posta és Táviráda Rendeletek Tára. 1889. 51. szám, 258. p.; 1928. 1. szám, 1. p.; 1929. 46. szám, 518. p.; 1943. 46. szám, 523. p.; 1943. 52. szám, 590. p.; 1943. 56. szám, 633. p.

³³ *Posta Rendeletek Tára*. 1876. 16. szám, 163–164. p.

Posta és Táviráda Rendeletek Tára. 1890. 59. szám, 293. p.; 1910. 19. szám, 143. p.

„Helyezzék az ily küldeményeket lehetőleg a kocsiraktár parkányzatára, hogy az állatok a levegőtől el ne zárassanak; az átrovatoló postahivatalok pedig az ily küldeményeket rovatolják és továbbítják soron kívül. Ahol alkalom és idő van reá, az állatokat lássák el egy kis vízzel, és egyáltalán legyenek figyelemmel arra,

piócat³⁷, halat³⁸, csigát³⁹, rákot,⁴⁰ stb. –, vadon élő szárnyasokat és emlősöket⁴¹ küldeni. A feladónak a csomagolás változatos szempontjaihoz kellett tartania magát, a postai és szállítószemélyzettől és a kézbesítőktől pedig az óvintézkedések szigorú betartását követelték meg.⁴²

A Magyar Királyi Posta 1889. október 1-jétől magyar–osztrák és magyar–német viszonylatban már engedélyezte kisebb emlősök – például mormota, mókus, tengerimalac – postai szállítását, ha a befogadásukra szolgáló rekeszek berendezése olyan volt, hogy az állatok útközben ki nem szabadulhattak, és abból a folyékony váladék ki nem folyhatott. Ez a rendelet viszonylag tág teret biztosított a postahivatalok egyedi mérlegelésének kimondván, hogy „csak a konkrét körülményekből ítélhető meg, hogy a szóban forgó élő állatok szállítása a postai üzemmel összefér-e vagy sem, annak megállapítása, vajon valamely ilyenféle élőállat-küldemény postai szállítás végett felvehető-e vagy sem, esetről esetre a felvevő posta-, illetve posta- és távírdahivatalnak marad fenntartva”.⁴³ Ebbe a csoportba sorolhatjuk a különféle faj-, illetve tenyésztőjások⁴⁴ szállítását is.

---

hogy az ily küldemények jó állapotban jussanak rendeltetési helyükre. A felvevőhivatalok figyelmeztessék a küldemények feladóit, hogy nehezen elhelyezhető (célszerűtlen alakú), sokszor magától nyíló rekeszeket ne használjanak, és hogy a rekeszeket lássák el kevés víz befogadására alkalmas apró, könnyen ki nem ömlő tartályokkal.” In *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1888. 39. szám, 194–195. p.; 1891. 33. szám, 151. p.; 1891. 62. szám, 269. p.; 1941. 55. szám, 567. p.

³⁴ *Postai Rendeletek Tára*. 1876. 16. szám, 163–164. p.

³⁵ „Az eleven méhek szállítása a belföldi forgalomnál kivételesen s oly föltétel alatt engedtetik meg, ha jól lezárt fatartályokban adatnak föl, melyekből a méhek ki nem röpkölhetnek, s amelyekre tartósság tekintetéből és a kiröpkölhetőség meggátlása végett lemezpántok vannak célszerűen alkalmazva, a fagörcsök nyomai pedig erős mézgapapírral ragasztatnak be.” In *Posta Rendeletek Tára*. 1869. 7. szám, 41. p.; 1884. 13. szám, 57. p.; *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1890. 9. szám, 37. p.

³⁶ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1906. 46. szám, 309–310. p.; 1930. 49. szám, 495–496. p.

³⁷ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1891. 9. szám, 39. p.; 1910. 16. szám, 123–124. p.; 1930. 3. szám, 32. p.; 1941. 20. szám, 202. p.; 1943. 27. szám, 312. p.

³⁸ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1903. 26. szám, 180. p.; 1903. 26. szám, 180. p.; 1925. 19. szám, 100–101. p.

³⁹ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1892. 74. szám, 292. p.; 1903. 26. szám, 180. p.; 1941. 20. szám, 202. p.

⁴⁰ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1894. 59. szám, 188. p.

⁴¹ „Megengedem, hogy folyó évi március hó 1-től kezdve úgy a belföldi, mint Németországgal való forgalomban élő baglyok kocsipostai csomagokban ugyanazon feltételek alatt felvétessenek, mint amelyek a többi élő szárnyasokra nézve... előírtak, azon hozzáadással, hogy szállításuk csak fatartályban történhetik, melynek szellőztetőnyílásai sűrű drót- vagy farácsozattal vannak ellátva.” In *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1890. 10. szám, 42. p.; 1891. 42. szám, 190. p.; 1901. 30. szám, 159–164. p.; 1904. 2. szám, 17–18. p.; 1910. 18. szám, 135–136. p.; 1912. 24. szám, 191. p.; 1916. 63. szám, 191. p.; 1933. 21. szám, 151. p.; 1934. 53. szám, 334. p.; 1941. 20. szám, 202. p.

⁴² „Az ország több részében mesterséges haltenyésztés kísértetvén meg, az ezen célra távolabb helyekről postai úton hozott halikrák többnyire haszonvetetlen állapotban érkeznek meg rendeltetések helyére azért, mert egyrésztől a szállítás alatt kíméletlen bánásmódnak vannak kitéve, másrésztől késedelmesen jutnak el a címzett fél kezéhez. Ennek meggátlása tekintetéből, s az elmiri óhajtott közcél szem előtt tartva figyelmeztetek a m. kir. postahivatalok, hogy a továbbszállítás véget átvett a »rázástól és melegtől óvando« felírással jelzett halikra küldeményeket a legkíméletesebb bánásmódban részesítsék s legkivált az erősebb rázkódás s főlkavarás, továbbá a meleg helyen való tartás által bekövetkező megromlásból megóvni igyekezzenek. Az ellenvétők a kár megtérítésével azon fölüli bírsággal fognak megrovatni.” In *Posta Rendeletek Tára*. 1869. 2. szám, 10. p.; 1889. 63. szám, 305. p.

⁴³ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1889. 51. szám, 259. p.

⁴⁴ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1907. 17. szám, 145. p.; 1908. 23. szám, 205. p.

Indulás a járműtelepről, 1958

Csomagkézbesítés a 20. század elején rendszeresített kézbesítőkocsival, 1958

A tiltó és megszorító rendeletekből kitűnik, hogy a különféle folyadékok⁴⁵ – például szeszitalok⁴⁶, kőolajszármazékok⁴⁷, sajtolt olajak⁴⁸, zsiradékok⁴⁹, méz⁵⁰, festékanyagok⁵¹ – igen gyakran okoztak kellemetlenséget a postai személyzetnek, s gyakran tettek kárt a csomagolás hiányosságai miatt⁵² más küldeményekben. Így több tucat szigorú rendelet született ezen anyagok kívánatos tárolásának és utaztatásának körülményeiről és feltételeiről.⁵³

A csomagoknak egy külön csoportját az élő növények⁵⁴ – szőlővesszők, szőlőtőkék, faiskolai küldemények – alkották.⁵⁵ A 19. század második felében a filoxeravész szinte teljesen kipusztította a történelmi borvidékek szőlőültetvényeit, ezért számos postai rendelet foglalkozott a szőlővesszők és szőlőtőkék szállításával, s nem meglepő, hogy közülük jó

⁴⁵ *Posta Rendeletek Tára*. 1886. 46. szám, 319. p.;

Posta és Táviráda Rendeletek Tára. 1889. 2. szám, 7. p.; 1900. 53. szám, 321. p.; 1901. 41. szám, 233. p.; 1909. 34. szám, 341. p.; 1913. 50. szám, 315. p.; 1914. 10. szám, 53. p.; 1931. 1. szám, 2. p.; 1932. 9. szám, 46. p.

⁴⁶ *Posta Rendeletek Tára*. 1886. 35. szám, 265. p.;

Posta és Táviráda Rendeletek Tára. 1891. 13. szám, 53. p.; 1892. 16. szám, 59–60. p.; 1905. 10. szám, 75–76. p.; 1909. 53. szám, 473. p.; 1910. 16. szám, 123. p.; 1915. 27. szám, 69. p.; 1916. 66. szám, 197. p.; 1917. 128. szám, 416. p.; 1919. 12. szám, 46. p.; 1919. 21. szám, 75. p.; 1921. 91. szám, 492. p.; 1934. 38. szám, 247. p.

⁴⁷ „A m. kir. postahivatalok figyelmeztetnek, hogy a ligroine, kőszénolaj, s minden más petróleum-nemű küldemények, mint gyúlékony tárgyak, az 1838-dik évi kocsipostai szabály 2-dik §-a értelmében, postai elszállítás végett el nem fogadhatók. In *Posta Rendeletek Tára*. 1868. 11. szám, 61. p.; 1911. 48. szám, 383. p.

⁴⁸ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1917. 69. szám, 213. p.

⁴⁹ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1917. 2. szám, 3. p.; 1939. 12. szám, 84. p.

⁵⁰ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1908. 45. szám, 381. p.; 1916. 2. szám, 3. p.; 1938. 35. szám, 275. p.

⁵¹ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1928. 9. szám, 68. p.

⁵² „Az orosz cs. postahatóság a kocsipostai szállítmányokat továbbítás végett csak úgy fogadja el, ha azok az ott érvényben levő szabályok szerint becsomagolva s felszerelve adatnak fel... A postai szállításból kizárván bármilyen folyadékok általán véve, nemkülönbön minden oly tárgyak, melyekből nedv vagy zsír szivárog. In *Posta Rendeletek Tára*. 1867. 11. szám, 87–88. p.

„A múlt évi »Rendelvények« 11-ik számában 5533. szám alatt közzétett rendelet, mely szerint a folyadékok az Oroszországban fennálló postai szabályok értelmében a postai szállításból általán véve ki vannak zárva, a szentpétervári postahatóság közlése szerint akként van módosítva, hogy a fennebbi rendelet csupán a savakra, gyúlékony vagy maró anyagokra szorítkozván, a nem kártékony folyadékok vagy tömör festékanyagok, ha vastag üvegedényekbe zárva, s azonfelül összeforrasztott cin- vagy keményfából készült tartályokban fűrészpör közé pakolva adatnak föl, Oroszországba való postai elszállítás végett fölvetetnek.” In *Posta Rendeletek Tára*. 1868. 18. szám, 95. p.

⁵³ *Postai Rendeletek Tára*. 1867. 11. szám, 87–88. p.; 1868. 18. szám, 95. p.; 1878. 40. szám, 276. p.

„Úgy a belföldi, mint a magyar-osztrák forgalomban postai szállításra folyadékot tartalmazó, kosárba font ún. Demijon-palackok, a következők feltételek alatt felvehetőek: 1. A palackoknak a rájuk illesztett kosárfonattal egészen, s akként kell bevonva lenniük, hogy azok a külső behatások ellen kellőképpen védve legyenek. 2. Egy-egy palack 3 liternél nagyobb űrtartalommal nem bírhat. 3. Az ilyen küldemények a terjedelmes csomagok módjára díjazandók és kezelendők. 4. A címratot nem szabad a küldeményre kötni, avagy ragasztani, hanem lemez- papír- fatáblácska vagy bőrlapra írva, oly módon kell legcélszerűbben sodronnyal a palackra erősíteni, hogy arról le ne essék.” In *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1889. 9. szám, 42. p.; 1894. 31. szám, 104. p.; 1904. 9. szám, 61–62. p.; 1912. 67. szám, 455–456. p.; 1931. 46. szám, 402. p.; 1932. 3. szám, 13. p.

⁵⁴ *Posta Rendeletek Tára*. 1882. 31. szám, 127. p.; 1883. 3. szám, 13. p.; 1891. 3. szám, 9. p.; 1892. 71. szám, 284. p.; 1894. 56. szám, 177. p.; 1895. 66. szám, 288–289. p.; 1989. 19. szám, 78. p.; 1910. 22. szám, 157. p.; 1938. 19. szám, 137. p.

⁵⁵ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1932. 10. szám, 54–55. p.; 1932. 42. szám, 458. p.; 1932. 47. szám, 500. p.; 1933. 34. szám, 244. p.; 1934. 3. szám, 8. p.; 1934. 44. szám, 275. p.; 1936. 40. szám, 264. p.

néhány szigorú korlátozásokat léptetett életbe.⁵⁶ Baross Gábor miniszter 1890-ben kiadott rendelete szerint postai szállításra csakis olyan szőlővessző-küldeményeket fogadhattak el, amelyek jól elzárt deszkarekeszbe vagy kettős zsákvázonba voltak csomagolva, és három darab szállítási igazolvánnyal rendelkeztek. Az igazolványokat a rendeltetési hely törvényhatóságának első tisztviselője – alispán vagy polgármester – állította ki.⁵⁷ A rendeletekből az is kiderül, hogy a legtöbb európai országba tilos volt bármínemű szőlőfajtát postai úton exportálni.⁵⁸

A modern közegészségügy kiépülésével természetesen nemcsak a növényi betegségek, hanem az emberre veszélyes kórokozók elleni védelemre is fel kellett készülni. A századfordulón dúló kolera- és pestisjárványok miatt a Magyar Királyi Posta a lehetséges ragályhordozó tárgyak – ruhaféleségek, ágyneműk, rongyok, kötelek, műgyapot stb. – szállításának átmeneti szüneteltetését rendelte el.⁵⁹ Ugyanakkor a csomagok, csomagolósákok és úti poggyászok fertőtlenítését is általános gyakorlattá tette.⁶⁰

A járványokkal terhelt időszakokban – de azoktól függetlenül is – a magyar posta egészségügyi váladékminták, valamint emberi és állati testrészek szállítását is vállalta. A fokozott fertőzésveszély miatt különösen fontos volt az ilyen típusú küldemények rendkívül gondos, szakszerű csomagolása és a szállítás során a megkülönböztetett figyelem.⁶¹

A legérdekesebb eseteket a *Posta és Távirda Rendeletek Tárában* 1892 és 1912 között megjelent „Pótjegyzék a nyomozó hivatalhoz cím- és ragszám nélkül érkezett, részben elárverezett, részben még ott őrzött csomagokról” címmel közölt lajstromok rögzítik. Ezt az időszakot a postai csomagszállítás hőskorának⁶² is tekinthetjük, hiszen a sok kézbesít-

⁵⁶ *Posta Rendeletek Tára*. 1881. 23. szám, 73-92. p.; 1884. 27. szám, 121. p.

„A földművelés- ipar-és kereskedelemügyi ministerium egyes állami szőlőtelep kezelőknek, vincelléreknek és magán birtokosoknak, tanulmányozási vagy egyéb célból szőlővesszőknek posta úton való szállítására kivételes engedélyt ad. Ily engedélyről nevezett ministerium a földadó és a kézbesítő postahivatalt esetenként közvetlenül értesíti, a földadónak pedig szállításra jogosító igazolványt küld. A földadó és kézbesítő postahivatalok tehát azon szőlővessző-küldeményeket, melyek szállítása iránt nevezett ministeriumtól utasítást vesznek, akadály nélkül vegyék fel, illetve kézbesítsék.” In *Posta Rendeletek Tára*. 1884. 27. szám, 121. p.; 1887. 15. szám, 69–70. p.; 1895. 54. szám, 231. p.;

Posta és Távirda Rendeletek Tára. 1890. 41. szám, 197–198. p.; 1892. 38. szám, 165–168. p.; 1893. 13. szám, 61–66. p.; 1903. 19. szám, 127–129. p.; 1908. 16. szám, 148. p.

⁵⁷ *Posta és Távirda Rendeletek Tára*. 1890. 41. szám, 197. p.

⁵⁸ *Posta Rendeletek Tára*. 1878. 8. szám, 45. p.; 1878. 39. szám, 271. p.; 1880. 9. szám, 38. p.; 1880. 25. szám, 101. p.

⁵⁹ *Posta és Távirda Rendeletek Tára*. 1892. 59. szám, 247. p.; 1892. 62. szám, 253–254. p.; 1893. 43. szám, 175. p.; 1902. 38. szám, 317. p.; 1913. 51. szám, 319–323. p.

⁶⁰ *Posta és Távirda Rendeletek Tára*. 1892. 68. szám, 275. p.; 1892. 69. szám, 277. p.; 1903. 37. szám, 257. p.; 1910. 36. szám, 259. p.

⁶¹ *Posta és Távirda Rendeletek Tára*. 1896. 40. szám, 248–250. p.; 1896. 49. szám, 294. p.; 1902. 33. szám, 269–270. p.; 1906. 37. szám, 235. p.; 1907. 19. szám, 163. p.; 1907. 32. szám, 265–267. p.; 1908. 41. szám, 346. p.; 1910. 17. szám, 127–128. p.; 1911. 53. szám, 407. p.; 1912. 72. szám, 475–476. p.; 1913. 56. szám, 340. p.; 1914. 91. szám, 395–398. p.; 1929. 4. szám, 56. p.; 1929. 5. szám, 77. p.; 1929. 15. szám, 169. p.; 1930. 32. szám, 347. p.; 1931. 4. szám, 30. p.; 1931. 29. szám, 271. p.; 1933. 23. szám, 168. p.; 1935. 31. szám, 196. p.

⁶² Állításunkat postai statisztikák is alátámasztják. Tájékoztatásul álljanak itt az alábbi adatok: csomag- és pénzeslevél-forgalom 1900-ban 20 016 075 db, 1926-ban 12 254 752 db; csomagforgalom 1950-ben 12 200 000 db, 1975-ben 12 503 000 db, 2000-ben 11 301 000 db. Még ha figyelembe vesszük is a Trianonnal bekövetkező területzsugorodást, akkor is kiolvasható a száz év alatti csomag darabszám-változásból egy folyamatosan csökkenő tendencia.

hetetlen küldemény egyúttal egy jól strukturált és szervezett szolgáltató ágazat létre-
ged következtetni. Az említett listák a szállított áruküldemények burkolatának, súlyának
és tartalmának aprólékos leírását tartalmazzák, így segítségükkel jól rekonstruálhatók a
korszak áruküldési és csomagolási szokásai. A fent bemutatott árukategóriánkon túl szin-
te megszámlálhatatlan azon tárgyak, eszközök, árucikkek sora, amelyek célba juttatásá-
ban a Magyar Királyi Posta közreműködött.⁶³

A csomagküldemények kezelésének, a pontos és korrekt kézbesítésnek elengedhet-
len kellei a különböző csomagjelek és ragjegyek, amelyek az idők folyamán változatos
formában tájékoztatták a postai alkalmazottakat, a szállítószemélyzetet, a célszemélyt
vagy intézményt a küldemények tartalmáról és a bérmentesítés mértékéről; ugyanakkor
figyelmeztettek kezelésük, kézbesítésük meghatározott módjára vagy éppen a kézbesít-
hetetlenségükre. A postahivatalokat – amint fent már említettem – a kezdetektől rende-
lőleg utasították, hogy a megromlásnak fokozottan kitétt áruk burkolatán és a szállítólevé-
len élénk színekkel jelöljék a romlandóság tényét, s ezt a szállítási nyilvántartásokba is
figyelemfelkeltő módon jegyezzék be.⁶⁴

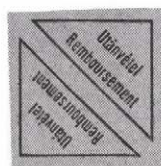
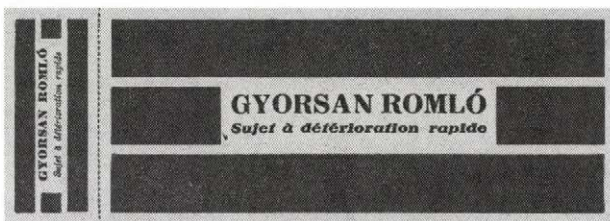
A kezdeti sokszínűség után hamarosan egységes nyomtatott ragjegyek kerültek forga-
lomba, amelyeket a csomagokra és a szállítólevelekre is fel kellett ragasztani. Az esetle-
ges rögzítés miatt azonban a kézbesítés sokszor késedelmet szenvedett. Ennek kivédésére
a századfordulón a szakminisztérium jó minőségű ragasztóanyagok használatáról intéz-
kedett. „*Ismételen előfordultak panaszok – áll a rendeletben –, hogy a szállítólevelekről
a ragjegyek hiányoztak, mi arra mutat, hogy egyes hivatalok a ragjegyek felragasztására
kellő gondot nem fordítanak, vagy oly rossz minőségű ragasztóanyagot használnak, hogy
annak megszáradása után a ragszám magától is leválik, esetleg a szállítólevelek kezelé-
sével járó súrlódás következtében igen könnyen lehull. Mivel a ragszám hiánya a csoma-
gok kezelése körül késedelmet és sok felesleges munkát okoz, utasítom a hivatalokat, hogy
a ragszámok enyvezésére szigorú büntetés terhe alatt jó minőségű, oly ragasztóanyagot
használjanak, mely a ragszám tartós felerősítésére alkalmas.*”⁶⁵

Leggyakrabban a *Gyorsan romló, Terjedelmes, Törekeny csomag, Sürgős csomag, Élő,
Expressz, Tűztől és fénytől távol tartandó celluloid* feliratú ragjegyek használatára volt
szükség. 1925-től a stockholmi postaszervezés határozata értelmében a felvevő postahi-
vataloknak és ügynökségeknek a feladott értékleveleket és értékdobozokat a küldemé-

⁶³ Példaként csak egy rövid felsorolás álljon itt, amelyet a pótlisák alapján készítettem: alma, szőlő, ősziba-
rack, dió, mogyoró, datolya, füge, citrom, banán, gesztenye, füstölt hús, tisztított liba, lúdháj, pogácsa, csont
nélküli füstölt sonka, birkacomb, gerinchús, szalonna, disznósajt, tisztított nyers bél, nyers vesepecsenye,
sült kacska, borjúcomb, nyers tészta, díszes torta, pörkölt kávé, túrós lepény, befőtt, moha közé csomagolt élő
rákok, osztriga, pontyhal, tollas pulyka, nyakkendő, téli nagy kendő, ing, lábravaló, pávatoll, kötény, mel-
lény, szalmakalap, egyenruházati köpeny, rókaprém bélésű kabát, női kabát, flanel alsósoknya, posztócipő,
gyermekcipő, munkás zubbony, cinkanal hosszú fanyéllal, fagyú, üres kosár, fababa, fahordó csapokkal,
kettős puskacső, lópokróc, Cuba rum, levélpapír, fülönfüggő, sodronytekercs, ócska kulcs, fa hintaló, sárga-
rézlemez tekercs, vasfogas, sárga színű bőrkenőcs, gumikarika, vaskerek, vászon, szalmába font facemete,
bádognál készült mosdótál, gyanta, törülköző, hajóépészi bizonyítvány, lakattal zárt bádognyelence, üres
zsíros bödön, legyező, foszthatlan toll, pár karmantyú, Drína cigaretták, csörgőjáték, fejsze, pecsétlenyomat,
géprész, csavarkulcs, magyar kártya, bádognakanna, szivar, zsebkész, szappan, majolikátányér, gyermekjáték
puska, szalonka, kézvédő, vasrosta, nemezkalap, ónkanál stb.

⁶⁴ *Posta Rendeletek Tára*. 1868. 5. szám, 28. p.

⁶⁵ *Posta és Táviráda Rendeletek Tára*. 1895. 15. szám, 52. p.

A leggyakrabban használt ragjegyek

nyek címoldalára ragasztandó *Értéklevél* vagy *Értékdoboz – Valeur déclarée* feliratú, rózsaszínű ragjegyekkel is fel kell szerelniük.⁶⁶

1931-ben a posta a bérmentesítés nélkül feladott csomagok megjelölésére *P* jelű ragjegyet hozott forgalomba.⁶⁷ A kézbesíthetlenséget jelző ragjegyet egy 1932-es rendelet szerint nemcsak a szállítólevélre, hanem a csomag címiratára, továbbá a visszaküldést jelző *U* vagy *T* ragjegyek mellé is fel kellett ragasztani.⁶⁸

Írásomban a teljességre törekvés szándéka nélkül próbáltam összegezni a kiegyezés utáni évszázad postai szállításáról, csomagküldési gyakorlatáról rendelkezésre álló ismereteinket a Postamúzeum gyűjteményeiben fellelhető források és a korabeli rendeletek bázisán. A téma teljesebb és elmélyültebb feldolgozása meghaladja ennek az írásnak a kereteit, s további rendszeres forrásfeltárást igényel; mégis remélem, ha töredékesen is, sikerült felidézniem történelmünk egy dinamikus gazdasági fejlődést hozó időszakát, amely egyúttal a magyar posta szervezeti és funkcionális fejlődésének is sikerkorszaka. Várakozásom szerint ennek a nem túl távoli időszaknak a sajátos atmoszférája és értékei egy izgalmasnak és tartalmasnak ígérkező bemutatóanyag jóvoltából a keszthelyi postatörténeti kiállítás majdani látogatóit is megérintik majd.

---

⁶⁶ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1925. 55. szám, 285. p.

⁶⁷ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1931. 15. szám, 121–122. p.

⁶⁸ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*. 1932. 48. szám, 507. p.

A Poppovits-gyűjtemény

Az a csereügylet, amely a Magyar Királyi Kereskedelemügyi Minisztérium postai ügyekért felelős V/2. ügyosztálya és Poppovits Frigyes Mirkó kereskedelmi tanácsos között 1916. szeptember 25-én létrejött, és amelynek következtében a híres Poppovits-féle, klasszikus magyar bélyegeket, különlegességeket tartalmazó gyűjtemény a posta tulajdonába került, megteremtette egy új múzeum alapjait. Az 1930-ban megnyitott Bélyegmúzeum okmánytárában két ügylet (1916, 1918) vonatkozásában lelhetők fel ügyiratok, amelyek sérülten és néhol olvashatatlanul ugyan, de képet adnak a történekről. E cikkben megpróbálom összeszedni azokat az adatokat, amelyeket a *Bizalmas* jelzésű, ám a titkosítás hátrédejének lejártával szabadon kutatható okmányokban találtam.

Dióhéjban az előzményekről: az UPU valamennyi tagországa által aláírt Egyetemes Postaszerződés értelmében a magyar postaigazgatásnak megküldött külföldi bélyegek köteles példányait eleinte az ügyiratok mellékleteiként őrizték. Egy 1911-ből származó ügyirat tanúsága szerint (45359/1911.) ezeket a bélyegeket akkor már „*értékcikk-gyűjteményként*” kezelték azokkal együtt, amelyekre a millennium évében kibocsátott utasítás értelmében „*posta- és bélyegmúzeumi célokra alkalmas*” objektumokként beszolgáltatási kötelezettség vonatkozott. E gyűjtemény azonban épp a magyar anyag tekintetében erősen hiányos volt, különösen az egyes bélyegfajták típusaira, változataira, különlegességeire nézve. A Bélyegmúzeum alapításának gondolata nagy valószínűséggel már 1911-ben felmerülhetett a Bécsben megrendezett értékcikk-kiállítás kapcsán, amelyen a gyűjtemény rendezetlensége miatt a magyar posta nem tudott részt venni. Ettől kezdve azonban gondot fordítottak a megfelelő kezelésre, a hiányok pótlására, a szakszerű csoportosításra. Egy 1912-ben kelt irat tanúsága szerint a nyomdák kötelezettségeit is meghatározták annak vonatkozásában, hogy mit kell a „*vezérigazgatósági gyűjtemény*” részére megküldeniük. A *Bélyeg* című lap 1915-ös cikke már eldöntött tényként kezeli a múzeumalapítás kérdését, így nem meglepő, hogy Poppovits Mirkó kereskedelmi tanácsos ezzel kapcsolatban a figyelem előterébe került.

Poppovits Frigyes Mirkó a kor filatelistái által ünnepelt és irigyelt bélyeggyűjtő volt, aki magyar különlegességi gyűjteményével 1909. március 7. és 11. között szerepelt először országos bélyegkiállításon az Iparművészeti Múzeumban celebrált nagyszabású rendezvényen. A korabeli szaksajtó ódákat zengett Poppovits kiállítási anyagáról, amely az alpbélyegek mellett rendkívül gazdag összeállítást mutatott be változatokból, különlegességekből, összefüggésekből, sőt, a magyar bélyegek terveit, próbanyomatait is tartalmazta.

Nos, ezt a pazar gyűjteményt ajánlotta fel megvásárlásra Poppovits a postának 1915-ben többször is. A tárgyalások az üzlet végleges lebonyolításáig élőszóban történtek, mert Poppovits akkor még nem tett írásbeli ajánlatot. Az ügylet első írásos nyoma a 63495/916. számú, augusztus 30-án kelt ügyiratban lelhető fel, amely *Bizalmas* jelzéssel került később irattárba. Az ügyiratban Klimes Károly postatanácsos, az igazgatósági értékcikk-gyűjtemény kezelője és rendezője terjeszti elő Poppovits újbóli vételi ajánlatát abból az

*Poppovits Frigyes Mirkó
magyar kir. kormányfőtanácsos
1853-1925*

Az 1-40 táblákon elhelyezett bélyegeket, próbanyomatokat stb. Poppovits Frigyes Mirkó magyar kir. kormányfőtanácsos úr gyűjtötte s azokat 1916 illetve 1919 érvben más csereanyag fejében átengedte a magyar kir. postának azzal, hogy ez az anyag alapja legyen egy különleges magyar postabélyeggyűjteménynek illetve bélyegmúzeumnak. Poppovits Frigyes Mirkó e táblákon elhelyezett bélyegeken kívül a 41-42-43 táblákon elhelyezett s az 1891 évi bélyegekre vonatkozó eredeti rajzokat, továbbá a külön megtekinthető albumban elhelyezett 3820 darabból álló hajópostalebetűzés-gyűjteményt ajándékozta a magyar posta bélyeggyűjteménye részére.

Poppovits Frigyes Mirkó az 1930-ban megnyílt Bélyegmúzeum magyar gyűjteményének első lapján

apropóból, hogy a kereskedelmi tanácsos közlése szerint külföldi vevők jelentkeztek a gyűjteményre, így ha a posta az elutasítás mellett dönt, az anyag külföldre kerülhet. Poppovits első megközelítésben valószínűleg a teljes gyűjteményt ajánlotta fel megvásárlásra, amely egyaránt tartalmazott magyar és külföldi bélyegeket, ugyanis Klimes véleménye szerint az egész gyűjteményre a postának nincs szüksége. Azonban – véli – mivel a teljes gyűjtemény egybeni megvásárlása esetén Poppovits árendeményt adna, javasolja, hogy az esetleg nem kellő részt később értékesítsék. Erről Poppovitscsal már tárgyalhatott, mert közli, hogy az ajánlattevő beleegyezik ugyan abba, hogy a postának kellő részt kiválogassák, ám ez esetben készpénzfizetéshez ragaszkodik, valamint ahhoz, hogy legalább 100 000 korona összegig terjedjen a vételár. Ha azonban a készpénzes fizetés lehetősége az egész gyűjtemény megvásárlására is kiterjedne, a kialakított 220 000 koronából még 20 000 koronát engedne. Csere esetén az értéket tartja, emellett pedig kéri a forgalomból kivont postabélyegeket tartalékkészletének teljes listáját. Kiköti, hogy az általa cserében átvett bélyegfajtákból a posta csak egy-egy ívet tarthat meg. Nagyobb készlet esetén az általa át nem vett mennyiséget csak bizonyos idő elteltével lehet értékesíteni. Ahhoz is ragaszkodik, hogy a megállapodást általa megjelölt ideig titokban kell tartani. Klimes mindehhez hozzáteszi: „*A postavezérgazgatóság értékcsikk gyűjteményében a Poppovits-féle gyűjteményben teljes sorozatokban meglévő régebbi kiadású postabélyegekből és azok próbanyomataiból egyetlen példány sincsen.*”

1916. szeptember 24-én a miniszter megadta az engedélyt a cserére. Szeptember 25-én az anyagot átadás-átvételi jegyzőkönyvvel átvették, majd szeptember 26. és október 5. között leltározták. A mellékletek az alkufolyamat egyes fázisait tükrözik, így például a II. számú az eltérésekről tartalmaz jelentést: a Poppovits által felvett jegyzékhez képest 2 db „1872-es 2 krajczáros” és egy 1874-es 10 kr-os („széles fogazatú, ritka”) hiányzott. Poppovits megígérte, hogy a hiányt pótolja, ez azonban egy későbbi ügyirat (48643/1917.) szerint nem történt meg. Az V. számú melléklet jegyzék a gyűjtemény kiválogatása esetén megvétellel javasolt darabokról. Ez Poppovits Mirkó saját kézírásával tartalmaz ajánlást összesen 155 410 korona értékben. Ennek fejében a B jelű kimutatásban szereplő érték-cikkeket kéri. Ha azonban a posta a teljes gyűjteményt megvásárolja, azt csere esetén 220 000 K, készpénzfizetés esetén 200 000 K értékben engedi át. Kiköti, hogy csere esetén az általa át nem vett érték cikk-készletből a csere megtörténtének napjától kezdve két évig másnak nem adhatnak el, továbbá azt, hogy az 1905/1906. évi 100 filléres portó-bélyegekből, valamint az Árvíz, Árvíz–Hadisegély bélyegekből a csere alkalmával megállapított áron vásárolhasson.

A 63495/916. számú ügyirat VII. melléklete Klimes fentiekkel kapcsolatos véleményét tükrözi. Szerinte Poppovits az egész ügyleten semmit nem nyer, hiszen „nehéz a csereanyag értékesítése”, sok gonddal, utánajárással, idővesztéssel jár. „*Mi ellenben – írja – már teljes gyűjteményt kapunk, mely úgy, a hogy van, mint teljes egész a múzeumba beállítható.*”

Fenti ügyirat VIII. számú melléklete jegyzőkönyv a szeptember 24-i értekezletről, amelynek tárgya: Poppovits Mirkó postabélyeg-gyűjteményének csere útján való megvétele. A jegyzőkönyvből kiderül, hogy a kereskedelemügyi miniszter, Harkányi János kis-sé eltúlzottnak tartja a Poppovits által megjelölt árat, ezért az összehívott szakértők véleményét kéri. Itt már pontos összegekről olvashatunk. Poppovits saját értékelése szerint a

teljes gyűjtemény 329 667 koronát ér, ám ha a posta az egészet egyben megveszi, hajlandó azt 200 000 koronára leszállítani, csere esetén pedig 220 000 K értékben kér a posta bélyegkészletéből. A meghívott szakértők, akik előzőleg megtekintették a gyűjteményt, egybehangzóan állítják, hogy az megéri a leszállított árat, annál is inkább, mert – mint Follért Károly posta- és távirda-vezérigazgató elmondta – sikerült elérni, hogy Poppovits a fenti árból is engedjen, így csere esetén a gyűjtemény 200 000 K értékű csereanyag fejében átvehető. A kereskedelemügyi miniszter a véleményeket elfogadta, és utasítást adott arra, hogy a Postavezérigazgatóság a teljes gyűjteményt fenti áron csere útján megvegye.

A IX. számú melléklet az átadás-átvételt rögzítő jegyzőkönyv: „*Felvetetett 1916. szeptember hó 25-én a Kereskedelemügyi m. kir. Ministerium V. szakosztályában Poppovits Mirkó budapesti lakos, kereskedelmi tanácsos magyar postabélyeg és értékczikkgyűjteményének a postavezérigazgatóság értékczikkgyűjteménye számára csere útján történt megvétele alkalmával. Poppovits Mirkó budapesti lakos, kereskedelmi tanácsos 204 kartonlapon (188 kis és 16 nagy) és két nyilvántartási könyvében részletezett magyar postabélyeg és értékczikkgyűjteményét teljes egészében az alább felsorolt 200 000 K, azaz kettőszázezer korona összegű postai bélyegek fejében csereképpen a Kereskedelemügyi m. kir. Ministerium V. szakosztályának (postavezérigazgatóság) átadja.*”

A jegyzőkönyv egyértelműen csere útján történt megvételről beszél. Az irat tehát 204 kartonlapon feldolgozott bélyegről, valamint két nyilvántartási könyvben részletezett tömeganyagról tesz említést. Ezt ne feledjük, később ugyanis fontos lesz, különösen annak tükrében, amit már Klimes előterjesztésében is olvastunk: a postának nem kellő részt később esetleg értékesíthetnék.

Nagyon érdekes viszont e jegyzőkönyv azon része, amelyben a következőket olvashatjuk: „*A m. kir. posta a fentnevezett eladóval közölt értékczikkmenységből jelen csereügylet után még fennmaradó készletből a csere megtörténtének napjától kezdve két teljes évig másnak semmit el nem ad. A m. kir. posta hozzájárul továbbá ahhoz, hogy a fentnevezett eladó a csere megtörténtének napjától számított két éven belül az 1905/1906. évi kiadású 100 filléres postajegyekből, továbbá az árvíz, valamint az árvíz-hadisegélybélyegek úgynevezett kis sorozataiból (1 fillérestől 1 K-ig) és nagy sorozataiból (1 fillérestől 5 K-ig) a csere alkalmával megállapított árban még vásárolhasson.*” A melléklet tartalmazza a csereképpen átadott bélyegek listáját is. Ha e jegyzőkönyvet és a csereanyagok listáját figyelmesen tanulmányozzuk, érdekes megfigyeléseket tehetünk. Egyrészt Poppovits a forgalomból kivont postabélyegek készletét a borvörös 50 filléressel együtt névértékben számolva vette át. Egy kivétel volt, az 1906. évi hibás nyomású „50:35” filléres tévnyomat, amelyből 1000 ívet vett át, és amelyet az 50 filléres névérték helyett 75 fillérben számított be. Ezenkívül a posta a maradék készletet köteles volt két teljes évig zárolni, és abból semmit másnak el nem adni, továbbá köteles volt az ügyletet titkosan kezelni; valamint a megállapodás szerint a kereskedelmi tanácsos a két év alatt további névértékben való vásárlásokra is lehetőséget kapott.

Ezenkívül a listának filatéliai szempontból két rendkívül érdekes vonatkozása is van. Az egyik, hogy a tévnyomattal kapcsolatos eddigi feltételezés megdőlt, hiszen nyilvánvaló, hogy *A magyar bélyegek monográfiája* információjával szemben e bélyegből 200 darabnál jóval több készült. Ezzel kapcsolatban érdekes kérdés, hol lehet most az a jegyzék-

KERESKEDELEMÜGYI M. KIR. MINISZTER

63495/1916 G.

IX. G. Miniszterlet

M. Kir. Miniszterium T. M. Gyalok-
székhelyén 1916. szeptember 23-án
Kereskedelmi

Levegőtávny

Selvéstetést 1916. szeptember hó 25-én a Kereske-
delemügyi M. Kir. Miniszterium T. M. Gyalok-
székhelyén Popovits István budapesti lakos,
Kereskedelmi tanácsos, magyar postaköltség
és érszolgáltatási felügyelő a postautó-
közlekedésről érszolgáltatási felügyelő
nével és az általa kijelölt megvétel alkalmával.

Popovits István budapesti lakos, Keres-
kedelmi tanácsos 204. Vánszónalapon (188. és 189. sz.)
és két milikószámszási könyvben közlekedést
Magyar postaköltség és érszolgáltatási felügyelő
feljött egységben az alábbi felsorolt 200, 200 k.
azaz kétszázötven kópóna összegű posta-
költség és feljött egységben a Kereske-
delemügyi M. Kir. Miniszterium T. M. Gyalok-
székhelyén (postautóközlekedésről)
átadja.

Érkezett ezzel az alkalmával tájé-
koztatni, hogy az általa átadott feljött egység
minden darabja az ő tulajdona és ezért
a M. Kir. posta ellen bármely eldőlől
bármely esetben valóban támasztható
igénnyel szemben feljött egységét
vélte, noéppis eladói arculat a feljött-
mény egyes részleteit eredetéről szem-
adni nem köteles és a M. Kir. posta ilyen
közvetlélással vele szemben való.

Az 1916. szeptember 25-én felvett átadás-átvételi jegyzőkönyv fénymásolata

ben átadott 1000 ív, amely Poppovits tulajdonába került. Némi információt ezzel kapcsolatban a melléklet pótmegjegyzése szolgáltat, amely szerint Poppovits a csere alkalmával 100 ívet vett csak át, a további 900 ívet számára megőrzi. Egy későbbi, a 48643/917. számú ügyirat arról tájékoztat, hogy 1917. március 22-én Poppovits még 200 ívet, majd június 23-án az összes többit is magához vette. Az ügyirat információja szerint „*Poppovits most safe depositot bérelt, és levéljegyeit ott kívánja elhelyezni, miért is a tulajdonát képező fent említett postabélyegek kiszolgáltatását kéri*”. Megjegyzi, hogy mivel Poppovits a 63495/916. számú irat II. mellékletében megállapított hiányt nem pótolta, végső elszámolásnál az 50:35 filléres tévnyomatból 5 ívvel kevesebbet adtak ki neki.

A másik érdekesség a lista első lapjának utolsó sorában említett „*1913. évi 5 fill francojegy (60 fill színével)*”. Létezik talán egy olyan bélyeg, amelyről eddig senki nem tudott? Kedves gyűjtőtársak, nézzék át újra alaposan gyűjteményeiket különös tekintettel az eddig esetleg színváltozatnak tekintett 1913-as 5 filléresekre, hátha előkerül belőle pár darab! De térjünk vissza eredeti tárgyunkhoz, és tekintsük át a második ügylettel kapcsolatos tényeket is.

Két évvel a csere lebonyolítása és a megállapodás életbelépése után, annak lejárta előtt 5 hónappal az 1918. április 3-án kelt 27338/1918. számú ügyirat tárgya: Poppovits Mirkó kereskedelmi tanácsos újabb magyar bélyeggyűjteményét megvételre ajánlja. Az ügyirat mellékletei a március 14-én datált beadvány és a felajánlott gyűjtemény leltára. A leltárt Klimes Károly vette fel, eszerint az anyag 86 kiállítólapon feldolgozott bélyegeket, levelezőlapokat, valamint magyar bélyegrajzait, terveit tartalmazza, amelyekért Poppovits 150 961 K 80 fillér értékben kér csereanyagot. Az ügyirat megállapítja, hogy „*a bélyeggyűjtemény a leltár 27-ik tétele alatt felsorolt levelezőlap, továbbá a 71–86-ik tétel alatt felsorolt rajzok kivételével nem tartalmaz semmi olyasmit, amiből, ha nem is teljesen ugyanolyan, de hasonló példányok csekélyebb mennyiségben vagy más színben stb. a Poppovitstól 1916. szeptember 25-én megvett gyűjteményben meg nem volnának*”.

Az iratlap jobb oldalán rögzített megjegyzés arról tanúskodik, hogy az említett rajzokat megvizsgáltatták az Állami Nyomda igazgatójával, aki „*azt mondta, hogy van közte valódi, eredeti darab, így többek között a 76-ik kartonon [lévő] rajzban határozottan Häsckhe Fer. volt állami nyomdai rézmetsző és tervező-rajzoló munkáját ismeri fel*”. Az utolsó bekezdés így fogalmaz: „*Tekintettel arra, hogy a gyűjteményre szorosán véve szükségünk nincsen, és hogy annak ára rendkívül magas, tekintettel továbbá arra is, hogy Poppovits abbéli kívánsága, hogy a forgalmon kívül helyezett francojegyek egyes válfajaiból teljes készletünket közöljük, egyáltalán nem teljesíthető, mert ezzel kiszolgáltatnánk magunkat spekulációjának: a gyűjteményt nem ajánljuk megvételre.*” Az ügyirat záradéka a következőképpen intézkedik: „*Helyettes Államtitkár Úr Ő Méltósága az ügyosztály véleményét osztja, és javaslatához hozzájárulni méltóztatott, miért is beadványos ajánlatával elutasítandó. Poppovits megfelelő értesítése végett a K. u. rovaton történik intézkedés.*” A Kiadás után rovaton a következő feljegyzés szerepel: „*I. V/2. ü. o. beadványos megfelelő értesítése végett.*” Majd: „*Megtörtént 1918. V. 17-én. A leltár 71–86 tétele alatt felsorolt rajzokat és tervezeteket (16 db kartonlapon), amelyeket Poppovits megtekintésre nekem átadott, nevezettnek 918. V. 17-én személyesen visszaadtam. Klimes.*”

Az állásfoglalás elég világos és egyértelmű, vajon miért változott meg később? Az ügyirat ugyanezen a számon iktatott folytatását, amelynek fejlécén kézírással „*Magyar*

Kereskedelemügyi m. kir. minister.

1918

Iktatókönyvi szám 27338/1918 Együttel elintézett szám _____

V. szak-
2 ügy- } osztály

A beadvány száma: _____
 kelte: Hobal
 beérkezése: 1918. 4. 3.

Előírat: 87001/917

Utóírat: ad 27338/1918

Kapcsolatos: _____

Határidő: 191

Jóváhagyásra:

Felülvizsgálat előtt:

Jóváhagyás előtt:

Jóváhagyás után:

Kiadás előtt:

Tárgy:

Áradalelérkedés
 a kereskedelmi törvények szerinti
 a kereskedelmi törvények szerinti
 a kereskedelmi törvények szerinti

Kiadás után: 1918. 4. 3.
 beadványos megjelölés
 a kereskedelmi törvények szerinti
 a kereskedelmi törvények szerinti
 a kereskedelmi törvények szerinti

Melléklet száma: beadvány és ledolgozás

Pótv. száma: _____

Kiadvány száma: _____

Kiadóhivatalba érkezett:

Másolta:

Egyeztetette:

Kiadatott:

Kivezette:

Irártárba érkezett:

1918	Tétel	Alapszám
27338	2	

Az 1918. április 3-án kelt 27338/1918. számú ügyirat fedőlapja

Népköztársaság” felirat szerepel, sajnálatos módon olyan jellegű sérülés érte (leginkább ráömlött savnak látszik), amely a papírt nagy felületen szétmarta.

A megmaradt szövegtöredékekből megpróbálhatjuk rekonstruálni a történeteket. Eszerint Poppovits a fenti elutasításra válaszul 1918. június 5-én a postának ajándékozta tengeri hajóposta lebetűzéseket tartalmazó gyűjteményét, majd június 21-i beérkezési dátummal azt a korábban már bevált ajánlatot tette, hogy a posta a második gyűjteményből kiválógathatja a neki kellő részt, az árakat azonban ő szabja meg. Visszalép ugyanakkor attól a követeléstől, hogy az általa csereben kért bélyegek teljes megmaradt készletét vele közöljék, ám ragaszkodik ahhoz, hogy a csere lebonyolításától számított egy éven belül az általa megjelölt bélyegfajtákból korlátlanul névértékben vásárolhasson, valamint hogy e bélyegekből a posta ez idő alatt senki másnak el ne adjon. Amennyiben az ügylet lebonyolításra kerül, ajándékba adja a leltár szerinti 71–86. tételszámú kartonlapokon feldolgozott rajzokat és tervezeteket, amelyeket 30 000 márkára tart. Ezzel kapcsolatban az iratot szignál Klimes megjegyzi, hogy *„a rajzpróbák és tervezetek nem elfogadott rajzok, s így nem ezek alapján készültek a magyar postabélyegek, miért is gyűjteményünknek ezekre egyáltalán szüksége nincsen”*.

A bélyeganyag kiválogatása megtörtént, az erről készült jegyzéket az ügyirathoz mellékeltek. E példányok együttes ára Poppovits értékelése szerint 70 828 K 20 fillér, amellyel kapcsolatban az előadó így vélekedik: *„Ebből az alkalomból is hangsúlyozzuk, hogy az felette magas és jóval meghaladja azokat az árakat is, a melyeket Poppovits előző gyűjteményének 1916-ban történt eladása alkalmával szabott.”* A helyettes államtitkár utasítására az előadó érintkezésbe lépett az ajánlattevővel annak tisztázására, mit és mennyit kér a forgalomból kivont bélyegekből csereanyag fejében. Poppovits ezt szeptember 19-i dátummal írásban közölte. Hosszas alkufolyamat után, amelyben még az 1916-os csere során hiányzó három bélyeg sorsa, valamint újabb külföldi vevők ajánlatai is szóba kerültek, *„Vezérigazgató Úr Ő Méltósága úgy méltóztatott rendelkezni”,* hogy a csere lebonyolításra kerülhet. Megbízta ezen felül Klimest, tárgyaljon Poppovitscal *„abban az irányban, hogy az 1–70. számú kartonokon foglalt, tehát a teljes bélyeggyűjteményt 90 000 K névértékű postabélyegek fejében átengedi-e”*. A tárgyalás eredményeként Poppovits *„odanyilatkozott, hogy a szóban forgó bélyeggyűjteményét – saját szavait idézve – tisztán hazafiságból és abból a célból, hogy a magyar posta muzeális bélyeggyűjteményét gazdagítsa, mert nem szeretné, hogy ez az újabb, kiegészítő gyűjtemény más kezekbe kerüljön, névértékben számítva 90 000 K értékű postabélyeg fejében átengedi. ... Kijelenti továbbá, hogy a 71–86. számú kartonokon levő rajzokat és tervezeteket, a melyek értékét 30 000 márkára becsüli, a csereügylet perfectionálása után – miután azokat nem akarjuk megvenni, viszont ő pedig szeretné, hogy azok a múzeumba kerüljenek – saját kezdeményezéséből, az annak idején ajándékba adott magyar tengeri postaalbum kapcsán a magyar posta muzeális bélyeggyűjteményének odaajándékozza. Ezzel az alkalommal abbéli kívánságának ad újból kifejezést, hogy a létesítendő magyar postamúzeumban megörökíttessék az, hogy az általa 40 éven át gyűjtött és a magyar postának két ízben csere útján eladott gazdag muzeális postabélyeg anyag, amely a létesítendő magyar bélyegmúzeum alapját képezi, tőle ered”*.

Ezt követően a posta vezérigazgatója elrendeli, hogy a teljes anyagot szakértői vizsgálatnak vessék alá, ami meg is történt. Pompéry Elemér, dr. Drasche-Lázár Alfréd és Szécsi

1. a melyeket Szaporits ^{1. sorsolva ad 27.338 Min.}
előző ügyfélszámjával ¹⁹¹⁸ ^{évtől}
1916-ban ^{születés} eladásra

alkalmaztak ^{számlát} ^{kiadásra}

az az értékelés ^{számla}
nyomatokhoz ^{illetőleg} ^{amelyek a gazdálkodás}
feletti magas. ^{5/6 rész}

A jogviszonyok foglalt péld-
mányok ára Szaporits ^{maóra}
értékelése ^{összesen} $59\ 023.50 = 70\ 828.20$

1.20 kúba
exemplum
Románia

illető számla ^{számla}
másokra
egyik péld

Nevezetes - Dillambilla
Önkéntesség, ^{számla}
eladás iránti kérelem
fentnevezett ajánlattevőnek
abban az időben, hogy
megerősítést kért, hogy az
alkalmazott hivatalosított
a csatlakoztatott jogviszonyok fel-
tűntetett rendelkezéseire
és jogkövetkeztetéseire
a fentnevezett hivatalosított

A sérült ügyirat

Arthur egybehangzó állítása szerint a gyűjtemény megéri a fent megjelölt összeget, így az ügyletet az 1919. február 1-jén keltezett jegyzőkönyv felvétele mellett lebonyolították. A 90 000 K értékben névértéken átvett cserebélyegek jegyzékét csatolták. A jegyzőkönyvben nem rögzítették Poppovits azon kívánságát, amely a gyűjtemény eredetének megjelölésére vonatkozott. Az ezzel kapcsolatos igény csak egy évvel később merül fel újra, amikor Poppovits az ügyosztály írásbeli állásfoglalását kérte az ügyel kapcsolatban. A 12798/1920. számú ügyirat egy köszönőlevél megírásáról rendelkezik, amelyben ígéretet tesznek a fenti kívánság teljesítésére is. A következő évben az 1921. szeptember 27-i keltezéssel jelölt beadványában Poppovits azt kérte a postától, hogy állítsanak fel egy bizottságot, melynek egyik tagja ő maga kíván lenni, abból a célból, hogy a tőle megvásárolt gyűjteményi anyagból kiválogassák a múzeum számára átadandó és el nem idegeníthető darabokat, valamint elkülönítsék azokat, amelyeket egy későbbi időpontban esetleg értékesítésre szánnak. Újra kéri, a kiállítandó anyag mellett jelöljék, hogy az tőle származik, valamint neve a Bélyegmúzeum alapítói között felsoroltassék.

A 31476/X./1922. szám alatt iktatott válaszlevélben kívánságai teljesítésére ígéretet kapott. E levél c. pontját idézzük: „*Nagyságod beadványbeli nyilatkozata alapján a megalkítandó bizottság feladata lesz kijelölni a gyűjtemény ama darabjait, a melyek muzeális célokra nem alkalmasak a végből, hogy ezek a kijelölendő példányok adott alkalommal esetleg értékesíthetők legyenek. ... Hegyeshalmy s. k.*” A levél megfogalmazása előtt az államtitkár a 32268/921. számú iraton Klimes Károly nyugalmazott postafőigazgató állásfoglalását kérte, valamint véleményét Poppovits esetleges kitüntetése és az általa szorgalmazott főtanácsosi kinevezése kapcsán. Klimes válaszában így fogalmaz: „*Poppovitsnak egyes elejtett szavaiból már akkor láttam, hogy nagy öröme szolgálna, ha hazafias cselekedete jutalmául a ministeri tanácsosi címet kapná. ... Nem volt ugyan államszolgálatban, mindazonáltal talán lehetséges részére nem a főtanácsosi, hanem a ministeri tanácsosi címet kérni, a mely címmel ambíciója jobban, mondhatni teljesen volna kielégíthető.*” Poppovits a kormányfőtanácsosi címet megkapta.

E két tranzakció következtében a posta egy kiemelkedően értékes, jól feldolgozott, teljes múzeumi gyűjteményhez jutott hozzá, amely akkor méltóképpen reprezentálta a magyar bélyegkiadást. Bepótolhatta azt a mulasztását, hogy kezdetben nem fordított kellő gondot az első Magyarországon gyártott bélyegek, bélyegsorok változatainak, típusainak, nyomdai dokumentumainak beszerzésére és megőrzésére. Lehetővé vált, hogy az 1930-ban megnyitott Bélyegmúzeum látogatói már egy minden szempontból tökéletes és hiánytalan, minden képzeletet felülmúlóan gazdag és változatos, igazi kuriózumokat is tartalmazó, szakmailag csak felsőfokon értékelhető gyűjteményben gyönyörködhessenek. A Bélyegmúzeum örökké hálás lesz azért, hogy klasszikus magyar gyűjteményének gerincét ez az anyag adja ma is, amit a tárlatvezetések alkalmával sosem mulasztunk el megemlíteni.

Poppovits azon kérésének, hogy a gyűjtemény mellett jelöljék annak eredetét, továbbá, hogy a Bélyegmúzeum alapítói között neve felsoroltassék, helyt adott a posta, hiszen ha nem is az üzletkötéskor, de pár évvel utána erre Poppovits írásbeli ígéretet is kapott. A Bélyegbizottság 1928. március 28-án tartott ülésén erről folytatott vitájában eltérő álláspontok ütköztek. Dr. Voit Pál a feliratokkal kapcsolatban így fogalmazott: „*Nevezett utóvégre csak hozzájárult a Bélyegmúzeum anyagához, s ez sem volt teljesen önzetlen, mert*

28 238 / 918 min 1/2

Selbár

Popparcát és ollinát Arvost. Sana'ros
Cavre nyján való megvételre Selajánky
nyabó helyeggyűjtésünkre.

Dr. János János
Kovács

az átadott csereanyag is elég nagy értéket képviselt. ... Tény, hogy ennél az ügyletnél ő is, de a posta is jól járt." A postavezérgazgató ezzel ugyan egyetértett, a Bélyegmúzeumban azonban mégis helyet kaptak a Poppovits által kért feliratok, amelyek egészen a 60-as évek végéig informálták a látogatókat az anyag eredetét illetően. Egy 1968-ban felvett leltár szerint a múzeum anyagában a Poppovits gyűjtemény 5634 darabból állt, ebből 5444 db a kiállítóterem XVIII. szekrényében az említett feliratokkal volt megtekinthető. Az új múzeumi helyiségbe átköltözve tehát a kiállítást bővítették, az 1930-as megnyitáskor ugyanis mintegy 192 kiállítólapon kb. 4000 db bélyeg volt kiállítva. Ha a darabszámot meglepően kevésnek találjuk, emlékezzünk vissza az első szerződés azon mozzanataira, amelyben a tömeganyag későbbi lehetséges értékesítéséről esik szó, valamint a második tranzakciót követően azon bizottság felállítására, amelynek feladata volt – Poppovits részvételével, sőt intenciói alapján – az el nem idegeníthető muzeális darabok megjelölése, valamint a később értékesítendő darabok különválogatása.

A 70-es évek elejére a klasszikus magyar bélyeganyag kis híján elérte a mai közel két és félmillió darabszámot. Ebből a fázisokat, próbákat, imprimatúrákat stb. leszámítva majdnem másfélmillió darab a bélyeg. A kiállítási anyagot tehát folyamatosan bővíteni kellett, hiszen az idő és a gyűjtemény nagysága a Poppovits-féle anyag nagyságrendjét bőven meghaladta. Dönteni kellett arról, hogy a Bélyegmúzeum Poppovits Frigyes Mirkó kormányfőtanácsos, elismert bélyeggyűjtő emlékéért kívánja-e elsősorban ápolni, vagy pedig egy új szempontok szerint feldolgozott kiállítási anyaggal a bélyeget, annak gyártási folyamatát, változatait, különlegességeit, felhasználási módjait állítja fókuszba. Lehet vitatni annak a döntésnek a jogosultságát, amelynek következtében a második koncepciót elfogadva a Poppovits-gyűjteményt beolvasztották a törzsgyűjteménybe. Mindkét változat mellett szólnak érvek, ám kétségtelen, hogy a Bélyegmúzeum valamennyi gyűjteményének feldolgozása a gyűjtés tárgyára koncentrált logikát követi. Nem lehetett volna bakugrás nélkül érní el a kitűzött célt, ha a gyűjteményt megbontatlan egészként kezelik. Ez olyan lenne, mintha egy gyűjtő 80 éven keresztül ugyanazzal a változtatás nélküli anyaggal nevezne be a kiállításokra. Lehet, hogy elsőre sikere lesz, ám néhány év múlva az anyag elavulttá válik, új darabokkal kell kiegészíteni, az új kutatási eredményeknek megfelelően új logika szerint átrendezni. Csak így tölti be funkcióját.

Sajnos a beolvasztásra került gyűjtemény egyes darabjait nem jelölték meg, így ma már meglehetősen körülményes lenne megállapítani azonosságukat. Körülményes, de nem lehetetlen. 1987-

1871. Kőnyomat 2 kr-os legnagyobb ismert összefüggése

ben egy múzeumi bizottság viszonylagos sikerrel próbálkozott e feladat megoldásával, több azonosítható darabot megtalálva. Magam a kezembe került eredeti, Klimes Károly által felvett leltári jegyzék alapján – amely a posta által megvásárolt teljes gyűjtemény leltára – a szűrőpróbaszerűen kiválasztott darabokat azonosítani tudtam. Tény azonban, hogy arra nézve nincs információnk, vajon a bizottság a teljes anyagból mit ítelt eladhatónak, és pontosan mit adott át a Bélyegmúzeumnak. Az erre vonatkozó jegyzék ugyanis – ha volt – elveszett. Így például a jelenleg 1620 darabot számláló XV. különgyűjtemény anyagáról tudjuk, hogy alapját a Poppovits gyűjtemény futott levelei képezik, ám azt is tudjuk, hogy az idők folyamán kiegészítették, új vásárlások eredményével bővítették. Számtalan ügyirat van a birtokunkban ilyen üzletek lebonyolításáról, amelyek között csak kivételes esetben van szó készpénzfizetésről. A csere elfogadott és gyakran használt módja volt a készlet gyarapításának. Sőt, olyan iratokat is találhatunk, amelyekben a múzeum anyagának folyamatos bővítésére különítenek el állandó összegeket a posta költségvetéséből pénzügyminiszteri engedély alapján. Ezért nem lehetséges a meghatározásnál a teljes pontosság, hiszen csak úgy tudnánk rekonstruálni az egykorvolt világhírű gyűjteményt, ha jelenlegi anyagunk minden példányát megpróbálnánk összevetni a Klimes-féle jegyzékkel, ez azonban az aktuális darabszámot tekintve szinte lehetetlen. Így az egykori híres gyűjtemény darabjai jelen pillanatban átrendezve, többszörösen kiegészítve, más szempont szerint feldolgozva szolgálják a filatélia tudományát, elégtik ki a gyűjtők és a közönség kíváncsiságát.

A XV. különgyűjtemény egyik értékes vegyes bérmentesítése

A Bélyegmúzeum külföldi gyűjteményeinek megalapozója és gyarapítója

Jelen tanulmány egyben köszöntő az Egyetemes Postaegyesület megalakulásának 130. (1874–2004) évfordulója alkalmából. Mielőtt azonban rátérnék az UPU és a Bélyegmúzeum napjainkban is szoros kapcsolatára, röviden az ENSZ legrégebbi és legnagyobb szakosított intézményének létrejöttét és működését szeretném ismertetni.

Svájc fővárosában, Bernben 1874. október 9-én 22 ország képviselője aláírta az Általános Postaegyesület megalapításáról szóló államközi szerződést. Előzményként elmondható, hogy a 19. század második felében a gazdasági fejlődés következtében megnőtt nemzetközi postaforgalom egyre sürgetőbben vetette fel azt, hogy a különböző postaszervezetek eltérő rendelkezéseiben egységet teremtsenek a világ országai. A nemzetközi postaforgalom zavartalan működése érdekében 1862-ben az Amerikai Egyesült Államok kezdeményezésére Abraham Lincoln elnök postaminisztere, Montgomery Blair nemzetközi postakonferenciát hívott össze. Felhívására 1863-ban a Párizsban megrendezett konferencián a világ vezető államainak képviselői tanácskoztak, akik felvázolták a nemzetközi postaforgalomra vonatkozó nézeteiket, és ezzel irányt mutattak a felvetett problémák mielőbbi megoldására. Szerződéskötésre nem került sor.

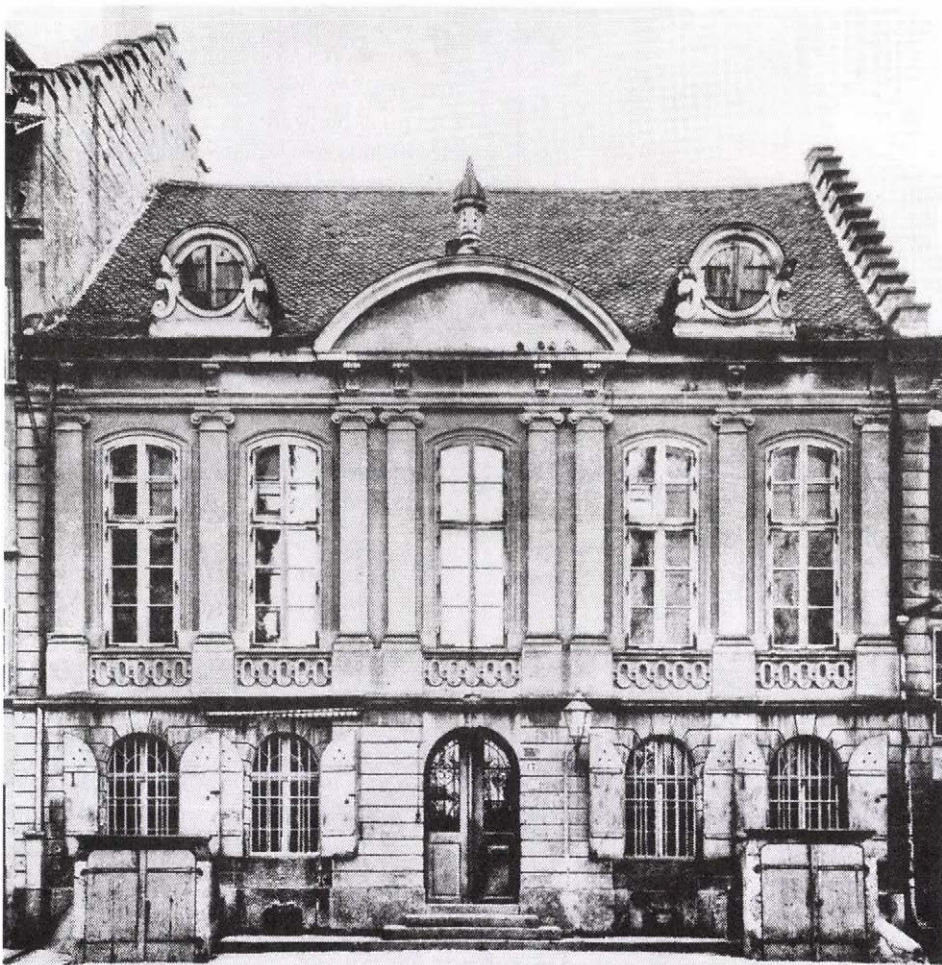
Heinrich von Stephan porosz postafőtanácsos, később a német posta vezérigazgatója 1868-ban kidolgozta egy nemzetközi postaszervezés tervezetét, amelyben olyan postaegyesület létrehozását javasolta, amely a világ minden országát magába foglalja. Németország elkezdte a diplomáciai tárgyalásokat, és 1874. szeptember 15-én a berni városháza épületében 22 állam képviselője megkezdte tanácskozását: Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Belgium, Dánia, Egyiptom, Franciaország, Görögország, Luxemburg, Magyarország, Nagy-Britannia, Németalföld, Németország, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svájc, Svédország, Szerbia, Törökország. A magyar államot az 1867. évi kiegyezés eredményeképpen független postai küldöttség képviselte.

A nemzetközi postaszolgálatot szabályozó első kormányközi egyezmény aláírását hosszú tárgyalások előzték meg. A magyar posta vezetője, Gervay Mihály a tervezet előkészítésében szorosan együttműködött Heinrich von Stefannal. Az első magyar feliratú, levélboríték rajzú bélyegek kiadása szinte időzítve volt a tárgyalások befejezéséhez. Az egyezményt a Magyar Királyi Posta képviselőjében Gervay Mihály országos postafőigazgató és dr. Heim Péter miniszteri titkár írta alá. A tanácskozás eredményeként 1874. október 9-én megalapították az Általános Postaegyesületet, az Union Générale des Postes. Az egyesület legfőbb meghatározója az egyetemesség, amely ma már valóban annak mondható, hiszen a világ folyamatosan változó számú államai közül 200-nál több tagja van az UPU-nak.

A nemzetközi postaegyezmény 1875. július 1-jén lépett érvénybe, ettől a naptól kezdve a nemzetközi postaszolgálat egységes szabályok alapján bonyolódik, és ezzel a nemzetközi postadiplomácia is létrejött. Az 1878. évi Párizsban megrendezett második világkongresszuson a szervezet nevét Egyetemes Postaegyesületre – Union Postal Universelle,

röviden: UPU – változtatták. A Párizsban revideált egyezmény nyílt egyesületet alkotott, amelyhez minden ország előzetes állásfoglalás nélkül csatlakozhatott.

A második világháborút követő politikai események újabb változásokat hoztak. 1950-ben 50 állam megalapította az Egyesült Nemzetek Szövetséget, amelynek célja a nemzetközi béke és biztonság elősegítése, a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése volt. Az ENSZ feladatait csak úgy tudja megvalósítani, ha tevékenységében részt vesznek a szakintézmények, köztük a legrégebbi és legnagyobb nemzetközi szervezetként az UPU is. Az ENSZ és az UPU viszonyát az 1947. és az 1949. évi pótmegállapodások szabályozták, amely szerint az ENSZ az UPU-t szakosított intézményének tekinti, ezzel azonban sérült az egyetemesség, mivel az UPU is politizáló intézménnyé vált. Napjainkban a politikai változások következtében ismét visszaállt a fő cél, az egyetemesség.

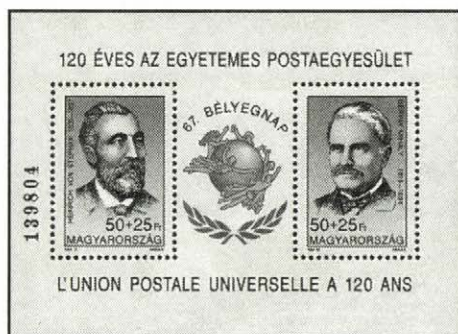

Az Egyetemes Postaegyesület székháza Bernben

A berni székház előtti bronzszobor bélyegképeken

Heinrich von Stephan és Gervay Mihály az 1994-ben kiadott bélyegblokkon

Az egyetemesség elve az UPU szervezeti felépítésében is megnyilvánul. Legfelsőbb szerve a kongresszus, amely ötévenként ülésezik, és a tagállamok küldötteiből tevődik össze. A kongresszus a tagállamok parlamentje. Jogköre a törvényhozás, amelynek megfelelően 130 éve látja el törvényekkel a világ államait. Végrehajtó szerve a berni székhelyű Nemzetközi Iroda. Célja napjainkban is az egységes szabályozáson alapuló nemzetközi postaforgalom. Az Egyetemes Postaegyesületnek a 21. században is biztosítani kell az egyetemes postai szolgáltatás fenntartását, a világ államainak integrálását az egyetemes postahálózatba és a nemzetek közötti együttműködés fejlődését.

A létrehozó nemzetek az egyesület megalapítása óta a hivatalos érintkezések megkönnyítése céljából Bernben székházat, nemzetközi postairodát működtetnek, amely az egyesület koordinációs központja. A székház a diplomata negyedben található. Az épület előtt álló, a földgolyó körül lebegő öt földrész levélstafétáját ábrázoló bronz emlékmű – amely egyben az UPU jelképe – a város egyik látványosságja. Az emlékmű gondolata a Magyar Királyi Posta első postafőigazgatójától, Gervay Mihálytól származik, aki ezt a liszaboni kongresszus korelnökeként vetette fel 1885-ben. Gervay Mihály munkásságáért – a nemzetközi postaszolgálat egyetemessé tételében kifejtett úttörő tevékenységét is figyelembe véve – Szent István-rend kitüntetésben részesült. A rendet 1764. május 5-én Mária Terézia alapította, amelynek nagymesteri tisztje mindenkor a magyar koronával volt egybekötve. A rend jelmondata: *Publicum meritorum praemium* – *A köz szolgálatában szerzett érdemek jutalma.*

A genfi konferenciaterem falain az elődök tiszteletének kifejezéséül portrék találhatóak, köztük Heinrich von Stephan, az ala-

Heinrich von Stephan, Rowland Hill és Montgomery Blair bélyegképeken

A Fidzsi-szigetek szabad alakú blokkja, Új-Zéland dimenziós és az USA öntapadós bélyege

pítő; Rowland Hill, a bélyeg szülőatyja és Montgomery Blair, az első nemzetközi posta-konferencia szervezője.

A székház fontos részét képezi a teljes egyesületi dokumentáció és a nemzetközi szervezetek könyveivel kiegészített, gazdag irodalommal rendelkező többnyelvű könyvtár is. A trezorterem bélyegkincseket, hatalmas gyűjteményt rejt, amelyből a galériában csak sejtésre ösztönző darabok láthatók. A tagállamok kiadott bélyegeiből a kezdetektől kötelesek mintát küldeni a nemzetközi postairódnak – ez havonta 2000–2500 újdonságot jelent –, amely azokat a tagállamok részére szétosztva küldi meg.

Az Egyetemes Postaegyesület a Bélyegmúzeum külföldi gyűjteményének megalapozója és gyarapítója a kezdetektől napjainkig. Az 1930. április 28-án a Magyar Királyi Posta által alapított Bélyegmúzeum 75. születésnapjára készülve megtisztelő kötelességem a múltba tekintés.

A múzeumlétesítéshez gyűjteményre van szükség. Nézzük meg, hogy volt-e, s ha igen, honnan származott a gyűjtemény, amelynek tulajdonosaként a magyar posta Bélyegmúzeum alapítására gondolhatott! A külföldi bélyegek gyűjteményének eredetét az Egyetemes Postaegyesület létrejöttében találjuk meg. Tudjuk, hogy 1840. május 1-jén Angliában megjelent a világ első bélyege, amit két évtized alatt a világ csaknem valamennyi országa követett. Az Általános Postaegyesület megalakulásakor, 1874-ben ajánlotta először tagállamainak, hogy kiadott bélyegeiket küldjék meg egymásnak 1-1 példányban. Az 1891. július 4-én kötött postaszerződés, Magyarországon az 1892. évi XI. törvénycikk azonban már kötelezően írja elő a bélyegek megküldését. E szerződés foganatosításáról külön szabályzat is intézkedik: *Règlement de détail et d'ordre pour l'exécution de la convention principale.*

A szabályzat XXXIII. pontja az Egyetemes Postaegyesület Nemzetközi Irodájának hatáskörét szabályozza, amelynek 2. bekezdése szerint: *„Az egyesülethez tartozó igazgatások a nemzetközi iroda útján egymással különösen a következőket tartoznak közölni: ... frankójegyek gyűjteményét öt példányban.”* Ezzel kezdődött tulajdonképpen a Bélyegmúzeum külföldi gyűjteményeinek megalapozása, ugyanis a korábbi szerződések ilyen nemű kötelezettséget nem írtak elő, csupán ajánlások voltak. Ezt támasztja alá az 1880. évi felkérés is, amelyben az egyesület a magyar postaigazgatóságot arra szólítja fel, hogy múzeumi és igazgatási célokra küldje meg kiadványait. E felkérésre készültek 1882-ben a magyar klasszikus bélyegekről az újnyomatú bélyegek.

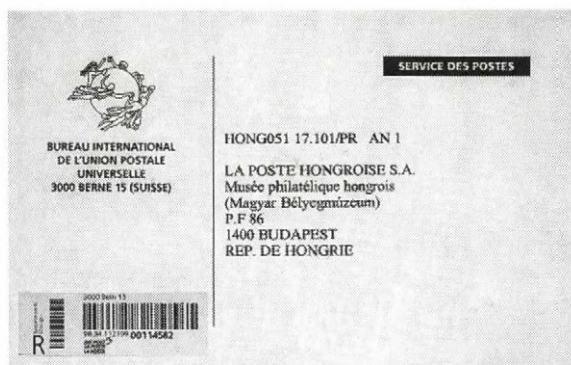
A múzeumi anyag gyűjtése a magyar postaigazgatóságon 1874-ben kezdődött, vagyis 130 esztendeje. Meglepő módon kezdetben a külföldi bélyegekkel foglalkoztak. Az UPU által elrendelt csere gyorsan szaporodó és teljes gyűjteményhez vezethetett volna, ez azonban csak részben következett be, mivel a posták akkor még nem filatéliai szempontok szerint különböztették meg bélyegsorozataikat, így nem küldtek meg mindent. Nem utolsósorban itthon is sok kívánnivalót hagyott maga után a mintapéldányok kezelése. A nemzetközi postairódtól érkező külföldi bélyegeket a magyar postaigazgatóság minden rendszer nélkül ügyiratmellékletként kezelte, így azok közül sok elkallódott, vagy a szakszerűtlen kezelés következtében megsemmisült, értéktelenné vált. Mindezek ellenére a külföldi bélyegek kisebb-nagyobb hiányokkal, de nagymértékben szaporodtak.

A gyűjtés még nem volt intézményes, ugyanis a Bernből érkező bélyegeket iratokhoz csatolták, lapokra, kartonokra ragasztották, jobb esetben borítékokban tárolták;

rosszabb volt a helyzet a magyar bélyegeknél, mivel azokat a postahivatalok az utolsó darabig eladták. Döntő fordulatot egy meghívás hozott: a Bécsben tartott nemzetközi értékcikk-kiállítás rendezőbizottsága a magyar postának bemutatási lehetőségét ajánlott fel. A posta a felkérést diplomatikusan a tényeknek megfelelő indokkal utasította el: „A magyar postai igazgatóság értékcikkgyűjteménye rendezés alatt van.” És hozzáfertek a rendezéshez.

Az értékcikkgyűjtemény rendezése ügyében kelt 45.359/1911. számú K. M. irat bevezető része megközelítő pontossággal rögzíti a gyűjteményt: „A pt. Vezérigazgatóság értékcikkgyűjteménye ma már közel 25 000 darab franko- és portójegyet és 6000 ezer darab értékcikket tartalmaz, külföldről majdnem teljes. Ezeknek szakszerű rendezése és filatéliai értékük megállapítása folyamatban van.” A rendezéssel és kezeléssel Klimes Károly postatanácsost bízták meg. Az irat a gyűjtemény biztonságos őrzéséről és tárolásáról is rendelkezik.

Ezek után a nemzetközi postairoda által rendszeresen küldött külföldi bélyegeket kiegészítették. Az 1874 előtti külföldi bélyegek pótlására jelentős vásárlások történtek, illetve ajándékozások is növelték a gyűjteményt. A magyar klasszikus bélyegek pótlására a Postavezérigazgatóság egy páratlanul gazdag magyar gyűjteményt vásárolt meg

Az Egyetemes Postaegyesület Nemzetközi Irodájától érkező boríték

Az UPU 1/2005. számú borítékjának különlegességei: Oroszország csillagjegyeket bemutató bélyegsora

Poppovits Frigyes Mirkótól. Az 1920-as évek elejére szinte a teljes világanyag összegyűlt, a múzeum létesítésére, szervezésére tanulmányi bizottság alakult. A több évig tartó gondos előkészítő munka után a Bélyegmúzeumot 1930. április 28-án nyitotta meg ünnepélyesen az akkori kereskedelemügyi miniszter.

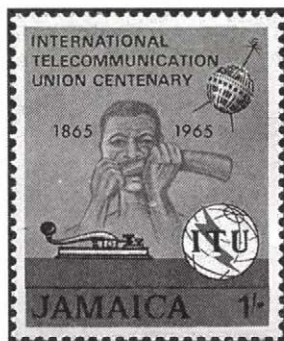
A korszerű Bélyegmúzeum világviszonylatban is feltűnést és csodálatot keltet. 1930-ban a múzeum készlete 65 000 külföldi és 11 700 magyar bélyeget számlált. Míg 1940-ben 89 000 bélyeg bemutatására nyílt lehetőség, 1990-ben, a múzeum 60 éves évfordulóján már közel 300 000 bélyeg került a jubileumi kiállításba. 2005-ben a 75 éves Bélyegmúzeum gyűjteményeinek darabszáma meghaladja a 13 milliót, a *Világegyetem – bélyeg-történelem* című új állandó kiállításában több mint 500 000 bélyeg látható.

A Bélyegmúzeum külföldi – öt földrész országai által kibocsátott bélyegek – gyűjteményének gyarapítója napjainkban is a Nemzetközi Postaegyesület. A berni irodától az évente 12–13 darab B ajánlott csomagban tételes jegyzék, bulletin kíséretében érkező bélyegek biztosítják a múzeum ún. törzsanyagának gyarapodását, gazdagodását. Az évi összesítések alapján 20 000 és 30 000 közötti darabszámban. A Bélyegmúzeum törzsanyagának gyarapítása mellett ún. különgyűjteményeket is kapott ajándékként az UPU-tól albumok formájában.

Az Egyetemes Postaegyesület tevékenységét az emberi kapcsolatteremtés másik patinás szervezete, az 1865-ben Párizsban alapított Nemzetközi Távíró Egyesület (UIT) egészíti ki, amelynek 1875. évi Szentpéterváron tartott értekezletén a működését szabályozó alapvető rendelkezéseit és a nemzetközi szolgálati szabályzatot alkották meg. Az 1885. évi berlini konferencia a távbeszélő-szolgáltatást is bevonta az egyesület működési jogkörébe. Az UIT alapvető célja a távközlés nemzetközi rendjének biztosítása a távközlés valamennyi területén. A Bélyegmúzeum I. számú különgyűjteménye az UIT alapításának 100. évfordulójára kiadott postai emlékbélyegeket tartalmazza. A tagállamok a nemzetközi távközlési egyezmény centenáriumára bélyeg vagy blokk kiadásával emlékeztek meg. A nemzetközi postairoda 1967-ben az emlékbélyegeket albumba gyűjtve küldte meg a Bélyegmúzeumunknak. Az emlékalbum 291 db bélyeget és 10 db blokkot őriz.

A Bélyegmúzeum XVIII. számú különgyűjteménye az *UPU jubileumi gyűjtemény* nevet viseli. Az egyesület megalakulásának 75. évfordulója alkalmából 1949-ben a tagállamok emlékbélyegekkel vagy blokkokkal emlékeztek meg. Ezekből a bélyegekből a berni iroda emlékalbumokat készített, és azokat küldte szét. Az albumokból a magyar postaigazgatóság öt példányt kapott, ebből négyet eladott a Magyar Filatéliai Vállalatnak, egyet pedig a Bélyegmúzeumnak adott át, amelyben 595 bélyeg és 9 blokk található.

Úgy érzem, a harminc évvel ezelőtti centenáriumi ünnepegről néhány mondatban a filatélia tükrében is kötelességem szólni. 1974-ben az UPU megalapításról a tagállamok bélyegek kibocsátásával is megemlékeztek. Az évfordulóra 157 állam 506 emlékbélyeget és 24 blokkot hozott forgalomba. A centenáriumra kiadott bélyegek igen változatosak mind témában, mind a kivitelezés tekintetében. Az eseményre megjelent 530 bélyeg közül néhány általam kedvelt darabot szeretnék figyelmükbe ajánlani. Svájc az egyesület megalapítását kezdeményező arcképével adott ki bélyegeket; több ország a posta fejlődését vitte bélyegképre; Ausztria, Libéria, Románia, Magyarország és Anglia bélyegein a postahajó és repülőgép egymásmellé állításával a tengerentúli levelezés

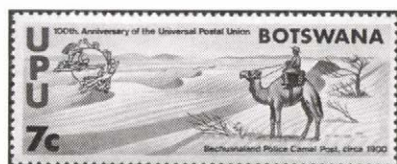

Válogatás az UIT 1965. évi centenáriumi emlékalbumából

Válogatás az UPU 1949. évi jubileumi emlékalbumából

Válogatás az 1974. évi jubileumi bélyegekből

felgyorsulását jelképezi. Az USA nyolc értékből álló bélyegein a levélírással kapcsolatos festmények reprodukciói láthatók, Gibraltár a levél szekrények változatait választotta bélyegképül, amelyeket bélyegfüzetben jelentetett meg. A svéd sorozat egyik bélyege a kézbesítők áldozatos munkáját mutatja be egy sarkkörü kietlen tájon gyalogló kézbesítő megörökítésével.

A közös téma akaratlanul is világvetélkedőt hozott létre, amelyben a magyar posta is részt vett, és az alkalomhoz illő sorozat kiadása érdekében a szokottnál is nagyobb előkészületeket tett. A tervezésére nyilvános pályázatot hirdettek. A beérkező 172 tervrajz közül azonban a bírálóbizottság egyet sem talált megvalósíthatónak. Ezután Czeglényi Ádám grafikusművész kapott személyre szóló megbízást, s az általa tervezett hét értékből álló sor és blokk 1974. május 22-én jelent meg. A Pénzjegynyomdában készült bélyegsor a levéltovábbítás történetét jeleníti meg a postagalambtól a lökhajtásos repülőgépig, s a blokkon a művész képzeletében a holdra postát szállító rakéta is feltűnik.

Az Egyetemes Postaegyesület emblémája, a berni szobor szinte minden ország bélyegén szerepel. Liechtenstein például aranylapra helyezte bélyegén az emlékművet és a postakürtöt. A színes és változatos bélyegek száz esztendő postai fejlődésének állítanak emléket. A világ ünnepi sorozatait egybevetve a magyar centenáriumi bélyegsort a szakemberek a kibocsátott bélyegek legszebbjei közé sorolják. Egyik legtekintélyesebb költemény, Baranyi Ferenc *A hírhezókhöz* című verse is az UPU centenáriuma született. Ez a költemény nagyszerűen méltatja a postások szerepét és a posta világméretű jelentőségét. A négyszakasos versből – úgy gondolom – egyet érdemes ezúttal is idézni:

„Mert hírre vár mindenki a világon,
hiszen a hír világokat fon át,
kifoghatunk a kozmikus magányon,
ha hallatunk magunkról legalább,
adjunk életjelt mindig, mindenáron,
tudjunk egymásról – így leszünk család!
Higgyétek el: nem didergünk a Földön,
csak a postás naponta ránk köszönjön.”

A 110 éve működő Egyetemes Postaegyesület kongresszusának 1984-ben Hamburg volt a színhelye. Az alapító országok bélyegeinek reprodukcióival és az alapító országok képviselőinek az alapokmányról másolt aláírásaival dekoratív emléklapok készültek, az emléklapokból pedig albumok, amelyekből a Bélyegmúzeum is kapott egy példányt. A 22 alapító ország első bélyegeit reprodukáló emléklapok a múzeum állandó kiállításának részét képezik, és az előterében található forgatható tárlóban megtekinthetők.

Az UPU kongresszusok magyar delegációjának tagja, dr. Táth Judit minisztériumi főtanácsos ajándékaival a múzeum egyéb filatéliai tárgyak és dokumentumok gyűjteményét gyarapította. Amint a képeken is látjuk, 1994-ben a Szöulban tartott konferencia résztvevői ajándékba díszkeretbe rakott hongkongi bélyegeket kaptak, 2004-ben Bukarestben pedig egy üvegből készült levélnehezéket, amelyre Románia az Egyetemes Postaegyesület konferenciáját köszöntő bélyegét gravírozottatta.

Dr. Táth Judit ajándéka: Hongkongi bélyegek díszkeretben

Dr. Táth Judit ajándéka: Románia üveg levélnehezéke bélyegképekkel

Vejtey Ferenc, a Bélyegmúzeum könyvtárának mentora

Az 1898-ban a thüringiai Nordhausenben megjelent *Katalog der Ansichtskarten des Auslandes (ausschliesslich Oesterreich-Ungarn u. d. Schweiz)* szerkesztője, Alfred Metzner kötete előszavában néhány név között F. Kölbignek is köszönetét fejezi ki gazdag gyűjteményének rendelkezésre bocsátásáért. Nevezett Kölbig Ferenc ekkor 23 éves, s már egy számon tartott gyűjtemény tulajdonosa. A gyűjtést bélyegekkel kezdte 19 éves korában, később képes levelezőlapok, alkalmi bélyegek és lebélyegzések, majd az okmánybélyegek neves gyűjtője és szakértője lett. Hivatali szakmai munkája mellett ifjúkorától élete végéig a filatélia – a gyűjtés, a gyűjtemény szakszerű rendezése, tanulmányozása, kiállítás, a szakirodalom figyelemmel kísérése, filatéliai témákban szakírói tevékenység és a filatéliai élet szervezése – jelentette számára a mindennapi elfoglaltságot. Ez utóbbi tevékenysége révén került kapcsolatba múzeumunkkal, amelynek történetével és könyvtári gyűjteményével neve mindenkorra összekapcsolódott.

Vejtey Ferenc

Kölbig Ferenc a Temes megyei Vejte (Vojtek) községben született 1875. december 14-én Kölbig Ferenc állomásfőnök és Schieszler Eugénia öt gyermeke közül másodikként. Nevét 1937-ben változtatta Kölbigről Vejteyre.¹ Tanulmányai befejezése után megyei szolgálatba lépett Temesváron, majd 1909-ben Budapestre került a Pénzügyminisztériumba. Szakmai karrierje felkészültségét és tehetségét bizonyítja: 1911-től pénzügyi titkár – e minőségében ő készítette az adókezelési törvények és utasítások tervezeteit –, 1921-től miniszteri tanácsos, 1923-tól az egyenes adók főosztályának vezetője. 1924 és 1926 között – tudjuk, hogy ezek az évek a pénzügyi válság tetőzése és az abból való kilábalás fordulata volt – ő irányította az állami pénzkezelésnek a Postatakarékpénztárnál való központosítását és a pénzügyi közigazgatás szervezetének átalakítását. Kétszer részesült kormányzói elismerésben. 1936-ban vonult nyugdíjba. A háború végén családjával nyugatra menekült, ahonnan néhány hónap után hazatért. Két fiát vesztette el a háborúban. Személyes tragédiáján felülemelkedve folytatta, vagyis inkább folytatni próbálta kutatómunkáját, sokéves tevékenységének szintézisére készült. A megváltozott körülmények azonban nem tették lehetővé, hogy filatéliai életműve ne torzó maradjon.

¹ Szerzői névként vagy az őt említő írásokban az alábbi változatok szerepelnek: Kölbig Ferenc, Kölbig, K. F., -gf-, Vejtey (Kölbig) Ferenc, Vejtey Ferenc, Vejtey.

1952. április 23-án halt meg Balatonbogláron. Sírja a helyi temetőben van. Nyarait, nyugdíjas éveiben pedig az év nagyobb részét Jankovichtelepen – Balatonboglár része – töltötte. Jellemző Vejteyre, hogy a Balaton-part nem csak a pihenést jelentette számára. A közösségért, egy felvállalt ügyért kifejtett örök aktivitása itt is megmutatkozott: fürdőegyletet szervezett, parti védmű és utak építése, a villanyvilágítás bevezetése, templomépítés, mindezekhez adományok gyűjtése, állami kölcsön szerzése fűződik nevéhez. „Kevés olyan Balatonimádó van még, mint Kölbig Ferenc. Ő – aki egyébként a BIB²-nek is egyik legtevékenyebb tagja, és az új fürdőtvörvény megalkotása körül is kiváló érdemei vannak³ – télen-nyáron járja a Balatonpart útjait, s lelke egész melegeivel annak fejlesztésén dolgozik.”⁴

Halála dátuma szimbolikusan is tekinthető. Szinte egybeesik filatéliai, közéleti tevékenysége legfőbb eredményének, az ő hathatós közreműködésével életre hívott Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Országos Szövetségének megszüntetésével (a korabeli szaksajtó ezt három szervezet egyesülésének nevezi) és a teljesen új szellemű Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségének megalakulásával. Az 1952. év magyarországi viszonyainak ismeretében nem okoz meglepetést, hogy a magyar filatélia egyik legnagyobbja mellőzve, elfeledve halt meg, még halálhíréről sem tudósítottak. Arról csak a balatonboglári lokálpatrióták segítségével lehetett forrásokhoz jutni.⁵

A 19. század elején az első és nagy hírű bélyeggyűjtő egyesületünk, a budapesti Levélbélyeggyűjtők Első Hazai Egyesülete és a Hungária Magyar Bélyeggyűjtők Köre mellett a temesvári Hunnia Bélyeggyűjtő Szövetség jelentették a szervezett bélyeggyűjtést hazánkban. Ez utóbbinak volt tagja, Budapestre távozásáig alelnöke és lapjának, a *Levélbélyeg-Tőzsdének* mindenese Vejtey. Neki köszönhető, hogy e lap a legrangosabb filatéliai orgánus volt a maga idejében, nem utolsó sorban azért, mert Vejtey jó szemmel megtalálta, és a lap számára megnyerte a legendás tudású Weinert Győzőt, a – filatéliai szakirodalomban fogalomnak számító – *Donaupost* későbbi szerkesztőjét, kiadóját.

Erre az időre esik képeslapgyűjtő korszaka is. Kapcsolatteremtő képességére jellemző, hogy a témába vágó lapoknak – a székesfehérvári *Képes Levelező-lap* vagy a tatai *Látóképes Levelező Lapok* – legelső számainál szerzői közé tartozott, hiszen tevékenységükbe már a lapindítás előtt, a szervezés idején bekapcsolódott. Széles körű érdeklődése, alapos műveltsége, jó tolla révén a legkülönbözőbb lapok – köztük külföldiek is – örömmel fogadták írásait. Többirányú gyűjtői tevékenységének megfelelően publikációi is igen sokféle témában jelentek meg: képeslapok, alkalmi bélyeg, alkalmi bélyegzés (*lebetűzés*), a gyűjtés, elrendezés mikéntje, a díjszabás és a bélyegár összefüggései, gyűjtési divatok, vízjelek, filatéliai szakszavak magyarosításának kérdése, főként pedig számtalan cikke, ismertetése, lapszemléje a polgári foglalkozásával kapcsolatos és jogi, pénzügyi ismeretei révén a legteljesebb kompetenciával kezelt okmánybélyeg témában. Utóbbihoz tartoznak önálló kötetben is megjelent munkái, Hollaender György és Kiss István társ-

² Balatoni Intéző Bizottság.

³ Kölbig Ferenc: *A gyógy- és üdülőhelyek közterhei. Az adóigazgatás a fürdőfejlesztés szolgálatában*. Balatonfüred, 1936. Balatoni Intéző Bizottság.

⁴ *Balatoni Kurír*. 1934. augusztus 23. Sz. n.

⁵ Ők azok, akik Vejtey emlékéért ma is kellő tisztelettel övezik, posztumusz díjjal tüntették ki, nyaralóján emléktáblát helyeztek el, s róla nevezték el a jankovichtelepi tóparti sétányt.

A „Hunnia bélyeggyűjtő szövetség“ 1909. évi tisztikara.

A Levélbélyeg-Társaság című folyóirat 1910/1. számában megjelent fotó

Weisz Zsigmond vál. biz. tag.	Maticsek Béla jegyző.	Reményi Rezső jegyző.	Fischer Béla dr. vál. biz. tag.	Pillis Lajos titkár.
Habermann Oszkár alelnök.	Kölbig Ferencz alelnök.	Fiatka Béla elnök.	Láng Béla dr. fb. ügyész.	Ürményi Dezső központi vezető.

szerzőkkel összeállított katalógusai: *A magyar okmánybélyegek*, 1924, *A magyar okmánybélyegek katalógusa*, 1928, *A pengőértékű magyar okmánybélyegek*. *A magyar okmánybélyegek katalógusának pótfüzete*, 1938. – mindhárom Budapestben a LEHE kiadásában jelent meg.

Említettem, hogy az alkalmi bélyegek (magán kiadású, reklám-, jótékony-sági, vásár- és postai alkalmi bélyegek) gyűjtését szinte a hagyományos postabélyegek gyűjtésével egyidejűleg elkezdte. Természetes tehát, hogy az effé-

lék gyűjtőit tömörítő Első Magyar Alkalmibélyeg-gyűjtők Egyesülete (ELMA) szerveződésétől (1913) kezdve tagjai között tudhatta, sőt megszűn(tet)éséig elnöke volt. Alkalmi bélyeg témában kora szaktekintélye volt. Az alkalmi bélyegekről, alkalmi lebetűzésekről írt cikkei, újdonságismertetői mellett összefoglaló munka is jelent meg tőle a *Gelegenheitsmarke* című klagenfurti lap különszámaként⁶: *Die Geschichte des Gelegenheitsmarkensammelns* [Az alkalmibélyeg-gyűjtés története], jellemző alcímmel: *mit besonderer Berücksichtigung der Literatur* [különös tekintettel az irodalomra]. Közelebb vitt Vejtey megismeréséhez az a rövid életrajz is, amelyet e munka elé írt a folyóirat főszerkesztője, Rudolf Urschütz: *Ministerialrat Koelbig. Ein Lebensbild unseres verdienstvollen Altmeisters und Mitarbeiters*. [Kölbig miniszteri tanácsos. Érdeműs nagymesterünk és munkatársunk pályája.] Alighanem az alcímben szereplő epitheton ornans sem túlzás.

A teljesség igénye nélkül néhány folyóirat, ahol írásait olvashatjuk: *Levélbélyeg-Társaság*, *Philatelia*, *Gyűjtők Lapja*, *Alkalmi Bélyeg*, *A Bélyeggyűjtő*, *Magyar Bélyegűjség*, *Der Stempelmarkensammler*, *Die Gelegenheitsmarke*, *Das Blaue Blatt* stb. Közreműködése egy-egy lapnál nem csak cikkek írását jelentette, jellemzőbb az újdonságismertetés és a lapszemle. Utóbbira azért is lehetett alkalmas, mert folyamatosan áttekintése volt a hazai és a külföldi filatéliai szakirodalomról. Sem fáradságot, sem anyagiakat nem kímélt, hogy naprakész tájékozottságához és kutatómunkájához a szükséges forrásokat megszerezze.

Midőn 1942-ben a Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Országos Szövetsége azzal a problémával szembesült, hogy az egyesületeket ellepték a spekulánsok, akik párhuzamosan több kör tagjai, felmerült a javaslat, hogy egy gyűjtő csak egy egyesületnek lehessen tagja. Vejtey nem ezt látta célravezető megoldásnak. Maga is öt hazai és három külföldi egyesületnek volt tagja, de mint írja a *Magyar Bélyegűjség* 1942/2. számában: „*Ahogy egy magyar egyesület saját, csak tagjainak szánt szaklapot adott ki, én annak a kedvéért abba az egyesületbe beléptem.*” A párhuzamos tagság lehetővé tétele nem saját szempontjainak egyebek fölé helyezése, sem elvtelen engedékenység.

A szövetség ügyét, jó működését igen fontosnak tartotta, hiszen azon néhány ember közül egyik ő, akik az 1925-ben megalakult szervezet létrehívásában legtöbbet tettek.

KÖLBIG FERENCZ, Budapest, V., (pénzügyministerium).

Mitglied Temesvár, Dresden,
Gössnitz etc., sucht Tausch in

Ausstellung - Reklamemarken

sowie postalischen Erinnerungs-
marken, womöglich ungebraucht.
Gegenwert nach Wunsch.

*A Levélbélyeg-Társaság című folyóirat
1910/1. számában megjelent hirdetés*

⁶ Pontosabban: hármas összevont számaként – 1926, Folge 2/3/4.

Még a temesvári Hunniától delegálva vett részt a legelső tervezető megbeszéléseken, és több lapban írt egy szövetség fontosságáról, annak elképzelt működési módjáról. A megalakulástól pedig alelnökként igen sok feladatot vállalt és látott el. Hivatali pozíciójánál fogva, a filatéliai életben pedig gazdag gyűjteményei, publikációi, egyesületi elnöki és szövetségi alelnöki rangja révén neve széles körben ismert, kapcsolatai szerteágazók voltak.

A filatelisták képviseletében ő is a meghívottak között volt a posta vezérigazgatója által tartott bélyegértekezleteken, amelyeket 1920 óta rendszeresen tartottak kölcsönös tájékoztatás céljából. Itt találkozott Horváth Józseffel, a Bélyegmúzeum első és Merza Gyulával, a múzeum későbbi igazgatójával, akik eme értekezleteken a posta részéről szintén jelen voltak. Az értekezleteken a létrehozandó Bélyegmúzeum kérdése is több ízben felmerült. Vejtey ismert szervezőképessége és szakmai kompetenciája szinte predestinálta arra, hogy tagja legyen annak a felkért szakértői bizottságnak, amely 1928-ban a megnyitás előtt álló múzeum anyagának elrendezési, kiállítási módját volt hivatva kidolgozni. E munkában bizottsági társai a korabeli filatéliai élet jelesei, egyúttal notabilitások voltak, úgymint Jakab Oszkár helyettes államtitkár a Pénzügyminisztériumból; Pompéry Elemér, a Szabadalmi Bíróság elnöke; Bobrovniczky Tamás tábornok, a Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Országos Szövetségének elnöke; Szalay-Újfalussy László főmeteorológus; Rampacher Pál szabadalmi bíró. Vejtey kapcsolata tehát a múzeummal még annak megnyitása előtti időből datálódik.

Láttuk, hogy Vejtey a szakirodalom ismeretének milyen nagy fontosságot tulajdonított. A maga számára minden lehetőséget kihasználva szerezte be a kiadványokat. Fontosnak tartotta ugyanakkor, hogy gyűjtőtársai is igényeljék, és lehetőleg hozzá is jussanak a gyűjtési területükkel kapcsolatos információkhoz. Ennek pedig egyetlen lehetséges módja: filatéliai könyvtár létesítése. Temesvári korszakától kezdve szinte vesszőparipája a könyvtár kérdése. Amint nélkülözhető példányhoz jutott, azonnal olyan helyre adta, ahol arra szükség volt, ahol hasznosult. A *Levélbélyeg-Tőzsde* az egyesületi hírek között tudatta a Hunnia-tagokkal, hogy az egyesület könyvtára különböző forrásokból, köztük Kölblig Ferenc ajándékai révén gazdagodott.

Az 1928. évi előkészületek során a leendő Bélyegmúzeum anyagát már régóta rendezték, évek óta dolgozott rajta Klimes Károly, a finisben pedig tanácsadóként vagy tevőlegesen többen részt vettek a munkában. Ugyanekkor született meg egy, a mi szempontunkból igen fontos döntés: a posta a Bélyegmúzeumban egy filatéliai szakkönyvtár létesítését is elhatározta.

Ugyanebben az évben a filatéliai sajtóban megjelent a hír, miszerint a Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtára a köteles példányként birtokában lévő anyagból, illetve annak kiegészítésével filatéliai különgyűjteményt hoz létre. A *Filatéliai Kurír* 1928/2. számában már arról írnak, hogy nemcsak könyvtárat, de egyenesen bélyegmúzeumot szándékoznak létrehozni a Nemzeti Múzeum könyvtárában. A következő számban A *Széchény-i könyvtár bélyegmúzeumának kérelme* cím alatt felhívás olvasható a gyűjtőkhöz, hogy fölös irodalmukat és gyűjteményi darabjaikat, bélyegeiket, lebetűzéseiket, postai teljeseiket ajánlják fel.⁷

⁷ Az Országos Széchényi Könyvtárban ilyen gyűjtemény nem létesült, sőt archívumában a kezdeményezésnek sincs nyoma.

Az 1930-ban a közönség számára is megnyílt Bélyegmúzeumban folyamatosan gyűjtötték az irodalmat a múzeum könyvtára számára. Az 1931-es évben például 7000 pengő értékű könyv- és folyóirat-vásárlásról van dokumentum.

Közben megint felmerül egy, az egyesületek kezelésében lévőknel nagyobb szabású, kvázi központi filatéliai könyvtár létesítésének terve. A *Bélyeggyűjtő* 1939/4. számában olvashatjuk: „A Szövetség tervbe vette a szövetségi Otthonban egy szövetségi könyvtár létesítését. Felkéri a tagegyesületeket, hogy a birtokukban lévő magyar vonatkozású szakmunkákat, amelyeket a szövetségi könyvtár céljára hajlandók rendelkezésre bocsájtani, továbbá saját kiadványaiknak egy-egy példányát Vejtey Ferenc úr, az ELMA elnöke címére (Budapest I., Csaba u. 7.) eljuttatni szíveskedjenek. Vejtey Ferenc úr ugyanis volt szíves a tagegyesületek részéről beérkező egész anyag elrendezését és feldolgozását vállalni.”

Vejtey a Szövetség alelnökeként minden bizonnyal nem csupán a begyűjtés és feldolgozás feladatát vállalta, valószínűleg a könyvtárlétesítés gondolatának felvetője is ő volt. Ennek némileg ellene szól, hogy a fenti felhívás megjelenését követő év őszén, 1940. november 27-én Vejtey a *Bélyegmúzeum könyvtára számára* adományozott saját gyűjteményéből 28 db könyvet, majd 1941. január 13-án 34 db saját és 5 db LEHE adományként hozzá jutott filatéliai kiadványt.⁸ A könyvtár állományának gyarapodásáról ebből az időből évenkénti adataink nincsenek. A nagyságrendet azonban érzékelteti, hogy az első Vejtey-adomány átvétele előtt egy 1940. november 23-án kelt jelentés szerint mit tartalmazott a könyvtár: 38 db magyar nyelvű könyv, 119 db idegen nyelvű könyv, 90 db katalógus, 86 db külföldi folyóirat, 40 db belföldi folyóirat. A könyvtár állománya tehát összesen 375 db volt.

A kimutatáson a következő megjegyzés szerepel: „A könyvtár jelenleg rendezés alatt van!” A rendezés Vejtey irányításával és érdemi személyes munkájával zajlott. 1941. január 17-i levelében ezt írja dr. Kuzmich Gábor postavezérigazgatónak: „Kedves Barátom! Az ajánlási ragjegyekért hálás köszönetet mondok! A postamúzeum⁹ könyvtárát fokozatosan fogom kiegészíteni, azon leszek, hogy pünkösdre a magyar része a lehetőségig teljes legyen. Szívélyesen üdvözöl és bármikor szívesen rendelkezésedre áll régi tisztelő híved, Vejtey Ferenc.”

Hamarosan ismét felbukkan a filatéliai könyvtár témája a szaksajtóban.¹⁰ Ez a közlemény az imént ellentmondásosnak nevezett helyzetre is magyarázatot ad. A szerző nevét nem közlő cikk címe: *Új magyar filatélista célkitűzés: Száz szakkönyvtárt a tudás fejlesztésére*. Egyebek mellett ezt írja: „Annak idején a szövetségi könyvtár részére óhajtott híres magyar magánkönyvtárát felajánlani Vejtey Ferenc ny. miniszteri osztályfőnök, s ettől csak akkor állott el, amikor a szövetség részéről megnyilvánult érdektelenséget látta a könyvtár kérdésében. Habozás nélkül felajánlotta azonban könyvtárát a m. kir. posta bélyegmúzeumának, amikor Kuzmich Gábor dr. postavezérigazgató elhatározta, hogy a múzeum keretében bélyeggyűjtési szakkönyvtárt is létesít. Ma már szakkörökben nem titok, hogy miként a bélyegmúzeum bélyeganyagának alapját a Poppovits féle gyűjtemény vetette meg, úgy a múzeumi szakkönyvtár alapját a Vejtey gyűjtemény képezi.”

⁸ A Vejteytől származó könyvek és folyóiratok teljes mennyiségéről nincs adatunk. Nem támpont a példányokban található tulajdonbélyegző sem, hiszen nem csak azzal ellátott példányokat adott a múzeumnak.

⁹ Értsd: bélyegmúzeum. A posta által létesített és fenntartott Bélyegmúzeumot gyakran nevezték így.

¹⁰ *Magyar Bélyegújság*. 1941. május.

Philatelia

BÉLYEGGYŰJTÉSI FOLYÓIRAT

Megjelenik havonta egyszer.

Felelősszerkesztő: A D A.

Főszerkesztő ÖRVÖS JÁNOS.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

UŽHOROD — UNGVÁR

Podkarpatska Rus, C. S. R.

Masaryk (Kossuth)-tér 21. sz.

Előfizetési ára:

évi 40 dinár

egy évre 60 lej

márka 2 dollár

1914—1921.

Hát esztendeje annak, hogy a magyar bélyegszakírók jelesének közreműködésével megindítottam a „Philateliát”. Akkortájt bonatkozott ki a háboru a maga szörnyű mivoltában s amikor a pusztulás vette kezdetét, a háborus bélyegkek özöne és a különböző tábori és cenzura lebetűzések a filatéliának nem remélt fejlődést biztosítottak. A „Philatelia” a gyűjtők/tanácsadójá és nélkülözhetetlen segédeszköze lett. Ebben a lapban jelentek meg — hogy csak néhány nevet említsünk — dr. Köhgyei József Kulesár Károly, dr. Obetkó Dező,

Kőibg Ferenc, dr. Szeőke Imre, dr. Weinert Győző, Alt Dávid, Rédey Miklós, Curiasus és Groó Árpád gyönyörű írásai és tanulmányai és a „Philateliát” tisztelte meg folytatólagos tanulmányával A. E. Glasewald a németek híres szakírója is. E sorok írójának haretérre indulásakor dr. Köhgyei József vette át a lapot és egészen a megszűlésig szerkesztette a Philateliát. Lestova két éve szünetel a lap s most amikor úgy látjuk, hogy meg van az eshetőség a gyűjtők egy táborba való hozásának, amikor a magyar és magyarul beszélő bélyeg-

gyűjtők a világ minden országa szétszórtak, a „Philateliát” megint életre keltjük és régi valamint új írógárdájának munkáival küldjük szét a világ minden tájékára. A Philatelia megjelenésének híre is óriási örömet váltott ki a bélyeggyűjtők táborában, első számunk pedig már izelítőt is ad abból a munkából, amely a háboruk és forradalmak által széjjel szakított internacionális bélyeggyűjtősportot kívánja ismét egységessé tenni. Minden politikán kívül állunk, mert minden tájak gyűjtőinek magyar nyelvű szaklapja vagyunk. Örvös János.

Hirdetéseket

is közöl legközelebb megjelenő számaiban

a „Philatelia”.

Egy oldal:	Fél oldal:	Negyed oldal
500 Ké	300 Ké	150 Ké
500 lej	300 lej	150 lej
500 márka	300 márka	150márka
350 dinár	200 dinár	100 dinár

Kis hirdetés sora: 4 Ké, lej, márka vagy 3 dinár.

Egy Vejtey könyvtárból származó folyóirat a donátor tulajdonbélijegyzőjével

A Fővárosi és Vidéki Bélyeggyűjtők Egyesülete (Févbe) könyvtári szakbizottságot szervezett az egyesületi könyvtár és fiókkönyvtár-hálózata fejlesztése céljából. A bizottság szaktanácsadóul a Févbe tiszteletbeli tagját, Vejtey Ferencet hívta meg. Vejtey azonban a Magyar Bélyegűjság későbbi — júliusi — számában Kérelem a magyar bélyeggyűjtőkhez című írásában a Bélyegmúzeum könyvtára számára keresett ajándékként vagy

Községi Hivatalom!

Dr. ajándékos megjelölés keltés követelést
munkáért a postai hivatalomtól keltés -
szóval a munka megjelölésére: azaz keltés, hogy
pénztérítést a munkáért keltés a keltésért, keltés
keltés.

szóval a keltés keltés és keltés keltés keltés
keltés keltés keltés keltés keltés keltés

1941. 11. 17.

Vejtey Ferenc

Mellékelés

Dr. Kuzmich Gábor vezérigazgatóhoz
a keltés megjelölésére

Mellékelés

Keltés keltés

Vejtey Ferenc levele dr. Kuzmich Gábor vezérigazgatóhoz, 1941

megvételre könyveket és folyóiratokat. Mégpedig konkrét műveket, azokat, amelyek hiányoztak az időközben rendezett gyűjteményből. A 22 tételes desiderata jól mutatja Vejtey alapos áttekintését a magyar filatéliai irodalomról. A felhívás hatására érkeztek az adományok. Vásárlásra is sor került. Rampacher Páltól például 30 pengőért vásároltak filatéliai folyóiratokat, Szántó Sándor 21 kötet folyóiratot adott el a múzeumnak darabonként 3, összesen 63 pengőért.

Ősszel Vejtey az időközben változott állapotnak megfelelően módosított lista alapján kérte a hiányzó kiadványokat *A Bélyeggyűjtő* 1941/11. számának olvasóitól. „*Magam saját, a magyar nyelvű szakirodalom túlnyomó részét felölelő szakkönyvtáramat nemcsak, hogy odaajándékoztam a múzeumnak, hanem oly célból, hogy a könyvtár használatát a kutatóknak megkönnyítsem, a magyar folyóiratok minden egyes évfolyamához tartalomjegyzéket készítettem, amely az illető évfolyam elejére lesz kötve. De saját gyűjteményem nem teljes. Így hiányoznak...*” – és itt jön a hiányzó művek felsorolása.

Láttuk, hogy a feldolgozás részét képezte az évfolyamok összevont tartalomjegyzékének elkészítése. A rendezés része volt az is, hogy az anyagot tematikus csoportokba osztotta, az egyes csoportok egy-egy betűjelet kaptak, a csoportba tartozó művek sorszámot. Egy-egy kötet tehát egy betűvel és egy hozzá tartozó sorszámmal volt beazonosítható. A könyvek és folyóiratok megfelelő betűjeleket viseltek azok a cikkgyűjtő kötetek is, amelyeket eredetileg dédelgetett nagy tervéhez: a magyar filatéliai irodalom bibliográfiájához gyűjtött és rendszerezett. Ezek a duplum példányokból kitépett, lapokra felragasztott cikkek voltak, amelyekhez kézírással jegyezte fel Vejtey a forrás adatait. Bibliográfia-összeállítási tervéről a már idézett, a *Magyar Bélyegűjságban* közzétett felhívásában is említést tett: „*A magyar anyagot kérem mielőbb beküldeni, szeretnék a magyar anyag feldolgozásával szeptemberben elkészülni. Ha ez sikerül, akkor még ez évben [1941] sajtó alá rendezném a magyar bélyegszakirodalom teljes bibliográfiáját, kiegészítve azt a szaklapokban megjelent, a magyar bélyegekre vonatkozó szakcikkek mutatójával.*”

Csak sajnálhatjuk, hogy a tervezett bibliográfia sem akkor, sem később nem készült el. Az említett cikkgyűjtemény közben kiegészült nem szaklapok filatéliai cikkeivel, katalógusrészletekkel, merthogy Vejtey közben egy, a bibliográfiánál nagyobb szabású feladatot elvégzésére készült és gyűjtött anyagot. Több éves készülődés után 1946-ban kívánt előrukkolni a nagy művel. *A Bélyeggyűjtő* az 1946 áprilisában megjelent 1-2. összevont – és ismereteim szerint utolsó – számában jelenti: „*Vejtey Ferenc, a LEHE könyvtárosa »A magyar bélyegek irodalmáról és katalogizálásáról« ír nagyobb tanulmányt, amelynek közlését lapunk egyik legközelebbi számában fogja megkezdeni. Vejtey tanulmányában a magyar bélyegek irodalmának ismertetése után a magyar szakkifejezések, a magyar bélyegek csoportosítása, a vízjegyeknek és az egyes sorozatoknak elnevezése körül tapasztalható visszásságokat veszi kritika alá, ismerteti a nevezetesebb külföldi katalógusoknak a magyar bélyegek feldolgozása körül követett eljárását, helyesbíti, és a vonatkozó rendeletek számával kiegészíti Bán Willy adattárát, közölve egyúttal a magyar bélyegek helyes sorrendjét. A munka célja a magyar bélyegek katalogizálásánál egység létesítése és a magyar szakirodalom téves adatainak helyesbítése.*” Ez a munka sem készült el, legalábbis nem jelent meg, és közlésre előkészített kézirat változatának hollétéről sem tudunk.

Ami torzóban megmaradt belőle, az ma a Bélyegmúzeum okmánytárában található, és forrásul szolgált a Czákó Elemér által gyűjtött és rendszerezett irattári anyaggal együtt a

V. B. B.

PHILATELI

MAGYAR BÉLY

Melbörzés
Kölbj Ferencz
Munkesi károlas
Budapest
T. Földi - új

Zeitschrift u. Internationales Offerblatt
für Briefmarkensammler und Händler

Előfizetési árak csak egész évre fogadtatnak el (Abonnementpreise):
30 cK; 70 dinár; 200 lei; 70.000 magyar vagy osztr. korona; 2 dollár

Alle Zuschriften sind zu richten an: Redakteur Joh. Örvös, Uzhorod-Ungvár (C. S. R.)

1924

szeptember

8-9. szám

Az első magyar filatelisták nap alkalmából kiadott ünnepi szám

Ezen szám tartalmából:

Az első magyarfilatelisták nap. Ing. Müller Edwin (Wien) ünnepi cikke

Örvös János: A filatelisták nap tárgyaló asztalára,

Mi történt a Petőfi bélyegekkel és mi fog történni az ezidei
játékonyaságokkal?

Bagyon Otto (Buenos Aires): Tengerentúli filatéliai állapotok,
Új bélyegek. — Különféle.

Lehnert: Westungarn. — Lajtabánság.

Teremtsünk tiszta helyzetet a forradalmi és okkupációs bélyegek
körüli.

Beszámoló a budapesti filatélista napról.

Ezen számunk; Ára: 3. Kc. 7 dinár, 20 lei; Magyarországon 6000 korona.

A Bélyegmúzeumnak ajándékozott Philatelia folyóirat nyomtatványként postázott száma

magyar filatéliai irodalom eddigi legnagyobb vállalkozásához, az 1965 és 1981 között a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége által kiadott, *A magyar bélyegek monográfiája* című munka kötetéhez. A tervezett munkának valószínűleg csak a szakirodalommal kapcsolatos része lett volna Vejtey feladata, akinek a nagy szintézis előmunkálataiban a Bélyegmúzeumban Czakó Elemér volt a partnere. Czakó 1945. évi elhalálása után Vejtey szándékozta megalkotni a közös műnek tervezett monográfiát. A két szálon futó előkészítő munka 1943-ban kapcsolódott össze. Erről az alábbi feljegyzés tanúskodik.

„*Mi alulírottak a bélyegmúzeum könyvtárában megegyezést létesítettünk arra nézve, hogy a Vejtey Ferenc Ő Méltósága által gyűjtött magyar vonatkozású bélyeg bibliográfiát egyesítjük a Czakó Elemér Ő Méltósága által gyűjtött magyar bélyegekre vonatkozó levéltári anyaggal. E célra Vejtey Ő Méltósága a bélyegmúzeum rendelkezésére bocsátja adományképpen összes eddigi anyagát, és ez év folyamán kiegészíti még lehetőség szerint teljes sorozattá. Czakó Elemér próbaképpen már egységbe foglalja az 1850. és az 1871-iki anyagot, hogy ennek alapján jelentés¹¹ legyen tehető a postavezérigazgatóságnak. Budapest, 1943. évi május hó 29-én. Czakó Elemér, Vejtey Ferenc, Dr. Merza Gyula – [olvashatatlan aláírás] –, Gaál Ferenc.*”

A szervezés, feldolgozás állapotában lévő könyvtár külső kutatókat még nem fogadott, a kölcsönzést pedig feltételezésem szerint eleve sem gondolták megengedhetőnek. Erre vonatkozóan semmiféle utalást nem találtam. Fentiekből azonban nyilvánvaló, hogy Czakó Elemér kivételezett helyzeténél fogva a múzeumi anyaggal otthon dolgozhatott. Erre utal két megmaradt átvételi elismervény is. Az 1942. október 21-i 9 db szerzői névvel és címmel leírt könyvről szól. A másik 1942. november 16-án kelt, és 67 db bélyegtörzslap, 6 db folyóiratszám átvétele mellett Kölbig Ferenc és dr. Szeőke Imre *A magyar állam bélyegei* című kéziratát tartalmazza. Sem a felsorolt folyóiratok, sem a kézirat ezt követően nem szerepeltek a könyvtári állományban, elképzelhető, hogy Czakó elmulasztotta visszahozni azokat. A társszerzős Kölbig-féle kéziratról így azt sem tudjuk postabélyegekről vagy okmánybélyegekről szól-e, könyvnyi terjedelmű-e, vagy csak egy tanulmány vagy cikk kézírata.

A cikkgyűjtemény többé-kevésbé abban a formában és teljességben maradt meg, ahogy azt Vejtey a múzeumnak átadta. A könyvtár elrendezése az idők folyamán teljesen megváltozott, a tematikus csoportosítást mára a numerus kurrens rendszer váltotta fel. A szorító helyhiány sem engedné meg a nagy helyigényű tárolást, másrészt pedig a számítógépes feldolgozás révén a tematikailag egy csoportba tartozó művek akkor is összehozhatók, ha azok nem egymás mellett találhatók a polcokon.

Vejtey Ferenc adománya és az ő közreműködésével másoktól sikeresen összegyűjtött anyag ma is könyvtárunk legértékesebb részét képezi. Azt lehet mondani, hogy az utolsó pillanatban gyűjtötte össze azt az anyagot, amelyet ma már nem lehetne. Az általa is keresett és hiányként nyilvántartott tételekből ma nagy ritkán sikerül egyet-egyed beszerezni. Köszönet mindazoknak, akik – ha nem olyan volumenben is, mint ő – hasonló önzetlenséggel engedik át könyvtárunknak könyveiket, folyóirataikat.

¹¹ A tervezett jelentés nem készült el. Az előkészített hátrahagyott anyag alapján született az alábbi tanulmány: *Az 1871. évi könyvomasos bélyegek története. Néhai Czakó Elemérnek, a kiváló filatelista szaktrónak a Bélyegmúzeumban őrzött irodalmi hagyatéka alapján közöljük ezt az érdekes tanulmányt. Filatéliai Szemle. 1958. évi 5–9. szám.*

Emlékezés Czakó Elemérre

Czakó Elemér

Czakó Elemérre emlékezni, ha időszerűségét keressük, ebben az esztendőben több alkalmat is találunk. Egyfelől 60 esztendeje távozott az élők sorából, másfelől háromnegyed százados jubileumát ünnepli a Bélyegmúzeum, amely intézmény okmánytárának alapjait ő vetette meg. A kettős évforduló ellenére sem könnyű azonban objektíven közelíteni személyéhez, mert a magánemberről szinte semmit, a filatéliai tevékenységéről jóval többet, ám a múzeumi okmánytárhoz fűződő ambícióiról és ez irányú munkásságának kereteiről ugyancsak nem tudunk eleget.

A szakmai pályájának állomásait és irodalmi tevékenységét a lexikonok kellő részletességgel taglalják. A filatélia iránti érdeklődése és a múzeum értékeinek gyarapítását célzó tevékenysége azonban a nyugdíjba vonulása utáni időszakra esett, így erre már nem terjedt ki az életrajzi adatok gyűjtőinek figyelme.

Szentiváni Czakó Elemér Gábor 1876. december 16-án Szolnokon látta meg a napvilágot. A római katolikus polgári család igyekezett a legjobbat adni a széles érdeklődési körű ifjúnak. Ügyvéd édesapja nem ragaszkodott a tradíció folytatásához, pártolta fia művészetek iránti vonzalmának kiteljesedését. Szülővárosában abszolválta az érettségi vizsgáit, majd a budapesti királyi magyar tudományegyetem jogi karának elvégzése közben Párizsban tett kitérőt, a Sorbonne-on és az École de Louvre-on gyarapította tudását. A második diplomáját később a filozófiai fakultáson szerezte. Gondot is okozott a különféle adatbázisok szerkesztőinek, hogy milyen szakterület alá sorolják be Czakót: művészettörténész, művészeti szakíró, könyvkiadó, múzeumi szakember? És aztán tegyük hozzá mi: filatelist, okmánytáros, bélyegművészeti szakértő, bélyeg-kibocsátási menedzser. Mert ezek a meghatározások is ráillenek.

A kor, amelyben személyisége formálódott, nagyon is kedvezett a kultúra sokszínűségére fogékony léleknek. A millenniumi pezsgés hazánkra vonta a világ figyelmét, s a világ helybe hozta számos értékét, értékes emberét. A magyarság ezredéves műveltségének felmutatására irányuló vágy életre szóló nyomot hagyott Czakó Elemérben. Ugyanakkor az otthonról és az iskoláiból hozott útravalóból sem hiányzott az a szilárd meggyőződés, hogy ezt csak a legmagasabb szintű felkészültséggel, hozzáértéssel szolgálhatja híven.

Visszatérve a francia fővárosból, még az itthoni tanulmányok mellett, az Egyetemi Könyvtár gyakornoka, később az Iparművészeti Múzeum könyvtárosa. Ebben az időben már maga is sugározza környezetére azt az ismeretanyagot, amit élete első negyedszázada alatt begyűjtött, kiérlelt. A Könyvnyomdászok Szakköre által 1901-ben indított szaktanfolyamon az iparművészet fogalmát és irányait oktatta. Hat év után már ő alapította az Iparművészeti Szakiskola nyomdászati tanműhelyét, amelynek fő célja szakoktatók képzése volt a szakirányú tanonciskolák részére.

Ugyancsak a múzeumi könyvtáros időszak során, 1903-ban szervezte meg az első magyar ex libris kiállítást, amit korszakhatárként jegyeznek a hazai gyűjtőtevékenység történetében. Ettől kezdve irányult a figyelem szélesebb körben a műfaj és gyűjtése felé.

Az 1905-ben a hamburgi és a berlini iparművészeti múzeumokban végzett gyakornoki munka már a későbbi fényes karrier első lépcsőjét jelezte. A következő évben a milánói világkiállításon kormánykiküldöttként vett részt, s az iparművészeti anyag rendezője volt. 1907 és 1911 között az Iparművészeti Múzeum őre (mai szóhasználat: muzeológusa).

A szakiskolában kifejtett tevékenységét 1911-től igazgatói kinevezéssel honorálták. Öt évvel később – nagy elismerése addigi munkásságának – a Magyar Nemzeti Múzeum osztályigazgatója, s 1918-ban már kinevezték az ország legnagyobb múzeumának élére, amikor a Vallás- és Közoktatási Minisztériumba rendelték be szolgálatra. Ténylegesen tehát nem vezette a Magyar Nemzeti Múzeumot, de a megbízatást kiérdemelte. Ezekre az évekre estek a drezdai, a berlini és a konstantinápolyi világkiállítások, amelyeken a magyar részleg felelős vezetője, a kiállítási anyag tényleges rendezője Czákó Elemér kormánybiztos volt. Hasonlóan az évtizeddel későbbi, 1928-as kölni kiállításához.

A minisztériumban tanácsosi rangban intézte a múzeumi és tudományos ügyeket, az iskolán kívüli művelődés ügyét, de foglalkozott a tankönyvreformmal és a hozzá kötődő nyomdaügyekkel is. Még egy feladatkört rótt rá a történelem: a trianoni békeszerződésből a tárcára háramló teendőket. 1925-ben címzetes helyettes államtitkári kinevezése után nyugállományba vonult, ám életpályájának aktív szakasza korántsem zárult le. Miért is zárult volna, hiszen ekkor még csak 49 esztendő volt!

Átvette az általa újjászervezett Egyetemi Nyomda vezetését, s kilenc éven keresztül dolgozott egy művészileg igényes, új korszakot nyitva a 350 éves műhely történetében. E főigazgatói tisztség volt az utolsó, amit munkaköri jelleggel töltött be, de előtte, közben és utána még számtalan közéleti, társadalmi funkciót vállalt. Tekintélyes publikációs tevékenysége pedig annak ékes bizonyítéka, hogy ezek nem csupán dekoratív pozíciókat jelentettek számára, hanem valóságos lehetőségeket a cselekvésre, az alkotásra.

Első írásai középiskolás korában jelentek meg *Az Én Újságom* című lapban, egyetemi éve alatt többek között a *Pesti Hírlap*, a *Hazánk*, a *Magyar Génusz*, a *Vasárnapi Újság* adott teret gondolatainak. Az új évszázad első napjaitól haláláig közölték iparművészeti, művészettörténeti tanulmányait. Csak néhány téma ízelítőül, érzékeltetni sokrétű érdeklődését választott hivatásán belül: *Csipketanfolyam az Iparművészeti Iskolában*, *Libay Sámuel, a drótművész*, *A gyermekjátékokról*, *Múzeumok a népművelés szolgálatában*, *Ábécénk életrajza*, *Cirill-betűs könyvek Budán*, *Kolozsvári Márton és György művészete*, *A firenzei festészet kibontakozása*. A *Betűország virágos kertje* címmel megjelent ötkötetes elemi iskolai olvasókönyvet az általa felkért Móra Ferencsel (és Voinovich Gézával) közösen szerkesztette 1925-től Szentiványi Gábor álnéven. *Orbis pictus hungaricus* a

magyar népviseletet mutatta meg a nagyvilágnak képeslapsorozat formájában. További jelentős műve a Divald Kornál, Gárdonyi Albert és Iványi Béla társszerzősége mellett napvilágot látott, *A királyi magyar egyetemi nyomda története* című jubiláris kötete 1927-ből, valamint *A magyaros ízlés 1930-ból*, Györgyi Kálmánnal együtt. Ez utóbbi tartalmáról híven szól az alcíme: *Szemelvények a magyar háziipar, népművészet és iparművészet formakincséből*.

Czakó Elemért, az Országos Magyar Iparművészeti Társulat tagját a Magyar Néprajzi Társaság 1922-ben társelnökévé, 1935-ben tiszteletbeli elnökévé választotta. Ügyvezető alelnöke volt a Tudományos Társulatok Szövetségének, tagja a Római Magyar Történeti Intézet Bizottságának a minisztériumi szolgálat idején. Nem tudjuk, mikortól, de az Országos Irodalmi és Művészeti Tanácsnak ugyancsak tagja, vagy valamilyen tisztségviselője, mert a harmincas évek második felétől e minőségében szerepel a bélyegpályázatok elbíráló bizottságban egészen 1944-ig.

Nem egy szakmai orgánium szerkesztőinek sorában szintén találkozhat nevével az olvasó, például *Az Iparművészeti Szakiskola Évkönyvében* (1910–1916), valamint a *Díszítő Művészet* (1912–1916), a *Közművelődés* ((1924) és a *Diárium* (1931–1934) című folyóiratokban.

Mindeme sokrétű érdeklődés és szerteágazó munkásság mellett, után, élete utolsó évtizedében felbukkan a bélyegek iránti vonzalma. Korábban semmilyen nyomot nem találunk erre vonatkozóan. Csak feltételezésbe bocsátkozhatunk, miként került közel a Magyar Királyi Postához és annak bélyegirodájához, valamint a Bélyegmúzeumhoz.

Midőn az Egyetemi Nyomda vezetésétől visszavonult, s ekkor is még csupán 58 esztendősen tele energiával, rengeteg művészet- és kiadáspolitikai tapasztalattal, nyomdai ismeretekkel, nem utolsósorban kapcsolatokkal, megbízható esztétikai érzéssel, képzőművészek, iparművészek személyes ismeretségének garmadával és még sok egyéb tudással, lehetőséggel felvértezve nagyon is jól jöhetett a harmincas években felfutóban lévő bélyegkibocsátás felelőseinek egy ilyen kiváló elme. Aki nem melleleg szervezni, tárgyalni is kiválóan tudott. Talán éppen az Országos Irodalmi és Művészeti Tanácsban (OIMT) elfoglalt helye révén adódott az első alkalom közelebről megismerkedni a filatélia és a filatelisták világával. Hiszen olyan névsorban találkozunk Czakó Elemérral először a bélyegpályázatok elbíráló bizottság 1936. november 18-án megtartott ülésének jegyzőkönyvében, amelyben Helbing Ferenc, az Országos Iparművészeti Iskola nyugalmazott igazgatója, Szablya Frischauf Ferenc, az iskola akkori igazgatója, továbbá Richter Aladár iparművész és Márton Ferenc festőművész is szerepel. Mind az öten az OIMT delegáltjai, a posta felkérésére. Helbing közismerten az egyik legsikeresebb bélyegtervezője volt a két világháború közötti korszaknak, fiatalabb pályatársával együtt pedig a honi iparművészeti képzés fellegrájának immáron három, aktív és egykori igazgatója foglalt helyet a bizottságban. Persze, a nyugalmazott helyettes államtitkári rang sem jelentett hátrányt, már abban az időben sem. Ha bárhol megakadt volna egy-egy bélyeg kiadásának ügye, a régi kapcsolatok olykor átlendíthették a holtpontra: Nem találtunk a rendelkezésünkre álló iratok között erre utaló momentumot, de egy induló munkakapcsolatnál a döntéshozók nyilván ilyen szempontokat is mérlegelhettek.

Czakó Elemér postai bélyegkibocsátások körüli munkásságát az általa a Bélyegmúzeumra hagyományozott okmánytári gyűjteményből deríthetjük fel elsősorban. E tevé-

kenység utólagos értékelését senki nem végezte el az elmúlt hat évtized alatt, bár két kísérlet történt erre nézve. Az első az 1980-as évek vége felé, amikor a *Bélyegmúzeumi szemle* 1988/1-2. számában Zsovár Katalin, a múzeum könyvtárosa nekilátott a Bélyegmúzeum alapjait lerakó triumvirátus – Poppovits Frigyes Mirkó, Vejtey Ferenc, Czakó Elemér – munkásságának feltérképezéséhez. Az első tanulmány a magyar bélyeganyag törzsét képező Poppovits-gyűjtemény tulajdonosát valóban be is mutatta, ám a folytatás elmaradt.¹ Nem tudható, milyen egyéb forrásokkal szolgált volna a hajdani kolléga, ám ha a megjelent mű forrásbázisát vesszük alapul, nem valószínű, hogy lemaradtunk volna bármiről, mert kizárólag a múzeum okmánytárában és könyvtárában ma is fellelhető anyagokból dolgozott. Joggal feltételezhetjük, hogy a másodikként beígért Czakó- és a záró tanulmányként előre jelzett Vejtey-portrét hasonlóan az ott rendelkezésre álló anyagokra támaszkodva készítette volna. A másodikként nekirugaszkodó Sipos Józsefnének, a tavalyelőtt elhunyt egykori muzeológusunknak pedig a sors nem engedte, hogy végére járjon ennek a témának.

E kitérő után időzzünk még a Czakó-hagyaték felmérése körül.

Amit a Bélyegmúzeum nyilvántartásai Czakó-gyűjteménynek, illetve hagyatéknek neveznek, nem minden elemükben tekinthetők az okmánytár megalapozója által összeszedett dokumentációnak. Az anyag gerincét azok a kibocsátásonként kronológiai sorrendbe állított tasakok képezik, amelyekbe minden egyes bélyegről a Czakó Elemér gyűjtési korszakában, tehát a harmincas évek második felétől 1944-ig, fellelt iratok (eredetiek és fotókópiák), rajzok, fényképek találhatóak. Már az 1848-as Than Mór-féle első magyar bélyegtervről is önálló dossziét² nyitott, amelyben azonban nem korabeli anyagok, hanem kizárólag az 1940-es évek elején keletkezett tanulmányok, levelezések és kéziratok vannak. Már a következő dosszié tartalma jelzi, mit találhatunk a későbbi kibocsátásokról. Az 1850-es, elsőként használt osztrák bélyegről a *Verordnungsblatt für Posten* idevonatkozó számait és a tasak küloldalon a bélyeg fotómásolatát is rejti. Az 1867-es váltás után a nyelv is változik, a *Verordnungsblattot* a *Postai Rendeletek Tára* követi alapdokumentum gyanánt. Még olyan mellékesnek tűnő apróságok is előfordulnak néha, mint egy-egy nyomdai számla vagy *jelentés szabályellenes levéljegy megrendelésről*. Az 1873-as kibocsátásnál először, majd 1881-től folyamatosan, saját kezűleg ceruzával írott törzslapot is mellékel a bélyegekhez. Az iratkör bővülését 1936 végétől észlelhetjük, amikor Czakó Elemér személyesen is bekapcsolódott a postai bélyegkiadási tevékenység folyamatába. Mint művészeti szakember ettől kezdve minden alkalommal jegyzeteket, tanulmányokat készített a pályázati kiírás tervezetétől a zsűrizésen és honorárium-megállapításon át a nyomdai munkálatokig, de még azon túl is, a forgalmazás egyes kérdéseiben szintén kifejtette véleményét. Saját anyagait, a tárgyat érintő levelezését ugyancsak belevette a dossziéikba. Ezekből elég pontos képet nyerhetünk ízléséről, értékszemléletéről, a bélyegekhez fűződő attitűdjéről, s az egyes bélyegtervező művészekről alkotott véleményéről, olykor a hozzájuk való személyes viszonyáról. Az utolsó kibocsátás, amelyről ezt a dokumentációt összerendezte, az 1943. évi *Hadigondozás* volt, amelynek forgalomba bocsátási időpontja március 15.

¹ Nem hivatalos értesüléseim szerint Zsovár Katalin munkahelyváltása miatt.

² Nevezzük így a ténylegesen tasak formájú gyűjtőt.

Nem tudjuk, mi okból szakadt meg éppen ezen a ponton a rendszerezés. Az utolsó, Czakótól származó nyom 1944 nyaráról³ maradt fenn. A Magyar Tudományos Akadémia folyóiratában, a *Budapesti Szemle* májusi számának különyomatban is megjelent, az *első magyar postabélyeg* című tanulmányát küldte el kedves barátjának, Vejtey Ferencnek, aki akkoriban a Balaton déli partján lévő jankovichtelepi házában tartózkodott. E tanulmány a *Magyar Bélyegűjség* nevű, kéthetente megjelenő szaklapban másodközlésben szintén az olvasók elé került. A háromrészes folytatásra tervezett sorozatból a szeptember 5-i számban a második rész még elkészült, a befejező rész elmaradásáért a közelgő ágyúszó és bombaeső a felelős. A fent jelzett *Hadigondozás* bélyegsor megjelenése után is még hónapokig aktív levelezést folytatott postai szakemberekkel, például a július 17-én megjelent *Repülőalap* sorozat zsűrijébe szóló meghívót is behelyezte az utolsó tasakba. A levél időben egybeesik a *Hadigondozás* megjelenésével. A gyűjteményben lévő legkésőbbi neki címzett levél 1943. november 28-án keletkezett, amiben a tanácsköztársasági bélyegsorozat létrejöttének körülményeiről és az abban közreműködők szerepének értékelésével foglalkozó tanulmányára reagált a Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Országos Szövetségének egyik prominens alakja, Neuhold Kornél.

A további főbb anyagrészek a jelenlegi okmánytári nyilvántartás szerint: különféle, bélyegkiadáshoz kötődő témák iratai (pl. ügyiratok az értékcikkek és nyomóeszközök témakörben 1890–1933, el nem fogadott pályázatok anyaga 1916–1917, bélyegpek előállítás, nyomási eljárások, postabélyeg-bizottság); a bélyegtervezésben szerepet vállaló művészek életrajzi adatgyűjtése⁴; az 1000 éves kiállítás anyagai; továbbá sajtófigyelő, azaz szakcikkek kivágásai tematikus és kronológiai rendezésben (pl. levélbélyegpek 1850–1951; hírlapilleték-, táviráda-, postatakarék-, hivatalos és okmánybélyegpek, azután városi emlékbélyegpek, bélyegzések, táborig posta, egyes napilapok, folyóiratok bélyegrovatai), valamint feldolgozandó anyagok címszó alatt vegyes iratok.

Az összesen 120 iratkötegni anyag egy jelentős része bizonyosan nem Czako Elemér gyűjtéséből származik. A sajtófigyelő teljes egészében Vejtey Ferenc keze nyomát viseli magán. Egyfelől az ő kézírása látható sok-sok oldalon, másrészt a tematika és a kifejezetten filatéliai szakirodalom mélyreható ismerete, szerteágazó, a posta bélyegkiadásától és érdekkörétől nemcsak hogy eltérő, de azzal ellentétes irányok gyűjtése is ezt igazolja. Czakót ilyesmi soha nem vonzotta, míg Vejtey ősrégi gyűjtő volt. Ráadásul a szemlész az ötvenes évek elejéig töretlen elrendezésben folytatódik, még a cikkek felragasztására szolgáló selejtpapírok is túléltek az 1944–45-ös cezúrát. Czako 1945. április 29-én meghalt, Vejtey Ferenc 1952. április 23-án hunyt el, tehát nyugodtan folytathatta a megkezdett munkát, amint ezt az okmánytár egy másik anyag részében megőrzött levelei bizonyítják is.

Ennek ismeretében a kibocsátott bélyegpek tasakjai közé sorolt, az 1948-as Eötvös Loránd bélyeghez tartozó iratanyag sem Czakótól származik, a *Különböző, korabeli filatéliai újságok, árjegyzékek stb.* címet viselő dosszié tartalma szintén nem, mert abban 1940 és 1949 közötti kiadványok szerepelnek. Ugyanez vonatkozik a *Külföldi nyelvű* (sic!)

³ A keletbélyegző hónapot jelző részlete éppen a Hadvezérek sor sötétbarna alapszínű Hunyadi-bélyegére esik, a 17-e már olvasható.

⁴ Czako ezt egy reménybeli művészlexikonhoz szándékozta felhasználni.

sajtófigyelőre, amelynek évszáma 1950. A bélyeg- és postatörténeti tematika is Vejtey gyűjtési körét idézi, s a benne lévő 1945 utáni anyagok e tényt erősítik, tehát az *Előfutár* időszak, a *Képes levelezőlap*, a *Bélyeggyűjtemények* alcímek utóbbi jóvoltából kerülhettek a Bélyegmúzeumba.

A két személyiségtől származó dokumentumok összeolvadásának mikéntjéről egy 1943. május 29-én készített feljegyzés tájékoztat. „*Mi alulírottak a bélyegmúzeum könyvtárában megegyezést létesítettünk arra nézve, hogy a Vejtey Ferenc Ő Méltósága által gyűjtött magyar vonatkozású bélyeg bibliográfiát⁵ egyesítjük a Czakó Elemér Ő Méltósága által gyűjtött magyar bélyegekre vonatkozó levéltári anyaggal. E célra Vejtey Ő Méltósága a bélyegmúzeum rendelkezésére bocsátja adományképpen összes eddig anyagát, és ez év folyamán kiegészíti még lehetőség szerint teljes sorozattá. Czakó Elemér próbaképpen már egységbe foglalja az 1850. és az 1871-iki anyagot, hogy ennek alapján jelentős legyen tehető a postavezérigazgatóságnak.*” A megegyezést dr. Merza Gyula, a múzeum akkori igazgatója, Gaál Ferenc és egy olvashatatlan nevű tanú hitelesítette. Ezek után végképp kijelenthető, hogy a jelenleg Czakó-gyűjteményként számon tartott dokumentáció a két jeles személy munkásságának közös gyümölcse.

Czakó Elemérről sokat elárulnak saját írásai. Kiviláglik belőlük a feltétlen ügyszeretet, egy olyan emberé, aki semmit nem tud fél szívvel csinálni. Mindaz, ami számára értéket jelentett, összpontosul a bélyegben. Művészi megmunkálás, a kultúra, koncentráltan pedig a magyar nemzet kultúrája jelenhet meg benne. Ő azon fáradozott, hogy mindez a lehető legmagasabb szinten jusson érvényre valamennyi forgalomba bocsátott bélyegen. A tökéletességre törekedett. Nem egyszer maga is együtt lélegzett a grafikusokkal, festőkkel, előre megálmodta egy-egy címlet végső képét, skiccelt ábrákkal tarkított jegyzetlapjai mintegy iránymutatást adtak a végleges kompozícióhoz a művészeknek. Az efféle magatartást persze másféleképpen is megítélheti az utókor: erőszakos, a saját elképzelését a bélyegtervezőre oktroyáló, mindenkinél mindent jobban tudó habitusa tükröződnek e lapokon. Engedtessek meg ennél pozitívabb vélemény Czakó Elemérről!

Példaként az 1936. évi *Budavár* sorozat terveinek értékelése kapcsán ceruzával papírra vetett eszme-futtatását vezetem elő: nem elégszik meg a beérkezett tervek gyengéinek felsorolásával, az okokra is rávilágít, s a tennivalókra ugyancsak. „*A pályázat nem hozta meg azt az eredményt, amit tőle várni lehetett volna... Ma, amikor nemzeti létünk erősítője lehetne egy ilyen művészi alkotás, kifelé magyarítja a világvéleményt, befelé pedig emelné a nemzeti önbizalmunkat, tartalmilag nem találtunk olyan gondolatokat kifejtteni, mely e nemes célokat szolgálhatná, művészi megoldás tekintetében hatod- és kilencvenkilenced rangú tervekkel van dolgunk, az első vonalbeli grafikusművészeink egyszerűen elmaradnak. Mikor ezt a szomorú tény megállapítjuk, a jövő érdekében keresnünk kell ennek okait is. Az első szociális. Nem tudnak pénzfecsérlő bizonytalanságokra költséget, tanulmányt és időt áldozni... A jövőben, úgy látszik, honorárium ellenében felszólított művészekre kell gondolnunk, ha eredményt várunk, a gazdasági ellehetetlenülés ezt kívánja, de emellett nyitva kell hagynunk az ajtót mindenki számára, aki saját indíttatásra pályázni kíván. Ezzel egyenlő súllyal esik latba a pályázat eszmei, stílári és technikai részének előre való tisztázása, melyet a pályázat kiírójának kell végeznie. A művészeket ki*

⁵ Amin a jelenlegi nyilvántartás készítői a sajtófigyelőnek elnevezett dossziékat értették.

kell tanítani, hogy mit akarunk tőlük. Itt látjuk, hogy fogalmuk sincs, a sokszorosítási eljárásához miként kell igazodniuk, mik azok a stílusbeli kötöttségek, amelyek a bélyeghez illenek, valahol az ex libris és a plakát közt. Legfőképpen pedig az ábrázolt témakörben való bizonytalanság gátlásaitól fel kell szabadítani őket. Valóságosan ki kell tanítani, hogy a tudomány alapjain és a cél érdekében milyen úton haladjanak.”

Még csupán az első bélyegtervpályázat után volt Czakó Elemér, s már világos volt előtte, mit kell változtatni. Benne élt a művészek világában, ismerte élet- és munkakörülményeiket. Bekalkulálta az elérendő célhoz vezető út buktatói közé e momentumokat, s az elhárításukon fáradozott. Hogy nem eredménytelenül, az kiolvasható a következő esztendőök pályázati kiírásaiból és a sokasodó, nívós bélyegtervekből, nem kevésbé a megvalósított bélyegekből.

Czakó Elemérnek az évek során kialakult, a Bélyegmúzeumhoz és az ott felhalmozott értékekhez fűződő érzelmi viszonyát közvetve az a kritikai cikknek szánt kézirat tanúsítja, amelyben az 1943 végén megjelent, Bán Willy által szerkesztett, *A magyar postabélyegek adattára* című kiadványt bírálja. „A hosszú évek kutatása alapján megbízható és pontos adatokat állapít meg hiteles és eredeti okmányokból, s ezért az adatgyűjtemény örökbecsű, minden tekintetben forrásmunka. Folytatása – a Bevezetés szerint – már könnyű munka lesz bárki számára... Mindenekelőtt kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy e kiadvány adatainak legnagyobb része a Bélyegmúzeum munkálataiból van átvéve, eredeti okmányok felkutatásáról szó sincs, még a nyomtatásban megjelent rendeletek sem vétettek szemügyre, ennek folytán a »Minden jog fenntartva, még kivonatosan is« jelzés a műre nem vonatkoztatható, mivel az mások munkálatainak hibás és felületes leközlése csupán. A Bélyegmúzeum munkálatainak esetleges megjelentetése tehát nem lesz az adattárnak sem folytatása, sem pedig copyrighttal védhető utánpótlás.” Ezután két gépelt oldalon egyfajta hibajegyzéket sorakoztat fel, majd így zárja nemtetszésének nyomatékosan hangot adó sorait: „Nem merítettük ki az összes tévedéseket. E csokorral csak rá kívántunk mutatni arra, hogy készülő hivatalos kiadványunkat a mi saját adataink átvételével nem lett volna szabad megelőzni akarni és vele szemben szerzői jogot konstruálni. Különösen akkor, amikor a tévedések és hibák sokaságában vergődik az »örökbecsű, pontos és hiteles adattár«.”

Átlapozva bélyegeinkről az addig megjelent legteljesebb hazai adattárat, feltétlenül az elismerés hangján kell szólnunk róla. Tévedéseket nyilvánvalóan rejt magában, mint bármely, legnagyobb gondossággal készített mű, de ezek nem csorbítják használhatóságát. Czakóból itt a szakmai féltékenység tört elő. Alapja láthatóan a múzeumban és holdudvarában tevékenykedők, leginkább a saját maga által végzett szervező és rendszerező munka gyümölcseinek féltése, nehogy valaki más arassa le a leendő babérokat. A konkurencia azonban nem hagyott olyan nyomokat maga után, amelyek nemtelen eszközök használatának feltételezését engednék meg. A hivatkozott források nyilvánosak, nem kizárólag a posta vagy a Bélyegmúzeum kutatói számára voltak hozzáférhetők.

Az utolsó bekezdésben megpendített utalás a múzeum égisze alatt „készülő hivatalos kiadványra” pedig eléggé ingatag hivatkozás, mivel erre semmilyen előkészület nyomát nem találtuk, de még elejtett megjegyzés sem lelhető fel a Bélyegmúzeum okmánytárában éppen Czakó által összegyűjtött iratanyagban. Vagyis ez utóbbi kijelentést akár blöffnek is minősíthetjük. Sajnos, annyira felingerelte őt e kiadvány megjelenése és az elfogu-

latlan filatelisták őszinte lelkesedése, hogy a hibajegyzékben egyértelműen jó adatot is tévesnek minősített.⁶ Viszont az adattár felépítésére, érdemi szempontok bírálatára nem tért ki. Nem is lett volna alapja, mert a mai katalógusokkal összevetve is kifejezetten színvonalas, könnyen kezelhető művet szerkesztett Bán Willy.

Arra, sajnos, soha nem kaphatunk választ: Ha a történelem és egyéni életútja lehetővé teszi, megírta volna-e azt a bizonyos hiteles kiadmányt a magyar bélyegekről? Akár csak dachból is. Czákó Elemér 1945. április 29-én, vélhetően az ostrom alatt szerzett sebesülés vagy betegség következtében, elhunyt.⁷ Az utókor viszont élt az iratgyűjtő és rendszerező tevékenység gyümölcseivel: *A magyar bélyegek monográfiája* című 7 kötetes alapmű szerzői teljesítették ki az általa kezdeményezett feldolgozó módszereket.

Filatéliai természetű tanulmányainak csak kisebb része került a nyilvánosság elé, a legtöbb félkész állapotban az okmánytári dossziékban lapul. A Lyka Károly emlékkönyvben *Than Mór 1848-iki postajegye* című munkájával szerepelt, de németül is publikált: *Briefmarkenkunst in Ungarn* (Mainz, 1943, Gutenberg Jahrbuch).

Az első bélyegtemában írt tanulmánya *A Bélyeggyűjtő 1937/9.* számában jelent meg nyomtatásban *A bélyegek művészete* címmel, amely a szakfolyóirat kínálta véges terjedelm ellenére csaknem teljes áttekintést ad a nemzetközi bélyegtörténelem addig eltelt évszázadáról esztétikai, művészettörténeti megközelítéssel. A bélyeg funkcióiról, a grafikai megvalósítás eszköztáráról ma sem tudnánk az ő megállapításainál pontosabb megfogalmazást adni. Az azóta elmúlt évtizedek legfőbb a technikai fejlődésről szólnak, de a tartalmi, formai lényegyet tekintve alig változott a világ. Emellett lenyűgöző biztonsággal – amit a legtöbb művésznél hiányolt – mozog az ábrázolt események, személyek, kifejezendő eszmei tartalmak sűrűjében, s mondhat komolyan veendő ítéletet – ez az a bizonyos pótolhatatlan műveltség, amit semmilyen fellengzős póz nem helyettesíthet. Konzervativizmussal sem vádolhatjuk, hiszen elismeri a koronként érkező megújulási vágy létjogosultságát. Ugyanakkor figyelmeztet a bélyegszerűség megkerülhetetlen követelményeire. „Azonkívül a bélyeg, mint a kultúrának névjegye, millió meg millió szem elé kerülve ismereteket és propagandát is terjeszt... Az bizonyos, hogy a bélyeg kicsi felületén nem fér el a valóság formájának minden részlete. Szükségszerűen összevonást kell tehát alkalmazni, melynek stilizációjához nagy adagot a szemlélő ad hozzá kiegészítésül. Ami pedig azt illeti, meddig lehet menni a naturalizmus vagy a stilizáltság felé, annak mértéke fölül Szinyei Merse Pál akként nyilatkozott biliárdozgató baráti társasága előtt: »Felemelkedhetünk a természet fölé, de végleg el nem hagyhatjuk azt. Mert a művészetben, miként a biliárdjátékban is, csak az a lökés számít, amelyiknél legalább az egyik láb a földet éri.«.”

Ha a fentiek alapján kijelentjük, hogy Czákó Elemér bekapcsolódása a bélyegkibocsátás folyamatába érzékelhető színvonal-emelkedést hozott, egyáltalán nem esünk túlzásba, hiszen művészi szépségük alapján erre az évtizedre esnek a magyar bélyegek első nemzetközi elismerései.

⁶ Például Görgey Artúr 1916-os halálozási évszámát is Bán Willy hibájával rója föl a *Hadvezérek* sor 12 filléres címleténél, pedig ez az adat vitán felül helyes.

⁷ Bán Willy sem járt jobban, ő május 23-án a nem sokkal előbb felszabadított csehországi Theresienstadtban távozott az élők sorából.

CZAKÓ ELEMÉR RÁDIÓELŐADÁSA

A BÉLYEG- GYŰJTÉS ÉRTELME

A M. KIR. POSTAVEZERIGAZGATÓSÁG (BÉLYEGMŰZEUM) KIADÁSA
KÜLÖNLÉNYOMAT A BÉLYEGGYŰJTŐ 1941. ÉVFOLYAMÁBÓL

A bélyeggyűjtés értelme című rádióelőadás különnyomata

tézmény. Valószínű, hogy az, aki rendben tartja a bélyegeit, rendben fogja tudni tartani az életét is. A hangsúly az önként vállalt kötelességteljesítésen van."

Czakó Elemér pályája mindvégig erről az önként vállalt kötelességteljesítésről szólt. Kötelességérzet a kultúra, s különösen a magyar kultúra iránt.

A bélyeg helyét keresve az ember mindennapjaiban, óhatatlanul állást foglalt a bélyeggyűjtésről, a gyűjtőkről is. 1941-ben a rádió nyilvánosságát megragadva *A bélyeggyűjtés értelme* című előadásában érvelt: „*Híveit nem lehet a kabátgomb, a gyufaskatulya, a használt penna vagy a villamosjegy gyűjtőinek titkos szektái közé sorolni... Általában minden gyűjtésnek megvan a lélektani háttere, sőt, néha pathologikus vonások sem hiányzanak. Nem bírtam szívlelni azokat, akik dobozokba, borítékba gyűjtenek, csak azért, hogy sok legyen nekik. Ők a bélyegek Harpagonjai. Az igazi gyűjtésnél fontos a gyűjtő közreműködő elmélyedése, melynél nemesebb hajlandóságai virágoznak ki. Legalábbis vagy esztétizálnak, vagy a világgal ismerkednek a gyűjteményen keresztül... És ha a bélyeggyűjtemény a megletebbek számára az emlékezés virágos kertjének szerepét tölti be, akkor azt mondhatjuk, hogy a fiatalságnak valóságos nevelő in-*

A Bélyegmúzeum tárgyi és dokumentációs gyűjteményei

A budapesti Bélyegmúzeum páratlan filatéliai gyűjteménye közismert. Kevésbé tudott viszont, hogy emellett más ritkaságokkal is rendelkezik: összegyűjti, feldolgozza és megőrzi a bélyegkiadásokkal kapcsolatos tárgyakat és dokumentumokat is. A kiállítóterembe lépő látogató ezek néhány különleges példányával találkozhat az állandó kiállítás részeként, így az úgynevezett Gervay-földgömbbel, Than Mór postajegy-tervével, a vízjelnyomó-hengerekkel vagy a múzeumba került bélyegművészeti díjakkal. Vannak műtárgyak, amelyek ritkábban kerülnek a nyilvánosság elé, rendszerint időszakos kiállítások keretében láthatók, így az alkalmi bélyegzők, bélyegtervrajzok és vázlatok. Más tárgyak a hely hiánya miatt még ritkábban kerültek bemutatásra, ezeket majd az átépített és kibővített kiállítás részeként kívánjuk bemutatni, ilyenek a bélyegnyomtatás eszközei: a nyomókövek, nyomólemezek és üvegdíák. A bélyeggyártás dokumentumai, ügyiratai és okiratai nem látványosak, ezeket a múzeum okmánytára őrzi. Olykor mégis bekerül közülük néhány egy-egy tematikus kiállításba, így az 1848-ban készült nevezetes postajegy-tervvel kapcsolatos értékes okmányok, amelyek az első magyar bélyegterv eredetiségét igazolják, valamint a múzeumba kerülését dokumentálják.

A Bélyegmúzeum jelenleg a következő öt tárgyi és dokumentációs gyűjteménnyel rendelkezik. Grafikai tár: bélyegtervrajzok és vázlatok. Nyomóeszközök gyűjteménye: a bélyegnyomtatás eszközei, azaz nyomókövek, réz nyomólemezek, vízjelnyomó-hengerek, üvegdíák. Alkalmi bélyegzők, bélyegzőgrafikák és bélyegzőlenyomatok gyűjteménye. Egyéb filatéliai tárgyak és dokumentumok gyűjteménye: bélyegművészeti díjak, kiállításokon nyert oklevelek és különdíjak, bélyeggel díszített muzeális emléktárgyak, vándordíjak, érmek és plakettek. Okmánytár.

Az alábbiakban a gyűjtemények jellemzése mellett néhány különleges vagy a gyűjteményre jellemző tárgyat és dokumentumot is kiemelek. A tárgyi és dokumentációs gyűjtemények darabjainak sajátossága, hogy a bélyegekkel ellentétben egyediek, gyűjteményünkön kívül sehol máshol nem találhatók meg. Valamennyi egy-egy korszak jellegzetes darabja: a technikátörténet, a kultúra, a postatörténet vagy akár a háborús idők rekvizitumairól van szó. Ahogy egy-egy tükörserépben tükröződhet az egész égbolt, így egy-egy tárgy is *mesél* a korról, amelyben létrejött.

Grafikai tár

A múzeum grafikai tárában a bélyegek, díjjegyesek, első napi borítékok gyártásához készített tervrajzokat őrizzük. A végleges – tehát a nyomtatáshoz felhasznált – változat mellett a gyűjteményben azok a bélyegtervek is megtalálhatók, amelyeket a zsűri kivitelezésre ugyan nem fogadott el, de a nyertes változat után a legjobbnak ítélte. Ezek a tervrajzok a bélyeggyártás fontos dokumentumai, stílusuk, technikájuk az előírt feltételeken és a megadott téma diktálta kötöttségen belül is jól tükrözik az egyes művészek egyéniségét.

A tervrajzok legtöbbször a maga eredeti formájában is esztétikai élményt nyújtó alkotás. A bélyegtervezésre felkért grafikusok között neves művészek vannak, akik közül többen a képzőművészet egyéb területein is maradandót alkottak: Helbing Ferenc, Légrády Sándor, Konecsni György, Horváth Endre, Kass János és mások. Sok művészi szépségű bélyegtervrajz – és annak nyomán készült szintén művészi bélyeg – fűződik olyan grafikusok nevéhez, akiknek bár fő tevékenységük a bélyegtervezés, nevük méltatlanul kevésbé ismert gazdag és színvonalas életművük ellenére is: Nagy Zoltán, Vertel József, Zombory Éva, Füle Mihály, Varga Pál és mások. A Bélyegmúzeum grafikai táráról részletesen olvashatunk a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1993-as kiadású évkönyvében Angyal Erzsébet tanulmányában.

A grafikákat tartalmazó gyűjtemény egyes darabjai időszaki kiállításainkon láthatók ugyan, de állandó kiállításban csak a legnagyobb ritkaságokat mutatjuk be. Az I. számú kiállítószekrényben Than Mór bélyegterve látható 1848-ból és az 1871-es bélyegsor tervei. A gyűjteményben a vázlatok száma 2005 elején 13 655, a kivitelre került tervrajzoké 4157 darab.

Minden bizonnyal történelmileg Than Mór postajegy-terve a legértékesebb bélyeggrafikánk. E bélyeg – régies szóval postajegy – rajza magyar nemzeti kultúrkincsünk egyik ereklyéje. Már a pusztasága léte is bizonyítja, hogy 1848–49-ben az akkori magyar kormány az élet minden területére kiterjedő változtatásokat akart. Than Mórt, az akkor alig húszéves festőművészt minden bizonnyal maga Kossuth Lajos kérte fel, hogy készítse el az első magyar postabélyeg tervét, megelőzve ezzel a legtöbb államot. A fiatalember akkor éppen a bankjegyek, Kossuth-bankók grafikai munkáit végezte Landerer Lajos nyomdájában. Than Mór betegeskedése miatt ugyan nem kerülhetett be a hadseregbe, de fegyver helyett ecsettel és rajzírónnal a kezében Görgey tábornok mellett hadifestőként tevékenykedett Tatától Világosig.

A tenyérszerű bélyegterv papírjának szélén apró firkák tanúsítják, hogy mi járt a fiatal művész fejében, sőt még Unrein János nyomdász karikatúráját is megtaláljuk rajta. A bélyegterv sajnos sohasem valósulhatott meg, bár a hadi helyzettől függően költöző nyomdában már nyomtatását is előkészítették. Az íves papírlap és rajta a sérülékeny tusrajz megsínylette a sok viszontagságot, hajdanában össze is hajtogatták, ezért igen törekeny. A terv Bélyegmúzeumba kerüléséről beszédesen vallanak az okmánytár dokumentumai, erről a témáról Lukács Klára írt tanulmányt az évkönyv 1998-as kiadásában.

Nyomóeszközök gyűjteménye

A Bélyegmúzeum törzskönyvi nyilvántartása szerint 2005 elején a nyomóeszköz-gyűjtemény darabszáma 21 901. Legrégibbi példánya az 1868-as hírlapilleték-bélyeg kétképes, fából készült kliséje, amit az azóta eltelt időszak bélyegeinek nyomóformái követnek. Az állomány összetétele rendkívül változatos, hiszen a bélyegek gyártásánál már kezdetben a nyomdatechnika mindhárom változatát – magas-, mély- és síknyomást – egyaránt alkalmazták, így a különféle módszereknek megfelelően a legrégebb nyomókövektől és galvánlemezekről kezdve a legújabb réz- és acélmetszetekig, az üvegdíákon keresztül a jelenleg használt filmdíákig valamennyi változat megtalálható.

Természetesen minden egyes nyomóeszköz egyedi darab, hiszen eredetileg a hamisítás megakadályozása céljából kerültek a múzeum raktárába. Nyomdatörténeti értékükön

túl a nyomóeszközök sok esetben igen szépek. E megfontolások alapján a gyűjtemény egyes darabjai időszakos kiállításaink állandó szereplői. Nyomóeszközök magántulajdonban nem igen fordulhatnak elő, mivel egy szigorúan zárt technológiai lánc részét képezik, és a nyomdák-ból – Pénzjegynyomda, Magyar Állami Nyomda – egyenesen a múzeumba kerülnek. A nyomóeszközökről a gyűjtemény kezelője, Nikodém Gabriella írt részletesen az 1998-as évkönyvben.

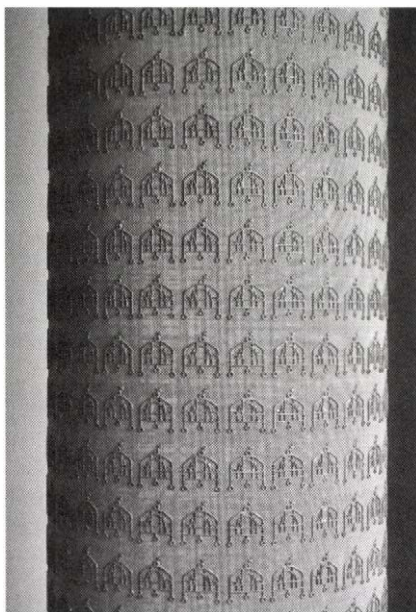
A múzeum földszinti fogadóteréből a félemeleti márványterembe érve bal kéz felől azonnal feltűnnek a vízjelnyomó-hengerek. Ezek szintén nyomóeszközök, amiket a hamisítások kivédése érdekében kifejezetten a postai érték-cikkek papírjainak előállításánál használtak. A bronzhálóból készült hengerpalástokon a huzalokból kialakított kiemelkedő mintázat arra szolgált, hogy a bélyeggyártásra, illetve egyéb postai érték-cikkek előállítására alkalmazott különleges papír anyagát még annak pépes, nedves állapotában elvékonyítsa, jellegzetes rajzolatot hozva létre rajta.

A magyar bélyeggyártásban 1881 és 1961 között alkalmaztak vízjeles papírt. A vízjelek a bélyeg hátoldalán jól láthatók, eltéréseik és különlegességeik a gyűjtők érdeklődésének tárgyai. A hengerek egyike az úgynevezett *kis ötágú csillag vízjel*et adta 1950 és 1961 között. Egy másik hengert az egyéb postacikkek papírjainak előállításához használták. A múzeum gyűjteményében megtalálható ezen kívül az úgynevezett *nagy korona*, az 1908-ban használt *korona fekvő kereszttel*, a *kettős kereszt címerábrát* adó, valamint a *Kossuth-címeres* bélyegvízjel nyomóhengere. A hengereken jól láthatók a használat során keletkezett kopások, torzulások, javítások (úgynevezett varratok), illetve a levált részek (például ötágú csillagok), amiket nem pótoltak. Ilyen sérülések a nagyobb igénybevétel miatt főleg a hengerek szélein keletkeztek.

Ma már kevés postai igazgatás használja a vízjeles papírt, miközben a bankjegyek előállításánál a vízjelezés általános eljárás maradt. A bélyeghamisítás elleni védelmet a papíranyagba kevert foszforeszkáló selyemszálak, hologramok és egyéb azonosító jelzések szolgálják.

Alkalmi bélyegzők és bélyegzőgrafikák gyűjteménye

Alkalmi bélyegző az egy vagy több alkalomra egyedi terv alapján készített, az általánosan használt szabványmérettől, formától és beosztástól eltérő kézi hely- és keletbélyegző, amely az alkalomra utaló szöveget és ábrát tartalmaz. Felhasználási idejének megfelelően bevészt vagy állítható keltezésű kivitelben készül. A használat napja után az alkalmi

Vízjelnyomó-henger részlete

bélyegzőt a forgalomból kivonják. Mivel a kezdetben használt drága fémbélyegzőket takarékosági okokból általában átvésték, vagy beolvasztva újra felhasználták, nem rendelkezünk minden valaha használt példánnyal. A katalógusok 1879-re kelteznek az első alkalmi bélyegzőt, amit a székesfehérvári iparkiállításon használtak, s amelynek küldeményen továbbított lenyomata nem került elő.

A gyűjtemény legkorábbi darabja jóval későbbi, 1916-ból való. Ezt IV. Károly magyar király koronázása alkalmával használták. Íme egy részlet az alkalmi bélyegző használatára vonatkozó, a Posta és Táviráda Rendeletek Tárában kiadott korabeli miniszteri rendeletből: „*Ő Felsőge megkoronázásának emlékére, az 1916. évi december hó 29-ét követő napon, vagyis december hó 29-ének éjjeli 12 órájától december hó 30-ának éjjeli 12 órájáig Budapesten feladásra kerülő összes nem könyvelt levélpostai küldemények postabélyegeit kizárólag erre a célra készült: »IV. Károly király koronázása napján 1916. december hó 30. Budapest« felirattal, valamint a hivatal számával ellátott hely- és kelti bélyegzővel kell lebélyegezni... Felhívom az érdekelt postahivatalokat, hogy a tiszta és olvasható bélyegzőlenyomatokra kiváló gondot fordítsanak.*”

Az alkalmi bélyegzők gyűjteményhez további két kiegészítő gyűjtemény kapcsolódik: a bélyegzők eredeti grafikáinak, illetve lenyomatainak gyűjteménye. E gyűjtemények darabjai nem részei az állandó kiállításnak, ám rendkívül színes, jól használható kiegészítő az időszakos bemutatóknak. Gyűjtésük igen népszerű, hiszen a tematikus és motívumgyűjtemények megkerülhetetlen szereplői.

Az alkalmi bélyegzők, bélyegzőgrafikák és bélyegzőlenyomatok gyűjteménye, amely az Értékcikkhivatal által átadott darabokkal évről évre folyamatosan gyarapszik, jelenleg 12 276 darab alkalmi bélyegzőt és 6878 darab bélyegzőgrafikát számlál. A gyűjteményről részletesebben Nikodém Gabriella tanulmányában olvashatunk a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1996-os évkönyvében.

Egyéb filatéliai tárgyak és dokumentumok gyűjteménye

A gyűjtemény olyan változatos taralmú, filatéliával kapcsolatos tárgyakat és dokumentumokat tartalmaz, amelyek a törzsanyag egyik csoportjába sem sorolhatók. Ilyenek például a nyírfakéregből, repülőgéproncs darabjából készített levelezőlapok, bélyegalbumok,

A IV. Károly koronázásakor használt alkalmi bélyegző

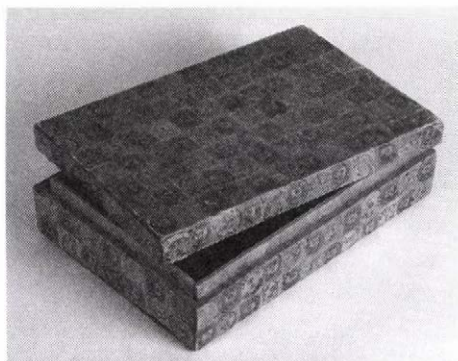
A IV. Károly koronázásakor használt alkalmi bélyegző lenyomata

Az 1963-ban nyert Ezüstgerely
bélyegművészeti díj

A dr. Mocsáry Lajos ajándékozta
piperedobozka

A Voloncs Gábor ajándékozta díszdobozka

vízjeles papírminták, bélyegen megjelent műtárgymásolatok, bélyegekből készített képek és dobozók, bélyegtervező művészek rajzeszközei – megannyi igen eltérő jellegű műtárgy.

A gyűjtemény különleges darabjai a kiállítóteremben a bejárattal szemben álló hármas tagolású vitrinben láthatók. Az első részben a magyar bélyegek hazai és nemzetközi versenyen nyert művészeti díjai: oklevelek, érmék, dísztárgyak kaptak helyet. A legelső oklevéllel az 1936. évi *Repülőbélyeg* sorozatot, a legutolsóval pedig az 1994-es *Téli olimpia* 12 Ft-os – érmet is kapó – bélyegét tüntették ki. A középső vitrin a Bélyegmúzeum hazai és nemzetközi bélyegkiállításokon elért helyezéseiről tájékoztat az érmék, plakettek, különdíjak, oklevelek bemutatásával. A harmadik részben levő gyűjteményi darabok – oklevelek, érmék – formája és tartalma készítésük korszakáról ad átfogó képet a figyelmesen szemlélőnek. A kiállított műtárgyakon túl a jelenleg 1072 darabot számláló gyűjtemény még igen sok ritka darabot tartalmaz.

Ilyen például egy bélyegekkel díszített piperedobozka, amely különleges bélyeghasználatról tudósít bennünket. Hogyan kerültek a bélyegek a dobozkára? 1840. május elsején, a postabélyeg születésnapján az első bélyeg megalkotói nem is gondolhatták, hogy eredeti elképzelésük milyen széles körben elterjed majd. A bélyeggyűjtés igen gyorsan milliók kedvtelésévé, sőt szenvedélyévé vált. Eleink a bélyegeket a postaforgalmi felhasználáson és a gyűjtésen túl egyéb célokra is használták, a bélyeg valóságos divathullámot indított el. Nem sokkal az első bélyegek megjelenése után, 1841-ben egy előkelő hölgy a brit *Times*-ban adott fel hirdetést: azzal a kéréssel fordult az olvasókhoz, küldjék el címére feleslegesé vált használt bélyegeiket, mert ezekkel szeretné öltözőszobája falát kitapétáztatni.

Mások kandallópárkányait díszítették használt, leáztatott korai bélyegekkel. Milyen értékes lenne ma egy ilyen kandallópárkány! A bélyeg és a bélyeggyűjtés bekerült a szépirodalomba, a színház- és filmművészetbe, meghihlette a festőket.

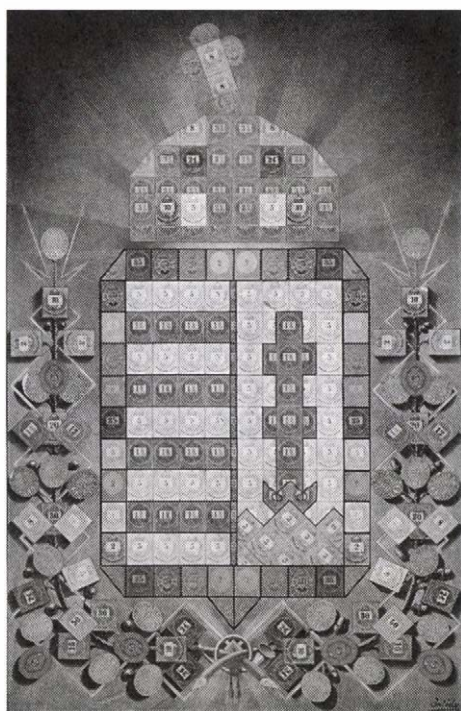
A bélyegek díszítő célú felhasználásának példája az említett díszdoboz, amely 2004-ben dr. Mocsáry Lajos nyugalmazott jogász ajándékként került a Bélyegmúzeum gyűjteményébe. A 30×45×15 centiméteres doboz külsejét az 1870-es évekből származó holland, dán, francia, olasz, bajor, osztrák és az Amerikai Egyesült Államokban kiadott klasszikus bélyegek borítják, és közöttük néhány használt magyar színösszeállítású krajcáros bélyeg is megtalálható. A bélyegzéseken magyar településnevek ismerhetők fel, így valószínű, hogy egy magyar gyűjtő vagy bélyegkedvelő amatőr használta fel felesleges példányait a faragott ébenfa doboz díszítésére. A doboz több mint százéves léte alatt kissé megviselt állapotba került, első sorban tetejének bélyegborítása volt hiányos, ezért állagmegóvó restaurálásra szorult.

Az immáron felújított doboz jól példázza a bélyegek díszítő célú, különleges felhasználását, így nem is a bélyegek világának, hanem inkább a bélyeggyűjtésnek és az emberi szépérzéknek értékes és ritka dokumentuma.

A közelmúltban Voloncs Gábor ajándékként egy hasonlóan díszített, de kisebb méretű dobozkával gazdagodott gyűjteményünk.

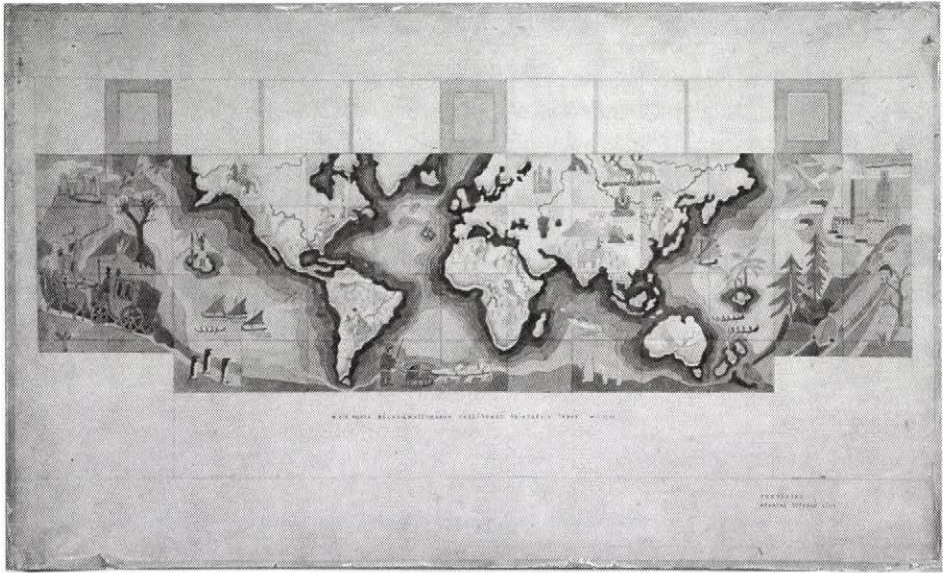
A bélyegek díszítő célú felhasználásának emléke egy 1889-ben készült montázkép is. A „*M. kir. postai és távírdai értékjegyek*” feliratú, élénk színű kép a magyar címet ábrázolja bélyegekből kirakva, finoman megrajzolt háttérrel. Az igen precízen elkészített montázs mára már igen értékessé vált klasszikus bélyegekből készült, ezért a művészint túl filatéliai értékkel is bír.

A Bélyegmúzeum belső terét hajdan faintarziával kívánták díszíteni, ennek kartonra kasírozott tervvázlata is az egyéb filatéliai tárgyak és dokumentumok gyűjteményében található. A stilizált világtérképet Árkainé Szehlo Lili tervezte meg akvarell formájában. Az intarzián a kontinensek körvonalai mellett az adott táj jelképeként ismert, szinte emblematikusan leegyszerűsített elemek is megtalálhatók: Indiánál egy elefánt, Afrikában piramisok, tevék és oroszlánvadászat, Ázsia vizein dzsunka. Árkainé Szehlo Lili alkotása volt a Bélyegmúzeum kiállítótermét hajdan díszítő angyalos nemzeti címer is, amit ma már csak fekete-fehér fényképen csodálhatunk meg, míg az említett intarziaterv sohasem valósult meg. A festő- és iparművész először olajfestményeket készített, majd a kerámia- és üvegfestészet terén bibliai témákban találta meg jellegzetes stílusát. A mo-

Az 1889-ben készült montázkép

Árkainé Sztehlo Lili stilizált világtérképet ábrázoló akvarellje

Gervay Mihály hivatali földgömbje

hácsi, győri, városmajori, pécsi templom üvegablakai az ő keze munkáját dicsérik. Egy alkotása magyar bélyegképen is látható: Jézus születését ábrázoló üvegfestménye az 1972-ben kiadott 2840-es katalógusszámú bélyegen tűnik fel.

Az gyűjtemény különleges darabja az a muzeális értékű földgömb is, amely az állandó kiállítás részeként a kiállítóteremben található. A földgömb a Magyar Királyi Posta első vezetője, Gervay Mihály országos postafőigazgató (1867–1887) irodájában állt. A körülbelül méteres átmérőjű, nyomtatott papírcikkelyekkel bevont, fából készült gömb állványon áll, forgatható, tengelyén pedig a kor szokása szerint az állatövi jegyek is megtalálhatók. A földgömb minden bizonnyal különös becsben állt Gervay Mihály szobájában, hiszen a postafőigazgató a Magyar Földrajzi Társaság alelnöki tisztét is betöltötte.

Postatörténeti érdekességként tartjuk számon azt az 1894-ben készült – A magyar korona országainak posta és távírdái térképe címfeliratú – postatérképet, amelyet felirata szerint a kereskedelemügyi miniszter rendeletére a Magyar Királyi Postajárati Iroda állított össze. A Rosner Károly Lajos és fia térképészeti műintézetének metszése és nyomása révén létrejött térkép jobb alsó sarkában a postaszállító tengeri hajók járatainak rajzát, jobb felső sarokban pedig a Budapest fő- és székváros területén működő posta- és távírdahivatalokat is megtaláljuk.

Az 1:1 576 000 léptékű, 1,5x2 méteres térkép nyomtatott papíryanagát a tartósság érdekében eredetileg vásznonhordozóra kasírozták. Valaha négy sarkánál fogva egy füstös helyiség falára rögzítették, később nyolcra hajtogatták: mindez nem tett jót a több mint százéves térképnek. Bélyegmúzeumba kerülése után egy fiókban rejtőzött, de alapos és szakszerű restaurálása után már nem került vissza oda: jelenleg üveg alatt, bekeretezve a múzeumi igazgatói iroda falát díszíti.

Okmánytár

A Bélyegmúzeum okmánytárában a bélyegkiadással kapcsolatos ügyiratok, dokumentumok és okmányok találhatóak. Ezek között ritka a száz évnél idősebb irat, legnagyobb számban az 1930-as, 1940-es évek okmányaival találkozunk. Az ügyiratok a legkülönfélébb témákat érintik a felfedezett bélyeghamisításoktól az új bélyegkiadásokkal kapcsolatos rendelkezésekig. Egy-egy régi okmány már megfogalmazási módjában is árulkodik a posta hivatali stílusáról, az uralkodó munkafegyelemről és precizitásról. Az okmányok a politikai és gazdasági élet hullámzásait is pontosan tükrözik. Forrásuk elsősorban a Kereskedelemügyi Minisztérium és a Postavezérgazgatóság.

Gyűjteményünk egyik korai irata Babinszky József plébános 62433/1914. számú, hadibélyegek kiadása tárgyában kelt beadványa, amelyből érdekességként álljon itt egy részlet: *„Nagyméltóságú Kereskedelmi Minister Úr! Amidőn oly időket élünk, melyben minden hazafi fokozódottabban országos gondokkal törődik, meg fogja bocsátani, hogy szinte csodálkozom, hogy a ministeriuma nem jutott még arra a gondolatra, hogy a vízkárosultaknak felsegélyezésére szánt levélbélyegek módjára a harcztékelen rokkantaknak nyugdíjára vagy a sebesült katonáink istápolására vagy egyéb hadi czélokra még eddig ki sem adott oly bélyegeket, amelyeknek mindegyikét 2 fillérrel felül fizeti a vevő. ... Magától értetődik, hogy a bélyegen háborús jellegű lévén nem repülő madárnak, hanem ágyúnak, puskának, várfalnak (hadi zászlókkal környezve) a rajza legyen, és ügyes emberre*

bízza a tervrajzot, szépirodai irányzattal. Mert a mostani bélyegek nem valami kiváló ízlésre mutatnak.”

A feláras hadibélyegek bevezetésének később sem örült mindenki, erről a 42312/1915. számú panaszos levélből értesülünk, amelyet a Dohánykísérők Országos Egyesülete intézett a kereskedelemügyi miniszterhez: „Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk! Egy százalék eladási jutalék ellenében árusítjuk a postai értékjegyeket. Sok bajlódással jár, és mindenféle kellemetlenséget kell eltűrniük, míg a 6 és 10 filléres egyes bélyegek eladásából csak egy fillért is keresünk. Egyedüli ellenérték, hogy akad egy kereskedő vagy iroda, mely egyszerre 100-200 levélbélyeget vesz, s ott keresünk 6 vagy 10 fillért. A m. kir. posta ezen csekély keresettől is megfoszt. A levélbélyegeknek felét a drágább hadibélyegekben kell átvenni. A nagybani consumens [fogyasztó] azonban hadibélyeget nem vesz, elmegy a postára, ott bármilyen mennyiséget hadibélyeg drágítás nélkül kap. Elvesztjük fáradságos kerestünk egyedüli forrását a posta igazságtalan konkurenciája folytán. Az iránt esedezünk Nagyméltóságodhoz: kegyeskedjék bennünket megvédeni, a postaigazgatóságokat utasítani, hogy magánosoknak ugyanoly arányban adjon hadibélyeget, mint további elárúsító dohányárusnak, és a dohányárusok által átvenni kénytelenített hadibélyeg százalékát úgy mint Ausztriában 20%-ra szállítsa le. Nagyméltóságod legalázatosabb szolgálója: Hevesi Jakab elnök.”

A régi okmányok mindig egy-egy kor pontos tükröi. Mégis akad közöttük olyan, amely aktualitásából mit sem veszített. Nézzük a 498/1929. számú okmányt, amelyet a Greshampalotában működő TESZ Ipar- és Mezőgazdaságpártoló Szakosztály intézett a kereskedelemügyi miniszterhez: „Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk! Amint azt már tisztelettel felterjesztett programkivonatunkban is kifejtettük, szakosztályunknak egyik főfeladata a szükségtelen tőkekivándorlás megakadályozása. Ezt a célt szolgálja az ez év április havában megtartandó, »Vegyünk magyar árut!« jeligéjű akciónk is, melynek keretében országszerte kb. 500 demonstratív árubemutatással kombinált mozgó- és vetített képekkel tarkított előadássorozatot tartunk. Ennél az akciónál első lépés gyanánt – egyelőre az ország vezető rétegeit akarjuk a szükségtelen tőkekivándorlás veszedelmeire figyelmeztetni. ... Az ötletek egyikét bátorodunk Nagyméltóságod elé terjeszteni, s tisztelettel javasoljuk, hogy a m. kir. posta levelezőlapjait a gazdasági propaganda szolgálatába állítani méltóztassék. Megjegyezni kívánjuk, hogy az itt vázolandó tervezettel kapcsolatosan Szakosztályunk nemcsak hogy semmiféle anyagi előnyre szert tenni nem óhajt, sem pedig az adminisztratív lebonyolítás vezetésére nem számít, hanem egyenesen azt is kéri tisztelettel Nagyméltóságodtól, hogy az akció lebonyolítását senki haszonszerzés céljaira föl ne használhassa, nehogy ezzel kapcsolatban a közre csak a legminimálisabb megterhelés is essék. ... A szükségtelen behozatal csökkentésére ugyanis szakosztályunk – tapasztalati tényekből kiindulva – nem tartja elegendőnek a magyar áruk és termelvények ismertetését és propagálását, hanem a kérdést speciálisan magyar vonatkozásokban is vizsgálva egyenlő fontosságúnak látja a közvélemény átforgatását és a gazdasági gondolkodás minden eszközzel való terjesztését is. ... A legnagyobb eredményt a fiatalság érdeklődésének felkeltése révén véljük elérhetni, mert ezeknek az újfajta postai értékcikkeknek a gyűjtése és csereberélése játszva be fogja vezetni őket gazdasági életünk alapjainak ismeretébe. ... A megoldás nem volna precedens nélküli, mert pl. Ausztria közönséges postai levelezőlapjain művészi tájképek szolgálják már az osztrák idegenfor-

galom érdekeit. ... A kivitelre vonatkozóan – természetesen csak szemléltetés okából – álljon itt pár példa: a magyar gyümölcs világhírű, mégis 18 millió pengő értékű gyümölcsöt és déligyümölcsöt hozunk be. Búza-termelésünk évi 18 millió métermázs, ebből kb. 12 millió métermázs a belföldi fogyasztás, a többi exportra kerül. ... A háború utáni változott gazdasági viszonyok különleges intézkedéseket és újszerű módszereket sürgetnek. ... A termelés az egyes vállalatok magánérdekű természete dacára közérdek.” E viszonylag hosszú idézet oka, hogy akár ma is keletkezhetett volna ez a beadvány, holott 1929-ben íródott.

A Bélyegmúzeumra vonatkozó legrégebbi okmány a 45359/1911. számot viseli, és a Kereskedelemügyi Minisztériumban keletkezett a Postavezérgazgatóság értékcsikkgyűjteményének rendezése tárgyában. Lássunk egy részletet az érdekes dokumentumból: „A pt. Vezérgazgatóság értékcsikkgyűjteménye ma már közel 25 000 darab frankó- és portójegyet és 6000 darab értékcsikket tartalmaz. Ezeknek szakszerű rendezése és filatéliai értéküknek megállapítása folyamatban van. Ez nagyobb szabású munka, mely huzamosabb időt vesz igénybe. ... Az említett gyűjteménynek betörés- és tűzmentes megőrzéséről eddig takarékosági szempontokból kellő gondoskodás nem történt, amennyiben a vagyont érő gyűjtemény őrzésére eddig csak közönséges könyvszekrény állott s áll most is rendelkezésre. Minthogy az évek folyamán meggyarapodott gyűjtemény terjedelménél fogva rendes nagyságú pénzszekrényben el nem helyezhető, s minthogy a gyűjteményt a betörés útján való kifosztás, de főként a tűz által való megsemmisülés veszélyének továbbra is ki ne tegyük, az ügyosztály külön e célra készítenendő, megfelelő nagyságú, zár és ellenzárral ellátott tűz és betörésmentes vasszekrény beszerzését javasolja. E vasszekrényre annyival is inkább volna szükségünk, mert a forgalomból kivont frankójegyeknek és értékcsikknek ép és sértetlen állapotban, valamint kellő szakértelemmel leendő megőrzéséről is gondoskodnunk kell. ... Ez értékcsikket ez idő szerint ugyanis a központi anyagraktár őrzi és kezeli, de ugyancsak közönséges fasszekrényben és télen fűtetlen, tehát meg nem felelő helyen. Az értékcsikknek őrzése különben sem volt megfelelő és sehogy sem szakszerű. ... A forgalomból kivont értékcsikk is tetemes értéket képviselnek, mely érték a régi postai értékcsikk árfohamának állandó emelkedése folytán évről évre szintén növekszik, miért is azon kell lennünk, hogy az értékcsikket kellő szakértelemmel ép és sértetlen állapotban őrizzük. E célból a levéljegy gyűjteménynek szakszerű rendezése alkalmával a forgalomból kivont frankójegyeket is gyűjtési szempontból kellene rendezni. ... A jelenleg forgalomban lévő levél- és portójegyek mindegyik válfajából már most 20-20 lapot az értékcsikkgyűjteménybe helyeznénk, hol azok a kellő nyilvántartás és ellenőrzés mellett a beszerzendő vasszekrényben őriztetnénk. ... A többször említett gyűjtemény szakszerű rendezésével és őrzésével Klimes Károly postatanácsos van megbízva. Hogy azonban a nevezett tanácsosnak módjában legyen a gyűjteményt a modern filatéliai igényeknek megfelelő színvonalra emelni, alkalmat kellene neki nyújtani, hogy a német postaigazgatás értékcsikkgyűjteményét tanulmányozhassa. Nevezett a helyszínen többek között megtudhatná főképpen azt, hogy a német postaigazgatás a külföldi postaigazgatásoktól érkező levéljegyeket és értékcsikket miképpen kezeli, az e levéljegyeknek és értékcsikknek régibb emisszióiból [kiadásaiból] hiányzó példányokat honnan és hogy szerzi be, és mily mérvben sikerült azt komplett gyűjteménnyé fejlesztenie.”

Az okmánytár több mint harmincezer lapnyi iratállománya érdekes okiratokat rejt. Ezek közül a Bélyegmúzeum tárgyi gyűjteményeire számos alkalmi bélyegző megrendelés, illetve nyomóeszköz-leadási rendelkezés vonatkozik, mint amilyen a 255267/1943. számú irat: „*Czakó őméltósága annak idején közölte, hogy az állampénztárban postai érték-cikkek és bélyegek előállításához használt nyomóeszközök és egyéb tárgyak vannak, amelyeket múzeumi célra meg kellene szerezni. Az állampénztárban őrzött postai vonatkozású tárgyak a következők: ... Pengő-filléres bélyeg felülnyomásához fénykép 11 rajzképpel, film, diapozitív, filmnegatív, ólomvéset (félíg kész), tömöntvény, eredeti mély galván lemez, ólomvéset. ... A múlthoz hasonlóan a múzeumi célokra alkalmasnak látszó tárgyaknak a m. kir. posta bélyegmúzeuma részére való átadására a m. kir. állami nyomdát átiratban kérjük fel. ... A m. kir. posta bélyegmúzeuma részére a m. kir. állami nyomda által készített kimutatásokban megjelölt tárgyak megküldését kérjük.*”

A vízjelnyomó-hengerek – francia eredetű szóval eguttörök – megőrzése nagy méretük miatt régen is igen sok gondot okozott. Ráadásul egyéb veszély is fenyegette azokat, amiről a Magyar Állami Nyomda igazgatóságán kelt, 3269-3273/1935. számú irat részlete tájékoztat: „*A régi, állam tulajdonát képező egutteuröket az állam kezeli, és azokat csak a kigyártás időtartama alatt lehet a gyárban megtalálni. Igen valószínű, hogy a nem ismétlődő és kevésbé jó állapotban lévő, erősen oxidált egutteuröket megsemmisítik.*” Ugyanebben az évben kelt iratban található nyomát annak is, hogyan került három vízjelnyomó-henger a Bélyegmúzeumba, akkor még ideiglenes elhelyezés céljával: „*Az állami nyomától múzeumi célokra a szervezés alatt álló postamúzeum által átvett nyomóeszközök között 3 db vízjelnyomó henger is van. Ezek egyike az értékes nyomtatványok papírjának előállításánál volt használatos, míg 2 db a bélyegek előállításához készült papír gyártásához. Ezek az 1898 és 1909 évi vízjelek nyomóhengerei. E vízjelnyomó hengerek – alkalmasabb hely hiányában – a számvevőség irattárában (földszint 31.) nyertek ideiglenes elhelyezést. ... A hengerek elhelyezésükre szolgáló tartójuk nélkül – alkalmas szerelvény hiányában – nem állíthatók ki. Ezek a tartók pedig eléggé megviselt nagy ládák, úgyhogy azoknak az egyébként díszes bélyegmúzeumban való kiállítása hosszabb időre nem volna célszerű. Elegendő volna, ha – mondjuk – a két vízjelnyomó hengert folyó év február hónapjában állítanók ki ideiglenesen. Az egyiket a kezelő helyiség bejárata előtt levő fűtőtest előtt, a másikat pedig a terem közepét elfoglaló tárló végén lehetne ideiglenesen elhelyezni. ... Az előadottak alapján tisztelettel engedélyt kérünk arra, hogy a két vízjelnyomó hengert átvehessük, felszállíttathassuk, és folyó évi február hónapban közszemlére tehessek.*”

Ezek az évek már a második világháború árnyékát vetítik előre. A 7225-7231/1944. számú jegyzőkönyv tanúsága szerint kilenc év múlva már nem a vízjelnyomó-hengerek elhelyezése a legfőbb gond: „*Jegyzőkönyv. Felvétel 1944. évi november hó 21-én a M. kir. Posta bélyegmúzeuma igen értékes anyagának a Magyar Nemzeti Bank veszprémi biztonsági létesítményében való elhelyezéséről. ... Az anyag megőrzése a létesítmény érme-páncéltermében történik oly módon, hogy a M. kir. Posta bélyegmúzeum ládáit egymásra rakva helyeztetnek el, legfeljebb egy köbméternyi térséget elfoglalva. ... A M. kir. Posta bélyegmúzeuma képviselőjében dr. Márfalvi Jenő átadja és a Magyar Nemzeti Bank képviselőjében Flórián Gyula átveszi a M. kir. Posta bélyegmúzeuma tulajdonát képező 3 darab, wertheimzárral ellátott ládát, melyek egyenként 86 cm hosszúak, 55 cm szélesek és*

65 cm magasak.” Ugyanennek az okmányoknak a következő részéből: „*Másolat a Sopronban működő nyilas postavezérigazgatóság 255.453/1945. IV. 3. ü.o. ügyiratából. A Magyar Nemzeti Bank a megőrzésre átadott 3 ládát kitevő bélyegmúzeumi anyagot egyéb értékeivel együtt Veszprémből elszállította. Fazekas Emil nemzeti bank igazgató, párt megbízottól nyert értesülés szerint az átadott anyagot a Magyar Nemzeti Bank folyó évi január hó 23-án magával viszi németországi kitelepülési helyére. Fazekas közlését tudomásul vesszük, egyelőre intézkedésre szükség nincs... Dr. Tábori s. k.*”

Az értékes gyűjtemény további 10 faládájának Budapestre visszaérkezéséről szóló fenti számú dokumentuma szintén megtalálható az okmánytárban: „*Jelentés. Vezérigazgató Úr közvetlenül adott utasítására tisztelettel jelentem a következőket: Sopronból Selmeczi Ferenc MÁV mérnök közvetítésével bélyegmúzeumi anyagot tartalmazó 10 láda, levél-mérleg 21 darab, írószereket, egyéb postai szükségleti anyagot tartalmazó 26 kosár, postahivatali címtábla 2 csomag, keletbélyegző, festékpárna 2 láda, légó felszerelés 3 zsák ... érkezett. Az anyag június 17-én, vasárnap délután érkezett, átmenetileg Horváth garázs-mester és Vincze altiszt, házfelügyelő vette át az átvétel elismerése mellett és helyezte el a volt 1. számú óvóhelyen. A 10 bélyegmúzeumi ládát a bélyegügyi előadó mellé beosztott tisztviselők június 18-án átvették, és a bélyegmúzeum páncélpincéjébe szállították. ... Az anyagnak Sopronból Budapestre történt szállításáért 4197,98 pengőt fizettünk ki Selmeczi Ferenc MÁV mérnöknek, majd további 208 pengőt a szállítmányt kísérő két rendőrnek, Budapestről Sopronba való visszautazásuk útiköltsége, valamint az anyagnak a budapesti pályaudvaron gépkocsikra történő átrakásáért és a postapalotában történt kirakásáért megállapított munkadíjként. A burkolatokon sérülés nyomai nem látszanak. Budapest, 1945. június 19-én. Mély tisztelettel. Dr. Merza Gyula postaigazgató.*”

Szerencsére az elszállított három különösen értékes páncélláda is visszaérkezett a Bélyegmúzeumba. Így a gazdasági és politikai viszonyok rendeződése után, 1948. június 24-én újra megnyithatta kapuit a nagyközönség előtt a páratlanértékű Bélyegmúzeum.

A Császári és Királyi Postakocsi Főigazgatóság Postamúzeumban őrzött iratai a katonai megtorlás időszakából¹

A szabadságharc legutolsó időszakából nagyon kevés a feldolgozott forrásanyag a császári közigazgatás újjászervezéssel kapcsolatban, a postaszervezetre mindez határozottabban érvényes. A megtorlás és abszolutizmus *magyartalan* és idegen nyelven feldolgozható forrásai nem nyújtanak kellő vonzást a kutatáshoz. A Postamúzeum sem bővelkedik tekintélyes iratmennyiséggel a korból, mégis a fennmaradt főposta-igazgatási iratok között fellelhető a postaszervezetre vonatkozó néhány érdekesebb irat is.

Az iratok nagyobbik része a számviteli elszámolások tárgykörét öleli fel – negyedéves postahivatali költségelszámolások, úti- és ellátmányi költségek leszámolásai, fogathajtási pénzek kifizetése –, többségük egy-egy postahivatal vagy postai igazgatóság történetének feldolgozásához jelenthet támogatást.

Annai bizonyos, hogy 1849. május 30-án Haynau főparancsnoki és Geringer Károly² június 4-iki, a polgári ügyek teljhatalmú császári biztosává történt kinevezésével már a fegyverletétel előtt megkezdődött Bach belügyminiszter elképzelései szerint az ország átalakítása.

A postai kérdések 1849 nyarán a katonai futárszolgálat és eseti megbízások (kuriere, stafete) biztosítása miatt váltak kiemelten kezeltté; a postai igazgatás budai központja 1849. július végére állt fel. Már július 13-án felkészültek az ún. mészárosút (Győr–Buda között) melletti posták. A császári szolgálatot legalább 8-8 lóval, a postamestereken kívül egy-egy megbízható személlyel látták el, így Buda és Bécs között létrejött az állandó postakapcsolat; 48 órán belül megindult a forgalom. Kezdeti zökkenők a hadiesemények miatt azonban még fennálltak. A komáromi magyar honvédség sikeres rajtaütéséről számol be Kocs postamestere július 25-én, amelyet Tatán hajtottak végre, és a Buda–Bécs gyorskocsi utasait a szállítmánnyal és egy postatiszttal együtt magukkal vitték. A későbbi kereskedelmi minisztériummal folytatott főposta-igazgatósági levelezés szerint hasonló kocsieltérítések ugyan előfordultak – a bárcák, átvételi elismervények hiánya utalt minderre –, de a nyugat-dunántúli területeken ekkor érkezett utoljára hír hasonló eseményről. Augusztus elejére, Szeged honvédségi feladása után a Pest–Szeged főpostavonalon is biztosítani kellett a szolgálatot. A szegedi császári biztos, Temesváry István minden Soroksár és Szatymaz közötti postamesternek postánként 12 ló, 4 postalegény, elegendő postakocsi felállítását és fenntartását rendelte el a futár-, a rendkívüli és a levélpostai szolgáltatás érdekében.³

¹ 1849. június–november.

² Geringer Károly: erdélyi származású belügyminisztériumi alkalmazott.

³ Augusztus 9.

Löbliche Kön. Ober-Post-Verwaltung:

Im Auftrage Ihrer Löbl. Oberpost-Verwaltung des 14. v. m. Z. 1. sind die gefertigten Stationen durch den Postverwalter mit den Kürden geprüften Gen. und Kaab über die diesbezügliche Ober-Galla Tölis, Kocs, und Dana zu messen, und zu prüfen, wie sehr man eine Löbl. Ob. Post-Verwaltung in Ansehung dieser Kürden den nötigen Leistungen zu stellen, - den die Stationen schon bereits durch 3. Monate den vorerwähnten Dienst zu leisten, mit dieser nur bis die diesbezügliche Befehle zu erfüllen, - sind die gefertigten Stationen durch militärische Requirierung von ihrem Material zu geben in foudage für die Kürden zu sein, diese nur im Hinblick auf die Kürden zu sein, für die die Kürden in den Stationen Post-Ömy von, sind die Stationen zu sein, und die Stationen zu sein, und die Stationen

den unumgänglich nöthigen Zeit zum
Übersehungsmittel bei 12. Punkt
zu sein, da wegen Anwesenheit von Littera-
turen seit 3. Monat fast gänzlich außer
Dienst gekommen, zu thun, und nur
zu Fortkommen ein nöthige Anzeig
für den Posten mit D. - der anderen Hälfte ist
zu so wenig und ungenügend, als die im vorigen Jahr in Obergalla
u. Kistke beutliche Anzahl zum Postdienst völlig unbrauchbar und
unbrauchbar werden wird, und nun nach offener Anzeig für den
Dienst. Und so über alle die Posten die nun in allen
Ländern zu thun sind eingeleitet werden wird.

Es ist deshalb zu nach nach sehr sehr billig zu sein, die Posten
auf dem von Kistke nach Obergalla mit 1/2 Station und
von Oballe nach Gots mit 2. Station rasch zu sein.

Ein H. Postkammer
den 13. Juli 1849

Vörösvár Homeisztepp

Dorog Igló

Neudorf Igló

Neszmély Igló

Vörösvár, Dorog, Igló és Neszmély postamesterének tájékoztatója a postaszolgálat felvételének
szándékáról, 1849. július 13.

Még Világosnál le sem tették a fegyvert, Biringer Mátyás főpostamester Budára visszatelepülve megtette összefoglaló jelentését a Császári és Királyi Kereskedelmi Minisztériumnak a főposta-igazgatóság újjászervezéséről és a helyi postai viszonyokról.⁴ Három korábbi postaellenőr és egy postaszolga kíséretében 2 nap alatt, július 23-án érkezett meg Budára, és kezdte meg a munkát. A postakasszát megvizsgálták, de a Szegedre elköltözött magyar postaigazgatás semmiféle kasszazárlatot nem készített, naplóba bevezetés nélkül álltak a számlák, így a beszámolót későbbre halasztották.⁵ A mészárosút melletti postánál tett intézkedések részletesen kitérnek az egyes postaállomásokon felállított személyzetre és eszközökre. Összesen 47 ló állt készen a napi postai tevékenység lebonyolítására a Buda–Biatorbágy–Felsőgalla–Kocs–Győr vonalon. Az érintett községekben a katonai parancsnokok közreműködésével 3-4 fogat állt állandó készenlétben.

A postaút minőségéről Biringer maga is meggyőződött. A július 21-i gyorskocsija 4 ló befogása mellett is kétszer a homokba ragadt a Győr és Felsőgalla közötti erősen elhasznált úton. A Felsőgallától Budáig tartó szakasz párosult a dimbes-dombos környezettel, így a postaszolgáltatást a vonalon Biringer kíséretű fogatolás nélkül elképzelhetetlennek tartotta.

A budai személyzeti állomány kimutatása alapos. Budán 15, Pesten 13 fő állt az újjászervezéskor szolgálatban. Összetételét tekintve Budán 1 fogalmazót, 1 postaellenőrt, 4 postakezelőt, 1 tisztii várományost, 1 gyakornokot, 1 napibérest, 1 hivatalsegédet, 3 levélhordót és 2 ideiglenes kézbesítőt találunk az állományban; Pesten 2 postaellenőr, 5 postakezelő, 3 fogalmazó, 1 hivatali kíséret és 2 újságkihordó volt a személyzeti listán. Nagyobb személyi változás csak Pesten mutatkozott a szabadságharc előtti időkhöz képest, ha a bejelentett betegségek miatti munkahelyi távolmaradásoktól eltekintünk – ez esetben megállapíthatatlan az esteleges szándékosság. Budán 1 levélhordót lőtt sebbel kórházban kezelték, 3 személy betegséggel küzdött. Pesten bizonyosan magyar szolgálatban állt 3 gyakornok és Kardos Sámuel postatiszt is.

A főigazgatóság irataiból az 1849. őszi megtorlásra a minden egyes postamesternek megküldött kötelezvénnyek – reversek – emlékeztetnek, amelyek a hűtlen kezelés jogkövetkezményével sújtják a hamis adatok beszolgáltatóit. A bécsi kereskedelmi minisztérium 1849. január végén szorgalmazni kezdte a postamesterek nyilatkoztatását arról, hogy a posták mikor és mennyi támogatást kaptak a „*lázadó*” kormánytól. Pontos adatokat nehéz lett volna szolgáltatni, mivel a postaépületben Budán minden számvevőszéki naplót elégettek az osztrákok megérkezése előtt. A főigazgatóság mindemellett maga is halogatta a júliusban, augusztusban, októberben megismételt minisztériumi kérés teljesítését 1849. november elejéig.⁶ „*Teljes bizonyossággal nem megadható*” olyan levélpostaforgalmat is ellátó hivatalt Bécsnek megjelölni, amely ilyen összeget vett volna át, tájékoztatott a budai posta.⁷ A fennmaradt postai reversek, nyilatkozatok közül egyetlen egy utal arra, hogy

⁴ Július 27.

⁵ Végül október elején készült el egy még akkor sem véglegesített zárlat. A megállapított hiányt a kifizetések-nél pusztán az osztrák és magyar eltérő kamatlábak alkalmazására vezették vissza összesen 29 forint 10 krajcár értékben, illetve 16 forint értékű útiköltség kifizetéséhez nem nyújtottak be számlát.

⁶ November 2.

⁷ Két magyar minisztériumi rendeletre kifizetett útiköltség elszámolást jelöltek csak meg összesen 230 forint 16 krajcár értékben, Árvay fogalmazó és Marinovich postaellenőr nevére szólóan.

Revers.

Durch meine dem Gefürchten als Postadministrator des k. k. Kreisbezirks von Körmend für die in dem Postbureau, und auf dem Kreisbezirk anstehende. Aufsatz und sonstigen Angelegenheiten des Kreisbezirks und dem Kreisbezirk und dem Kreisbezirk des k. k. Kreisbezirks in Körmend auf Befehl des von dem k. k. Kreisbezirk beauftragten in Angelegenheiten und nicht legitimer Angelegenheiten folgenden Auftrags, und zwar wieder nichts mehr weiter zu setzen.

Dem Kreis des k. k. Kreisbezirks für die Angelegenheiten in dem Postbureau inclusive Ende April 1849
a. Ende des Kreisbezirks nichts &

Dem Kreis des k. k. Kreisbezirks für die Angelegenheiten in dem Kreisbezirk inclusive Ende April 1849
a. Ende des Kreisbezirks nichts &

Wird dem Gefürchten mit diesem Revers nicht mehr weiter zu setzen und dem Kreisbezirk anstehende. Aufsatz und sonstigen Angelegenheiten des Kreisbezirks und dem Kreisbezirk und dem Kreisbezirk des k. k. Kreisbezirks in Körmend auf Befehl des von dem k. k. Kreisbezirk beauftragten in Angelegenheiten und nicht legitimer Angelegenheiten folgenden Auftrags, und zwar wieder nichts mehr weiter zu setzen.

Der k. k. Kreisbezirk
Körmend am 14. October 1849
Andreas Kepner
Postadministrator

a magyar kormánytól kapott támogatást a hivatal. Egy partiumi kistelepülés, Bozsúr postamestere elismerte 200 forint átvételét, mint támogatási pénzt. Az augusztus 11-i fegyverletételt követő második napon Náty József országos postafőigazgató Lugoson a környező postákat 200-200 forint Kossuth-bankjegyekben kifizetett összeggel jutalmazta hűséges szolgálatukért. Haynau akasztófáinak árnyékában a bozsuri postamester sietett megjegyezni, hogy az augusztus 15-én bevonuló osztrák csapatok miatt elkölteni a pénzt nem lehetett⁸, az 1849-ben Erdélyből a területre betörő Bem csapatait pedig erőszakkal szolgálták.⁹

A postakocsi-szolgáltatás fejlesztéséről az időszakban csak három vonalról maradt fenn némi forrásanyag. Trencsén–Esztergom–Pest kocsiposta-rovatolását és a Mohács–Pécs szakaszon a postakocsi-forgalmat szabályozták, csekély jelentőséggel bír ez a posta egészének történetére. Annál inkább érdemleges postatörténeti irat egy kereskedelmi minisztériumi utasítás alapján végrehajtott szolgáltatásbővítés a Pest–Kolozsvár postai fővonalon, a postakocsi-forgalomba beleépítve a vasúti szolgáltatás és a rendszeres malleposta megindítása.¹⁰ Az utasítás a Pest–Szolnok közötti vasúti használatára vonatkozik, amelyet 1847. szeptember 1-jén 99 kilométer vonalszakasszal második vasútvonalként adtak át a forgalomnak Magyarországon. Ez az első ismert rendelkezés, amely a postai szolgáltatásban rendszerességgel alkalmazza a vasutat; maga a szabályozás a Dunától délre és délkeletre eső területeken rendezte a postakocsi-forgalom viszonyait.

1849. november 1-jétől napi rendszerességgel történt a vasúti szállítmányozás Szolnokig, majd Szolnoktól Debrecenen és Nagyváradon keresztül Kolozsvárig, heti egyszeri rendszerességgel Pest és Kolozsvár között pedig mallekocsi-kapcsolat épült ki. Az utasításból a postalegények fizetésére, a személyszállítás módjára, a hajtók időbeosztására nyerünk értékes információkat. Az intézkedés két postai fővonalra vonatkozott. Az említett Pest–Kolozsvár és a Pest–Kecskemét–Szeged–Zimony–Temesvár vonalakat érintette. A küldeményeket Pest és Cegléd között vasúton, majd a Szeged felé irányuló árukat Nagykőrösig kocsin szállították tovább. Fuvarlevél szerint innen Kecskemét–Szeged–Horgos–Zombor felé irányították a csomagokat, vagy Alpár–Orosháza–Arad irányába. Kiváltották az eddigi Pest–Soroksár–Ócsa–Örkény–Cegléd fővonalat egy vasútvonalra, és áttértek a postakocsinál hangsúlyozottan gyorsabb, pontosabb közlekedési eszköze. A Pest–Szolnok vonalon egy postakalauz kísérte a szállítmányt, a posta részére egy vasúti kocsiszakaszt biztosítottak. Szolnokon a letelepített postahivatalnok szervezte a mozgópostaforgalmat (vasúti és postakocsi-forgalmat), és felügyelte a teljes Pest–Kolozsvár szakaszon a levélpostát. Természetesen külön-külön alapos részletességgel szabályozták a levél- és mozgópostát.¹¹ A levélposta napi rendszerességgel folyt Szolnok és Debrecen

⁸ A Kossuth-bankjegyekben történt kifizetés miatt elképzelhető, hogy a pénzt valóban nem sikerült felhasználni vásárlásra. A Budai Kamara 1849. július 1-jétől a bankjegyeket kivonta ugyan a forgalomból, de december végéig beválthatók maradtak. A Kossuth-bankjegyeket, mint hamisítványokat, az 1849. április 19-i miniszteriális rendelet alapján Haynau parancsára be kellett szolgáltatni a kerületi katonai parancsnokságoknak megsemmisítésre. A rendelkezés szigorú volt, minden posta köteles volt a kasszában lévő ilyen bankókat beküldeni, a megsemmisítendő pénzjegyeket nem váltották át, pl. Losonc esetében teljesen szabályos újságmegrendeléskor – amit e pénzzel egyenlítették ki – sem történt az elkobzáskor ellenszolgáltatás.

⁹ Bozsúr jelentésében a magyar megjelenéssel „erobert” állapotba került a hivatal.

¹⁰ 1849. október 24.

¹¹ A mozgóposták – bewegende Postämter – fogalma a szakirodalomban 1863 után terjedt el és használatos általában, mivel ez évben szervezték meg a vonatszámokkal ellátott teljes vasúti postai forgalmat; 1849-ben még csak beépült a vasút a postakocsi-forgalomba.

Zahl 742, 18 49.

1. Auf der in Absicht beiliegenden Parvordruckung des k. k. Oberpostverwalters vom 20. October d. J. Post ³⁹ wird die Einleitung getroffen worden, daß vom 1. Novem. der d. J. an, mit Ermächtigung des Generalen, die Kolnol, eine Kriegs, von Kolnol nach über Debreazin und Gross Warden bis Waldenburg verpflichtet eine Postpostvermittlung fortgesetzt werden.

2. Die k. k. Postpost Haupt Expedition wird mit dem weiter anzugehenden Circulare anzufragen, welche Verfügungen in Bezug auf die Einführung von Posten der Postverwaltung an die betreffenden Postämter, anzufragen werden sind.

3. Es suchen die k. k. Postpost Haupt Expedition mit, in demselben Sinne, die nöthigen Verfügungen und Verfügungen bei der Lokal-Postpost Abfertigungen zu treffen. Manantlich hat demselben für die Einleitung der Localposten, Fortsetzung zweier gut bewirtschafteten Mallets über Waldenburg nach Kolnol, mit Einleitung der Postämter in Waldenburg, Abony, Kolnol, Debreazin und Gross Warden mit Postpost Einrichtung, Fortsetzung zu treffen.

4. Zu Einleitung hat die Postpost Haupt Expedition, in Waldenburg Wagen, mit Einleitung Einrichtung zu treffen.
Pesth, am 24. October 1849.

Selbst

An
die k. k. Postpost Haupt Expedition in Pesth.

között, minden nap délután 6-kor indult a járat Szolnokról, az ellenkező irányból érkező küldeményeket délután 1-kor szállították vasúton tovább Szolnokról Pestre. Debrecenből Kolozsvárra a levélpostának hetente négyszer, szigorúan 2 órával a pesti posta beérkezése után el kellett indulnia. A malleposta hetente csak egyszer járt Szolnokról, minden vasárnap délután 6-kor, Debrecenből Szolnokra csütörtökönként reggel 6-kor.

A kalauzok fizették a postalegényeket. A legények járandósága lovanként és érintett postaállomásonként 9 krajcárra rúgott. A három mallepostán szállítható személyeknek mérföldenként 26 krajcárt kellett viteldíjként kiegyenlíteniük. A helyfoglalás Pesten vagy Kolozsváron történt, szabad helyek betöltésére utasokat Szolnokon, Debrecenben és Nagyváradon vehetett fel a kocsi. A forradalom alatt megromlott útviszonyok miatt átmenetileg az állomások közötti utat a kocsi 2 óra alatt tehette meg. Ebédidőre 1 órát, reggelire és vacsorása félórát, egyéb állomásokon negyedóra állásidőt számolhattak el a kalauzok.

A vasúti szállításhoz kijelölt 2 postakalauz személyére vonatkozóan maradtak fenn információk. Az egyikőjük, Molnár József (Joseph Molnar) tehetősebb anyagi háttérrel a munkakör ellátásához szükséges pénztétet könnyedén teljesítette, már 2 éve állt postai alkalmazásban, tapasztalatokkal rendelkezett a katonai postakocsiknál és a postakocsi fel- és lerakó állomásokon. A másik alkalmazottról, Deplak Józsefről (Joseph Deplak) biztos ismeretünk csupán annyi, hogy a budai főigazgatóságnál 1849 nyarán levélkézbesítőként foglalkoztatták.

Postai pénzkezelés két 19. századi dokumentum tükrében

A postai pénzkezelés egyrészt a postai szolgáltatásokból származó bevételekre, másrészt a postai szállításra és kézbesítésre átvett összegekre osztható. Pénz küldése, szállítása a török háborúk és a Rákóczi-szabadságharc utáni időszakban részben magánúton, részben Bécsből irányítottan történt. A posta- és a pénzügy az udvari kamara irányítása alatt állt. 1722-ben vették a postát állami kezelésbe, az ország közigazgatási és pénzügyi érdekeinek előmozdítására.

A pénz küldésének lehetőségei: a delizsánsz

Állami kezdeményezésként Bécs és Buda között rendszeresen 1752-től, kezdetben hetente egyszeri rendszerességgel állították forgalomba az ún. delizsánszot, amely a levélposta mellett személyeket, csomagokat és pénzt is szállított. Ezt megelőzően az iparosok és a kereskedők szállították áruikat és azok ellenértékét, nagy volt a konkurencia. Az osztrák igazgatás alatt álló magyar postának a pénzszállítás nem volt kizárólagos joga. Az 1750-es pátens minden pénzküldeményre, csomagokra 20 font súlyig postakocsi útján történő szállítási kényszert írt elő azokon az útvonalakon, ahol kocsiposta közlekedett. Ettől csak akkor lehetett eltérni, ha a kocsin helyhiány volt. A rendelkezés megszegői ellen pénzbírságot helyeztek kilátásba. Díjszabás szabályozta a pénzeslevél, a csomagok és az utasok díját. Mária Terézia (1740–1780) előtt pénzt postán küldeni nem lehetett. Pénzt levélben nem volt szabad küldeni – hiszen így elesett az állami posta a magasabb díjtól –, de ekkor még szemet hunytak fölötte. A pénz levélben történő küldésének megtiltása a kereskedők és az iparosok körében nagy tiltakozást váltott ki. A kezdeti évtizedekben hiába volt a postai szállítás szervezett, a magyar lakosság bizalmatlanságból, nemzeti büszkeségből ritkán használta ezt az állami, azaz Habsburg-szolgáltatást, a pénzközvetítést kivéve. Magánfuvarozókat, hentéseket, mészárosokat, kereskedőket, kolduló barátokat, diákokat továbbra is igénybe vettek, akiknek ez fontos pénzbevételi forrást jelentett. A nemesek saját kocsijukkal küldték küldeményeiket, így a pénzt is. A magánszemélyek, az úgynevezett gyorsparasztok esetenként drágábban és lassabban vagy ugyanolyan sebességgel dolgoztak, mint az állami kocsiposta, mégis a bizalom nagyobb volt irányukban válaszul az erőszakos németesítésre. Különösen az 1832–36-os reformországgyűlés után erősödött meg az udvari posta ellen a hangulat. A delizsánszok elterjedését viszont az korlátozta, hogy csak a főútvonalakon közlekedett. Maradt tehát az ajánlott levélben való küldés.

II. József (1780–1790) reformjai a pénzkezelés ellenőrzését alapvetően nem érintették: az megmaradt udvari irányítás alatt. Később az udvari postabizottság szentesítette a már meglévő gyakorlatot, azaz elrendelte az ajánlott levelekben való pénzküldést. A *Magyar Kurír* című lap 1783-ban előfizetőit arra figyelmeztette, hogyan juttassák el az évi 11 forintos előfizetési díjat biztonságosan a szerkesztőséghez: „*Pénzt és pénzzel terhelt leveleket erga recepisse protocolum beírás ellen felküldeni ne sajnáltassanak, mert így a*

*pénz el nem veszhethet, különben a postán, hol fel tetszik adni, el szokott veszni, amint ennek bizonyosságára már száznál több példánk vagyon.*¹

Az 1786-os rendelet tiltotta meg, hogy a levelekben pénzt vagy más értéket küldjenek, és a levelek kifosztásáért kártérítés nem járt. „*Pénzek vagy bankócédulával megterhelt levelek a Postán el ne vétessenek, hanem a delizsánsz szekerekre igaztassanak, ... ha ... valaki pénzzel, vagy bankó cédulával terhelt levelet a közönséges postára adna, azon esetre, ha a levél elvész semmiféle panasznak helye nem fog adattatni.*”²

Bécsből hétfőnként reggel nyolckor indult a szerdán a déli órákban Budára érkező postakocsi, amelyre a pénzt szombat délután 6-ig lehetett feladni. A szolgáltatás díja útvonalanként változhatott, de olcsóbb volt, mint a levélpostáé. Pénzküldeményért a rendes díjon felül az érték nagyságától függő külön díjat is kellett fizetni, minimálisan 12 krajcárt.³ Előre nem látható eseményekre, mint. rablás, természeti katasztrófa nem követelhető kárpótlás (*vis maior*). Az 1776-ban megjelent pátens szerint a feladott pénzekért, állampkötvényekért, adóslevelekért a kincstár csak akkor vállalt felelősséget, ha azt feladás előtt bemutatták, és feladóvevényt⁴ állítottak ki róla. A kár okozóit így felelősségre lehetett vonni. Kártérítés a feladástól számított három hónapig volt kérhető, 1819-ben 20 pengőforint.⁵ Hiába! Gróf Festetics György a sümegi postáról küldött pénzt Csokonai Vitéz Mihálynak 1801-ben. Három hónap elteltével – elvben eddig volt a reklamációra lehetőség – kapta meg a költő a levelet a pénz nélkül.⁶ Az idézett rendelkezés előnyét Csokonai nem tudta élvezni, amelynek értelmében az ajánlott levelekből eltűnt pénzek után 20 forint kártérítést kellett volna fizetnie a postaigazgatóságnak.

A 18. századtól 1850-ig pénzt befizetni és küldeni úgy lehetett, hogy a feladó a postán közölte, kinek, mennyi pénzt küld. Pénzesleveleket nyitott levélben kellett a postára vinni, ott megolvasták, és a levelet a feladó és a hivatal pecséttel lezárta, adatait felvette, arról elismervényt adott. Ahová postakocsi közlekedett, oda a posta elfogadta felvételre a pénzt, a pénzüsszeget bejegyezte, a feladónak igazolást, vevényt adott, a pénzt az illetékes postahivatalhoz postakocsin elküldte. A küldött összegekért a kocsiposta-tarifa szerinti díjat kellett fizetni, s a pénzt úgy küldték tovább, mintha pénzeslevélben adták volna fel.

Díjszabások, díjak

Az 1783-as tarifatóblázat jól mutatja a nemesfémpénz és a papírpénz közötti elbírálási különbséget. Áruk, értékes tárgyak értékét ezüstpénzben kellett feltüntetni a csomagolásban. A 10 és 100 forinton felüli arany- és ezüstpénzt öt font súlyig⁷ tekercsbe, többretegű

¹ Huszár József: *Pénzküldés a postán a régi jó időkben*. In Pál Imre (szerk.): *Évkönyv a posta- és táviráda személyzete számára*. Budapest, 1902, Országos Központi Községi Nyomda Rt. 219. p.

² Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár IV. 501/e 2330/1793. In Kamody Miklós: *Indul a postakocsi*. Miskolc, 1990, Herman Ottó Múzeum. 64. p.

³ Kamody Miklós: *Az ajánlás mint postai szolgáltatás múltja*. In *Postamúzeumi Évkönyv*. Budapest, 1991, Távközlési Könyvkiadó. 36. p.

⁴ A vélt igazoló okmány a latin *recepisse* – átvész, elfogad – szóból származik, ami a reformkorban vény, vevény néven terjedt. Az 1840-es években próbálták a viszány megnevezést elterjeszteni, de egy ilyen példány a *Pesti Hírlap* akkori szerkesztőjéhez, Kossuth Lajoshoz került, aki a viszány szó helyett a tértivevényt javasolta.

⁵ Hennyey Vilmos: *A magyar posta története*. Budapest, 1926, Wodianer F. és fiai. 150. p.

⁶ Kovács Gergelyné: *A reformkori magyar posta*. In *Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány évkönyve 1996*. Budapest, 1997, Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány. 107–109. p.

⁷ 1 font: kb. 0,56 kg.

papírba, a nagyobb súlymennyiséget viaszos, nyers vagy fehérített vászonba – később kifordított vászonba – szorosan becsomagolva, a feladó pecsétjével ellátva kellett feladni. Más csomagolást nem fogadtak el. Négy postai mér földenként⁸ kellett a pénzküldemények esetében az arany után darabonként, az ezüst után forintonként fizetni. Aranyküldemények feladásakor az ezüsttarifa fele, kötvények, bankjegyek, váltók értéke után annak negyede fizetendő.⁹ Külön állapítottak meg ezüstpénz-, bankkócedula- és csomagtarifát (1807). A bankkócedulák a Bécsi Városi Bank, a Wiener Stadtbank által kiadott bankjegyek, a Bankozettek, amelyek az egész birodalom papírpénzellátását biztosították. Magyarországon elfogadásukat 1800-tól tették kötelezővé. Más papírpénz nem volt forgalomban. Az értékek díjazását az udvari kamarai rendelet harmadrésszel felemelte. Nemesfémek után az értékportón felül az egyszerű levél díját is meg kellett fizetni, bankkócedula után a teljes súly utáni levéldíjat. Papírpénzt korlátlan mennyiségben, ezüstpénzt 10, aranypénzt 100 forintig borítékba téve, nyitva kellett feladni. Aranyküldeményéért az ezüsttarifa díjának felét kellett fizetni, aranyra külön tarifát nem állapítottak meg. A feladó érték és távolság alapján fizetett 10 távolsági fokozat szerint.¹⁰ 1817-ben, tehát a napóleoni háborúk utáni konszolidáció időszakában újra tarifamódosítással találkozunk. A tíz távolsági zóna helyett hetet, a külföldi forgalomra nézve öt fokozatot állapítottak meg féllatonként 16 latig. Az értékeket mind bécsi, mint konvenció értékben megadták. 3 xr W.W. = 1 xr CM arányban, tehát 3 krajcár bécsi értéket 1 konvenció krajcár értékben számolva. Pénzt tartalmazó levelet 1850-től lehetett zárva feladni, sőt a hatóságok attól kezdve csak zárva adhatták fel.

Az egész Habsburg-birodalomban, így Magyarországon is 1753-tól 1857-ig az úgynevezett konvenció érték volt érvényben az 1811-től 1816-ig terjedő öt évet leszámítva. A konvenció érték egysége a *gulden*, magyarul forint, váltópénze a krajcár. 1 forint 60 krajcárt ért. Általános jelölése – a postai tarifátáblázatokon is – a forinté az fl, a krajcáré az xr vagy kr. Az fl magyarázata a középkorig nyúlik vissza. 1252-ben, Firenzében vertek először aranypénzt, amelynek neve *fiorino d'oro*, amit *florenus* névvel illettek. A Károly Róbert (1308–1342) által bevezetett első magyar aranypénz neve a firenzei aranypénz nevéből származik. A pengő 1945–46-os hiperinflációját követően 1946. augusztus 1-jén bevezetett új valuta hosszas vita után a forint nevet kapta. Azért esett a forintra a választás, mert hagyománya volt a magyar történelemben, értékét, szépségét mintegy hatszáz éven át megőrizte, és nem fűződött hozzá rossz emlék, mint például a koronához annak inflációja miatt. Maga a krajcár is és neve is német, illetve osztrák eredetű. A rövidítésben szereplő x betű az első ezüstkrajcárok éremképén látható keresztre – németül *Kreuz* – utal. Német neve: *Kreuzer*. A konvenció pénzen kívül használták még a rajnai vagy rénes forintot, ez azonban nem kivert, hanem számítási pénz volt, amelyre például háborús vagy inflációs időkben volt szükség. Így egy 1802-es erdélyi posta- és kereskedelmi ügyekről szóló latin nyelvű irat¹¹ minden díjat, fizetséget rajnai forintban (Rfl vagy Rhfl) és krajcárban ad meg. A rajnai forint eredetileg a magyar aranyforinthez hasonlóan a 14.

⁸ 1 osztrák mér föld: kb. 7,6 km; 1 postatávolság: 2 osztrák mér föld, kb. 15,2 km. Kamody i. m. 70. p.

⁹ Hennyey i. m. 135. p.

¹⁰ Ha a pénzt ajánlott levélben küldték, mellékdíjként a feladótól plusz 6 krajcár jegyzőkönyvi díj, 3 krajcár átadóvény, mindkettőtől 2-2 krajcár vevőpénz járt.

¹¹ *Opinio de re Postalí, et Cambiaturalí*. Postamúzeum (továbbiakban: Pom) D.21.134.0.

Ad Nrum 21244. Anni 1818.

Tariffe

des

Oesterreichisch kaiserl. königl. Postwagens

vom 1. August 1818.

A négykategóriás német nyelvű postakocsi díjszabás előlapja, 1818

század első felében indult útjára, s ahhoz hasonlóan nemzetközi forgalomban is kedvelt pénz volt, amely Magyarországon és Erdélyben még a 19. században is be tudta tölteni a számítási pénz, a viszonyítási alap szerepét. A magyar és a rajnai forint is 60 krajcárt ért, de míg a magyar forint 100, a rajnai forint 80 magyar dénárral volt egyenlő. A korszak postai tarifátáblázatai, hirdetményei német nyelvűek, és az összegeket konvenciók értékben adják meg.

A napóleoni háborúk idején a korábban nem tapasztalt mértékű pénzromlás miatt gyakran változtak, azaz emelkedtek a tarifák. 1810-ben zónaszerű tarifákkal kísérleteztek. Egy 1818-as díjszabás¹² a postakocsi díjait négy kategóriába sorolta: személyek, csomagok, pénzzé vert ezüstök, illetve *Einlösungs-*, azaz beváltó és *Anticipationsschein*, azaz megelőlegező-jegy papírpénzek. A díjakat postamérföldenként guldenben és krajcárban állapították meg.

A tarifátáblázat első csoportjába sorolták a kivert ezüstpénzeket. 4 forintot 1-től 4 mérföldig 2 krajcárért vitt a postakocsi, 100 forintot 97-től 100 mérföldig 1 forint 20 krajcárért. Nagyobb összegeket vagy nagyobb távolságokat a táblázatnak megfelelő mértékben kellett fizetni minden tárgy, tehát a vert pénz, a papírpénz és a csomagok esetében egyaránt. Mind a papírpénzekért, értékpapírokért, mind a vert pénzért a díjon felül le kellett róni egy levél díját is függetlenül attól, hogy volt-e mellékelt levél vagy sem. Ha a mellékelt levél ½ latnál súlyosabb volt, levéltarifát kellett utána leróni. Aranypénz szállítása az ezüstpénznél egynegyeddel került kevesebbe, valamint ebbe a kategóriába tartoztak a drágakövek, gyöngyök és aranyrudak is. Más értékes tárgyak, mint ezüstrodák, megmunkált ezüst, paszomány, ezüsttel, arannyal díszített ruhák, korallok, indigó, sáfrány, értékes festmények és rézkarcok díja a kivert ezüstpénzekkel azonos. Ha a súly miatt magasabb tarifa volt fizetendő, úgy a táblázatban foglalt értékeket nem kell figyelembe venni. Rézpénzeket 12 forintig a kivert ezüstpénz tarifájával kellett számolni, ennél magasabbakat, pedig csomagtarifa szerint, azaz 10 font súly esetén 4 mérföldre 23 krajcárt, 100-ra 4 forint 47 krajcárt. A 10 fontnál nagyobb súlyúakat a postakocsi nem volt köteles vinni.

A második csoport a beváltó- és megelőlegező jegyeké. A bécsi értékre kiadott 1811-es és 1813-as keltezésű pénzek elvileg 1811 és 1816 között voltak törvényes fizetőeszközök, tehát 1818-ban, a tarifátáblázat kiadásakor már nem. Az 1816-ban, a napóleoni háborúk befejezése után, a pénzügyi konszolidáció jegyében alakult Osztrák Nemzeti Bank adta ki ezt követően bankjegyeit, amelyek elfogadása kötelező volt. A háború utáni pénzügyi konszolidáció időszakát két évben szokás megjelölni, de az élet különböző területein különböző ideig tartott. A bécsi értékű pénzeket egészen 1858-ig lehetett váltani konvenciók értékűekre. Különösen az 1813-as előlegezési jegyekből készült nagy mennyiség a titkos kibocsátások miatt. Az 1811-esből 212 millió forint értékben adott ki I. Ferenc (1792–1835), azonban a nagymértékű tiltakozás miatt meg kellett ígérnie, hogy nem szaporítja a papírpénzek számát. Így nem maradt más megoldás, mint két évvel később új néven vezetni be papírpénzt, ez lett az *Anticipationsschein*. A megelőlegezés egy később befolyó földadóra utalt, ami nem valósult meg. Az 1813-as kibocsátások alkalmával nem történt ígéret a mennyiségre vonatkozóan. A postakocsi 100 forint értékű papírpénzt 100 postamérföld távolságra 10 krajcárért szállított, a legkisebb összeg 10 forint után 2 krajcár volt a díj 1-től 4 postai mérföld távolságra. Bankjegyekért a fenti díj másfélszeresét

¹² *Tariffe des Oesterreichische kaiserl. königl. Postwagens vom 1. August 1818.* Pom D.29.36.

kellott leróni, míg kötelezvényekért, váltókért az *Einlösungs-* és *Anticipationsschein* viteldíjának felét. Itt a legkisebb tarifa a 10 forint összegért 2 krajcár volt 1-től 4 postai mérföld távolságig, a legnagyobb 100 forintért 100 mérföldre 10 krajcárt kellett fizetni.

A harmadik csoportot a csomagdíjak alkotják 1-től 100 font súlyig, 4 krajcártól 20 forint 24 krajcárig bezárólag. Nagyobb terjedelmű csomagoknál a díjak egynegyedét még hozzászámították. Azoknál az írásoknál, amelyek 1 és 5 font súly közöttiek, dupla díj, az ennél nagyobb súlyúak után egyszerű csomagdíj volt fizetendő.

A negyedik csoportot a személyszállítás tarifái teszik ki. A kocsi belsejében és elején utazók, az ölben ülő gyermek és a két felnőtt között ülő gyermek alkotott külön kategóriát.

Az 1811-es devalváció sokkhatásként érte az egész lakosságot, de a kár nem egyforma mértékben érintett mindenkit. A 80%-os leértékelés nem minden területen érvényesült. A postamesteri díjakat az udvar nem egyötödére, hanem felére értékelte le. Már 1819-ben a teljes díjat kapták újra a postamesterek, sőt a visszatartott pénzeket pótlólag kiadták. A reformkor éveit fellendülést hoztak a kereskedelem, a hírközlés terén is, ami együtt járt a közlekedés, az utak, az úthálózat, a biztonság és a postaszervezet fejlődésével. A nagyobb városok bekapcsolódtak a postahálózatba, azok a városok, amelyek a postaútvonalaktól távolabb estek, maguk erejéből próbáltak bekapcsolódni.

Húsz év alatt változtak a pénzfeladás feltételei. 1838-ban Bécsben részletes rendelkezést¹³ adtak ki az 1837-es postatörvény alapján, amelyben a díjakat konvenciók fémpénzben szabták meg. A különleges tartalmú áruknál a feladó köteles volt az áru értékét konvenciók fémpénzben megjelölni. Kisebb mennyiségű arany- és ezüstpénzt nyitott borítékban kellett a postára vinni. Az 5 font súlynál nagyobbakat rolnizva, többször papírba csomagolva, a nagyobb súlyúakat pedig tartós viaszosvászonba, szorosan lezárva, mindkét fél részéről pecséttekkel ellátva lehetett küldeni. A 40 font súlyúakat ládában vagy hordókban szabadott feladni; összegumizva, szalmába és kőcoba csomagolva, szorosan zsákokba zárva, lepecsételve voltak feladhatók. A pénzküldemények súlyának felső határa 125 fontra emelkedett. A szállítólevélen az összeget és a pénzfajtákat is fel kellett tüntetni. Rézpénzeket a részösszegek kiegyenlítésén kívül csomagpostaként kellett feladni zsákokban, ládában vagy hordókban. Papírpénzt, bankjegyet és kisebb összeget, azaz ezüstöt 10, aranyat 100 forintig bezárólag nyitott borítékba kellett a postára vinni, megolvasni, a feladó és a posta által lepecsételni. Címletenként a darabszámot is fel kellett tüntetni. Az értékpapírok közül ezúttal az állam- és magánkötelezvényeket, a váltókat, a pénzutasványokat és a lottószelvényeket nevesítették, de jelölték, hogy más típusúak is vannak. Miután a posta meggyőződött a tartalomról, az értékét nem vizsgálva, a feladó jelenlétében kellett pecséttel ellátni és feladni. Vegyes pénzküldeményeket csak borítékban legfeljebb 8 lat¹⁴ súlyig volt szabad feladni. A nagy súlyú pénzküldemény különleges csomagtarifa alá esett. A pénz- és értékpapír küldeményeket a feladónak kellett pecséttel ellátni, a címzett köteles volt a levélkihordó vagy más postai alkalmazott jelenlétében a pecsét megsértése nélkül a borítékot felválni, és tartalmát megszámlálni. Részletesen szabályozták továbbá, hogy elvesztés, kár esetén milyen mértékig kárpótolható a feladó. A sértetlen ellenőrzőpecséttel ellátott borítékból eltűnt összeget teljes értékig kárpótolni kellett.

¹³ Pom D.21.2.0.

¹⁴ 1 lat: 17,5 g; 32 lat: 1 font, 0,56 kg.

Kundmachung.

Mit Beziehung auf die Paragraphe 7, 9, 17 unter 2, und 24 des Post-Gesetzes vom 5. November 1837 werden zu Folge hohen Hoffammer-Decretes vom 12. Junius 1838, 3. ¹⁰⁸⁴²/₇₆₂₇, mit der folgenden Fahrpost-Ordnung die Bestimmungen über die Benützung der, von der Staats-Post-Anstalt eingeleiteten periodischen Fahrten zum Transporte von Sachen und von Personen festgesetzt; wobei die Post-Anstalt für die ihr übergebenen Sachen die Haftung für alle Zufälle unter den, im 3. Abschnitte des 1. Theiles angezeigten näheren Bestimmungen, gegen alleinige Entrichtung der gesetzlichen Porto-Gebühren vom 1. November 1838, als dem Tage angefangen, übernimmt, an welchem die Wirksamkeit dieser Fahrpost-Ordnung beginnt.

Da sich die Personen (Parteien), welche die Fahrpost zu Sendungen, die nicht nach dem Gesetze ausschließend der Post-Anstalt vorbehalten sind, oder zur Reise benützen, diesen Bestimmungen unterziehen, so vertreten dieselben die Stelle des Vertrages zwischen jenen Personen und der Staats-Post-Anstalt, und es sind die wechselseitigen Rechte und Verpflichtungen beider darnach zu beurtheilen.

§. 8.

Silbergeld und Gold, soweit es nicht nach Vorschrift des unten folgenden §. 10 in offenen Briefen zur Post gebracht werden muß, ist bis zum Gewichte von fünf Pfunden in Rollen mehrfach mit Papier umwunden, bei höherem Gewichte aber überdies in haltbarer Wachleinwand eingehüllt, fest und zweckmäßig gepackt, und mit dem Partesiegel mehrfach gesiegelt aufzugeben.

Uebersteigen derlei Sendungen das Gewicht von vierzig Pfunden, so werden dieselben nur in Kisten oder Fäßchen, welche mit guten Keilen versehen, dann in Stroh und Rapsen emballirt und gehörig gesiegelt sein müssen, und innerhalb in Säcken fest verpackt, von der Post-Anstalt aufgenommen.

Derlei Geldsendungen dürfen übrigens in einem Stücke (collo) das Gewicht von 125 Pfund nicht übersteigen.

Auf der Adresse (§. 3 unter a) und auf dem mit dem Partesiegel zu versehenen Frachtbriefe ist der Inhalt der Sendung nach der Geldsorte und nach dem Gesamtbetrage zu bezeichnen.

§. 9.

Kupfergeld mit Ausnahme von Theilbeträgen, welche Geldsendungen anderer Art zur Ausgleichung der Summe beigeziffert worden, ist bei der Aufgabe zur Versendung mit der Fahrpost wie ein Frachtstück, dessen Inhalt in Waren besteht (§. 4 und 5), zu behandeln.

Die Versendung hat in Säcken, welche in Kisten oder Fäßchen verpackt sind, zu geschehen.

§. 10.

Papiergeld und Banknoten, ohne Beschränkung des Betrages, Silbergeld bis 10 Gulden und Gold bis 100 Gulden muß mit einem Umschlage versehen, offen überbracht, dann von dem übernehmenden Postbeamten gezählt, und unter Controliegel, d. i. unter jenem des Versenders und dem des Postamtes in Gegenwart des Aufgebers verschlossen werden.

Papiergeld und Banknoten müssen von dem Aufgeber auf der Adresse (§. 3 unter a) nicht nur der Gesamtsumme nach angegeben, sondern auch nach Gattung und Stückzahl specificirt werden.

1842-ben ismét módosították a postatörvényt, s ezen belül a pénz küldését is. A helytartótanács hosszas vita után elérte, hogy a feladó felelősségére a legközelebbi postaállomáshoz fel lehetett venni pénzes küldeményeket. A rendszeres levélpostáját is felvehető pénzküldeményt, ez kivételként értelmezhető a bécsi kocsi posta monopóliuma alól. Az alap és viszonyítás 100 forint volt.¹⁵ A legkisebb összeg a 2 krajcár volt a 2 mérföldnél kisebb távolságok esetén, a legnagyobb az 50 krajcár 60 mérföldre. Ezenfelül 10 mérföldenként 1 krajcárral többet kellett fizetni. 100 forintnál kisebb összegek közül, ha 25 forintnál kisebb, akkor negyed-, ha 25 és 50 forint között van, akkor fele, viszont 50 és 100 között már a teljes díj volt fizetendő. 1000 és 10 000 forint között további negyed-, 10 000 felett további félegységnyit kellett fizetni.

Biztonsági intézkedések, szabályozások

A delizsánsz utasterében az ülések alatt fémtartályokat helyeztek el, amelyeket a kettős zárkezelés szabályai szerint nyitottak és zártak. A kocsis elején, a bakülés alatt helyezték el a lemezzel bélelt, ellenzáras tartályt a pénzes zacskók számára. A két kulcs egyike a delizsánszot kísérő kalauznál, a másik a postamesternél volt. Ha az egyik zárhoz két kulcs tartozott, egyik a postát indító, másik az átvevő postamesternél volt, míg a másik kulcsot a postaküldőnc kezelte. A ládát két wertheimlakattal zárták. Az ellenzáras rendszert már 1641-ben rendelet rögzítette. A kisebb településeken nem volt szabályos postakocsi, bármilyen járművel szállíthattak embert, csomagot és pénzt, csak a zárral ellátott pénzszállításra alkalmas tartály elhelyezése volt kötelező. Vaslemezzel bélelt pántos ládákban szállították a pénzt, a láda egyúttal a postaküldőnc üléséül is szolgált. Nagyobb összeg szállításakor egy fegyveres őr is kísérte a kocsit 1 forint napidíjért. Ennek ellenére gyakoriak voltak a posta- és postakocsi rablások.

Az értékláda minőségére a posta nagy gondot fordított nemcsak a postakocsikon, hanem a postahivatalokban is. 1808-ban Debrecen városa utasította postamesterét, hogy pénzek őrzéséhez megfelelő vasláda beszerzéséről gondoskodjon. A három vasfiókos láda zárja „*a fedelén van, a kulcs kétszer fordul, és 18 rugótólóval zárja bé a Ládát*”.¹⁶ A ládát 250 rénes, azaz rajnai forintra becsülték, sőt a leírás szerint városon kívül 300 forintnál is többbe kerülne. Végül, mivel az „*Aerarium*” számára szükséges, 200 forintért ajánlotta. Arról, hogy létrejött-e az üzlet, nem maradt fenn feljegyzés. Miután a napóleoni háborúk alatt különösen megcsappant a posta forgalma, és inkább magánküldőcöccel végeztették a szolgáltatásokat, újításokat vezettek be. 1823-tól állították forgalomba az öt utas szállítására alkalmas, éjjel is közlekedő gyorskocsi-járatokat.¹⁷ Pénzesleveleket is vitt a régi delizsánsznál alacsonyabb, de szigorúan konvenciósz ezüstpénzben fizetendő tarifával. A gyorskocsi, illetve az gyorskocsiállomás emlékét ma utcanév őrzi.¹⁸ Az 1848–49-es forradalom és sza-

¹⁵ Albert Ferenc (szerk.): *Közhasznú Honi Vezér*. Pest, 1843, Landerer és Heckenast. 282. p.

¹⁶ Monus Ferenc: *A régi magyarországi posták történetéből*. Debrecen, 1931, Kertész József Könyvnyomdája. 85. p.

¹⁷ A gyorskocsi, azaz malleposta 1825-től hetente háromszor, 1839-től naponta közlekedett. Az 1835-ös tarifa Budáról Bécsbe 14, Nagyszébenbe 20, Kolozsvárra 22, Kassára 9, Zimonyba 18 forint.

¹⁸ Budán az I. kerületben, a Gyorskocsi és az Iskola utca találkozásánál lévő, ma is látható kis téren volt a váltóállomás.

badságharc alatt elrendelték, hogy új zártkocsival, az ún. cariolmenettel, azaz gyorskocsival menjenek az értékek és pénzeslevelek¹⁹ kincstári őrszemélyzet kíséretében.

Budán és Pesten 1810 és 1845 között: 4–6000, 1846-ban megnyolcszorozódva 50 000, 1848-ban 177 000 küldemény szerepelt a nyilvántartásban.²⁰ 1848-ban az önálló magyar posta csökkentette a tarifákat, igaz, rövid időre. A szabadságharc forgalma a hadiesemények következtében szerénynek mondható. 1830-ban a monarchia összes pénzküldeménye 1 110 000, 1840-ben 1 860 000 darab volt, a magyarországi mennyiség az osztrák egyhatoda volt 1830-ban, tíz évvel később egyötöde.²¹ Az 1842-es tarifa súlyfokozataiból kiindulva két távolsági fokozat helyett hármat vezettek be. Ez a 10 mérföldnél kisebb távolságok esetében kedvezőbb díjtételeket jelentett 2-től 8 krajcárig, a 10 és 20 mérföld távolságra a korábbi legkisebb távolsági fokozat díjai voltak érvényesek, a 20 mérföld felettiek a régi 2. fokozat díjait kapták.

1850 a nagy változások, reformok kora a postaszolgálatban. Ennek jegyében a magyar jelleg és 1848–49 vívmányainak eltüntetése volt az egyik fontos szempont. Új tarifákat is bevezettek. Aranyért és ezüstért 50 forintig fél, azon felül teljes súly- és értékportót kellett fizetni. 1867 után a tartalom nem számított, súly után távolságonként kellett fizetni. A pénzküldemények mennyiségére sokáig csak közvetett adatokkal rendelkezünk, mivel a pénzt a csomagküldeményekkel együtt tartották nyilván még a kiegyezés után is.

Az évtizedek során különböző postakocsik közlekednek a pénzszállítás szempontjából a delizsánszhoz hasonló módon. Az újabb típusú kariofkocsikon is a pénzes tartály a bakülés alatt volt. Kulcsai különbözők voltak, hogy az egyik kocsi kulcsa ne nyithassa más kocsi zárját. Szigorú és időnként módosításra szoruló szabályai alakultak ki a pénzküldésnek, amely a kereskedelem és az ipar fejlődésével fellendült, és a korábbinál jobban igényelte a pénzküldés szolgáltatását. Fém- és papírpénzt, értékpapírt, kisebb értékeket értéklevélben és pénzeslevélben lehetett küldeni az érték és tartalom feltüntetése mellett. Pénzeslevelekhez 1874-ben kezdtek árusítani 1 krajcárért borítékot, a századforduló után 4 fillérért, de a feladó is készíthetett borítékot. Ezeket legalább öt ép pecséttel kellett lezárni pecsétviaszal vagy címeres pecsétnyomóval. A pecsétek épségére részben a felelősség miatt vigyáztak, részben mert nagyobb távolság esetén a közbenső hivatalok a borítékra, illetve a csomagolásra írták fel a továbbításhoz szükséges feljegyzéseket. A bankjegyeket a borítékba való helyezés előtt ajánlott volt külön papírba csomagolni, a nagyobb értékűeket a belső papírburokhoz hozzáfűzni. A fémpénzeket lemezpapírra vagy kártyára illesztették, és papír vagy más csomagoló közé téve úgy helyezték el a levélben, hogy szállítás közben a helyükön maradjanak. A nagyobb tömegű pénzt, amely már borítékban nem fért el, fonákjával kifordított, át nem látszó viaszosvászonba vagy tartós gyolcsba kellett csomagolni. A csomagolóanyag sarkait össze kellett varrni. Értéklevélben értéknilvánítással, lezárt küldeményként lehetett papírpénzt, kötvényt küldeni, fémpénzt tilos volt. Értékdobozban nem volt szabad pénzt küldeni, csak ékszer és drágaságokat.²²

¹⁹ Kisfaludi Júlia: *Új időszaki kiállításunk: 1848-as levelek*. In *Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány évkönyve 1998*. Budapest, 1999, Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány. 38. p.

²⁰ Vajda Endre: *A posta története*. Budapest, 1967, Közlekedési Dokumentációs Vállalat. 315. p.

²¹ Halász Sándor: *Nemzetközi postatakarékpénztári forgalom*. In Demény Károly (szerk.): *Posta- és távíró évkönyv 1905*. Budapest, 1905, Országos Központi Községi Nyomda Rt. 96. p.

²² *Üzleti szabályok. Magyar Posta és Távírda Évkönyv Compass*. Budapest, 1908, Magyar Posta és Távírda Évkönyv Kiadó Vállalat. 59, 138–141. p.

A forgalomképtelen, használt államjegyek kezelése, szállítása is a posta feladata volt: 1 és 5 forintosokat átyukasztva, csomagolva kellett továbbítani. Az esetleges hiányért 5 hónapig a postapénztár felelt.

Mivel a posta az udvari kamara irányítása alatt állt, 1855 előtt a postahivatalok pénztárát más kamarák, a harmincad- és sóhivatalok főnökei rovancsolták. A pénz kezelőjének felelőssége gyakran adhatott vitára okot. Vélhetően a reklamációk hatására születtek az erre vonatkozó rendelkezések.

Postakocsik kifosztása

A postarablások akkor szaporodtak el, amikor kiderült, hogy a levelek egy része pénzt is tartalmaz. Különösen veszélyes útvonalaknak bizonyultak azok a helyek, ahol delizsánsz nem közlekedett, például Erdély déli részén, különösen az 1784-es Horia és Cloșca vezetete parasztfelkelés után, amikor delizsánsz útvonal nem lévén, a pénzküldeményeket az ajánlott levelek tartalmazták.²³ A postaházak őrizetére gyakran katonai őrséget biztosítottak. Pénzt a későbbiekben is próbáltak az emberek olcsóbban küldeni. Például a pénzt, értékpapírt tartalmazó borítékokat a levélszekrénybe dobták. Ezeket, ha olvasható volt a feladó neve, címe, felbontatlanul vissza kellett juttatni.²⁴ Ellenkező esetben a díj megfizetése a címzett kötelessége volt. Szabályosan pénzeslevél módjára kellett lezárni, és azt kocsipostára feladni még az 1870-es években is.

A postakocsi-rablások közül meglepően magas azoknak az eseteknek a száma, amikor a környékbelieknél²⁵ találták meg az elrabolt pénzt, értékeket, de előfordult az is, hogy maguk a megbízottak, a személyzet fosztotta ki a járatokat. A pénztartalmú levelek kifosztójának feljelentőjét száz arany illette, azonban a fosztogatásokat ezzel nem lehetett megállítani.

Kölcsönhatások

A 19. század első felében az ipar és a kereskedelem fejlődése igényelte a kommunikációs szolgáltatások fejlesztését. A postai szolgáltatások egyre fontosabb szerepet játszottak az élet szinte minden területén. Ez a folyamat a század második felében felerősödött. Hangsúlyozottabb szerepet kaptak a több országot érintő szerződések, megállapodások. A kétoldalú szerződések mellett nemzetközi megállapodások és szervezetek születtek. A postai szolgáltatások egyik és egyre nagyobb szerephez jutó ága lett a pénzkezelés, pénzküldés és pénzszállítás. Magánemberek, kereskedők, intézmények, hatóságok egyaránt igénybe vették ezt a szolgáltatást. A készpénz küldésének, kezelésének veszélyessége, nehézsége, lassúsága következtében a pénzkezelésnek egy alapjaiban más módja iránti igény jelentkezett: a készpénzkímélő módok továbbfejlesztése és azok szélesebb körű elterjesztése iránti igény. Ennek a témának a részletesebb kifejtése a 19. század második felének történetéhez tartozik.

²³ Többek között ezek hatására tiltották meg 1786-ban az értékek küldését ajánlott levelekben, aminek értelmében elvesztés esetén kártalanítás nem járt.

²⁴ *Postai Rendeletek Tára 1874.* Budapest, 1874, Athenaeum. 90. p.

²⁵ Viszonylag szerencsés kimenetelűnek mondható eset, amikor a postakocsis és a postalegény az út mentén egy kosárban szépen elhelyezett sonkát, friss kenyeret, demizon bort talált. Meglakmároztak belőle, majd felébredve csak a kifosztott postakocsit találták maguk körül, merthogy a borban altató volt.

Szabványosított fadobozos telefonok a magyar telefónia hőskorából, avagy megszépülnek egy raktár kincsei

A Puskás-féle első telefonközpont 1881-es bevezetésekor az előfizetőknél még amerikai eredetű távbeszélő-készülékeket szereltek fel, később más külföldi típusok is megjelentek. A kezdeti időszakban a hazai vállalkozások tevékenysége csupán az importált alkatrészekből történő készülék-összeszerelésre szorítkozott.

Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter korán felismerte a telefon jelentőségét, és már 1887-ben mérnöki pályázatot hirdetett a műszaki erők hiányának pótlására a posta keretein belül. A hazai ipar támogatására Kolossváry Endre postafőmérnök 1889-ben olyan javaslatot terjesztett elő, amelyben már hazai iparosoktól kértek ajánlatot távbeszélő-berendezések gyártására. A felhívásra többek között Egger és Társa, özv. Weimer Vilmosné, Teirich és Leopolder, Fischer Sándor és Neuhold János cége is jelentkezett. A későbbiekben ezekből a cégekből alakultak ki a ma is ismert távközlési vállalatok.

Egger Bernáth mechanikai műhelyében először távíró-, majd távbeszélő-berendezéseket gyártott. Megszerezte a Berliner mikrofon kizárólagos gyártási engedélyét, ezzel biztos alapot teremtve magának a hazai piacon. 1897-ben az Egger és Társa cég átalakult Egyesült Izzólámpa és Villamossági Részvénytársasággá, majd a gyár telefon-, távírda- és rádióosztálya Standard Villamossági Rt. néven önálló részvénytársaság lett. A Deckert & Homolka céget 1872-ben Bécsben alapították, műszerész műhelyük távíró-berendezések gyártásával és szerelésével foglalkozott. Amikor a Deckert & Homolka cég megvette özv. Weimerné üzemét, ettől kezdve a postának is szállított. 1911-ben az LM Ericsson vásárolta fel a céget, ezzel megjelent hazánkban az Ericsson. Teirich és Leopolder cégéből alakult a Helios elnevezésű mechanikai és elektrotechnikai ipari rt. A Neuhold János által 1876-ban alapított gyárból a későbbiekben alakult ki a Telefongyár Rt., amelynek fő megrendelője kezdetben a vasút volt, s amely az idők folyamán a távbeszélő-technika meghatározó hazai szállítójává vált.

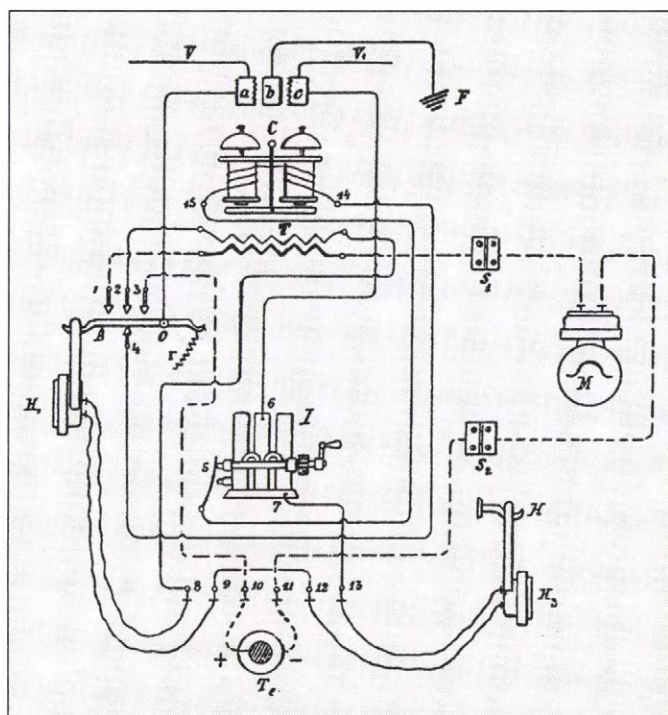
A fenti rövid történeti áttekintés alapján talán érthetővé válik az, hogy miért kezdünk hozzá éppen a képeken látható Berliner-féle Helios gyártású és a Deckert–Homolka-féle fadobozos távbeszélő-készülékek felújításához. Ezek a múzeum raktárában lévő kincsek, amelyek az első hazai szabványosított típusok voltak, éppen a fenti nagy múltú hazai gyártók termékei.

Az alábbiakban a két legrégebben szabványosított, a Berliner-, illetve a Deckert–Homolka-féle készülék restaurálásáról számolunk be.

Hazánkban¹ a magyar posta mérnökei 1896-ban alkották meg az első állami szabványú távbeszélő-készüléket, melynek legfőbb újítása az ún. Berliner-féle szemcsés szén-mikrofon volt. Ugyancsak a szabványosítással függött össze a hallgató alakjának meg-

¹ A történeti Magyarországról lévén szó, ezeket a készülékeket a szomszédos országok gyűjteményeiben, telefonkártyáin is megtalálhatjuk.

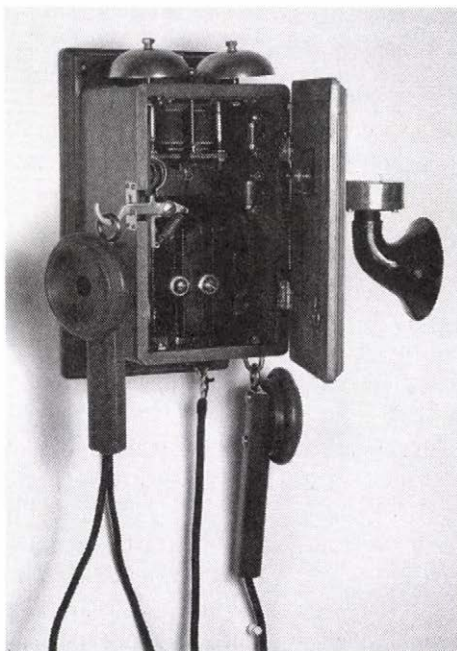
A T.16-84.356.0. leltári számú Berliner-féle telefonkészülék kapcsolási rajza

változtatása is, melynek során kialakult a kényelmesebben kezelhető, ún. kanálhallgató.

A Helios Villamosági Rt. által gyártott, T.16-84.356.0. leltári számú Berliner-féle telefonkészülék már 1976 óta pihent a múzeum raktárában, ugyanis ekkor került gyűjteményünkbe a Helyközi Távbeszélő Igazgatóság átadásával. Ez a szabványosítás kezdeti időszakát idéző technikatörténeti emlék, sajnos, meglehetősen rossz állapotban volt. A fából készült készülékdoboz törött volt, a lepörgött festésű rozsdásodó alkatrészeket por és piszok lepte. A kanálhallgatók egyikéből hiányzott a belső rész, a másiknak a nyele volt darabokban. Megvolt viszont a Berliner-féle mikrofon és annak szépen ívelt, hajlított tölcseje, igaz egy kis hiánnyal és töréssel.

A készülék tüzetesebb átvizsgálása során a készülékház ajtajának belső felén megtaláltuk az egykori felülvizsgálat dátumát és a felülvizsgáló aláírását. Mivel a felülvizsgálat – ma: minőségellenőrzés – a gyártás végén történhetett, így ezt a dátumot tekinthetjük a gyártás dátumának, amelynek alapján a készüléket 1900. november 27-én gyártották. A ház külsején, a jobboldal felső harmadánál beütve az 1745 gyártási szám is jól olvasható.

A teljes restauráláshoz a készüléket először szét kellett bontani, hogy a házat meg tudjuk ragasztani. A ragasztás után a fafelületek alapos tisztítása, majd fényezése következett. A készülékház belsejét parafin olajjal kezeltük, hogy ne száradjon tovább. Az összeszerelést a hátlappal kezdtük. A pamutszigetelésű, jellegzetes módon – spirálisan – feltekert, megtisztított belső összekötő vezetéseket az eredeti rézvezetékéből készített miniatűr U szögekkel szegeztük vissza a helyükre. A szétrozsdásodott csavarokat és alátéteket cserélni, a beszakadt csavarokat pótolni kellett. Ezután az oldallapokból álló keretnek az alaplemezre illesztése, majd a felújított alkatrészek beszerelése következett. A szerelés során nagyon kellett ügyelni a sorrendre, különösen az induktor beépítésénél.

*A felújított Berliner-féle telefonkészülék
külső és belső képe*

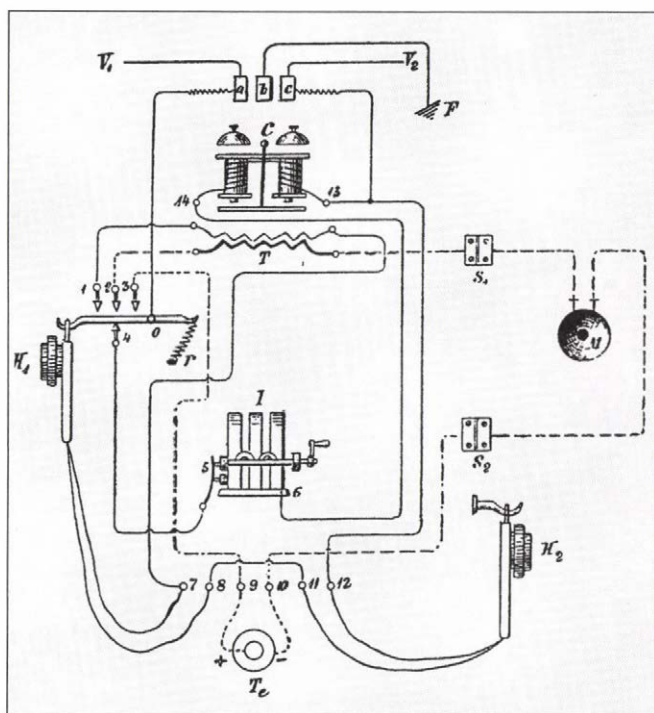
Az induktor 3 mágneses kivitelű a mágnespatkók között elhelyezett hajtótengellyel. Fekete festése már csak nyomokban maradt meg, ezért újra kellett festeni. A gyártáskori takarékosásra jellemző, hogy a mágnesek rögzítő csavarjai közül csak a két látható csavar volt nikkelezett, a két hátsó nem. Ezután lehetett helyére tenni az üvegsöves biztosítékokat tartó ebonitlapot az új D fejű facsavarokkal. Ez a szerkezet a készülékház jobb belső oldalán kapott helyet. Következett a villámvédő, ami a csengő mögött helyezkedik el, s amit csak tisztítani kellett és cserélni a rozsdás csavarokat.² A csengők csészetartó szárait szintén újra kellett festeni. A fém csengőtest deformálódott, ezen is tudunk egy kicsit javítani. Az így felújított csengőt két csavar tartja a készülékház tetején. Utolsóként a felújított automata átkapcsoló, a kanálhallgató tartó horog került a helyére.

Érdeemes megfigyelni az átkapcsoló szerkezet rendkívül masszív felépítését és precíz kivitelét. Mivel a mikrofon áramútja a zsanérokon keresztül záródott, a biztos érintkezés érdekében egy rövid – zöld színű – pamutszigetelésű vezetékdarabot forrasztottak a két zsanérszárnyra. A mikrofont díszes csavarok rögzítették az ajtóra, amelyek egyúttal áramvezetésre is szolgáltak. Ezeket pótolni kellett, mivel hiányoztak. A mikrofontölcsér kissé törött szélét is pótoltuk, a hallgatók sérült farészeit ragasztással és fényezéssel javítottuk. A restaurálás eredményeként egy szép állapotú, csaknem teljesen eredeti alkatrészekből álló készüléket nyertünk.

A T.16-2001.2.0. leltári számú, hiányos állapotú Deckert–Homolka-féle telefonkészülék is sokáig várt jobb sorsára a raktár

² A csavarok a restaurálás során mindig komoly gondot okoznak. Szinte mindig rozsdásak, törtek, sokszor igen kis méretűek, vagy speciális menettel rendelkeznek. Pótlásuk hosszadalmas utánjárást igényel.

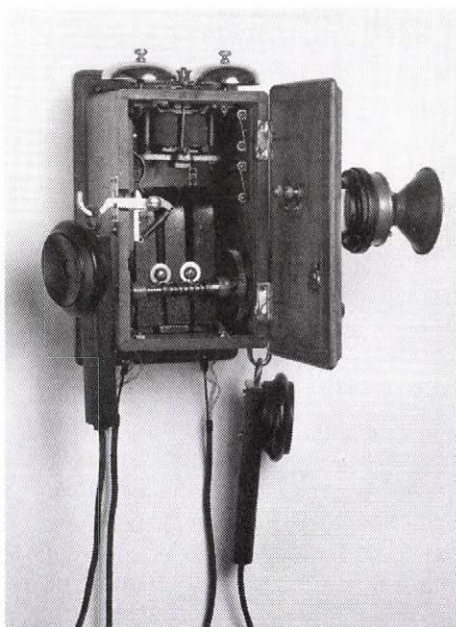
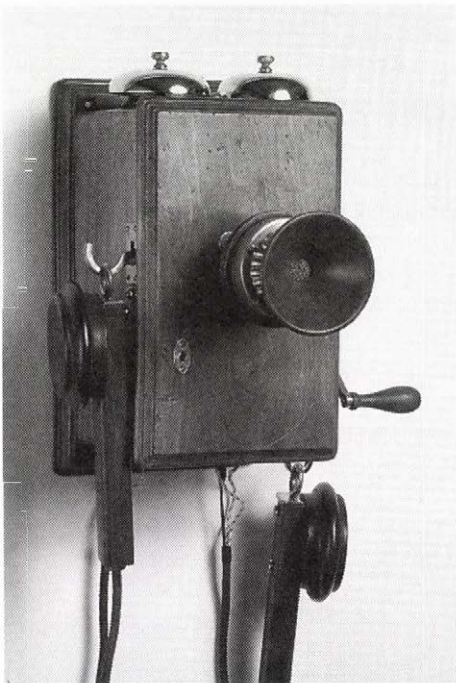
A T.16-2001.2.0. leltári számú Deckert-Homolka-féle telefonkészülék kapcsolási rajza

kívül a második kanálhallgató, póthallgató tartóhorgát nem a készülék oldalára, hanem az aljára erősítették. Különbözik a Berliner-féle készüléktől abban is, hogy a kicsit eltérő áramkörü kapcsolás mellett az induktor mágneseit rögzítő csavar és az induktort tartó csavar egy és ugyanaz és a hátlapon keresztül rögzítenek.

A restaurálás megkezdésekor a készüléknek hiányoztak a hallgatói, valamint a második hallgató akasztóhorga. A mikrofontartó deformálódott, a csengő kalapácsa – egy feltehető korábbi átalakítás miatt – nem érte el a csészéket, továbbá rozsdás és penész borította a készüléket. A dobozon belül nem volt olvasható dátum, csak a felülvizsgáló aláírása a készülékház jobb oldalán és az 1095 gyártási szám. Valószínűleg nem a legelső szériás Deckert-Homolka-féle telefonról lehet szó, mert már tartalmazza a vonalágak üvegcsöves biztosítékainak tartóit, de az induktor hajtótengelye még a mágnespatkókon kívül helyezkedik el, tehát korai konstrukció. Ezekből a jelekből arra lehet következtetni, hogy 1897 és 1898 között készülhetett.

A restaurálást itt is a szétbontással kellett kezdeni. Ennél a készüléknél a belső alkatrészeket az alaplap, hátlap mögött kötötték össze egymással. Ezek a vezetékek kis hornyokban futnak, amelyeket viasszal öntöttek ki. A fa részek ragasztását és a vezetékek tisztítását követően a készülékház újból összeépíthetővé vált. Ennek a készüléknek sajátossága, hogy az induktort ki-, illetve visszaszerelésénél a készülékben kell szétszedni, illetve összerakni. A csengőcsésze szárait cserélni, a rozsdásodás miatt a mágnes és

mélyén. A múzeumba 2001 márciusában került vásárlással, de mivel a leltárban csupán LB fali fadobozos készülék megnevezéssel szerepelt, csak a raktár böngészése során derült ki, hogy az egyszerű megnevezés milyen értékes darabot takar. Az 1896-ban szabványosított, diófa dobozba szerelt telefon alakra teljesen megegyezik a Berliner-féle készülékkel, de az előlapon elhelyezett mikrofon Deckert-Homolka-féle, amelyre az egyenes tölsér jellemző. Gyártója az 1872-ben alapított Deckert & Homolka cég. Ez a fadobozos telefonkészülék a régi képek tanúsága alapján csak fanyelű hallgatóval készült, ezen-

A felújított Deckert-Homolka-féle telefonkészülék külső és belső képe

a horgonyt festeni kellett. A csengőcsészéket a zár takarólemezével és az újonnan készített hallgatókampóval együtt nikkelezettük. Sikertelenül eredeti hallgatókat beszerezni és felújítani, ezek zsinórajait azonban pótolni kellett. Az induktor hajtókarjának hiányzó fogantyúja helyett újat készítettünk. A villámlevezető lemezek is gondot okoztak, amelyeket a rozsdásodás miatt csak nagyon nehezen sikerült rendbe hozni. A mikrofontartót a kiegyengetést követően díszanyákkal csavaroztuk vissza az előlapra.

A távközlési emlékek és ezen belül is a távbeszélő-készülékek restaurálása egyedi feladat. Különleges szépsége, hogy elfeledett remekművek születnek újjá, továbbá újra megismerünk régi anyagokat, technikákat. Felidézhetjük elődeink ízlését, gondolkodását, azt a szemléletet, amely a technikai újdonságokat kellően értékelve olyannyira tartós berendezéseket hozott létre, hogy azok még ma is könnyen üzemképesé tehetők. A fényezett nemes fa készülékház, a sok esetben díszes kivitel, a nikkelezett fém alkatrészek azonban nem csupán a műszaki tartalom megvalósítását, hanem a polgári otthonokban és irodákban a bútorzathoz illő megjelenést is szolgálták. A restaurálással az évszázados műszaki emlékek, tárgyak további megőrzése és eredeti szépségben történő bemutatása válik lehetővé.

Felhasznált irodalom

Az 50 éves magyar távbeszélő 1881–1931. In Alkér Sándor dr. (szerk.): *Magyar Posta 1931/5*. Budapest, 1931. Fővárosi Nyomda Rt.

Flaszik Jenő: *Távíró- és távbeszélő-berendezések leírása, kapcsolása és üzemben tartása*. Budapest, 1930. Kiadja az Országos Postás Zene- és Kultúregyesület.

120 éves a Postamúzeum gyűjteménye

A Postamúzeum gyűjteményét 120 éve, 1885-ben alapították az első országos kiállításon bemutatott tárgyakkal és dokumentumokkal. Számtalan lehetőség kínálkozik a visszapillantásra, történetünk alaposabb megismerésére és megismertetésére. Most abból a meggyőződésből indulok ki, hogy a múzeum fő funkciója az, hogy kincseit a látogató elé tárja. Kiállításaival és kiadványaival minél több érdeklődőt ismertessen meg a postatörténettel és általában a múzeumlátogatás örömeivel és hasznával.

Ebben a szellemben mutatom be időnként évkönyvünk olvasóinak a múzeum vendégkönyvi bejegyzéseit. Az észrevételeket egyébként is figyelemmel kísérjük, amit kell és lehet, azt megszívleljük ezekből. Ne tűnjék dicsekvésnek, de munkánk kedvező fogadtatása jó érzéssel tölt el bennünket; munkakörünkre, szakmánkra tekintet nélkül mindnyájan buzdítást kapunk az elismerő sorokból. Most, amikor a 120. születésnapra emlékezve 120 vendégünk bejegyzését mutatom be, különösen nehéz helyzetben vagyok, mert a dicséző vélemények mellett elmarasztalókat alig találok.

A 2003. és a 2004. évi vendégkönyvben tallózva mindenek előtt hadd mutassak be néhány adatot. Érdekes két év áll mögöttünk, a statisztikák kedvező számokat mutatnak.

2003-ban 84 498, 2004-ben 82 743 látogatót fogadtunk, köztük 14 319, illetve 12 523 diákot. 2003-ban egy tudományos konferencia, 65 előadás, a következő évben 4 konferencia és 67 előadás színesítette kínálatunkat az auditoriumban.

2003-ban 26 – köztük 8 tengeren túli – országból fogadhattunk látogatókat, az ifjúságot a családjukkal ide érkezőkön kívül 24 tanintézet tanulói képviselték. Érdekeltek kiállításaink a különféle klubok, egyesületek tagjait is, ezúttal 8 társaságból.

2004-ben 21 – köztük 7 tengeren túlról – ország állampolgára kereste föl múzeumunkat. 14 iskola, 7 intézmény, illetve klub tagja volt a vendégünk.

Néhány országos adat összehasonlításul: 2003-ban 10 018 000 látogatót fogadott a 794 magyarországi múzeum, ebből 100 múzeum Budapesten működik, ezeket 4 millió vendég látogatta meg. Tehát a fővárosban egy múzeumra negyvenezer látogatószám jutott, nálunk ugyanakkor e szám több mint kétszeresével büszkélkedhetünk.

Elnézésüket kérve a talán unalmasnak tűnő, mégis sokatmondó számokért, most kezdjük el a vendégkönyvek lapozgatását!

A bejegyzések a magyaron kívül főleg angol nyelvűek, sok az olasz és a francia is. Nem kevés nem latin betűs írással is találkozunk. Örülünk, hogy idegenforgalmunk az emberi kapcsolatok határon átlépő bővülése folytán, s nem utolsó sorban uniós tagságunknak köszönhetően kiterjedőben van a mi vendégkörünk is. Jó lenne megismerni a velünk együtt Európai Unióba belépő országok múzeubaratait is, remélem, színesedik majd a használatos nyelvek köre is. Ma angol és német nyelvű kiadványainkkal, feliratainkkal találkozhatnak a külföldiek, de most is, mint már régebben is, több francia vendég anyanyelvén is szeretne olvasni múzeumunkról.

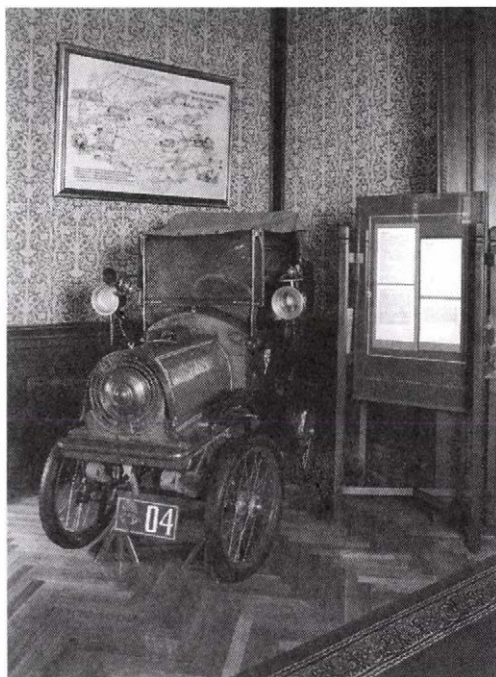
Most is találok – bár az előző évekenél kevesebb – értelmetlen gyermekirkafirkákkal. Jó az, hogy a kicsinyek ismerkednek a múzeummal, de kár, hogy kísérőik nem

ismertetik meg őket az ide illő szokásokkal. Ennél bántóbbak a feltehetően kamaszkorúak értelmetlen beírásai, ők már kötelesek lennének betartani a viselkedési szabályokat még egy múzeumban is vagy legalább egy múzeumban.

Excellent collection! Wonderful exhibition – full of postal treasures! Íme, az év első két bejegyzése, két amerikai – USA – vendégüinktől, tehát azt írják, kiváló gyűjtemény, csodálatos kiállítás, tele postai kincsekkel. Kezdetnek nem is rossz, rögtön január 2-án.

És a folytatás:

- *Nagyon tetszett, nagyon jó. Örülök, hogy itt lehettem.*
- *Sokkal nagyobb reklámot érdemelne.*
- *Nagyon tetszettek a ruhák, a csőposta, a síp, a régi telefon és a telefonközpont.*
- *Külön érdekesség, hogy sok dolog még működik, ki lehet próbálni.*
- *A lovely museum in an extraordinary space.*
- *Időről időre vissza kell jönni. Szépség mindenütt, jó itt lenni.*
- *Köszönöm a gondos örökségvédelmet.*
- *Posta! Hol, merre találok? Már csak a múzeumban?*
- *Hálával a múlt örökségvédői iránt.*
- *Különösen tetszett a távbeszélő és a postakocsi.*
- *A kiss from Brazil for this lovely museum.*
- *Nagyon impozáns a látvány, a gyűjtemény. Kár, hogy nem látogatottabb, mert a hölgy, aki segít a tájékozódásban, olyan fokon műveli, hogy azt tanítani lehetne.*
- *A csillárok voltak a legszebbek.*
- *Good luck! Thank you from Denmark.*
- *Még visszatérek.*
- *Nagyon szép múzeum, csak kár, hogy nem lehet beleülni a postakocsiba! Az idegenvezető néni rendes.*
- *Ez a múzeum azt jelképezi, amikor még komolyan vették a szolgáltatást, és tisztelték. Köszönjük a múlt megőrzését.*
- *Reméljük, e pótolhatatlan gyűjtemény e pótolhatatlan helyen nem kerül bezárásra!*
- *Reméljük, az épület új tulajdonosa is értékeli mindezt, és a szellemi, történelmi érték itt marad.*
- *Nagyon tetszett a szép lámpa és a szép nagy tükör. A ház legkisebb lakója.*
- *A Révkomáromi Múzeumbarátok Köre nagy tisztelettel tekintette meg ezt a gyönyörű, értékes gyűjteményt.*
- *Nagyon szép a múzeum. Kár, hogy meg akarják szüntetni.*

Kiállításrészlet a postakocsival, amelybe kár, hogy nem lehet beleülni

- A legjobban a térképek tetszettek. Kellemes meglepetés volt. Igazi kincs ez a múzeum.
- Nem volt rossz, nekem nagyon tetszett végül is. Érdekes, de kár, hogy senki nem tud róla.
- Mi vagyunk a jövő képeslaptervezői. Nagyon tetszett a múzeum.
- A tárlatvezetésen nemes gondolatokat kaptunk. A *Tourinform* és a *Magyar Turizmus Rt.* mindent meg fog tenni e csodálatos múzeum népszerűsítéséért.
- Tra-ti, Tra-ta, die Post ist da!
- Nagyon szép múzeum. Kár, hogy ennyire kevesen értékelik a kultúrát.
- Jó volt az egész és unalmas. Remélem, nem jövök ide többet. By.
- Sajnálom azokat, aki nem itt állnak sorban, hogy megnézzék
- Ez a múzeum nagyobb hírverést érdemelne.
- Nekem a postakocsis csizmája tetszett legjobban.
- Híradóosztisként teljes elismerésem a múzeum és az idegenvezetés szakszerűségéért.
- Nagyon örvendetes, hogy a múzeumban angol, német nyelvű tájékoztatók is vannak.
- Halálra untam magam: ... és a társa.
- Érdekes a kiállítás, Emőke néni érdekesen mesélt.
- Ez egy kincs a város szívében. Nagyon szép minden.
- „Köszönünk” pour cette superbe visite très intéressante. Des visiteurs Basques. France.
- Nagyon sirály volt. Jók a bábuk, meg a szobrok.
- Valóban megérdemli Az év múzeuma elismerést. Egy kis csodavilág ez a múzeum a számítógépek rideg világában.
- Gratulálunk Az év múzeuma cím elnyeréséhez, megérdemelten kapták. Nagyon érdekes kultúrtörténeti kiállítást láttam.
- Nagyon érdekelt a múzeum. Boytha Balázs, akinek szépapja Saxlehner András.
- Örülök, hogy ismét láthattam, és Balázs fiamnak is megmutathattam az épületet, a Postamúzeumot. Saxlehner András egyik Magyarországon élő leszármazottja, Boytha Pál.
- Nagyon tetszett a különleges múzeum, és köszönjük a kedves tájékoztatást.
- Örülök, hogy Follért Károly postavezéregazgató portréjával is találkoztam ezen a csodálatos kiállításon. Ő volt dédnagynéném, Sigmund Emília férje.
- Nagyon barátságos volt a múzeum.
- Dédnagymam, Cs. L. volt 1938-ig a Saxlehner család szakácsnője. Sokat beszélt róluk, örülök, hogy láthattam a lakást. Köszönettel B. S-né.
- What about the post robberies? Kérde angol vendégünk a postarablásokkal kapcsolatban.
- Szeretjük a postás bácsit, kivéve, ha késik...
- Ékszer a város közepén a kiállítás.
- A mai nap fénypontja a Postamúzeum. A villámhárító gömb szenzációs!
- Én 1946-ban dr. Békésy Györgynél akusztikából jelesen kollokváltam – emlékezik dr. S. T.
- Köszönöm a Postamúzeumnak, hogy a Saxlehner Közhasznú Egyesülettel karöltve ápolja Saxlehner András ipartörténetünk számára is jelentős emlékét.
- Az én nevem Rebeka. Szép volt a múzeum.
- Gratulálunk a nagyon szép és látványosan berendezett múlt és jelen megörökítéséhez. ... távközlő mérnök.
- Szomorúak vagyunk, hogy tönkretették a gramofont, reméljük, hamarosan újra csodás atmoszférát kölcsönözhet a páratlan múzeumlátogatóshoz.

Kiállításrészlet a látogató szerint szenzációs villámhárító gömbbel

- *Közhely, de Isten kegyelme, hogy a második világháború borzalmas pusztítása után megmaradhatott egy ilyen értékes építészeti és belsőépítészeti alkotás. A dicséret viszont a múzeum vezetőit és működtetőit illeti.*
- *Mintha 150 évet pergett volna vissza az idő homokja mind látványban, mind időben. Bravó!*
- *Édesanyámmal Szent Iván éjjelén felkerekedtünk, hogy egy érdekes, izgalmas múzeumi sétát tegyünk. Nem bántuk meg, és köszönjük a szeretetteljes vendéglátást.*
- *Nagyon jó dolog a múzeumi éjszaka intézménye. Köszönet mindazoknak, akik az éjszakába nyúlva vezetést és koncertet rendeztek.*
- *Köszönjük a Postamúzeumnak, hogy koncert keretében emlékeznek a Saxlehner családra.*
- *Jó estét mindenkinek! Kellemes múzeumi estét kívánok. Üdvözlettel és tisztelettel: ... volt 5/b. oszt. tanuló.*
- *Kívánom, hogy a mai postásokat is úgy becsüljék, mint a régieket!*
- *Nekem a telefonfülke tetszett.*
- *Tüneményesen szép múzeum. Muzeológiai szempontból kivételes érdemeket mutat. További sikert és látogatottságot érdemel. Hálás köszönet a szakszerű vezetésért. ... Horvátországból.*
- *Megtisztelő, hogy itt forgathattuk iskolai dokumentumfilmünket.*

Hasonló szövegű, tartalmú bejegyzéseket idézhetnénk százával is. Félő azonban, hogy dicsekvésnek tűnne a sok elismerés. Ehelyett néhány összefoglaló jellegű megállapítás. A múzeumlátogatók közül általában azok írnak be a vendégkönyvekbe, akik valóban spon-tán módon elismerésüket, őszinte tetszésüket szeretnék kifejezésre juttatni. Azok, akikre

a múzeumi séta különösebb hatással nincs, ritkán írnak be, esetleg csak a többiek hatására, például egy iskolai csoport tagjaként.

Az elégedetlenek, akik általában várakozásaikon alulinak találták a múzeumot, illetve akik egy bizonyos jelenségre hívnák fel a figyelmet, vagy beírás nélkül távoznak, vagy tényleg beírják elégedetlenségüket.

Személyes érzéseik vagy családi kötődéseik miatt különösen sokan eleve postabarátok. A látogatók egy részét általában az épület maga és a lépcsőháztól a múzeumi terem-inkig a freskók, a bútorzat, a múlt század eleji hangulat varázsolja el. Ez érthető, hiszen legtöbbször már csak életkoruk miatt sem találkozhattak nagypolgári lakásokkal, épületbelsővel eredeti funkciójukban, szépségükben. Rácsodálkoznak a kandallókra, csillárookra és faburkolatokra éppen úgy, mint ahogy érdeklődéssel nézik a lépcsőházban a sárgarézkorlátokat, illetve a lépcsőházi szőnyeget valaha lefogó ugyancsak sárgarézből készült karikákat. Ezek is a múzeum fenntartóinak sokéves anyagi ráfordításait, gondosságát dicsérik, örülnék, hogy ezekkel is gyarapíthatjuk látogatóink élményeit.

Vendégeink közül sokan egy-egy kis részletre, emléktárgyra figyelnek föl, mások az időszakos kiállítások tematikáját dicsérik, gondosan olvasgatva a leírásokat.

A múzeumi tárlatvezetéssel, a feliratokon és általános tudnivalókon felüli barátságos tájékoztatással elégedettek nemcsak a magyarul tudó látogatók, hanem már a német, angol nyelven beszélők is. Mind többen szorgalmazzák a francia nyelv használatát is. Az Európai Unió bővítése, így a mi belépésünk is jól érzékelhetően növelte a külföldi látogatók számát. Csak reméljük, hogy a magyarok is mind többen ismerkednek az európai múzeumokkal.

Különös gonddal foglalkozunk a csoportos látogatókkal, minden korosztályból. Érdelklődők, kedvesek; megelégedettségüknek örülnék, hiszen ők a gyakorlottabb múzeumlátogatók közé tartoznak, feltehetően bőséges összehasonlítási alapjuk van. Ez nem egészen igaz, hiszen különös gonddal foglalkozunk mindenkivel, akár egyetlen látogatót is végigkalauzolva a termeken. Hiszen mi is hasonló fogadtatást szeretnénk minden tárlaton, múzeumban, ezt természetesnek kell tekintenünk.

Múzeumunk jellege, mérete már eleve otthonos, családias légkört áraszt, többen utalnak erre, s valóban, ez a meghittség megkönnyíti az ismerkedést a legidegenebbnek tűnő tárgyakkal, gondolatokkal is. A posta éppen ezekben az években nagy változáson megy át, és családias jellege bizony eltűnően van.

Jólesők azok az aggódo bejegyzések, amelyek – az újsághírek ismeretében – az épület, a múzeum jövőjével kapcsolatosak. Íróik velünk együtt remélik, múzeumunk itt folytathatja a jövőben is munkáját.

A 120 éves jubileumra készülve, ha pontosan ennyi írást nem is sorakoztattam föl, remélem, eleget ahhoz, hogy ennyiféle gondolatot fölvetsek. Eleget ahhoz, hogy láthassuk: látogatóink szívesen jönnek hozzánk, s mi szívesen fogadjuk őket. Mi mászt kívánhatnánk: ebben az évben is itt fogadhassunk minél több vendéget.

Nemcsak vendégeink szólnak elismerően a múzeumról és munkatársairól. A teremőrök, a hosztesz és mindazok, akik rajtuk kívül esetenként kalauzolják a látogatókat, örömmel és szeretettel nyilatkoznak róluk. Beszámolóik szerint szinte kizárólag csak sikerélményeik vannak a látogatókkal való találkozásokban, kellemetlenkedő vendéggel csak elvétve találkoznak. Ez a jó érzés napról napra megerősíti munkatársaink törekvését a

kedvező múzeumi légkör fenntartásában, saját ismereteik kiegészítésére is buzdítva mindnyájukat. Szerénytelenség lett volna, ha a sok dicséretből szó szerint idéztem volna. Ami a lényeg, hogy törekvéseink, múzeumunk – ha szabad így fogalmaznom – ars poeticája nyer napról napra megerősítést, Az, hogy a múzeum munkatársai fontos feladatra vállalkoznak: arra, hogy a mai értékváltsággal, az igazi értékek devalválásával is jellemezhető világban őrizzék kultúránkat, hagyományainkat, és szerettessék meg a hozzánk látogatókkal!

Was anyone else struck by the bizarre juxtaposition of manuscripts and paintings - not to mention lack of knowledge or concern about the family who lived here - who have nothing to do with the family who was driven away? This is where the Budapest Holocaust memorial should have been created - or this should have been re-created as an apartment of a wealthy Jewish family of 1938. The content of the museum is an affront to the brilliant who died.

Abel Rederler
Seattle, WA 11.05.07

Csodálkozom hogy ez mind megmaradt azok rombolás után (46 és 56).
Nagyon szép, jobbak kolléga hirdetei.

Kovács Fatima
WHITWICK
United Kingdom.

Very signature.

Richard & Katherine Bratley
New Jersey, US

1112 10249 2029/210

Robert & Sandra Masfield
Arizona, US

1112 10249 2029/210

1112 10249 2029/210

isten nevében.

ပါပူဘိဏ္ဍာန် အင်္ဂလိပ်စာအုပ်အား

امروز کار من تمام شد و بسیار خوش بودم از صحبت سرداران محترم و شکرگزارم از شما
و در آینده مستحق شایسته و متواضع تر هستم تا بتوانم کمک بیشتری بکنم

UAVTIR: M.
60 600000 100000

3.フロアの一隅にこゝろセンターの博物館が設けられて思ひがた。ルビナーの語の説明は、
なかなか。職員の方がこの場で英語でガイドして下さる。極角にキラリと光るいふし銀の
博物館がフタで出来たは、英字で「天」(天)ありました。

kapaz 11.10 ①

Válogatás a látogatók különböző nemzetiségű jelző vendégkönyvi bejegyzésekből

Világörökség, nehéz örökség, peres örökség

Mint a Postamúzeum őre, akinek a hírközlés muzeális örökségén túl a kulturális örökségként nyilvántartott múzeumépület védelme is jussa lett, szomorú szívvel adom közre az alábbi dokumentumokat, amelyek a múzeum elidegenítéséhez kapcsolódnak.

Iratok, levelezések, olyan dokumentumok, amelyek korunkról 50, 100 év múlva forrássanyagok lehetnek. Lényegesnek ítélt vagy csak jellegzetesnek tartott dokumentumok, illetve azok részletei sorakoznak fel a történések időrendjében. Szomorú olvasmány, de az utókor nehéz és peres örökségének írásos emléke lesz.

A világörökség részévé vált Andrassy út kapujában fekvő Saxlehner-palotát, amelyben a Postamúzeum 1972 óta működik, 1994-ben a Fővárosi Vagyonátadó Bizottság megkötésekkel adta át a Budapest Főváros Terézvárosi Önkormányzata tulajdonába. Ezek a megkötések elsősorban az épületben lévő múzeumi funkció megtartására, az épület egyben való elidegeníthetőségére és műemléki gondozásának kötelezettségeire vonatkoztak.¹

Bár a Terézvárosi Önkormányzat már 1998 tavaszán is megpróbálkozott a Saxlehner-palota eladásával, arra csak az Andrassy út világörökséggé válása után, 2004 júniusában került sor.² A ház felmérése miatt azonban gyanút fogtunk, és félelmünket megosztottuk a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával.³

Az adásvételhez szükséges értékbecslést a beszédes nevű Dollar Land Fejlesztési Kft. készítette. Az 1 200 826 000 forintos értékbecslés nem tartalmazta az épületben található, annak elidegeníthetetlen részét képező műalkotások – például a Lotz Károly festette freskók – értékét, amint az a Terézvárosi Önkormányzat képviselőtestületének 2004. június 17-i ülésére készült előterjesztésből is kiténik.⁴

A testület 30. napirendi pontként az éjféle órákban jóváhagyta, és elfogadta az A3 Expressz Kft. június 7-én kelt, az épület tulajdonjogának átadására tett 328 110 000 forintos ajánlatát.⁵ Mint később kiderült, az a tény, hogy ezen a napon az ajánlattevő még nem volt bejegyezve a cégbíróság nyilvántartásába, nem képezett jogi akadályt.⁶

Ne döbbenjünk meg azon sem, hogy hol van az értékbecslés (1 200 M Ft) és a vételár (328 M Ft) közötti különbség. A vevő, az A3 Expressz Kft. – amelyet a múzeumban egy kedves látogató Andrassy út 3. Azonnal Bekebelezendő Kft.-nek nevezett el – ehhez a vételárhoz hozzáteszi a 21 lakásbérlet kiköltöztetésének és a Postamúzeum kilakoltatásának általa becsült 660 M Ft-os költségét, valamint a műemléki felújításokra terve-

¹ Az Országos Műemlékvédelmi Hivatal hozzájárulása az ingatlan önkormányzati tulajdonba adásához, 1993. 10. 11. A Fővárosi Vagyonátadó Bizottság határozata, 1994. 06. 30. (Az évkönyv 249–252. oldalán.)

² A Dollar Land Kft. által készített ingatlanforgalmi érték- és felújítási költségbecslés néhány oldala, 2004. 05. (253–263. oldal)

³ Kovács Gergelyné levele dr. Varga Kálmánhoz, 2004. 05. 20., illetve a kuratóriumi és felügyelő-bizottsági tagok levele dr. Hiller Istvánhoz, 2004. 06. 02. Dr. Varga Kálmán válaszelevele, 2004. 07. 09. (264–268. oldal)

⁴ Füst György alpolgármester előterjesztése a képviselőtestületi ülésre, 2004. 06. 07. (269–271. oldal)

⁵ Écsi Anita vásárlási ajánlata, 2004. 06. 07. (272–278. oldal)

⁶ Kivonat a 2004. június 17-i képviselőtestületi ülés jegyzőkönyvéből, 2004. 06. 22. (279. oldal)

Egy iroda a „felújításra szoruló” palotában

zett 240 M Ft-ot. Így papíron 28 M Ft-tal még többet is fordít az épületre, mint amennyi a Dollar Land Kft. értékbecslése volt. A forráshiányra hivatkozó önkormányzat a vételárból – úgy hallottam – egyetlen havi működési költségét sem tudja fedezni, de örökre megszabadult talán egyetlen ép állapotú értékétől. Amint értesültünk az eladásról, a következő levelet küldtük Verók István polgármesternek.⁷

Az adásvétel jogügyletét a Fővárosi Önkormányzat és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal is jóváhagyta.⁸ Ezzel mindegy igazolódott a privatizációs bajokra oly gyakran sebtapaszként használt mondás: Lehet, hogy nem erkölcsös, de törvényes.

Az Andrássy út 3. szám alatti Saxlehner-palota a nemzeti kulturális örökség egyik műemléke. Számomra ez azt jelenti, hogy a nemzet, azaz 10 millió nemzetet alkotó állampolgár közös öröksége. Közvagyon, amelyet mi, akik a házban élünk, bár csak a 10 milliomodik része a mienk, mindennap láthatunk. Több millióan talán csak a képernyőn keresztül gyönyörködhetnek benne, vagy létezéséről sem tudnak. A mi felelősségünk ezért milliószer nagyobb.

Újra írtunk tehát Verók István polgármesternek, amire augusztus 11-én Fürst György alpolgármester válaszolt.⁹

⁷ Kurucz István és Kovács Gergelyné levele Verók Istvánhoz, 2004. 06. 30. (280–282. oldal)

⁸ Kurucz István és Kovács Gergelyné levele dr. Varga Kálmánhoz, illetve dr. Hiller Istvánhoz, 2004. 06. 23., továbbá a válaszlevelek, 2004. 07. 27. és 2004. 08. 31. (283–286. oldal)

⁹ Kurucz István és Kovács Gergelyné levele Verók Istvánhoz, 2004. 07. 26., illetve Fürst György válaszevele, 2004. 08. 11. (287–288. oldal)

Jó lenne tudni, miért adják el az Andrássy úti volt Divatcsarnok épületét is, ahol ugyan csak vannak Lotz Károly festette freskók, s ahová nagy örömmel vártuk a Magyar Építészeti Múzeum beköltözését. A világörökséghez alig van méltóbb a múzeumi funkcionál. De a Divatcsarnokra legalább lehet majd licitálni, amely bár negyede a mi palotánknak, kikiáltási ára meg nem erősített források szerint 2,5 Mrd Ft.

Lehet azért volt olyan alacsony a Saxlehner-palota értékbecslése, mert a Dollár Land Kft. éppen azokat az értékeket nem becsülte fel, amelyek megtartására, restaurálásra jó értelemben vett közügyként a Postamúzeum fenntartói, a Magyar Posta Rt., majd 1990 óta a Hírközlési Múzeumi Alapítvány, eddig többet költöttek, mint amennyiért az A3 Expressz Kft. megvásárolta az épületet. A Lotz-freskóknak nincs ára? A falfreskók készítésének van. Minap hallottam, hogy Szinte Gábor festőművész 110 m²-es freskóját, amelyet II. Szilveszter pápa szülőhelyének templomába tervezett, 2-3 Mrd Ft-ra becsülik.

Megismertem az adásvételi szerződést¹⁰, majd a Fővárosi Kerületek Földhivatala által kiadott tulajdoni lapról¹¹ az épületünk új tulajdonosának bejegyzését. Mit láttam? Azt, hogy az A3 Expressz Kft., amely 2004. október 5-én tulajdonosa lett az épületnek, a vételárat alighanem a Magyar Takarékszövetkezeti Bank által nyújtott 330 millió forint kölcsönrel egyenlítette ki, mert azt jelzálogként azonnal ráterhelték a házra.

Ami eddig történt, az eladás első fejezete volt. Ma már biztosítást akarnak kötni a múzeumban lévő, értékükben fel sem becsült Lotz-freskókra. Bizonyra újra felértékelte-
tik, és megkeresik azt a vevőt, aki több milliárdot fog fizetni a világ kulturális örökségének kapujában lévő csodálatos palotáért. Egyelőre 2005. február 2-án végre értesítést kaptunk az önkormányzattól a tulajdonosváltásról.¹² A bérleti díjat, amit novemberben visszautaltak, bírói letétbe helyezzük hónapról hónapra.

Mára már elültek a nyári, médiakavarta viharok. Nem volt napilap, írott sajtó (Magyar Hírlap, Magyar Nemzet, Népszabadság, Népszava, Mai Nap, illetve Magyar Narancs, Postás, Telmondó, Terézváros), de elektronikus média sem, amely ne tudósított volna a múzeumot ért méltatlan eladásról, s ne vetette volna fel ugyanazokat az erkölcsi fenntartásokat, amelyekből néhányról most írtam. A jövő század leginkább a Népszabadság cik-
kéből fogja megérteni az ezredforduló privatizációját.¹³

A Hírközlési Múzeumi Alapítvány nem találván más lehetőséget jogainak megtartására azon a helyen, ahol 1972 óta gondos gazdaként felügyelte és ápolta közös örökségün-
ket, a Fővárosi Bírósághoz fordult, és kérte az adásvételi szerződés semmisségének ki-
mondását, mert az súlyosan károsította a közvagyont, megsértette a közérkölcöt, és szá-
mos törvényi előírást. A világörökségtől eljutni a peres örökségig reménytelen vállalko-
zás. Azt mondhatom, amit Deák Ferenc: „*Tudok én remény nélkül is cselekedni.*” Peres-
kedni viszont reménytelenül nem szabad, ezért rendületlenül reménykedem.¹⁴

¹⁰ Ingatlan adásvételi szerződés és mellékletei, 2004. 06. 21. (289–301. oldal)

¹¹ Tulajdoni lap, 2005. 01. 06. (302–303. oldal)

¹² Tulajdonosváltást bejelentő értesítés, 2005. 02. 02. (304. oldal)

¹³ Szalai Anna: *Palota potlom áron.* In *Népszabadság*, 2004. szeptember 27. (305–306. oldal)

¹⁴ A Hírközlési Múzeumi Alapítvány által a Fővárosi Bírósághoz benyújtott keresete, 2004. 09. 08. (307–312. oldal)

ORSZÁGOS MŰEMLEKVÉDELMI HIVATAL
MŰEMLEKFEJLŐGYELETI IGAZGATÓSÁG
BUDAPEST I., TÁNCSICS MIHÁLY U. 1.

Levél cím: 1250 Budapest 1. Postafiók 6.
Telefon: 175-1284

Budapest, 1993. október 11.
Ügyiratszám: 37818 /19. 93
Ügyműtő: Lämpert/Vitéz
Hivatkozási szám: VI-6/1992-VAB-B
Tárgy: Bp.VI., Andrásy u.3.

Fővárosi Vagyonátadó Bizottság
dr. Szakács István úr
1052 Városház u.9-11.

MJ-15532
Mell.: 1-1 tulajdoni lap
1-1 helyszínrajz

Az egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló, 1991. évi XXXIII. tv. 3. §. (2) bekezdése, a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter e törvény végrehajtására vonatkozó, 3/1991. (KE Ért. 23.) KTM. sz. utasítása 1. §. (1) bekezdése, valamint a 7/1992. (III. 21.) KTM. sz. rendelet 15. §. (4) bekezdése alapján eljárva, a Bp.VI., 1046 tulajdoni lapon,

29247 hrsz-on felvett ..... (tulajdoni lap száma, hrsz)
Bp.VI., Andrásy u.3. (Paulay Ede u.4.) ..... (cím)
lakóháazt ..... (megnevezés)
műemlék jellegű ..... MJ-15532 ..... törzsszám alatt
védett ingatlan a ..... Bp.Főv. VI., ... önkormányzat
tulajdonába adásához egyetértésemet

az alábbi feltételekkel adom meg:

- 1.) Az épületben lévő múzeumi funkciót fenn kell tartani.
- 2.) Az épület építészeti értékeire tekintettel a lakások, üzletek, irodák egyenkénti elidegenítése nem lehetséges, társasházzá nem alakítható.
- 3.) Az épület korlátozottan forgalomképes. Az OMvH az esetleges funkció- és tulajdonosváltáshoz hozzájárulását tudományos (műemléki) dokumentáció alapján adja meg, melynek tartalmaznia kell: levéltári kutatáson alapuló építéstörténetet, belsőépítészeti, iparművészeti részletek feltárását, archiv terveket, fényképeket, az aktuális állapot dokumentálását felmérési terveken és fotókon, műemléki értékelést, helyreállítási javaslatot, szerkezeti vizsgálatot, az új funkciót megítélhető vázlattervet.
- 4.) A mindenkori tulajdonosnak az ingatlan folyamatos jókarbantartásáról gondoskodni kell.

A feltételek és a műemlékvédelemre vonatkozó jogszabályok tartását hivatalom ellenőrzi.

Erről értesül:

- 1.) Bp.VI.,
- 2.) OMvH - adó

Önkormányzat/kérelmező 1067 FOLVOS u.3.

FŐVÁROSI VAGYONÁTADÓ BIZOTTSÁG

Budapest V., Városház u. 9-11.

1840 Budapest, Pf. 32.

Ikt.szám:VI-10/1994/VAB-B.
Előadó:Lambert Rózsa
Telefon:1-186-029.

Tárgy:Budapest,VI.ker. Andrássy út 3. szám alatti ingatlan vagyonátadása.

Mell.:1 db OMVH szakvélemény

A Fővárosi Vagyonátadó Bizottság Műemléki és Természetvédelmi Albizottsága a Budapest Főváros VI. kerületi Önkormányzat polgármesterének kérelmére indult eljárásban, a rendelkezésére álló okiratok, valamint a szakhatóság állásfoglalása alapján, 1994. június 21-en tartott ülésén a következő

h a t á r o z a t o t

hozza:

Az Albizottság a Magyar Állam tulajdonában lévő, a Budapest, VI. kerületi 1046 számú tulajdoni lapon felvett, 29247 helyrajzi számú ingatlant, azaz Budapest, VI. ker. Andrássy út 3. sz. alatt műemlék épületet (védeltségi kategória: műemlék jellegű, törzsszáma: MJ-15532) a

Budapest Főváros VI. kerületi Önkormányzat tulajdonába adja

az Országos Műemlékvédelmi Hivatal által meghatározott alábbi feltételekkel:

- 1/ Az épületben lévő múzeumi funkciót fenn kell tartani.
- 2/ Az épület építészeti értékeire tekintettel a lakások, üzletek, irodák egyenkénti elidegenítése nem lehetséges, társasházzá nem alakítható.
- 3/ Az épület korlátozottan forgalomképes. Az OMVH az esetleges funkció-és tulajdonosváltáshoz hozzájárulását tudományos (műemléki) dokumentáció alapján adja meg, melynek tartalmaznia kell: levéltári kutatáson alapuló építéstörténetet, belsőépítészeti, iparművészeti részletek felírását, archív tervet, fényképeket, az aktuális állapot dokumentálását felmérési terveken és fotókon, műemléki érték, lést, helyreállítási javaslatot, szerkezeti vizsgálatot, az új funkciót megítélhető vázlattervet.

4/ A mindenkori tulajdonosnak az ingatlan folyamatos jókarbantartásáról gondoskodni kell.

Jogerős határozatom egy példányával megkeresem A Fővárosi Kerületek Földhivatalát a változás átvezetése végett.

Jelen határozat ellen a kézhezvételtől számított 15 napon belül a Belügyminisztérium Önkormányzati Főosztályához címzett, de a Fővárosi Vagyonátadó Bizottsághoz benyújtandó 1000.-Ft illetéklöteles felbontással lehet élni. Az illetékkötelezettség a személyes illetékmentességben részesülő feleket nem érinti.

I N D O K O L A S

Budapest Főváros VI. kerületi Önkormányzat polgármestere a tárgyi ingatlan VI. kerületi Önkormányzat tulajdonába való átadását kérte.

Az 1991. évi XXXIII. tv. 3. par. (1) bekezdése alapján a Bizottság önkormányzat tulajdonába adja az állami tulajdonban lévő, műemlékileg védett épületet, ha kezelőjeként a megszűnt tanács, vagy intézménye van az ingatlannyilvántartásba bejegyezve.

A Budapest, VI. ker. Ándrássy út 3. sz. ingatlan bejegyzett kezelője a Fővárosi VI. kerületi Ingatlankezelő Vállalat (Bp.VI. Gorkij fasor B/b.)

Eljárása során az Albizottság megállapította, hogy a vagyonátadás nem esik a tv. 44., illetve 46. paragrafusának korlátozó rendelkezése alá.

A vagyonátadáshoz a tv. 3. par. (2) bekezdés szerinti egyetértését, a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter nevében eljáró Országos Műemlékvédelmi Hivatal műemlékfelügyeleti igazgatója, 37818/1993. számú állásfoglalásában közzölt feltételekkel megadta.

Az Önkormányzat 1994. május 24-én kelt, 214/1994.a. számú önkormányzati testületi határozatával a feltételeket elfogadta.

Az Albizottság megállapította, hogy az önkormányzatnak az ingatlan tulajdonjogára vonatkozó igénye törvényesen megvalósított, ezért a rendelkező részben leírtak szerint döntött.

B u d a p e s t. 1994. június "30"

L. Szakács
Dr. Szakács István)
Fővárosi Vagyonátadó Bizottság
Vezetője

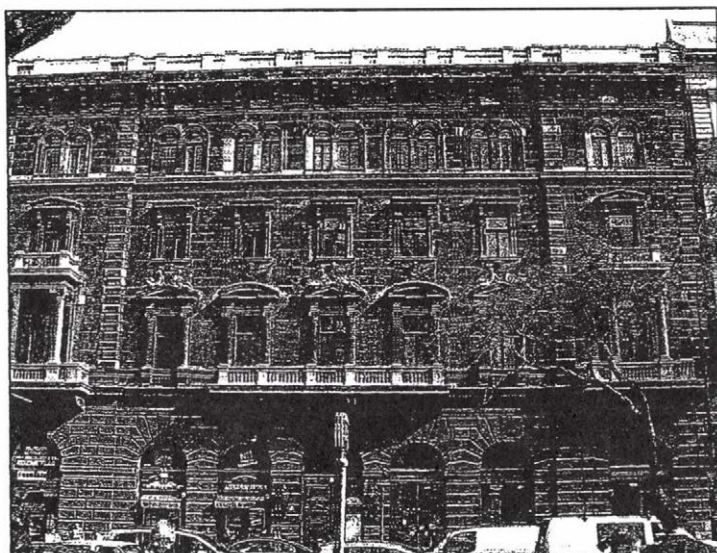
Erről értesítést kapnak:

- 1/ Budapest Főváros VI. kerületi Önkormányzat
- 2/ Fővárosi VI. kerületi Ingatlankezelő Vállalat
(Bp.VI.Gorkij fasor 8/b.)
- 3/ Országos Műemlékvédelmi Hivatal
Műemlékfelügyeleti Igazgatóság
(1250.Bp.ert., Pf.6.)
- 4/ Fővárosi Kerületek Földhivatala
(1111.Bpest., Rudafoki út 59.)
(Jogerőre emelkedés után)
- 5/ Albizottság
- 6/ Irattár

DOLLARLAND
Fejlesztési Kft.

**INGATLANFORGALMI ÉRTÉKBECSLÉS
ÉS
FELÚJÍTÁSI KÖLTSÉGBECSLÉS**

**Budapest, VI. kerület Terézvárosi Önkormányzat tulajdonát képező
Budapest, VI. kerület, Andrassy út 3. szám alatti vegyesrendeltetésű**

LAKÓÉPÜLETRŐL

(Saxlehner Palota)

Hrsz.: 29247

Készítette: Dollar Land Kft.

Budapest, 2004. május

DOLLAR LAND

Fejlesztési Kft.

II.

INGATLANÉRTÉKBECSLÉSI BIZONYÍTVÁNY

Budapest, VI. kerület Terézvárosi Önkormányzat tulajdonát képező

Budapest, VI. kerület, Andrásy út 3. szám alatti

LAKÓÉPÜLETRŐL

Hrsz.: 29247

Társaságunk, a Dollar Land Kft., amely a címben szereplő ingatlan forgalmi értékének meghatározására a Budapest Főváros Terézváros Polgármesteri Hivataltól kapott megbízást, a jelen okirattal hivatalosan tanúsítja, hogy az értékelést a szakma általánosan elfogadott hazai és nemzetközi szabályai szerint végezte el.

Kijelentjük, hogy az ingatlan értékének megállapításához semmiféle múltbeli vagy jelenlegi érdekünk nem fűződik, tovább, hogy a munkadíj és a megállapítások között semmilyen összefüggés nem áll fenn.

Az idefűzött részletes leírás megállapításait összegezve a megbízás tárgyát képező három ingatlan értékét

1.200.826.000,- Ft, azaz

egymilliárd-kettőszázmillió-nyolcszázhuszonhatezer forintra

becsüljük.

Az itt közölt érték nem tartalmazza az épületben található és annak elidegeníthetetlen részét képező műalkotások, belső burkolatok, berendezések, művészettörténeti, iparművészeti és várostörténeti értékét.

A fent megállapított becsült érték ÁFA-t nem tartalmaz.

Az ingatlan értékbecslés fordulónapja 2004. április 28.

A jelen ingatlanforgalmi értékbecslés érvényességi ideje a keltezéstől számított hat hónap.

Az értékbecslés hitelességét aláírásunkkal és cégünk bélyegzőjével igazoljuk.

Budapest, 2004. május 11.

DOLLAR LAND
Fejlesztési Kft.

1037 Budapest, Orbán B. u. 1.
Adószám: 10459704-2-41

Homoki Ágnes

Homoki Ágnes
irodaigazgató

Gubicza Gyula

Gubicza Gyula
műszaki igazgató
ingatlanforgalmi értékbecslő

IV. INGATLANÉRTÉKBECSLÉS

1. Ingatlanforgalmi helyzet

A jelenlegi és közeljövőben várható ingatlanpiaci mozgások elsősorban hazánk EU tagságához kötődnek. Számos fórumon elhangzott már, hogy magát a csatlakozás tényét és az ebből adódó árváltozásokat, a nyugati ingatlanárakhoz történő közeledést már évekkkel ezelőtt bekalkulálták a hazai ingatlanárakba, továbbá, hogy a külföldiek akik eddig szándékoztak Magyarországon ingatlant vásárolni azt már eddig meg is tették. Egyértelmű tehát – és ezzel egyet is lehet érteni – hogy a csatlakozás pusztá ténye a következő hetekben, hónapokban nem vezet ingatlanárrobbanáshoz a hazai piacon.

A jelenleg érezhetően megindult ingatlanpiaci mozgások legfőbb okait az EU csatlakozás kétségtelen megtörténtén kívül, leginkább az április elsejétől megnövekedett szociálpolitikai támogatások mértéke, az újonnan bevezetett, a forint kamatozásnál kedvező kamatozású banki devizahitelek megjelenése, motíválja. Természetesen a fenti jelenségek elsősorban az ingatlanpiac lakásszektorát érintik. További fellendülés várható ha a kormány kibocsátja a nemzeti lakásprogramnak a bérlakásépítéssel összefüggő finanszírozási rendszerét és nem utolsósorban a lakbér támogatási rendeletet.

Mindezen előrejelzések ellenére különböző jelek az ingatlanmozgások élénkülésére utalnak. Az elmúlt néhány hónapban például írországi befektetők jelentek meg a magyarországi ingatlanpiacon és meghatározó szereplőivé váltak a fővárosi elsősorban jobb minőségű lakások mozgásának. Tudnillik Írország EU csatlakozása után jelentős, mintegy 70-80 százalékos ingatlan áremelkedést regisztráltak. Igaz, hogy ezután az írországi ingatlanpiacon erős hanyatlás következett be, de egy ilyen nagy arányú felértékelődés után ez természetesnek tekinthető.

A csatlakozás után a nyugatról érkező munkavállalók számának növekedése várható, ami elsősorban a bérlakások piacát pezsdítheti meg.

A most belépő országok külföldiek általi ingatlan vásárlásra vonatkozó eltérő szabályozása miatt Magyarország továbbra is a kedvező ingatlanbefektetések területe marad, tekintettel, hogy Csehországban, Lengyelországban, Máltán és Litvániában a belépés után még öt évvel védik a hazai ingatlanpiacot és nemcsak a termőföld, hanem a ház és lakásvásárlásokat is korlátozzák.

Egyes EU tagországokbeli cégek üzleti szabályzata kifejezetten tiltja, illetve jelentős mértékű nehézségeket támaszt az unión kívüli országokba tartozó társaságok részvényeinek megvásárlását, unión kívüli ingatlan befektetést, beruházást illetően. A belépést követően főleg az eddigi korlátozás alatti országokból ideérkező ingatlanosok lehetnek a hazai ingatlanpiac legfőbb motorjai. A közös tagság következtében a legutolsó kétely is eloszlott az immár nem külhoni, és semmiféle bizonytalanságot nem hordozó tulajdonlás tekintetében és várható, hogy a legtehetősebb réteg Párizs és London után Budapesten is fenntart egy presztizsértékű lakóhelyet a közös európai hazában, mondjuk éppen az Andrássy úton.

A vizsgált közel 6000 m² alapterülettel rendelkező épület szerkezeteit 1980-tól folyamatosan felújították, ami a tetőszerkezet és héjaláson kívül kiterjedt a gépészeti alapvezetékekre, a falfreskók és díszítések restaurálására. Mindezek következtében az épület műszaki színvonala, korszerűsége már megközelíti a jelenlegi követelményeket, funkcionális avultsága is alacsonyabb a környezetében található Andrássy úti házakénál.

Az épület városszerkezeti elhelyezkedését tekintve kézenfekvő hasznosítási módnak tűnik egy céggéközpont létrehozása a vizsgált épületben. Az épület véleményünk szerint kereskedelmi céggéközpontnak is megfelelne, a nagyobb méretű helyiségekben konferenciatermek létrehozásával, az alacsony kihasználtságú tágas folyosókon, előcsamokban árubemutató, kiállítóhelyek berendezésével.

Az EU eddigi gyakorlata szerint reálisnak látszik, hogy Budapesten kap helyet egy európai hivatal vagy regionális központ. Az adott ingatlan némi átalakítás után ilyen célra is alkalmassá tehető.

A fenti megfontolások alapján úgy véljük, hogy az EU csatlakozás következtében a hasonlóan jó fekvésű, presztízsértékű ingatlanok után jelentősen megnő a kereslet és ennek, valamint az épület többcélú felhasználhatóságának következtében az értékelt ingatlan viszonylag rövid idő alatt gazdát cserélhet az értékbecslési bizonyítványban megjelölt áron, a jelenlegi ingatlanpiacon.

2. Ingatlanértékbecslés összehasonlító piaci módszerrel

Az összehasonlító – vagy piaci szemléletű értékelés – a leginkább reális értéket adó módszer. Alkalmazását némiképpen korlátozza, hogy alkalmazása sok paramétert, konkrét és dokumentált alapadatot igényel.

Az összehasonlító eljárás matematikai módszerrel végrehajtott elemzés, amely a nagy tömegű adathalmazból a felismert törvényszerűségek alapján adja meg a vizsgált ingatlan értékét.

Minden forgalmi értékbecslési módszer lényege az összehasonlítás és ennek kulcsa a minél inkább hasonló esetek egymás mellé állítása (lásd a továbbiakban a tájékoztatásul közreadott összehasonlító adatokat). Abban az esetben, ha az adatok paramétereinek és árának szórása nagy, még inkább hangsúlyt kap a megfelelő hasonlító adat alkalmazása.

Az értékelési folyamat igen fontos lépése az értékmódosító tényezők kiválasztása. Az értékmódosító tényezők gondos elemzésével tesszük az alaphalmaz adatait hasonlóvá a vizsgált ingatlanéhoz. A számítások és a korrekció elvégzése során az ingatlan értékére erősen hatást gyakorló tényezőket el kell választani a lényegtelen tényezőktől.

**Összehasonlító adatok beépített ingatlan piaci összehasonlító
értékbecsléséhez**

1. számú táblázat

Az ingatlan címe	Alapterület m ²	Fajlagos ár eFt/m ²	Az info	
			ideje	helye
1. Bp. V., Szabadság téren lévő komplexum, felújítást igénylő.	1200	300,-	2003.IV.né.	Választék Ing. iroda
2. Bp. VI., Eötvös utcai irodaház 20 gk. befogadására alk. parkolóval.	3152	143,-	2004.03.13.	Expressz ing. com
3. Bp. XIV., Cházár A. u. 13. 1501 m ² telken, 25 gk. parkolóval	1884	160,-	2004.II.né.	Ingatlan bank Rt.
4. Bp. II., Tölgyfa u. 397 m ² telken lévő.	2715	300,-	2004.II.né.	Ingatlan bank Rt.
5. Bp. V., Belgrád rakparti panorámás irodaház.	3437	262,-	2004.II.né.	Panoráma ing. ügyn.
6. Bp. X., Bihari u. 8. Szám alatti öt szintes irodaház, bemutatóterem, raktár.	2798	280,-	2004.II.né.	Dollar Land adattár

Az itt közreadott összehasonlító adatok közül a szélső értékeket tartalmazó, azaz a 2. és 3. folyószám alatt szereplő ajánlatokat, azok realizálásának elfogadása mellett számításainkban a továbbiakban folyamán figyelmen kívül hagyjuk.

A továbbiakban elvégzett összehasonlító számítások lefolytatása után az épület fajlagos értékét

294.000,- Ft/m²-re becsüljük.

Az ingatlan teljes értéke

4135,00 m² x 294.000,- Ft/m² = 1.215.690.000,- Ft

azaz egymilliárd-kettőszáztizenötmillió-hatszázkilencvenezer forint.

A részletes számításokat a 2. számú táblázat tartalmazza.

Beépített ingatlanértékelés piaci összehasonlító megközelítéssel

2. számú táblázat

Összehasonlító szempont	Értékelendő	Összehas. 1.	Összehas. 2.	Összehas. 3.	Összehas. 4.
Cím	Bp. VI., Andrássy út 3.	Bp. V., Szabadság tér	Bp. II., Tólygya u.	Bp. V., Belgrád rkpt.	Bp. X., Bihari út 8.
GAZDASÁGI TÉNY. Ár (eFt)					
Telek nagysága (m ²)					
Beépített össz. alapter. (m ²)	4135*	1200 300,-	2715 300,-	3437 262,-	2798 280,-
Fajlagos épület ár (eFt/m ²)					
AJÁNLATI TÉNYEZŐK					
Tulajdonár.vizony típ.		Ajánlat	Ajánlat/tul.	Ajánlat/tul.	Ajánlat/tul.
Korrekción		0,9	0,9	0,9	0,9
Tulajdonjogi viszony		tiszta tul. jog	tiszta tul. jog	tiszta tul. jog	tiszta tul. Jog
Korrekción		1,0	1,0	1,0	1,0
Eladás/ajánlat időpontja		2003.IV.né.	2004.04.13.	2004.II.né.	2004.II.né.
Korrekción		1,1	1,0	1,0	1,0
Korrigált egységár (eFt/m ²)		297,-	270,-	236,-	252,-
KÖRNY. TÉNYEZŐK					
Elhelyezkedés/megközh.		Kedvezőbb	Kedvezőbb	Kedvezőbb	Kedvezőbb
Korrekción elh/megk.miatt		1,05	1,25	1,25	1,3
Infrastruktúra		Kedvezőbb	Kedvezőbb	Kedvezőbb	Kedvezőbb
Korrekción infrast. miatt		1,05	1,2	1,2	1,25
Korrigált egységár (eFt/m ²)		327,-	405,-	354,-	410,-
FIZIKAI TÉNYEZŐK					
Piacképes beép. ter. (m ²)	4135	1200	2715	1100	2798
Korrekción		0,85	0,9	0,85	0,9
Jelenlegi funkció*					
Korrekción	Vegyes: múzeum, iroda, üzlet, lakás	Irodaház nem üzemel	Irodaház	Irodaház	Irodaház, bemutatóterem, raktár
		1,0	0,9	0,95	0,9
Műszaki állapot*	Közepesnél jobb, felújított	hasonló	Kedvezőtlenebb	hasonló	Kedvezőtlenebb
Korrekción a ház műsz. állapota miatt		1,0	0,9	1,0	0,95
Korrigált egységár (eFt/m ²)		278,-	295,-	286,-	315,-

Piaci összehasonlítás következtetése

Korrigált egységár (Ft/m²): 294.000,-

Becsült érték (Ft):

Ingatlan megállapított értéke (Ft): 1.215.690.000,-

*Megjegyzés: Az összes nettó alapterület csökkentve az 1666 m²-el pince és padlás alapterületével.

3.1. Az ingatlan földterület értékének meghatározása összehasonlító piaci értékbecsléssel

Összehasonlító adatok

1. Bp. V., Szarka u. (Váci u. mellékutcája) 405m² építési telek.
Fajlagos ár: 790,- eFt/m² Remortons Ing. Ir. 2004.04.06.
2. Bp. V., Bajcsy Zsilinszky úton 6000 m² építési telek
Fajlagos ár: 133,- eFt/m² Alexandr Ing. Ir. 2004.04.19.
3. Bp. VI., Kmetty u.500 m² építési telek.
Fajlagos ár: 120,- eFt/m² Ing. com internetes info 2004.03.01.
4. Bp. VII., Rózsa utcában 633 m² 70% beépíthető, 5 szint + tetőtér engedéllyel.
Fajlagos ár: 237,- eFt/m² Zemplén Ing. Ir. 2004.04.19.
5. Bp. VII., Százház u. 1869+ összközműves, jelenleg parkoló.
Fajlagos ár: 115,- eFt/m² Szirten Ing. Ügyn. 2004.05.05.
6. Bp. XIII., Béke út 820 m² 35 lakás építésére alkalmas telek.
Fajlagos ár: 183,- eFt/m² Expressz 2004.05.03.
7. Bp. XIV., Mogyoródi út 3750 m² IZ-1 övezetű, 80%-ban beépíthető telek.
Fajlagos ár: 133,- eFt/m² Szirtes Ing. Ügyn. 2003.08.
8. Bp. XIV., Zugló legfrekventáltabb helyén 978 m² építési telek.
Fajlagos ár: 112,- eFt/m² Dorádó Ing. Ügyn. 2003.09.

A négy szélső érték elhagyásával (1., 4., 5., 8. fsz. alatti ajánlatok) felhasznált összehasonlító adatokkal elvégzett korrekciós számítások eredményeképpen a vizsgált ingatlan földterület fajlagos értékét:

227.000,- Ft/m²-ben

állapítottuk meg.

Ennek alapján a földterület teljes értéke

1234,00 m² x 227.000,- Ft/m² = 280.118.000,- Ft
azaz kettőszáznyolcvanmillió-egyszáztizennyolcezer forint.

Földterület értékelése piaci összehasonlító megközelítéssel

3. számú táblázat

Összehasonlító szempont	Értékelendő	Összehas. 1.	Összehas. 2.	Összehas. 3.	Összehas. 4.
Cím	Bp. VI. Andrássy út 3.	Bp. V., Bajcsy Zsilinszky	Bp. VI., Kmetty u.	Bp. XIII., Béke út	Bp. XIV., Mogyoródi út
GAZDASÁGI TÉNYEZŐK					
Info helye		Alexandr Ing.	Ing. com	Expressz	Szírtes Ing.
Terület nagysága (m ²)	1234	6000	500	820	3750
Egységár (eF/m ²)		133,-	120,-	183,-	133,-
Tulajdonár.vizony/tfp. Korrektós tényező		Ajánlat/tul. 0,9	Ajánlat/tul. 0,9	Ajánlat/közv. 0,85	Ajánlat/tul. 0,9
Értékesítés feltétele Korrektó		Tiszta tul. 1,0	Tiszta tul. 1,0	Tiszta tul. 1,0	Tiszta tul. 1,0
Eladás/ajánlat időpontja Korrektós tényező		2004.04.19. 1,0	2004.03.01. 1,0	2004.05.03. 1,0	2003.08. 1,1
Korrigált egységár (eF/m ²)		120,-	108,-	156,-	120,-
FIZIKAI TÉNYEZŐK					
Elhelyezkedés/megközh. Korr. az elh./megköz. m.		Hasonló 1,0	Kedvezőbb 1,25	Kedvezőbb 1,3	Kedvezőbb 1,4
Terület mérete Korrektó a méret miatt	1234	6000 1,35	500 0,95	820 0,95	3750 1,25
Infrastruktúra Korrektó az infrast. miatt		Kedvezőbb 1,05	Kedvezőbb 1,25	Kedvezőbb 1,3	Kedvezőbb 1,3
Övezeti besorolás, közmű Korrektó az öv. bes. miatt		L-1 1,0	L-1 1,0	L-1 1,0	IZ-1 1,25
Korrigált egységár (eF/m ²)		158,-	160,-	250,-	341,-

Piaci összehasonlítás következtetése

Korrigált egységár (F/m ²)	227.000,-
Becsült érték (Ft)	280.118.000,-

3.2. A felépítmény értékbecslése

4. számú táblázat

Szintenkénti funkciók		Alapterület m ²	Fajlagos újraeláll. ért. eFt/m ²	Avultság %-ban			Becsült érték eFt
				Műsz.	Gazd. funkció	Össz.	
Fsz.	Lakások	90	190,-	75	70	53	9.063,-
Fsz.	Üzlethelyiségek	469	250,-	80	80	64	75.040,-
Fsz.	Közlekedők	205	180,-	80	90	72	26.568,-
Mfsz.	Lakások	320	200,-	80	75	60	38.400,-
Mfsz.	Irodák	238	220,-	85	80	68	35.605,-
Mfsz.	Közlekedők	242	180,-	80	90	72	31.363,-
I. em	Múzeumi termek, irodák	714	260,-	85	95	81	150.368,-
I. em	Közlekedők	123	180,-	80	90	72	15.941,-
II. em	Lakások	718	200,-	80	80	64	91.904,-
II. em	Közlekedők	134	180,-	80	90	72	17.366,-
III. em	Lakások	529	200,-	80	80	64	67.712,-
III. em	Irodák	169	220,-	85	80	68	26.770,-
III. em	Közlekedők	184	180,-	80	90	72	23.846,-
Pince	Raktárak, műhelyek, óvóhelyek	476	90,-	75	80	60	25.704,-
Pince	Pincerekeszek, közlekedők	337	50,-	70	80	56	9.436,-
Tetőtér		853	80,-	90	80	72	49.133,-
Összesen:		5801					694.219,-

Az itt alkalmazott fajlagos újraelállítási alapérték, amely a jelenlegi építőipari alapanyagok használatát feltételezi jelenl esetben a nettó pótlási értékkel egyezik meg, azonban a vizsgált épület alapanyagai eltérnek, értékesebbek a most használt anyagoknál. Például márvány lépcsők, faragott kőből készült homlokzatburkolatok stb., ezért az így kapott értéket 30 százalékos egyúthatható alkalmazásával közelítjük a valós bekerülési értékhez.

$$694.219,- \text{ eFt} \times 1,30 = 902.367.700,- \approx 902.368,- \text{ eFt}$$

Az ingatlan újraelállítási költség módszerrel becsült értéke:

- Földterület értéke 280.118.000,- Ft
- Felépítmény értéke 902.368.000,- Ft

Összesen: 1.182.486.000,- Ft

azaz egymilliárd-egyszáznyolcvankettőmillió-négyszáznyolcvanhat forint.

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY
Foundation of the Postal and Telecommunication Museum

POSTAMÚZEUM - POSTAL MUSEUM

Levélcím: H-1373 Budapest, Pf. 441.

H-1061 Budapest, Andrásy út 3.

Telefon: (36-1) 268-1997, Fax: (36-1) 268-1958, E-mail: muzeum1@mail.matav.hu

Dr. Varga Kálmán elnök úrnak

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal
1014 Budapest,
Táncsics Mihály utca 1-3.

Budapest, 2004. május 20.
Iktatószám: 331/2004.

Tisztelt Elnök Úr!

Nem szeretnénk megoldatlan problémákkal gyarapítani gondjait, de lelkiismeretem nem engedi meg, hogy ne tájékoztassam a világörökség részét képező Andrásy út 3. számú műemlék jellegű lakóházának eladásáról.

Miután a csatolt levél vételét követően a Postamúzeum helyiségeit több csapatban számos vevő tekintette meg egyre kellemetlenebb érzésekkel engedték be a sötétruhás, jól öltözött ügynököket. Legtöbbször úgy nyilatkoztak, hogy számukra csak az első emelet érdekes, amelyet reprezentatív célra kívánnak hasznosítani.

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány kuratóriumi elnökével, Kurucz Istvánnal felkerestük a VI. kerület Terézváros polgármesterét Verók István urat, akivel a világörökségi konferenciák és más önkormányzati rendezvények alkalmával szívélyes és gyümölcsöző kapcsolatban dolgoztunk együtt.

Verók polgármester úr tájékoztatott arról, hogy az önkormányzati tulajdonban lévő Saxlehner palota megvásárlására valóban komoly befektetők jelentkeztek és a forráshiányos önkormányzatnak foglalkozni kell az ajánlatokkal. Úgy látja azonban, hogy a múzeumnak nincs oka aggodalmaskodni, hiszen a folyó felmérés a kitűnő állapotban lévő ház értékét nem ár alatt fogja meghatározni, s ez nagy valószínűséggel elriaszthatja a vevőt. Az eladás után is van lehetősége a múzeumnak kikötéseket tenni, tehát ez egy hosszabb idő és aggodalomra semmi ok nincs.

Tisztelt Elnök Úr! Egyik alelnöke néhány hete megnyugtatót arról, hogy a kulturális örökség védelme szektor-semleges. Nem tesz tehát különbséget magán-, állami- és önkormányzati tulajdonosok között, az is teljesen semleges számára, hogy milyen célra hasznosítják egyetlen lényeges a műemléki előírások betartása. Erről az alapról nézve voltaképpen nem is szabad lenne elküldenem ezt a levelet, de mivel 1985 óta ennek a háznak minden műemlékvédelmi munkájához hozzákötődik a Postamúzeum, kezdve a lépcsőház freskóinak igen költséges (1989-ben 11 M Ft) felújítása, a pince teljes felújítása (1987 6 M Ft), majd az első emeleti helyiségek és termek rekonstrukciója (25 M Ft), nem tudok elfogulatlan és szektor-semleges lenni. Rádásul úgy érzem, hogy Verók polgármester urat is segíteni kellene abbéli és lehetséges, hogy az önkormányzati testületen belül kisebbségi véleményében, hogy az épület megmaradjon önkormányzati tulajdonban. Mindezekhez azonban egy kis múzeum csak dolgozni tudó, de lobbizni képtelen vezetője nem sokat tud tenni.

Ez minden, amit tájékoztatásul kötelességemnek és lelkiismereti szükségletnek éreztem leírni, ha tud ajánlani valamilyen utat és módot (azt megtudtam, hogy elővásárlási jogunk nincs, és így az országos gyűjtés vagy az alapítók megkeresése számba sem jöhet), amelyet még meg kellene próbálnom, kérem ossza meg velem. Azt hiszem annál méltatlanabb dolog kevés van, mint a közjó ellen tervbe vett merényletről tudomást sem venni.

Szívélyes üdvözlettel és nagyrabecsüléssel:

Kovács Gergelyné
Kovács Gergelyné
múzeumigazgató

Akkor: Vardai Keszencs Akad.

2004.05.20.

POSTAI ÉS TÁVKÖZLESI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

Foundation of the Postal and Telecommunication Museum
Stiftung des Post- und Fernmelde Museums
Fondation de Musée des P. T. T. et de la Télécommunication
H-1372 Budapest, Pf.: 441. Telefon: (36-1) 268-1997, Fax: (36-1) 268-1958
E-mail: muzeum1@axelero.hu

Dr. Hiller István miniszter úrnak

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
1077 Budapest,
Wesselényi u. 20-22.

Budapest, 2004. június 2.
Iktatószám: 346/2004.

Tisztelt Miniszter Úr!

A Világörökség rangját elnyert, Budapest VI., Andrásy út 3. szám alatti műemlék jellegű 3 emeletes lakóházat, a Saxlehner-palotát, mely a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány és a Postamúzeum székhelye is, tulajdonosa a VI. kerületi Terézvárosi Önkormányzat eladni kívánja.

Erről a csatolt levélben írt felmérés során, majd a vevők látogatásakor értesültünk. Alapítványunk kuratóriumának elnöke és ügyvezető igazgatója teljes bizalommal felkereste Verók István polgármester urat, akivel jó kapcsolatban vannak intézményeink. Polgármester úr tájékoztatása szerint a reprezentatív Saxlehner-palota megvásárlására komoly befektető jelentkezett, s bár ő személy szerint nem szeretné, ha elidegenítenék, a forráshiányos önkormányzat testületének foglalkozni kell az ajánlattal. Érdeklődésünkre elmondta, hogy elővételi joga egyetlen bérlőnek sincs, de a múzeum bizonyára tehet kikötéseket. Amúgy a felmérés kitűnő állapotban lévőnek ítélte a házat, de az ár lefaragásában érdekelt vevő szintén felméréseket végeztet.

A látogatás után még érdeklődtünk a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnál van-e bármiféle jogi lehetőség arra, hogy intézményeink bérelt területét kivonják az eladásból, hiszen a 1990-es években, amikor a bérlők megvásárolhatták az általuk lakott lakásokat, ezt a házat azért nem adták el a bent lakóknak, mert a műemléki hatóság úgy adta a kerületi önkormányzat tulajdonába, hogy azt csak egyben és a múzeumi jelleg fenntartásával lehet elidegeníteni. A műemléki hatóság 2004. május 20-i megkeresésünkre még nem válaszolt.

Az elmúlt héten azonban a Terézvárosi Vagyonkezelő Rt-től, ahol hónapokkal ezelőtt egy földszinti 30 m²-es megüresedett bérlemény bérbevételét kezdeményeztük, azt a felvilágosítást kaptuk, hogy a tulajdonos váltás miatt nincs módjuk már bérleti jogviszonyt létesíteni az alapítvánnyal.

Ez a körülmény tette számunkra indokolttá, hogy a kiemelten közhasznú szervezetünk a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány és a Postamúzeum érdekében - amely 2005-ben ünnepi fennállása 50. évfordulóját és elnyerte az Év Múzeuma 2002 címet - tájékoztassuk alapítóink vezetőit és szakminisztereinket.

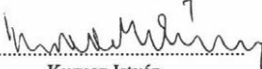
A 19. század végén Saxlehner András építtette lakóházba a Krisztina körüti vezérigazgatósági épületből 1972-ben költözött a múzeum, olyképpen, hogy a Magyar Posta a Magyar Bélyegygyűjtők Országos Szövetsége Vörösmarty utcai székház építését 3 M Ft-tal támogatta és cserébe megkapta az első emeleti bérleményt. Az eltelt 32 év alatt a Magyar Posta, majd

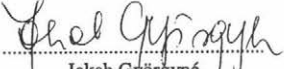
1990-től a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány, valamint az előadótermet üzemeltető PKI Távközlésfejlesztési Intézet mai árakon több mintegy 150 millió forintot investált, a bérleti díjakat nem számítva, az épület állagának megóvására, felszereltségének modernizálására és belsőépítészeti értékeinek restaurálására. Törvényesen – megfelelő jogi szakértő hiányában – ismereteink szerint aligha tudunk érvényt szerezni a méltó kártalanításnak, s legjobb esetben fokozatos bérleti-díj emeléseknek / Jelenleg közel 4 M Ft/év/ és más méltatlan korlátozásoknak nézünk elébe.

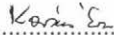
Azt reméljük, hogy Verók polgármester urat szakminisztereink és alapítóink nagy tekintélyű vezetőinek írásos vagy szóbeli megkeresése megerősítheti a ház elidegenítésének megakadályozásában vagy más kölcsönösen méltányos megoldáshoz segítheti.

Levelünkkel egy közjő és közérdek elleni esemény bekövetkezte előtt kívánunk tájékoztatást adni, s szívből reméljük, hogy nem csak osztják de feloldani is segítenek gondjainkat.

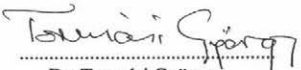
Tisztelettel a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Kuratóriumának és Felügyelő Bizottságának a 2004. június 2-án megtartott rendkívüli ülésén jelen volt tagjai:

Kurucz István
a Kuratórium elnöke (MATÁV Rt.)

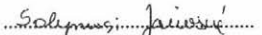

Jakab Györgyné
kuratóriumi tag (Magyar Posta Rt.)

Kovács Éva
kuratóriumi tag (Antenna Hungária Rt.)

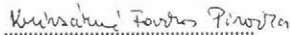

Gárdosné Petényi Erzsébet
felügyelő bizottsági tag (Magyar Posta Rt.)

Dr. Tormási György
felügyelő bizottsági tag (Antenna Hungária Rt.)

Kovács Gergelyné
ügyvezető igazgató (PTMA)

Solymosi Jánosné
kuratóriumi tag (Bélyegmúzeum)

Vichmann Béláné
gazdasági vezető (PTMA)

Krizsákné Farkas Piroska
igazgatóhelyettes (Postamúzeum)

Kapják: Kovács Kálmán miniszter úr (Informatikai és Hírközlési Minisztérium),
Dr. Szabó Pál vezérigazgató úr (Magyar Posta Rt.),
Straub Elek elnök-vezérigazgató úr (MATÁV Rt.) és
Dr. László Géza vezérigazgató úr (Antenna Hungária Rt.).

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HIVATAL
ELNÖK

Kovács Gergelyné Igazgató részére
Postamúzeum
1372 Budapest, Postafiók 441.

160/0139/001/2004.

Tisztelt Igazgatónő!

A múzeum székhelyeül szolgáló Andrassy út 3. tervezett értékesítéséről tájékoztató levelet megkaptam, köszönöm.

Amellett, hogy átérzem és osztom aggódó sorait a múzeum jövője tekintetében, azokkal a realitásokkal is számolni kell, amelyek a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal mozgásterét kijelölik. Mindenekelőtt azzal, hogy az épület elidegenítése csak az 1994-es VÁB határozatban foglaltak teljesítésével történhet, tehát az ott rögzített műemléki szempontoknak teljesülniük kell. Jelen pillanatban azonban csak az Igazgatónő által elküldött testületi anyag áll rendelkezésre, vagyis a konkrét adás-vételi szerződést hivatalból intézményünk még nem kapta meg. Ez azt jelenti, hogy érdemi és jogszerű véleményt csak az Önkormányzat megkeresését követően tudunk mondani. Ezt természetesen megtesszük, mihelyt az Önkormányzat hozzánk fordul.

Jeleznem kell ugyanakkor, hogy a Hiller Miniszter Úr számára szintén elküldött levelére felelős választ csak az előzőek ismeretében lehet adni. A Miniszter Úr nevében addig is türelmét kérve hozzászeme, hogy a NKÖM szakmai államtikárságával közösen tekintjük át a lehetőségeket, éppen a közgyűjteményi érdekek érvényesüléséért. Épp ezért a teljes anyagot átadom Koncz Erika Államtikár Asszonynak, a közös álláspont kialakítását szorgalmazva.

Végül megjegyzem, hogy bármí érdemi lépés történne, értesíteni fogom.

Budapest, 2004. július 9.

Tisztelettel üdvözlí

1014 BUDAPEST, TÁNCICS MIHÁLY U. 1. - POSTACÍM: 1535 BUDAPEST PF.: 721

TEL.: (+36 1) 225 4850 FAX: 225 4855

E-MAIL: KALMAN.VARGA@KOH.HU • WWW.KOH.HU

30. NAPIREND

BUDAPEST FŐVÁROS TERÉZVÁROS ALPOLGÁRMESTERE

A határozati javaslat elfogadásához
minősített szótöbbség szükséges.

ELŐTERJESZTÉS KÉPVISELŐ-TESTÜLETI ÜLÉSRE

Tárgy: A Budapest, VI. ker. Andrassy út 3. szám alatti
ingatlan elidegenítése.

TISZTELT KÉPVISELŐ-TESTÜLET!

A Budapest, VI. kerület 29247 hrsz-ú, természetben Bp. VI. ker. Andrassy út 3. szám alatti felépítményes ingatlan 1/1 arányban Önkormányzatunk tulajdonában van.

A Fővárosi Vagyonátadó Bizottság az 1994. június 30-án kelt, VI-10/1994/VÁB-B. számú határozatával adta a Budapest Főváros Terézvárosi Önkormányzat tulajdonába az épületet. Az átadáshoz az Országos Műemlékvédelmi Hivatal az alábbi feltételekkel járult hozzá:

- az épületben lévő múzeumi funkciót fenn kell tartani,
- az épület építészeti értékeire tekintettel a lakások, üzletek, irodák egyenkénti elidegenítése nem lehetséges, társasházzá nem alakítható,
- az OMVH az esetleges funkció- és tulajdonosváltáshoz a hozzájárulását tudományos (műemléki) dokumentáció alapján adja meg,
- a mindenkorai tulajdonosnak az ingatlan folyamatos jókarbantartásáról gondoskodni kell.

Az ingatlan műemléki védetség alatt áll, „műemlék jellegű” kategóriába sorolt, korlátozottan forgalomképes.

Az épületben 21 db bérleti joggal terhelt lakás és 16 db nem lakás céljára szolgáló helyiség található, melyből 3 db üres, 13 db bérleti joggal terhelt.

Az ingatlan funkciója: vegyes (lakó, üzleti és kulturális)

Az ingatlan 1.700.000.000,- Ft jelzálogjoggal terhelt.

Az A3 Express Kft. ügyvezető igazgatója, Écsi Anita 2004. június 7-én kelt levelében vételi ajánlatot tett a szóban forgó ingatlan megvásárlására.

Megállapodás esetén az ajánlattevő a tulajdonjog megszerzéséért 328.110.000,- Ft vételár megfizetését vállalja, az ingatlan teljes rekonstrukcióját a Kulturális és Örökségvédelmi Hivatal előírásai szerint, és azon túlmenően a bérlok elhelyezésének finanszírozását, valamint az Andrassy út 20. II. emeletén lévő 4-es és 17-es albetétek alatt szereplő lakóingatlanokra vonatkozó opciós jogok átadását az Önkormányzat részére.

Az ingatlan teljes rekonstrukciójának költsége az ajánlatban szereplő kalkuláció szerint 200-250 millió forint.

Vállalják továbbá az alábbi munkálatok elvégzését:

- tetőszerkezet záró födémének azonnali felújítása, favédelmi kezelése 2005. augusztus 31-ig,
- a ház kéményrendszerének felújítása a 2004. évi fűtési idény megkezdése előtt.

Az épület bérlőinek kihelyezésére kb. 660.000.000,- Ft áll a rendelkezésükre.

Az ingatlan felújításának befejezésére a bérlőkkel történt megállapodást követő két éven belül, de legkésőbb 2008. december 31-ig vállalnak kötelezettséget.

Összesítve az Andrassy út 3. szám alatti épületre fordítandó költségeik – számításaik szerint – az alábbiak szerint alakul:

Tulajdonjog megszerzése:	328.110.000,- Ft
Az épület kiürítése:	660.000.000,- Ft
Teljes rekonstrukció:	<u>240.000.000,- Ft</u>

Összesen: 1.228.110.000,- Ft

A vételár kifizetése - az ajánlatban leírtak szerint - oly módon történne, hogy az adás-vételi szerződés aláírásával egyidejűleg vevő 10 % foglaló megfizetését vállalja, míg a fennmaradó részt az ingatlant terhelő jelzálog törlesztését követő 30 napon belül fizeti ki.

A Dollar-Land Kft. által elkészített értékbecslés szerint a Budapest, VI. ker. Andrassy út 3. szám alatti ingatlan értéke **1.200.826.000,- Ft**.

Az ingatlan értékének vagyonelemkénti megoszlása:

Ingatlan földterület:	280.118.000,- Ft
Felépítmény:	<u>920.708.000,- Ft</u>

Összesen: 1.200.826.000,- Ft

Ez az érték nem tartalmazza az épületben található és annak elidegeníthetetlen részét képező műalkotások, belső burkolatok, berendezések, művészettörténeti, iparművészeti és várostörténeti értékét.

A szükséges felújítási munkálatok költségét **87.726.198,- Ft-ban** határozta meg a szakértő.

Vevő tudomással bír arról, hogy a műemlék jellegű ingatlanra a 2001. évi LXIV. törvény 86. és 92. § alapján a Magyar Államnak, valamint Budapest Főváros Önkormányzatának

elővásárlási joga van, valamint az ingatlan elidegenítéséhez a Kulturális és Örökségvédelmi Hivatal hozzájárulása szükséges.
Mindezen nyilatkozatok beszerzéséről – vevő kérésére – az eladó gondoskodik.

A Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata tulajdonában lévő vagyonnal való gazdálkodás és rendelkezés szabályairól szóló 25/2004. (V. 25.) önkormányzati rendelet 14. § (2) bekezdésének c) pontja szerint a korlátozottan forgalomképes ingatlan elidegenítéséről harminc forint forgalmi érték felett a Képviselő-testület dönt
Ugyanezen rendelet 16. § (4) bekezdése értelmében a Képviselő-testület minősített többséggel eltekinthet a versenytárgyalás tartásától.

HATÁROZATI JAVASLAT:

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat Képviselő-testülete úgy dönt, hogy a versenytárgyalás tartásától eltekinthet, és a 25/2004. (V. 25.) önkormányzati rendelet 14. § (2) bekezdés c) pontja alapján a Budapest, VI. ker. 29247 hrsz-ú, természetben Andrásy út 3. szám alatti lakóingatlant elidegeníti az A3 Express Kft. részére tulajdonjog fenntartással.

Az ingatlan vételára 328.110.000,- Ft, mely vételár 10 %-át vevő a szerződéskötéssel egyidejűleg fizeti ki az Önkormányzat részére, a fennmaradó részt pedig az épületen lévő jelzálog törlesztését követő 30 napon belül. A jelzálog töröltetéséről az Önkormányzat gondoskodik. Ezen túlmenően vevő a vállalt felújítási munkálatokat a bérlőkkel való megállapodást követő két éven belül, de legkésőbb 2008. december 31-ig befejezi, valamint a bérlők kiköltöztetését.

A Képviselő-testület felhatalmazza a Polgármestert az adás-vételi szerződés, valamint a bérlőkkel történő közös megállapodások megkötésére.

Felélős: Polgármester

Határidő: Az adás-vételi szerződés megkötésére 60 nap

Bérlőkkel történő megállapodások megkötésére, illetve birtokbaadásra 1 év

Budapest, 2004. június 7.

Füst György

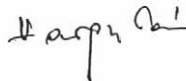
MINŐSÍTETT TÖBBSÉG!

Melléklet:

1./ A3 Express Kft. ügyvezető igazgatójának
vételi kérelme
Értékbecslés

Előzetesen tárgyalja: Tulajdonosi Bizottság

Törvényességi szempontból látta:

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat
Polgármesteri Hivatal

Verók István Polgármester Úr részére

1067 Budapest
Eötvös u. 3.

Tárgy: Ajánlat

Tisztelt Verók István Polgármester Úr!

Az A3 Express Kft nevében Écsi Anita, mint a cég ügyvezető igazgatója, a következő ajánlatot teszem.

Nagy örömmre szolgál Terézváros dinamikus fejlődésének tapasztalása. Munkám során folyamatosan részt vettem nagy értékű műemlék ingatlanok szakszerű, teljes körű restaurálásában, piaci hasznosításában. Tevékenységünk a műszaki felmérés, tudományos műemléki dokumentáció elkészítésétől az összes építőipari és iparművészeti munkát magába foglalja.

Együttműködő partnereink közül szeretnék kiemelni néhányat:

- Hild-Ybl Alapítvány (Bor Ferenc művészettörténész) műemléki szakdokumentációk készítése
- Szint Kft (Szirmay Zoltán építész) teljes körű építő ipari felmérések, tervek, költségvetések
- Rákosi Rt tüveges munkák

Partnereink referenciájaként szeretném megemlíteni a Hungária Kávéház újjáépítésében való közreműködést, a Gresham Palota átalakítását, mindezek mellett sok más értékes védett műemlék szakszerű rekonstrukcióját.

Jelenlegi cégem, az A3 Express Kft kizárólag magyar szakmai befektetőkből és szakértőkből áll. Célunk, Terézváros valamely nehéz helyzetben lévő kiemelkedő műemlék ingatlanjának megvásárlása, annak teljes körű, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által előírt restaurálása és hasznosítása.

Tisztelt Polgármester Úr, engedje meg, hogy ezúttal vételi ajánlatot nyújtsak be a Terézvárosi Önkormányzat 1/1 tulajdonában álló Andrassy út 3. szám alatti védett műemlék épületre. HRSZ: 29247.

Az ingatlan pince, három szint és tetőtérből áll. Hat nem lakás céljára szolgáló bérlő illetve huszonegy lakásbérlő teszi 100%-ban lakottá. A tetőtér hasznosítása, a szerkezete és az állapota miatt nem rentábilis. A fent említett lakóingatlan tulajdonjogát, ingatlanforgalmi értékbecslő 328.110.000.- Ft-ban határozta meg.

Tekintettel arra, hogy a tulajdonos Önkormányzat a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal határidős felújítási kötelezésének ez idáig nem tett eleget, adás-vételi szerződés megkötése esetén cégünk az alábbiakat vállalja:

- Szerződés kötésekor és 10% foglaló fizetését, a vételár fennmaradó részének, az ingatlant terhelő jelzálog törlését követő 30 napon belül történő kifizetését.
- Az adás-vételi szerződés keretében a vételár megfizetésén felül az Andrassy út 20. II.em. 4. 17. számú albetét lakóingatlanra vonatkozó opciós jogunk átruházását a Terézvárosi Önkormányzatra.
- Az ingatlanl kapcsolatos műemléki tudományos dokumentáció elkészítését, az épület teljes felmérését.
- Az ingatlan teljes rekonstrukcióját, összhangban a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal előírásával, az ajánlat 1. számú mellékletének megfelelően. A költségek a rendelkezésünkre álló előzetes kalkulációk alapján 200 - 250 millió forint.
- A tetőszerkezet záró fődémének azonnali felújítása, favédelmi kezelése 2005. augusztus 31-ig.
- A ház elavult egyben veszélyes kéményrendszerének felújítását, még a 2004-es fűtési idény megkezdése előtt elvégezzük.
- A helyiség bérllet rendezését kizárólag a jogszabály lehetőségek szigorú figyelembe vételével, lehetőleg a helyiség bérlőkkel közösen végezzük.
- A lakásbérlők bérlleti szerződését, kizárólag a jogszabály alapján közös megegyezéssel szüntetjük meg. A lakbéretet, a mindenkor érvényes Terézvárosi Önkormányzat ide vonatkozó rendeleteinek megfelelően alakítjuk ki.

- A lakásbérlok kiköltöztetésére előzetes számítások szerint körülbelül 600 - 650 millió forint forrás szükséges, melyet cégünk folyamatosan rendelkezésre tart.
- Az épület felújítását a lakásbérlokkel történt megállapodást követően két éven belül, de legkésőbb 2008. december 31-ig befejezzük.

Számításaink szerint az Andrássy út 3. projekt az alábbi lényeges költség tételkből áll:

Tulajdonjog megszerzése	328.110.000.-Ft
Az épület kiürítése	660.000.000.-Ft
Teljes rekonstrukció	240.000.000.-Ft
Összesen	1.228.110.000.-Ft

Összesen tehát mindegy 1.3 milliárd forintot fordítanánk az épületre. Meggyőződésem, hogy a projekt megvalósulása esetén nem csak maga az épület, hanem annak környezete és Terézváros egésze is jelentősen gazdagodna.

Melléklet:

- 1 db műemléki felújítási munkák listája
- 1 db értékbecslés
- 1 db adás-vételi szerződés tervezet

A3 nem lakás

Cím	Em. ajtó	Bérlő	Funkció	m2	Érték/m2	Érték Össz	80%	Kiü.
Andrássy út 3.	99/PI/01	üres	nem lakás	88	60	5280	4 224	
Andrássy út 3.	99/PI/02	üres	nem lakás	59	60	3540	2 832	
Andrássy út 3.	99/PI/06	Posta Távközl. Okt.	nem lakás	278	60	16680	13 344	
Andrássy út 3.	99/PI/07	Posta Távközl. Okt.	nem lakás	51	60	3060	2 448	
Pince, nem lakás össz				476		28560	22 849	
Andrássy út 3.	99/FS/01	ARS 3 Ingatlan Forg	nem lakás	155	280	43400	34 720	
Andrássy út 3.	99/FS/01	ARS 3 galéria	nem lakás	55	140	7700	6 160	
Andrássy út 3.	99/FS/02	Medina Tours	nem lakás	64	280	17920	14 336	
Andrássy út 3.	99/FS/03	Szuper Divat Fodrász	nem lakás	47	280	13160	10 528	
Andrássy út 3.	99/FS/05	Vista Utazási Paulay	nem lakás	48	200	9600	7 680	
Andrássy út 3.	99/FS/06	Vista Utazási Paulay	nem lakás	18	200	3600	2 880	
Andrássy út 3.	99/FS/07	Posta Távközlési Okt	nem lakás	45	200	9000	7 200	
Andrássy út 3.	99/FS/09	Épület Fenntart. Kft	nem lakás	60	200	12000	9 600	
Földszint, nem lakás össz				492		116380	93 104	
Andrássy út 3.	99/I.Em/01	Posta Távközlési Okt	nem lakás	138	220	30360	24 288	
Andrássy út 3.	99/I.Em/02	Postai és Távközlési	nem lakás	165	220	36300	29 040	
Andrássy út 3.	99/I.Em/03	Posta Távközlési Okt	nem lakás	414	220	91080	72 864	
I. Emelet, nem lakás össz				717		157740	126 192	
Andrássy út 3.	99/II.Em/18	Postai és Távközlési	nem lakás	54	200	10800	8 640	
II. Emelet, nem lakás össz				54		10800	8 640	
Andrássy út 3.	99/III.Em/01	Postai és Távközlési	nem lakás	78	180	14040	11 232	
Andrássy út 3.	99/III.Em/02	Postai és Távközlési	nem lakás	73	180	13140	10 512	
III. Emelet, nem lakás össz				151		27180	21 744	
Vég összesen:				1890		340660	80% 272528	

Érték meghatározás

A3 lakás

Cím	Em. ajtó	Bérlő	Funkció	m2	Érték/m2	Érték Össz	15%	Kiü. 250/m2
Andrássy út 3.	01/FS/001/0	Kamoncza István	lakás	48	185	8880	1 332	12 000
Andrássy út 3.	01/FS/002/0	Ifj. Dávid Miklós	lakás	25	185	4625	694	6 250
Andrássy út 3.	01/FS/003/0	Huri László	lakás	20	185	3700	555	5 000
Földszint, lakás össz				93		17 205	2 681	
Andrássy út 3.	01/FE/001/0	Nagy Béláné	lakás	109	200	21800	3 270	27 250
Andrássy út 3.	01/FE/002/0	Husz Éva	lakás	42	200	8400	1 260	10 500
Andrássy út 3.	01/FE/003/1	Berdó Levente	lakás	128	200	25600	3 840	32 000
Andrássy út 3.	01/FE/003/2	Papp Jánosné	lakás	128	200	25600	3 840	32 000
Andrássy út 3.	01/FE/003/3	Tompa Dezső	lakás	128	200	25600	3 840	32 000
Andrássy út 3.	01/FE/02A/0	Kosztyu Mihály	lakás	34	200	6800	1 020	8 500
Félemelet, lakás össz				569		113 800	17 070	
Andrássy út 3.	01/II.em/016/0	Gonzáleszné H. Mónika	lakás	147	220	32340	4 851	36 750
Andrássy út 3.	01/II.em/017/0	Kerekes Ildikó	lakás	179	220	39380	5 907	44 750
Andrássy út 3.	01/II.em/019/0	Horváth Györgyné	lakás	39	220	8580	1 287	9 750
Andrássy út 3.	01/II.em/16A/0	Láng Györgyi	lakás	52	220	11440	1 716	13 000
Andrássy út 3.	01/II.em/18B/0	Bozai Zsuzsa, Lukács Zsolt	lakás	102	220	22440	3 366	25 500
Andrássy út 3.	01/II.em/19A/0	Neppel Ferenc és neje	lakás	108	220	23760	3 564	27 000
II.Emelet, lakás össz				627		137 940	20 691	
Andrássy út 3.	01/III.em/020/0	Kovács Györgyné	lakás	62	200	12400	1 860	15 500
Andrássy út 3.	01/III.em/021/0	Fodor Tamás	lakás	135	200	27000	4 050	33 750
Andrássy út 3.	01/III.em/023/0	Domonkos Imre	lakás	141	200	28200	4 230	35 250
Andrássy út 3.	01/III.em/20A/0	Pulmann Dezsőné	lakás	46	200	9200	1 380	11 500
Andrássy út 3.	01/III.em/20B/0	Prehoda Józsefné	lakás	86	200	17200	2 580	21 500
Andrássy út 3.	01/III.em/21A/0	Petheő Tímea	lakás	47	200	9400	1 410	11 750
III.Emelet, lakás össz				517		103 400	15 510	
Vég összesen:				1 806		372 345	15% 55 582	451 500

Érték meghatározás

Elsz

Nem lakás 80% összesen :	272 528
Lakás 15% összesen:	55 582
Végösszeg, lakott érték eFt	328 110
Áfa:	0
Kiürítés lakás, eFt	451 500
Kiürítés, nem lakás eFt	220 000
Kötelező ráfordítás eFt	223 000
Összesen eFt	1 222 610

Érték meghatározás

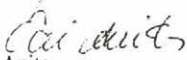

Tisztelt Polgármester Úr!

Ajánlatommal kapcsolatban várom szíves észrevételeit, kérdéseit. Amennyiben Terézváros számára kedvezőnek ítéli, kérem azt támogatólag a képviselő testület elé terjeszteni szíveskedjen.

Budapest, 2004. június 07.

Tisztelettel:

Écsi Anita
ügyvezető

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat
Polgármesteri Hivatal
Szervezési Főosztály

K I V O N A T
a 2004. június 17-ei képviselő-testületi ülés
jegyzőkönyvéből

30. NAPIREND: A Budapest, VI. ker. Andrassy út 3. szám alatti ingatlan elidegenítése

Előterjesztő: Fürst György alpolgármester

HATÁROZAT:

.../2004. Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat Képviselő-testülete úgy dönt, hogy a versenytárgyalás tartásától eltekint és a 25/2004. (V. 25.) önkormányzati rendelet 14. § (2) bekezdés c) pontja alapján a Budapest, VI. ker. 29247 hrsz-ú, természetben Andrassy út 3. szám alatti lakóingatlan elidegeníti az A3 Express Kft. részére tulajdonjog fenntartással.

Az ingatlan vételára 328.110.000,- Ft, mely vételár 10 %-át vevő a szerződéskötéssel egyidejűleg fizeti ki az Önkormányzat részére, a fennmaradó részt pedig az épületen lévő jelzálog törlesztését követő 30 napon belül. A jelzálog töröltetéséről az Önkormányzat gondoskodik. Ezen túlmenően vevő a vállalt felújítási munkálatokat a bérlőkkel való megállapodást követő két éven belül, de legkésőbb 2008. december 31-ig befejezi, valamint a bérlők kiköltöztetését.

A Képviselő-testület felhatalmazza a Polgármestert az adásvételi szerződés, valamint a bérlőkkel történő közös megállapodások megkötésére.

Felelős: Verók István polgármester

Határidő az adásvételi szerződés megkötésére: 60 nap

Bérlőkkel történő megállapodások megkötésére,

illetve birtokba adásra: 1 év

A kivonat az ülésen készült magnófelvétel alapján került legépelésre. Végleges, számmal ellátott kivonatot csak a jegyzőkönyv aláírása után adhatunk ki.

Budapest, 2004. június 22.

Fürst Gyula
Szervezési Főosztályvezető

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY
Foundation of the Postal and Telecommunication Museum

POSTAMÚZEUM - POSTAL MUSEUM

Levél cím: H-1373 Budapest, Pf. 441.

H-1061 Budapest, Andrásy út 3.

Telefon: (36-1) 268-1997, Fax: (36-1) 268-1958, E-mail: muzeum1@mail.matav.hu

Verók István polgármester úrnak

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata
Budapest, VI. kerület, Eötvös utca 3.

Tárgy: A Saxlehner Palota elidegenítése

Iktatószám: 377/2004.

Tisztelt Polgármester Úr!

Szomorúan értesültünk róla, majd hivatalosan is kikértük az Andrásy út 3. sz. ház eladásáról szóló határozatot. Bár találkozásunk után változatlanul folytatódtak a szemrevételező látogatások, bíztunk abban, hogy valamiképpen sikerül elhárítani az eladást. Mi, akik ebben a házban a haza egy kis darabját óvtuk, féltettük és gondoztuk, nem tudunk napirendre térni az eladás felett és újra kérjük tegyen meg mindent a Saxlehner-palota eladásáról szóló döntés visszavonásáért.

Mi úgy látjuk, hogy az előterjesztés és a határozat üzleti, jogi, de emberi-erkölcsi indokok miatt egyaránt elfogadhatatlan.

Először üzleti ellenvetéseinket adjuk elő:

- Az üzleti élet alapelveivel ellentétes és semmi sem indokolja azt, hogy az Önkormányzat az ingatlant a tényleges érték töredékéért adja el, (nem tudjuk mennyibe került az épületben 2001-ben elvégzett közmű csere, de feltételezzük, közel 100 millió) a piacon abszolút ismeretlen, egyébként is tőkeszegény Kft-ének, amelyik ráadásul csalárd módon járt el a cég bemutatkozásakor. Elmulasztotta a Polgármester Úrral az ajánlat megtételkor közölni, hogy a cég létesítő okirata 2004-06-04. napján lett aláírva, s a cég bejegyzése iránti iratanyag csak az ajánlat megtételét követő napon, tehát 2004-06-08-án lett a Fővárosi Cégbíróshoz benyújtva. A 2004-06-04-én megalakult, műemlékvédelmi tapasztalatokkal nem rendelkező, a minimális tőkével (3.000.000 forint) létrejött, „A3 Express „ Kft. mélyen az ár alatt (328.100.000 forintért) kívánja megvásárolni a mintegy 1.200.000.000 forint értékűnek becsült Saxlehner Palotát. A Terézvárosi Önkormányzat 2004. év június hónap 17. napján az eladás mellett döntött.
- Ha lett volna versenytárgyalás (aminek a mellőzése törvénysértő volt még a Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat 25/2004. (V.25.) rendelete szerint is) biztos akadt volna olyan cég, mely a fent leírt alacsony vételár többszörösét adta volna meg.

Alkottam: Fehérvári János
Zsolt 26. 10.

Jogi anomáliáktól ugyancsak hemzseg az eladással kapcsolatos iratköteg. Mivel nem vagyunk jogászok e tárgyban véleményt kértünk, s azokból csak a fontosabbakra utalunk:

- *Baj van az alapokkal. Az Önök tulajdon szerzése ingatag alapokon áll. Ugyanis a Saxlehner család egy magánnyugdíj pénztárra ruházta át a tulajdonjogot, s ez 1950-ben – minden jogi alapot nélkülözve! – egy hatósági rendelettel szállt a Magyar Államra. Az Állam – szintén vitatható módon – 1994. évben az ingatlant az Önkormányzat „tulajdonába” adta. Sérült a „nemo plus iuris” elve.*
- *Az „A3 Express Kft.” – a cégjog alapelveit felrúgva – nem tüntette fel az Önökhöz 2004. Év június hónap 07. napján írt levelében, hogy a cég még csak „bejegyzés alatt áll”, oly annyira, hogy a társasági szerződést csak 3 nappal korábban, 2004-06-04-én írták alá. Ezzel az eljárással a Kft. durván félrevezette a Terézvárosi Önkormányzatot.*
- *Jogellenes volt az is, hogy az előző pontban megnevezett Kft. – bár jogi értelemben még nem is létezett és ezért szerződéskötési képessége sem volt – de már egy méregdrága ingatlanra vételi ajánlatot tett, sőt azt állította, a Budapest, VI. kerület, Andrássy út 20. számú ingatlanra is opciós joga van.*
- *A jogszabályok hierarchiájának elvét Önök áthágták. Ugyanis az Önkormányzat rendelete nem lehet ellentétes törvény előírásával. Mivel az adott ügyben a gazdasági versenyről szóló törvény a versenytárgyalás megtartását kögens módon írja elő, t. Önkormányzat ezt nem mellőzhette volna.*
- *A megdöbbentően alacsony vételár semmibe veszi a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvének „szolgáltatás és ellenszolgáltatás egyensúlyát” kimondó elvét. E szarvas hiba miatt bármelyik jogtisztelő állampolgár kérheti a tervezett eladás későbbi semmissé nyilvánítását és az eredeti állapot helyreállítását.*
- *A római jogban vert gyökeret, de ma is élő alapelv, hogy „lehetetlenre senki sem vállalkozhat.” A parányi „A3 Express Kft.” mely nevében is arctalan módon utal az Andrássy út 3 gyors bekebelezésére, 3.000.000 forintos törzstőkéjével lehetlent ígér, amedőn az ezen összeg több, mint százszorosát kitevő vételár kiegyenlítésével kecsegtet. Sőt azt is vállalja, a bérlők anyagi igényeit is rendezi + a műemléki felújításokat is elvégzi. (Ez bizony kimeríti a szédelőgő feldicsérés rút bűnét.)*
- *A kulturális örökség védelméről szóló törvényt is semmibe veszi a tervezett eladás: A döntést előkészítő anyagból ugyanis egyértelműen kitűnik, az új tulajdonos célja: a külföldi cégek magyarországi képviselőinek biztosítása az épületben. A műemlék védelem tehát háttérbe szorulna.*
- *A Polgári Törvénykönyv a jogait jóhiszeműen gyakorló bérlőt – megvédi, akár a tulajdonossal szemben is! Ezért a kiemelten közhasznú társaságunk – amíg a jogi alap erre megvan – az épületet nem hagyja el!*
- *Az eladás ténye és a „Dollárland” Kft. háttér anyaga szöges ellentétben áll a Fővárosi Vagyonátadó Bizottság 1994. évben hozott határozatával. Az előbbi a célt az üzleti hasznosításban jelöli meg, míg az utóbbi kiemelt hangsúllyal rögzíti a műemlék jelleg + a múzeumi funkció megtartását.*
- *Az Önkormányzat a bérelti szerződések hosszú éveken át történő aláírásával – ráutaló magatartással – hozzájárult, hogy kiemelten közhasznú Alapítványunk székhelye a Budapest, VI. kerület, Andrássy út 3. szám alatti épületben legyen. A Ptk. 74 paragrafusába ütközne, ha most az új tulajdonos ezt a státuszt felrúgná.*

- Az alapítványunk létrehozói (Magyar Posta Részvénytársaság, Antenna Hungária Részvénytársaság és a Magyar Távközlési Részvénytársaság) az elmúlt 34 év során több mint 100.000.000 forint értékű értéknövelő beruházást eszközöltek az épületben. Ha mennünk kellene, sérülne a „jus tollendi” elve is, bizonyos értékek az épülettel tartósan egyesítve lettek, így azok elvitele az állag sérelme nélkül nem lehetséges.

Végezetül a fentiekben túl emberi és erkölcsi szempontból is mélyen elítélendőnek tartjuk, ha egy pénzühes csoport egy fantomcéget kiválaszt azzal a céllal, hogy azt előtérbe nyomva egy, az egész társadalom kulturális felemelkedését célzó ingatlan-együttest üzleti hasznosításra megszerezzen.

Polgármester Úr!

Önnnek most arról kell döntenie, hogy a közjő ellenében a ház méltatlan eladása mellé vagy a közjőt és értelmességet terjesztő kultúra zászlóvivőit mellé áll. Mi bízunk benne, hogy Ön jól fog dönteni.

Ha és amennyiben levelünkre 2004. július 20. napjáig nem kapunk Öntől kedvező választ, úgy az Alapítványunk és az Alapítók a szakminisztériumok bevonásával azonnal meg fogják tenni az érdekeinket védő jogi lépéseket.

Budapesten, 2004. év június hónap 30. napján

A békés rendezés reményében, tisztelettel:

Kurucz István
a PTMA Kuratóriumának elnöke

Kovács Gergelyné
a Postamúzeum igazgatója

POSTAI ÉS TÁVKÖZLESI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

Foundation of the Postal and Telecommunication Museum
Stiftung des Post- und Fernmelde Museums
Fondation de Musée des P. T. T. et de la Télécommunication
H-1372 Budapest, Pf.: 441. Telefon: (36-1) 268-1997, Fax: (36-1) 268-1958
E-mail: muzeum1@axelero.hu

Dr. Varga Kálmán elnök úrnak

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal
1014 Budapest,
Táncsics M. utca 1-3.

Tisztelt Elnök Úr!

Budapest, 2004. június 23.
Iktatószám: 371/2004.
Melléklet: Előterjesztés
Határozat
1 db levél

Engedje meg, hogy csatoltan megküldjük dr. Bánkúti Erzsébet helyettes államtitkár asszony levélét másolatban és kérem, hogy számára is küldje meg a május 20-i megkeresésben kért állásfoglalást.

Időközben a VI. Kerületi Önkormányzat június 7-én vételi ajánlatot kapott, s annak elfogadásáról a június 17-i Testületi Ülésén határozatot hozott. A házat 328.110.000,-Ft-ért idegenítik el, hozzájárulva a teljese kiürítéshez, így a múzeumi funkció megszüntetéséhez az ajánlatban leírt nevétséges megváltási áron.

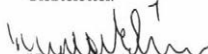
Mélysegesen megalázó a vételi ajánlatnak az alábbi kitétele:

„Jelenlegi cégem, az A3 Express Kft. kizárólag magyar szakmai befektetőkből és szakértőkből áll. Célunk, Terézváros valamely nehéz helyzetben lévő kiemelkedő műemlék ingatlanjának megvásárlása, annak teljes körű, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által előírt restaurálása és hasznosítása.”

Múzeumunk jövő évben „ünnepli” fennállásának 120. évét. Nagy anyagi áldozatokkal, de a legnagyobb mértékben a Magyar Posta tartotta fent ezt az ingadant, amely mindennek nevezhető csak nehéz helyzetben lévőnek nem. A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által előírt restaurálás és hasznosítás megcsúfolja a tényeket. Tudniillik a határozatban szó sincsen a múzeumi hasznosításról. Kérdésünk, ki fogja képviselni a vagyonátadásakor tett műemléki kikötéseket.

Minden alapítónkat, két szakminiszterünket is arra kértük levélben, hogy anyagilag támogassák az állami elővásárlás érvényesítését, és reméljük, Elnök Úr teljes körültekintéssel fog dönteni a mellékeltlen megküldötték ismeretében hozzájárulása megadásáról.

Tisztelettel:

Kurucz István
a PTMÁ elnöke

Kovács Gergelyné
múzeumigazgató

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HIVATAL
ELNÖK

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány

Kurucz István elnök úr

és

Kovács Gergelyné múzeumigazgató úrnő részére

Ikt. sz.: 400/0438/006/2004.

Tárgy: Budapest, VI. ker.
Andrássy út 3.

Budapest

Pf.: 441.

1372

Tisztelt Elnök Úr!

Tisztelt Igazgató Asszony!

2004. június 23-án kelt levelükre válaszulva tájékoztatom Önöket, hogy a Budapest Főváros VI. ker. Önkormányzata folyó hó 8-án jóváhagyásra megküldte a Budapest, VI. ker. Andrássy út 3. szám alatti műemlék ingatlanra megkötött adásvételi szerződést.

Vizsgálatunk szerint a szerződés megfelel az 1994. június 30-án kelt VI-10/1994/VÁB-B határozat műemléki előírásainak, törvényes eszközök tehát nem állnak rendelkezésre ahhoz, hogy a jogügylet lebonyolításra ne kerüljön.

Sajnálattal kell ugyanakkor arról is tájékoztatnom Önöket, hogy hivatalunk költségvetésében olyan nagyságrendű összeg, amely az épület megvásárlását a Magyar Állam számára lehetővé tenné, 2004-ben nem áll rendelkezésre, ezért az adásvételi szerződést a 2001. évi LXIV. tv. 44.§(1) b. pontja alapján ma jóváhagytam.

Budapest, 2004. július 27.

Üdvözlettel

K
Dr. Varga Kálmán

1014 BUDAPEST, TÁNCICS MIHÁLY U. 1. - POSTACÍM: 1535 BUDAPEST PF.: 721

TEL.: (+36 1) 225 4850 FAX: 225 4855

E-MAIL: KALMAN.VARGA@KOH.HU • WWW.KOH.HU

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

Foundation of the Postal and Telecommunication Museum
Stiftung des Post- und Fernmelde Museums
Fondation de Musée des P. T. T. et de la Télécommunication
H-1372 Budapest, Pf.: 441. Telefon: (36-1) 268-1997, Fax: (36-1) 268-1958
E-mail: muzeum1@axelero.hu

Dr. Hiller István miniszter úrnak

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Budapest, 2004. június 23.

Iktatószám: 371/2004.

Melléklet: Előterjesztés

Határozat

2 db levél

Tisztelt Miniszter Úr!

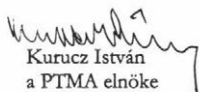
2004. június 2-án kelt levelünkben jeleztük a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány és a Postamúzeum székhelyének eladási szándékát. Mint a csatoltan megküldött nyilvános képviselőtestületi ülésre készült előterjesztés és az elfogadott határozati javaslat mellékelten megküldött iratai is mutatják, az épületet gyakorlatilag fillérekért eladták. A múzeum a tervezett kiürítési költségekből még raktárhelyiséget sem tud vásárolni.

A tárgyban jelzett problémánkra eddig a megkeresettek közül a Magyar Posta Rt. vezérigazgatója és az Informatikai és Hírközlési Minisztérium hírközlési helyettes államtitkára, dr. Bánkúti Erzsébet reflektált, álláspontjukat levelük másolatával szíves tájékoztatására csatoljuk.

A Kulturális Örökségvédelmi Hivaltól még nem kaptunk állásfoglalást, de nekik is megküldjük az elfogadott határozati javaslatot, amely ugyanis már nem hivatkozik a múzeumi funkció fenntartására, sőt az adás-vételi szerződés alapját jelentő vételi ajánlat szerint a múzeum használta területet is teljes kiürítésre ítélik.

Tisztelt Miniszter Úr! Kérem, segítse elő, hogy a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal elővásárlási jogával élve az ajánlat szerinti áron, elsősorban az érintett intézmények bevonásával, vásárolja meg.

Tisztelettel:

Kurucz István
a PTMA elnöke

Kovács Gergelyné
a PTMA ügyvezető igazgatója

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA

MINISZTER

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány
Kurucz István elnök úr
és
Kovács Gergelyné múzeumigazgató úrnő
részére

Érk.sz.: 2.1.1/186-1/2004.
Hiv.sz.: 371/2004
Tárgy: Budapest, VI.ker.
Andrássy út 3.

Budapest

Pf.: 441.

1372

Tisztelt Elnök Úr!
Tisztelt Igazgató Asszony!

Levelükben kérik, segítsen elő, hogy a Budapest VI. Andrássy út 3. sz. alatti műemlék ingatlant – a Magyar Állam elővásárlási jogát gyakorolva – vásárolja meg a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal.

A Terézvárosi Önkormányzat polgármestere megküldte jóváhagyásra az ingatlan 2004. június 24-én kelt adásvételi szerződését. A szerződésben meghatározott vételár összege sem a KÖH, sem a kulturális tárca költségvetésében nem áll rendelkezésre, erre tekintettel a Hivatal az adásvételhez a hozzájárulását megadta.

Kérem válaszom szíves tudomásulvételét.

Budapest, 2004. augusztus „ 4 „

Tisztelettel:

Dr. Hiller István

POSTAI ÉS TÁVKÖZLESI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

Foundation of the Postal and Telecommunication Museum

POSTAMÚZEUM - POSTAL MUSEUM

Levél cím: H-1373 Budapest, Pf. 441.

H-1061 Budapest, Andrásy út 3.

Telefon: (36-1) 268-1997, Fax: (36-1) 268-1958, E-mail: muzeum1@mail.matav.hu

Verók István polgármester úr

Budapest, VI. kerület, Eötvös utca 3.

Budapest, 2004. július 26.

Iktatószám: 377/2/2004.

Tárgy: A Saxlehner Palota elidegenítése

Mélyen tisztelt Polgármester Úr!

Hivatkozással a fenti tárgyban Önhez írt, 2004. év június hónap 30. napján keltezett, 377/2004. számú levelünkre, sajnálattal állapítottuk meg, hogy arra t. Polgármester Úr érdemi választ nem adott, így arról sincs információnk, hogy Ön tett-e bármiféle intézkedést az eladást kimondó testületi döntés megváltoztatása ügyében.

Önnek, mint a köz által megválasztott vezetőnek a legfőbb kötelessége az, hogy – tehetségéhez mérten – mindent megtegyen a közösség ügyeinek előmozdításáért, védje a köz javait, ha azokat elorozás, vagy Önös érdekek veszélyeztetik. Ha már viharos XX. századi történelmünk során úgy alakult, hogy a Saxlehner palota – jogilag vitatható módon – a Magyar Állam, majd a Terézvárosi Önkormányzat „tulajdonába” került, akkor az Önkormányzat szent kötelessége megakadályozni azt, hogy hazánk e fényes darabját egy csőppnyi Kft. kaparintsa meg, melynek bevallott célja az épület üzleti hasznosítása.

Az eddig kifejtett gondolatok alapján ismételten a leghatározottabban kérjük, hogy t. Polgármester Úr szíveskedjék a képviselő testület előtt kezdeményezni az eladásról szóló döntés azonnali visszavonását. Kérjük továbbá, hogy erről írásban tájékoztatni szíveskedjék.

Ha a jövő hét végéig nem kapunk a jelen levélre megnyugtató választ, úgy a következő intézkedéseket tesszük meg:

- 1./ Az ügyet a nyilvánosság elé tárjuk.
- 2./ A Fővárosi Főügyészségnél vizsgálatot kezdeményezünk a 377/2004. számú levélben részletesen leírt jogsértések alapos kivizsgálása érdekében.
- 3./ A Fővárosi Bíróságnál úgynevezett megállapítási keresetet nyújtunk be. Ebben azt kérelmezzük, hogy a Bíróság mondja ki, a Saxlehner Palota Önök által tervezett eladása jogellenes, ezért, ha az ügylet mégis megkötötték, annak jogi hatása nem lehet. (Például a Fővárosi Kerületek Földhivatala a Vevő tulajdonjogát nem fogja bejegyezni.)

Vádtatlanul bízva az Ön megértésében várjuk mielőbbi kedvező válaszát.

A békés rendezés reményében:

Kurucz István
a Hírközlési Múzeumi Alapítvány elnöke

Kovács Gergelyné
ügyvezető igazgató

BUDAPEST FŐVÁROS TERÉZVÁROS ALPOLGÁRMESTERE

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány

1373 Budapest

Pf.: 441.

Kovács Gergelyné ügyvezető igazgató részére

Tisztelt Asszonyom !

Tájékoztatjuk Önt, hogy az Önkormányzat döntését az Önök által többször említett VÁB határozat alapján hozta meg, mely előírja, hogy az épületet csak egyben lehet elidegeníteni, albetétenként nem és csak olyan tulajdonos számára, aki annak jókarban tartását és felújítását garantálni tudja. Az adás-vételi szerződés létrejött, így a testületi döntés visszavonására már nincs mód. Az adás-vétel nem jogellenes, amit az is bizonyít, hogy azt mind a Fővárosi Önkormányzat, mind a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal jóváhagyta.

Budapest, 2004. augusztus 11.

Tisztelettel:

Füst György

Alpolgármester

INGATLAN ADÁSVÉTELI SZERZŐDÉS

amely létrejött

egyrésztől

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat
Eladó

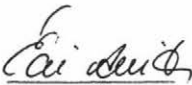
másrésztől

A3 Expressz Ingatlanbefektetési Kft.
Vevő

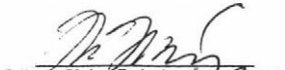
között

Moldován, Marosi és Társai
Ugyvédi Iroda
Dr. Marosi András
H-1051 Budapest
József nádor tér 12 I/1

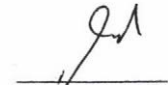
2004. június 24.

A3 Expressz Kft.
Képv: Écsi Anita ügyvezető, Vevő

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata
Képv: Verök István polgármester, Eladó

dr. Marosi András, ügyvéd

ADÁS - VÉTELI SZERZŐDÉS

Amely létrejött egyrészről

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat (1067 Budapest, Eötvös u. 3.) képviseli a Képviselő-testület felhatalmazása alapján Verék István Polgármester mint Eladó, a továbbiakban Eladó

másrészről

A3 Expressz Ingatlanbefektetési Kft (Székhely: 1051 Budapest, József nádor tér 12, képviseli: Écsi Anita, ügyvezető Cégjegyzékszám: 01-09-728325 stat. számjel: 13302405-7012-113-01) , mint Vevő, a továbbiakban Vevő

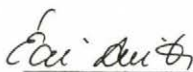
között az alulírott helyen és napon az alábbi feltételek szerint.

I. Az adásvétel tárgya

1. Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat 1/1 arányú kizárólagos tulajdonát képezi a Budapest VI. kerületi Andrassy út 3 szám alatti, az ingatlannyilvántartásban Budapest VI. kerület 29247hrsz. alatt felvett, 1234 m2 alapterületű lakóház udvar megnevezésű ingatlan.
2. Az 1. pontban írt ingatlan 1/1 arányú tulajdoni hányada tekintetében Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat tulajdonjoga az 53152/1995/1995.02.14. számú határozattal az 1991. évi XXXIII. Tv. 3§ (1) bek. alapján került a Fővárosi Kerületek Földhivatalánál bejegyzésre.
3. Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat tulajdonjogát a 2004. június 21-én kelt hiteles tulajdoni lappal igazolta, mely jelen szerződés 1. számú mellékletét képezi.
4. Az 1. pontban írt ingatlan a Fővárosi Kerületek Földhivatala 87320/1996.IV.13. határozata értelmében műemlék.
5. Az ingatlan tulajdoni lapjának hiteles másolata szerint az 1. fejezetben részletezett ingatlant – több, más ingatlannal együtt - a Fővárosi Kerületek Földhivatala 121034/1/2003/02.09.23 számú határozata értelmében a az OTP Bank RT. Budapesti Önkormányzati Fiók (1054 Budapest, Báthory u. 9) javára első ranghelyű egyetemleges keretbiztosítéki jelzálogjog terheli 1.700.000.000.- Ft azaz Egymilliárd-hétszázmillió Forint erejéig. Eladó kötelezettséget vállal, hogy az előbbi jelzálogjog törlesztésre alkalmas ingatlannyilvántartási törlési engedélyt jelen szerződés aláírását követő 15 napon belül beszerzi.

II. Az adásvétel

6. Eladó eladja Vevő megvásárolja az 1.) fejezetben részletesen körülírt ingatlant a mai ismert és megtekintett állapotában a Felek által kölcsönösen megállapított 328.200.000.- Ft, azaz Háromszázhuszonnyolcmillió-kétszázézer Forint vételár és az alábbi 6.d) pontban írt, Eladót vételi jog gyakorlására kijelölő jogügylet, mint az ingatlan teljes ellenértéke ellenében. A vételárat Vevő a következőképpen fizeti ki Eladók részére:

A3 Expressz Kft
Képv. Écsi Anita ügyvezető, Vevő

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata
Képv. Verék István polgármester, Eladó

dr. Maros András, ügyvéd

- a) Vevő jelen szerződés aláírásával egyidejűleg 32.820.000.- Ft-ot, azaz Harminckétfélmillió-nyolcszázhuszezer forintot fizet ki Eladó részére, Eladó által megadott bankszámlára történő átutalással. Az előbbi összeget a Felek egyező akarattal foglalónak tekintik. Az előbbi foglaló átvételét Eladó jelen szerződés aláírásával elismeri és nyugtázza. Eladó az átvett összegről a számviteli előírásoknak megfelelő számlát állít ki és ad át Vevőnek. Felek kijelentik, hogy a foglaló jogi természetét ismerik és nyilatkoznak, hogy ügyletüket ennek tudatában kötik meg.
- b) Eladó vállalja, hogy az ingatlant a 1.5.) pontban részletezett teher alól mentesíti. A tehermentesítést Eladó az erre vonatkozó, a jogosult által kiállított törlési engedély egy eredeti, a Fővárosi Kerületek Földhivatalának érkeztető bélyegzőjével ellátott példány és olyan hiteles tulajdoni lap másolat Vevők részére történő végleges átadásával igazolja, amelyen a fent részletezett terhek törlésére irányuló kérelem legalább széljegyen szerepel.
- c) A vételárból fennmaradó 295.380.000.- Ft, azaz Kétszázkilencvenötmillió-háromszáznyolcvanezer Forintot Vevő
- i) az előbbi 6.b) pontban írt tehermentesítés igazolását és
  - ii) a jelen szerződés 22. pontjában írt engedély és a 25. pontjában írt elővásárlási jogról lemondást tartalmazó nyilatkozatok egy-egy eredeti példányának Vevő részére történő átadását követő 30 (harminc) napon belül, az ingatlan birtokbaadásával egyidejűleg fizeti ki Eladó részére, a számviteli előírásoknak megfelelően kiállított számla alapján, Eladó az előbbi 6.a) pont szerinti bankszámlájára történő átutalás útján. Felek a vételár kifizetése igazolásának tekintik a bank által iktatott visszavonhatatlan átutalási megbízást és az átutalás teljesítéséről kiállított igazolást együttesen.
  - iii) Eladó a teljes vételár kifizetése esetére, Vevő tulajdonjoga bejegyzésére vonatkozó engedélyt és a teljes vételár kifizetését igazoló elismervényt jelen szerződés aláírásával egyidejűleg kiállít és azt 4 eredeti példányban letétbe helyezi a Moldován Marosi, és Társai ügyvédi irodánál (1051 Budapest, József nádor tér 12), külön letéti szerződés feltételei szerint, azzal, hogy a letétbe helyezett okirat Vevő, mint a letét kedvezményezettje részére akkor adható ki, ha Vevő a letéteményes részére a vételárhátralék Eladó számlájára történő átutalására vonatkozó átutalási megbízás iktatott példányát, valamint az átutalás teljesítéséről kiállított igazolás eredeti példányát átadja.
- d) Vevő vételi joggal rendelkezik a Budapest 29233/0/A/17 hrsz alatt felvett, természetben Budapest, 1061 Andrásy út 20 II.em 4 alatt felvett ingatlanra. A jelen adásvételi szerződésben meghatározott ellenérték (vételár) részeként Vevő Eladót jelöli ki a Vevő és a CD Hungary Rt, mint ezen ingatlan tulajdonosa között 2004. június 18-án létrejött vételi jogot alapító szerződésben írt vételi jog gyakorlására. A vételi jogot alapító szerződést a Felek megtekintették és azokat rendben lévőnek találták. A vételi jog gyakorlására vonatkozó kijelölés jelen szerződés 2. számú mellékletét képezi. Eladó az ingatlan ellenértékének jelen pontban írtak szerinti részét jelen szerződés aláírásával teljesítettnek tekinti.

A3 Expressz Kft
Képv. Écsi Anita ügyvezető, Vevő

Budapest Fővárosi Törzsváros Önkormányzata
Képv. Verök István polgármester, Eladó

dr. Maros András, ügyvéd

- e) A Felek rögzítik, hogy az ingatlan teljes ellenértékének megállapításánál számításba vették az Eladó önkormányzat érdekeit, továbbá az ingatlan lakott állapotát, figyelemmel voltak továbbá az épület leromlott műszaki állapotára és ezzel összefüggésben arra, hogy az ingatlan műemléki védettség alatt áll, és ennek alapján a műemlékvédelemre vonatkozó jogszabályok szerinti kötelezettségek terhelik.
7. Amennyiben Vevő az előbbi 6. c) pontban meghatározott fizetési kötelezettsége tekintetében késedelembe esne, ennek időtartamára a késedelemmel érintett tétel után évi 20% késedelmi kamatot köteles fizetni Eladó részére. Abban az esetben, ha Vevő fizetési késedelve a vételárhátralék illetve annak része tekintetében 30 napot meghalad, Eladó jelen szerződéstől elállhat. Ebben az esetben a 6. a) pont szerinti foglaló Vevő részére nem jár vissza, azt Eladó megtarthatja. Az elállást az arra okot adó körülmény bekövetkeztétől számított 15 napon belül Eladó Vevővel ajánlott postai úton elküldött írásos formában köteles közölni.

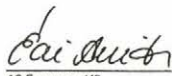
III. Általános forgalmi adó

8. Eladó kijelenti, hogy a jelen szerződésben szabályozott ingatlan adásvételt általános forgalmi adó nem terheli.

IV. Birtokbaadás

9. Az ingatlan birtokbaadása Vevő részére, a vételár 6. c) pont szerinti része kifizetésével egyidejűleg esedékes. Vevő a vételárhátralék kifizetését a tényleges birtokbaadásig visszatarthatja. Amennyiben Vevő teljesítését felajánlja és Eladó a birtokbaadást nem teljesíti, Eladó a birtokbaadás tényleges időpontjáig napi 100.000.- Ft kötbér fizetésére köteles. Ebben az esetben Vevő a tényleges birtokbaadásakor a vételárhátralékból a részére járó kötbér összegét levonhatja.
10. Vevő a birtokbaadás időpontjától szedi az ingatlan hasznait. A birtokbaadás napja egyben a kárveszély átszállásának napja is. Eladó kötelezettséget vállal arra, hogy a jelen szerződés 1. pontjában megjelölt ingatlan legalább a jelenlegi műszaki állapotnak megfelelő állapotban adja át Vevőnek.
11. Abban az esetben, ha az 1. fejezetben részletezett ingatlan Vevő részére történő birtokbaadásával Eladó a 9. pontban írtak szerint késedelembe esik és késedelve 20 napot meghalad, Vevő a szerződéstől elállhat és jogosult a 6. a) pontban jelölt foglaló kétszeresét Eladótól visszakövetelni az alábbiak szerint:
- a) Az elállást az arra okot adó körülmény bekövetkeztétől számított 5 napon belül Vevők Eladóval ajánlott postai úton elküldött írásos formában közli.
- b) Eladó köteles az elállási nyilatkozat kézhezvételét követő 5 napon belül, előzetesen egyeztetett időpontban, az okiratot ellenjegyző ügyvéd irodai helységében a 6.a) alpontban meghatározott foglaló összegének kétszeresét Vevő kezéhez készpénzben, egy összegben visszafizetni, mellyel egyidejűleg Felek együttesen írásban kérik a Fővárosi Kerületek Földhivatalát, hogy az ingatlan tulajdoni lapjára a szerződés benyújtása okán rávezetett széljegyet törölje. Ezt követően Felekre a szerződésből a továbbiakban jog vagy köteletség nem hárul, egymással szemben igényt ezen a jogcímen nem támasztanak.

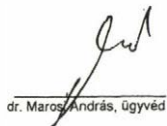
V. Nyilatkozatok, felhatalmazások

A3 Expressz Kft
Képv. Écsi Anita ügyvezető, Vevő

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata
Képv. Verék István polgármester, Eladó

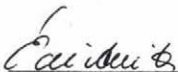

dr. Maros András, ügyvéd

12. A Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat jelen szerződés aláírásával feltétlen és visszavonhatatlan beleegyezését adja ahhoz, hogy a Budapest, VI. ker. Andrásy út 3. szám alatti, Budapest VI. ker. 29247 hrsz. alatt felvett ingatlanra az A3 Expressz Ingatlanbefektetési Kft (Székhely: 1051 Budapest, József nádor tér 12, Cégjegyzékszám: 01-09-728325 stat. számjel: 13302405-7012-113-01) javára tulajdonjog fenntartással történt eladás tényét a Fővárosi Kerületek Földhivatala az ingatlannyilvántartásba feljegyezze
13. Eladó szavatol az 1. fejezetben részletezett ingatlan per -, teher - és igénymentességéért, valamint azért, hogy harmadik személynek olyan joga, amely Vevő tulajdonszerzését, tulajdonjogának ingatlannyilvántartási bejegyzését akadályozza vagy korlátozza, nem áll fenn a jelen szerződésben részletezett terheket és harmadik személyeket illető jogokat leszámítva. Eladó vállalja, hogy minden, a jelen szerződésben szabályozott jogügylet ingatlannyilvántartási bejegyzéséhez részéről szükséges nyilatkozatot szükség esetén haladéktalanul megtesz.
14. Szerződő felek ismerik az 1. pontban részletezett ingatlanban lévő bérlok jogi helyzetét, ügyletüket ennek ismeretében kötik. Eladó szavatol azért, hogy a bérlokre vonatkozó jogi jelentőséggel bíró tényeket, okiratokat és eseményeket Vevővel ismertette és a vonatkozó okiratokat átadta. Eladó kifejezetten szavatol azért, hogy az általa jelen szerződéssel elidegenített ingatlan bérbeadására vonatkozó minden iratot, különösen a bérleti szerződéseket, a bérleti díjra vonatkozó és egyéb külön megállapodások másolatait Vevő részére átadta. Az eredeti okiratok átadása a birtokbaadás részét képezi. Felek jelen szerződést ezen okiratok ismeretében kötik.
15. A3 Expressz Kft, Vevő kötelezettséget vállal arra, hogy a jelen adásvétel tárgyát képező ingatlanban
- a helyiségbérllet rendezését kizárólag a jogszabályi lehetőségek szigorú figyelembe vételével, lehetőleg a helyiségbérőkkel közösen kívánja megoldani.
  - a lakásbérlok bérleti szerződését kizárólag a jogszabályok alapján, illetve a bérlok esetleges kezdeményezése esetén szünetelteti meg.
16. Eladó jelen szerződésben szabályozott adásvételről az 1. pontban írt ingatlan bérlokait a teljes vételár 6.c szerinti kifizetését követő 15 napon belül írásban, igazolható módon értesíti.
17. A szerződés 3. számú mellékletét képezi a Budapest Főváros Terézváros Önkormányzat Képviselő-testületének határozata, amely az 1. pontban meghatározott ingatlan elidegenítésre kijelölését és az Eladó képviselőjének jelen szerződés aláírására vonatkozó felhatalmazását tartalmazza.
18. A szerződés 4. számú mellékletét képezi A3 Expressz Kft, Vevő cégmásolata. Écsi Anita ügyvezető képviseleti jogosultságát igazoló aláírási címpéldány az 5. számú, az Önkormányzat képviseletében eljáró polgármester aláírási címpéldánya a 6. számú melléklet.

VI. Egyéb kötelezettségvállalások

19. Az A3 Expressz Kft kötelezettséget vállal arra, hogy a VI. ker. Andrásy út 3. szám alatti épület teljes homlokzatát, kapualját és lépcsőházait a Kulturális Örökségvédelmi

A3 Expressz Kft
Képv. Écsi Anita ügyvezető, Vevő

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata
Képv. Verök István polgármester, Eladó

dr. Marosi András, ügyvéd

Hivatal előírásai szerint, az eredeti műemléki állapotnak megfelelően 2008cember 31-ig felújítja.

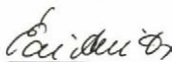
20. Az A3 Expressz Kft. a 19. pontban vállalt felújítási kötelezettségeinek teljesítését legkésőbb 2008cember 31-ig a Terézvárosi Önkormányzat részére a munkálatokat engedélyező hatóságok által kiadott igazolással igazolni köteles.
21. Jelen szerződéstől a szerződésben megjelölt esetektől eltérő okból és jogcímen elállás kizárt.

VII. Műemléki védettség, elővásárlási jog

22. Szerződő Felek közösen megállapítják, hogy jelen szerződés létrejöttéhez a Ptk. 215 § (1) bek. szerint harmadik személy beleegyezése szükséges. A Budapest VI. ker., Andrásy út 3. szám alatti ingatlan műemléki védettség alatt áll, melynek következtében az ingatlan tulajdonjogának átruházásához a 2001. évi LXIV. tv. a Kulturális örökség védelméről 44.§ (1) b. pontja alapján a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal jóváhagyása szükséges. A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal jóváhagyása hiányában a jogügylet semmis.
23. Az Eladó vállalja, hogy a jelen szerződés aláírásától számított 30 napon belül az Ingatlan elidegenítéséhez beszerzi a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal jóváhagyását.
24. A Felek tudomásul veszik, hogy ha a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal úgy nyilatkozik, hogy az Ingatlan adásvételhez nem járul hozzá, a jelen szerződés semmis, és az Eladó köteles a jelen szerződés 6.a) pontjában meghatározott foglaltó összegét Vevő részére 5 banki munkanapon belül átutalással visszaszolgáltatni. Késedelem esetén a Vevő késedelmes fizetésére alkalmazott feltételek vonatkoznak Eladóra is. Amennyiben a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal jóváhagyását megtagadja az Ingatlan adásvételéhez, az Eladó köteles a Vevőt az erről való tudomásszerzéstől számított 3 napon belül írásban értesíteni.
25. Az 1. pontban meghatározott Ingatlan műemléki besorolása miatt elővásárlási jog is terheli. Elővásárlási jog illeti a 2001. évi LXIV. a kulturális örökség védelméről alkotott törvény 86. és 92. § alapján, figyelemmel a 16/2001 (X.18.) sz. NKÖM rend. 29. §-ra is a Magyar Államot a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal útján, valamint a Budapest Főváros Önkormányzatát az 1991. évi XXXIII. törvény 39. § (1), (2) és (3) bekezdése alapján.
26. Az Eladó vállalja, hogy a jelen szerződés alapján 30 napos határidő kitűzésével nyilatkoztatni fogja az elővásárlásra jogosultakat.
27. Amennyiben az elővásárlási jog valamely jogosultja jogával él, Eladó köteles a 6.a) pontban írtak szerint átvett foglaltó az elővásárlásra jogosult vétel gyakorlására tett nyilatkozata kézhezvételétől számított 5 (öt) napon belül egy összegben, Vevő részére visszafizetni. Nem menti Eladót ezen kötelezettség tekintetében az az esetleges tény, hogy az elővásárlási jogát gyakorló harmadik személy milyen határidőben teljesít. Késedelem esetén a Vevő késedelmes fizetésére alkalmazott feltételek vonatkoznak Eladóra is.

VIII. Záró rendelkezések

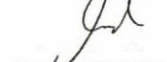
28. Vevő kijelenti, hogy magyar jogi személy és tulajdonszerzése akadályba nem ütközik.

A3 Expressz Kft
Képv: Écsi Anita ügyvezető, Vevő

Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata
Képv: Verék István polgármester, Eladó

dr. Matosi András, ügyvéd

29. Amennyiben jelen szerződés egyes részei érvénytelennek bizonyulnak, az nem eredményezi az egész szerződés érvénytelenségét, hanem a Polgári Törvénykönyv részleges érvénytelenségre vonatkozó szabályai vonatkoznak. Ilyen esetben a felek közös megegyezéssel, írásban módosítják a szerződést.
30. Jelen szerződésből eredő esetleges jogvitákra a szerződő felek kölcsönösen alávetik magukat hatáskörtől függően a Pesti Központi Kerületi Bíróság, illetve a Fővárosi Bíróság kizárólagos illetékességének.
31. Jelen szerződésben nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyv, az 1993. évi LXXVIII. tv. (Lakástörvény) és a vonatkozó egyéb jogszabályok rendelkezései az irányadók.
32. Szerződő felek meghatalmazzák a Moldován, Marosi és Társai Ügyvédi Irodát (1051 Budapest, József nádor tér 12) ügyintézőként dr. Marosi András ügyvédet a jelen szerződéssel kapcsolatos eljárásokban való képviselőre, beleértve az ingatlannyilvántartási kérelem előterjesztését, továbbá a műemlékvédelmi hatóság és Fővárosi Önkormányzat előtti eljárást is.
33. A felek eljáró képviselői a jelen 7 oldalból álló szerződést - mint akarattal mindenben megegyezőt - jóváhagyólag, saját kezűleg írják alá 10 eredeti példányban.
34. Jelen szerződésben szabályozott jogüggyellett kapcsolatos Földhivatali eljárási illetve visszerthes vagyonátruházási illeték Vevőt terheli.
35. Jelen szerződésben nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyv rendelkezései az irányadók.

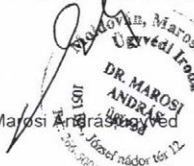
Ezen adás-vételi szerződés tartalmazó teljes bizonyító erejű magánokiratot szerződő Felek elolvasás után azzal írták alá, hogy az abban foglaltak szerződési akarattal mindenben megfelelnek.

Budapest, 2004. június 21

 Budapest Főváros Terézvárosi Önkormányzat
 Képviselője

 A3 Expressz Ingatlanbefektetési Kft.

Az okiratot szerkesztettem és ellenjegyzem Budapesten, 2004. június 28 -én

 DR. MAROSI ANDRÁS
 Ügyvéd
 Moldován, Marosi és Társai Ügyvédi Iroda
 József nádor tér 12.
 1051 Budapest
 Tel: 317-1134

 A3 Expressz Kft
 Képv. Csai Anita ügyvezető, Vevő

 Budapest Főváros Terézvárosi Önkormányzata
 Képv. Verök István polgármester, Eladó

dr. Marosi András, ügyvéd

C É G M Á S O L A T

kiadta a
Fővárosi Bíróság mint Cégbíróság.

A Cg.01-09-728325 cégjegyzékszámú cég adatai a következők:

- 1   **Általános adatok**
Bejegyezve   : 2004. július 20.
Cégforma   : Korlátolt felelősségű társaság
- 2   **A cég elnevezése**
2/001   A3   EXPRESSZ   Ingatlanbefektetési   Korlátolt
Felelősségű Társaság
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 3   **A cég rövidített elnevezése(i)**
3/001   A3 EXPRESSZ Kft.
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 5   **A cég székhelye**
5/001   1051 Budapest, József nádor tér 12.
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 8   **A létesítő okirat kelte**
8/001   2004.06.04
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9   **A cég tevékenysége**
9/001   7012'03 Ingatlanforgalmazás
Főtevékenység
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/002   4511'03 Épületbontás, földmunka
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/003   4521'03 Épület, híd, alagút, közmű, vezeték építése
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/004   4522'03   Tetőszerkezet-építés,   tetőfedés,
vízszigetelés
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/005   4525'03 Egyéb speciális szaképítés
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/006   4531'03 Villanyszerelés
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/007   4532'03 Szigetelés
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/008   4533'03 Víz-, gáz-, fűtésszerelés
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/009   4534'03 Egyéb épületgépészeti szerelés
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/010   4541'03 Vakolás
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/011   4542'03 Épületasztalos-szerkezet szerelés

- 9/012 Hat.: 2004/07/20 - ...
4543'03 Padló-, falburkolás
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/013 4544'03 Festés, üvegezés
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/014 4545'03 Egyéb befejező építés
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/015 5119'03 Vegyes termékkörű ügynöki nagykereskedelem
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/016 5190'03 Egyéb nagykereskedelem
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/017 7011'03 Ingatlanberuházás, -eladás
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/018 7020'03 Ingatlan bérbeadása, üzemeltetése
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/019 7032'03 Ingatlankezelés
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/020 7413'03 Piac- és közvélemény-kutatás
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/021 7414'03 Üzletviteli tanácsadás
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/022 7440'03 Hirdetés
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/023 7470'03 Takarítás, tisztítás
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 9/024 7487'03 Máshova nem sorolt, egyéb gazdasági szolgáltatás
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 11 **A cég jegyzett tőkéje**
11/001 3000000.-Ft, azaz hárommillió Ft készpénz.
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 12 **A képviselet módja**
12/001 Önálló
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 13 **A képviseletre jogosult(ak) adatai**
13/001 A képviselet módja: Önálló.
Écsi Anita vezető tisztségviselő (tisztségviselő)
(an.: Kiss Mária)
1158 Budapest, Drégelyvár u. 15.
Jogv. kezdete: 2004.06.04. Jogv. vége: 2005.06.04.
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 17 **A magyar, illetve külföldi részvétellel működő cégekben érintett állam(ok) betűjele**
17/001 HU
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 20 **A cég statisztikai számjele**
20/001 13302405-7012-113-01
Hat.: 2004/07/20 - ...
- 21 **A cég adószáma**
21/001 13302405-2-41

Hat.: 2004/07/20 - ...

32 **A cég pénzforgalmi jelzőszáma**
32/001 11786001-20167433-00000000
A pénzforgalmi jelzőszámot kezelő pénzintézet: OTP
Pest-Buda Ker. Bank Fiók Vállalk. I. 1051 Budapest,
Bajcsy-Zs. út 24. cégjegyzékszám: 01-10-041585.
A számlanyitás dátuma: 2004.06.08.
Hat.: 2004/07/20 - ...

1(09) **A tag(ok) adatai**
1/001 A társaság irányítását biztosító befolyásolás
fajtája: jelentős befolyás.
Écsi Anita (an.: Kiss Mária)
1158 Budapest, Drégelyvár u. 15.
Hat.: 2004/07/20 - ...
1/002 A társaság irányítását biztosító befolyásolás
fajtája: jelentős befolyás.
Szalai Edit (an.: Györky Edit)
1022 Budapest, Alvinci u. 14/a.
Hat.: 2004/07/20 - ...

A Fővárosi Bíróság mint cégbíróság hivatalosan igazolja,
hogy ezen kiadmány adatai a bíróság jogerős végzésein
alapulnak.

A cégügyben el nem bírált módosítás nincs folyamatban.

A kiadmány a kérelmező Cgpk.01-04-061945 számon iktatott
kérvénye alapján készült.

Budapest, 2004. augusztus 11.

A kiadmány hitelélül:

Erényi Béláné

A Fővárosi Bíróság Cégbírósága hivatalosan
igazolja, hogy ezen cégmásolat az 428325
számú eredeti cégjegyzékkel mindenben meg-
egyeznek.

2004 AUG 11

Budapest, ...év.....hó.....nap

Erényi Béláné
cégjegyzékvezető

BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZATA
FŐPOLGÁRMESTERI HIVATAL
VÁLLALKOZÁSI ÉS VAGYONKEZELÉSI ÜGYOSZTÁLY

Ikt.sz.: 20-3343/2004.

NYILATKOZAT
a földhivatali bejegyzéshez

Igazolom, hogy a Fővárosi Önkormányzat az egyrészről a Budapest Főváros VI. kerületi Önkormányzat mint eladó, másrészről az A3 Expressz Ingatlanbefektetési Kft. mint vevő között létrejött adás-vételi szerződés (amelynek tárgya a Budapest VI. kerület 29247 hrsz. alatt nyilvántartott 1234 m² alapterületű ingatlan, természetben az Andrássy út 3. szám alatt található, vételára: 328.200.000,-Ft) tekintetében a 2001. évi LXIV. tv. 92 § - ban biztosított elővásárlási jogával nem kíván élni.

Budapest 2004. július 09.

Szilágyi
Király Péter
Főosztályvezető
Főpolgármestertől
átháozott hatáskörben

HITELES MÁSOLAT

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HIVATAL
ELNÖKE

Verók István
polgármester úr
Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata

Ikt.szám: 400/438/005/2004.

Tárgy: Budapest VI., Andrásy út 3.

Budapest 62.
PF: 409.
1392

Tisztelt Polgármester Úr!

Kérelmére a 2001.évi LXIV. törvény 44.§ (1) b, pontja alapján hozzájárulásumat adom, hogy a Budapest-VI. kerület Andrásy út 3. szám alatti, 29247 helyrajzi számú ingatlanán az önkormányzat tulajdonjoga megszűnjön.

Egyidejűleg az ingatlan adásvételéről 2004. június 24-én kelt (dr. Marosi András ügyvéd által 2004.június 28-án ellenjegyzett) és 2004.július 19-én módosított Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata és az A3 Expressz Ingatlanbefektetési Kft. között létrejött szerződés ismeretében nyilatkozom, hogy a fenti törvény 86.§-ában és 92.§-ában a Magyar Állam számára biztosított elővásárlási joggal a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal nem él.

Budapest, 2004.július 27.

Tisztelettel

Dr. Varga Kálmán

H - 1014 BUDAPEST, TÁNCSICS MIHÁLY U. 1. — POSTACÍM: 1250 BUDAPEST I. PF.: 6
TELEFON: 06 -1 / 225 - 4850 — FAX: 06 -1 / 225 - 4855
E - MAIL: KOH I@AXELERQ.HU — WWW.KOH.HU

MOLDOVÁN, MAROSI ÉS TÁRSAI
ÜGYVÉDI IRODA
1051 BUDAPEST, JÓZSEF NÁDOR TÉR 12. I./1.
TEL.: 266 5001, FAX: 317 1134

Fővárosi Kerületek Földhivatala
BUDAPEST
Budafoki út 59/A.
1111

Budapest, 2004. augusztus 11.

Tisztelt Földhivatal!

A Felek szerződésben meghatalmazott jogi képviselőjeként az alábbi kérelmet terjesztem elő:

Kérem, hogy a csatolt adásvételi szerződés és kiegészítése alapján a **Budapest VI. kerület belterület 29247 hrsz.** alatt felvett, természetben 1061 Budapest, Andrassy út 3 szám alatti ingatlanra az

A3 Expressz Ingatlanbefektetési Kft (székhelye: 1051 Budapest, József nádor tér 12, cg: 01-09-01-09-728325 stat. számjel: 13302405-7012-113-01) javára tulajdonjog fenntartással történt eladás tényét a Budapest Főváros Terézvárosi Önkormányzat tulajdonjogának a teljes vételár kifizetéséig történő fenntartásával az ingatlan-nyilvántartásba feljegyezni szíveskedjék.

Tisztelettel,

dr. Marosi András
Ügyvéd

Melléklet:

- 1 db eredeti adásvételi szerződés,
- 2 db adásvételi szerződés másolat,
- 1 db eredeti, hiteles cégmásolat
- 1 db eredeti, hiteles aláírási címpéldány (A3 Expressz Kft ügyvezetője)
- 1 db eredeti, hiteles aláírási címpéldány (Budapest VI. kerület Terézváros polgármester)
- 1 db képviselőtestület határozata (hiteles kiadmány)
- 1 db eredeti elővásárlási jogról lemondás – Fővárosi Önkormányzat
- 1 db elővásárlási jogról lemondás és engedély hiteles másolat– Kulturális Örökségvédelmi Hivatal

Tulajdoni lap - Szemle-másolat

Megrendelés szám: 9000001/1414/2005
2005.01.06

BUDAPEST VI.KER.

Szektor : 53

Belterület 29247 helyrajzi szám

Térképszelvény : 247

1060 BUDAPEST VI.KER. Népközt. útja 3.

I. RÉSZ

Földrészlet területe: 1234 (m2) bejegyző határozat: 999995/1999/

1. Az ingatlan adatai:

alrészlet adatai	min.o	terület ha m2	kat.t.jöv. k.fill.	alosztály adatok	ter.	kat.t.jöv.
művelési ág/kivett megnevezés/				ha m2	k.fill.	ha m2 k.fill.

Kivett lakóház udvar 0. 1234 0.00.

2. Bejegyző határozat: 87320/1996.IV.13.
Műemlék

II. RÉSZ

4. tulajdoni hányad: 1/1

bejegyző határozat, érkezési idő: 273918/2/2004/04.10.05

jogcím: vétel

jogállás: tulajdonos

név: A3 EXPRESS INGATLANBEFEKTETÉSI KFT.

cím: 1051 BUDAPEST V.KER.. József Nádor tér 12.

III. RÉSZ

3. bejegyző határozat, érkezési idő: 326648/1/2004/04.10.07

Jelzálogjog 330 000 000 FT, azaz háromszázharmincmillió FT és járulékaik erejéig.

jogosult:

név: MAGYAR TAKARÉKSZÖVETKEZETI BANK RT.

cím : 1122 BUDAPEST XII.KER. Pethényi köz 10.

4. bejegyző határozat, érkezési idő: 326648/1/2004/04.10.07

Vételi jog

jogosult:

név: MAGYAR TAKARÉKSZÖVETKEZETI BANK RT.

cím : 1122 BUDAPEST XII.KER. Pethényi köz 10.

5. bejegyző határozat, érkezési idő: 366577/1/2004/04.11.16

Fellebbezés

a 279807/2004 számú elutasító határozat ellen.

jogosult:

név : Dr Lőgmán Miklós Jogtanácsos

cím : 1027 BUDAPEST II.KER. Margit körút 56.

6. bejegyző határozat, érkezési idő: 299105/2/2004/04.12.01

Fellebbezés

a 299105/1/2004 számú elutasító határozat ellen.

jogosult:

név : Dr. Marosi András Ügyvéd

cím : 1051 BUDAPEST V.KER. József nádor tér 12. I.1.

Folytatás a következő lapon

FŐVÁROSI KERÜLETEK FÖLDHIVATALA
Budapest, XI., Budafoki út 59. 1519 Pf. : 415.

Oldal 2/2

Tulajdoni lap - Szemle-másolat

Megrendelés szám: 9000001/1414/2005

2005.01.06

BUDAPEST VI. KER.

Szektor : 53

Belterület 29247 helyrajzi szám

Térképszelvény : 247

Folytatás az előző lapról

III. RÉSZ

7. bejegyző határozat, érkezési idő: 385266/1/2004/04.12.06

Fellebbezés

a 279792/1/2004 számú elutasító határozat ellen.

Jogosult:

név: HÍRKÖZLÉSI MŰSZEMI ALAPÍTVÁNY

cím : 1372 BUDAPEST PF. 441.

A tulajdoni lap másolat a fennálló bejegyzéseket tartalmazza, és a kiadást megelőző napig az eredetivel mindenben megegyezik.

Budapest, 2005.01.06

TULAJDONI LAPVÉGE

Budapest, 2005. február 2.

Tisztelt Bérleti!

Tájékoztatjuk Önt, hogy a Budapest Főváros Terézvárosi Önkormányzat és az A3 Expressz Kft (cg.: 01-09-728325) között létrejött szerződés értelmében az önök által bérelt ingatlanban 2004. október 1-ei hatállyal tulajdonosváltás történt. Az Andrássy út 3. szám alatti ingatlan tulajdonosa az A3 Expressz Kft.

A fent leírtak értelmében tájékoztatjuk Önöket, hogy 2004. október 1-től a bérleti díjat az A3 Expressz Kft.-nek megfizetni szíveskedjenek.

Az A3 Expressz Kft. bankszámlaszáma:
Esztergomi Takarékszövetkezet 6300150-11039282

Kérjük, hogy a továbbiakban az október 1-től hátralékos és az esedékes bérleti díjat az itt írt bankszámlaszámra átutalással fizetni szíveskedjék.

Az új tulajdonos képviselője hamarosan személyesen fogja Önt megkeresni.

Kérjük jelen tájékoztatás szíves tudomásul vételét,

Öszinte tisztelettel:

A3 EXPRESSZ KFT.
1028 Bp., Szé. István krt. 19. III/11.
Adószám: 18302405-2-61

A3 Expressz Kft

Budapest Főváros Terézvárosi
Önkormányzat

Palota potom áron

A világörökség újabb darabját verték dobra Budapesten. Az Andrássy úti palotán múzeumostul, bérlőstül adtak túl harmadáron. Az új tulajdonos cégét csak az adásvételi szerződés aláírása után jegyezték be a cégbíróságon.

Ez tetszett meg valakinek – mutat a feltáruló termek sorára Kovács Gergelyné múzeumigazgató. A látvány valóban impozáns. A dupla szárnyas ajtók gazdagon faragott falburkolatokra, intarziás padlóra, selyemtapétára, falikárpitos falakra, festett üvegablakokra nyílnak. A Hunyadi János keserűvíz egykori forgalmazója, Saxlehner András családi lakosztálya korának és társadalmi osztályának kifinomult ízlését tükrözi. Az Andrássy úti palota 1884–86 között épült fel Czizler Győző tervei alapján. A belső terek kialakítását a kor legkiválóbb művészei végezték. A lépcsőház és a lakás freskóit Lotz Károly, az üvegablakokat Róth Miksa készítette.

A Saxlehner család 1934-ben vált meg a bérlakásokat és irodákat is magában foglaló épülettől. A ház túlélte a háborút és a szocializmust is. Bérlői sajtójuként övették. A Magyar Posta 1972-ben kapta meg az első emeleti lakosztály bérleti jogát. A belső ternek teljes felújítása után itt nyitotta meg első állandó kiállítását a Postamúzeum. A lépcsőházi és beltéri freskókat a műemlék-felügyelőség restauráltatta, a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány a villamos hálózat és a falikárpit cseréje mellett felújította a csillárokat és konzerváltatta a falburkolatokat. De ezúttal a kerületi tanács, majd az önkormányzat sem volt rest. A nyolcvanas évektől folyamatosan újították az épületet,

2001-ben a közműveket is kicserélték több mint százmillióért.

A terézvárosi önkormányzat viszont éppen a szükséges felújítások tetemes költségére hivatkozva kért csupán 328 millió forintot az épület tulajdonjogáért. A vevői ajánlatban valóban 240 millió forint rekonstrukciós költség szerepel, ám az önkormányzat által májusban megrendelt felújításiköltség-becslés csak 87 millió fo-

A képviselőket az sem ingatta meg döntésükben, hogy a referenciaként megadott cégek nem is hallottak a magát partnerként megnevező A3 Kft.-ről.

rintről szól. Az ugyancsak májusban, szintén az önkormányzat által fogadott Dollár Land Kft. 1,2 milliárd forintba becsülte a palota értékét. A végösszeg nem tartalmazza az épületben található és annak elidegeníthetetlen részét képező műalkotások, burkolatok és berendezések művészettörténeti, iparművészeti és várostörténeti értékét. (A bérlők állítása szerint a lakások állapotát sem mérték fel.) Azt viszont az értékbecslő

is hangsúlyozta, hogy az épület az átlagosnál sokkal jobb alapanyagokból, különös gondossággal készült. Ám az értékesítéskor nem csak az épület értéke, illetve az állapota volt a döntő. A palota 1994-ben lett a terézvárosi önkormányzaté. A Fővárosi Vagyontáradó Bizottság határozatában az alábbi feltételeket szabta: az épületben a múzeumi funkciót fenn kell tartani, az építészeti értékek miatt nem alakítható társasházzá, a lakások, üzletek és irodák egyenként nem idegeníthetők el, a funkcióváltáshoz részletes dokumentáció szükséges.

– Minden feltételnek megfelel a júniusban kötött adásvételi szerződés – állítja Fürst György, VI. kerületi alpolgármester. – A palotát egyben adtuk el, funkcióváltásról egyelőre nincs szó, a vevő pedig vállalta a palota teljes felújítását és a bérlők elhelyezését.

A szerződés homályosabban fogalmaz. A múzeumi funkció fenntartására például az alábbi kötelezettséget vállalja a vevő, az A3 Expressz Kft.: a helyiségbérlet rendezését „lehetőleg a bérlőkkel közösen kívánja megoldani”. A Postamúzeum igazgatója kételkedik ebben.

– A kerületi önkormányzatnak tett vételi ajánlat tartalmaz egy bérlőkihelyezési költségkalkulációt. Ebből kiderül, hogy a Postamúzeum bérleményeire 180 millió forintot szán a vevő. Csakhogy önmagában a gyűjtemény szakszerű csomagolása és szállítása több tízmillió forintot emésztene fel. S akkor még nem számoltunk az új kiállítóhelyek megvásárlásával – magyarázza Kovácsné.

– Mindenkinek lehet olyan ajánlatot tenni, amiért szívesen el-

költözik, még a Postamúzeumnak is – véli az alpolgármester, aki szerint a múzeum felháborodása csupán azt a célt szolgálja, hogy nagyobb összegű kárpótlást sajátoljanak ki a vevőből. Az önkormányzat mindenesetre elégedett az üzlettel. A hateraz négyzetméteres ingatlanért kapott 328 millió forintot jó árnak tartja, különös tekintettel az épület lakott és lelakott voltára. A cég az önkormányzatnak tett vételi ajánlatban 660 millióra becsülte a kiürítés és 240 millióra a teljes rekonstrukció költségeit. Ezek együtt 1,2 milliárd forintra rúgnak, ami korántsem kevés még az Andrassy úton sem.

Lehet. Csak hogy a kerület vagyongrendelete szerint „a háromszázmillió forint feletti vagyontömeg elidegenítése, illetve hasznosítása csak nyilvános – indokolt esetben zártkörű – versenyzetési eljárás útján, a legjobb ajánlatot tevő részére lehetséges”. Bár a képviselők hagytak maguknak egy kiskaput: ha van olyan körülmény, amely a versenytárgyalásnál nem körülírható, akkor a versenyzetéstől eltekinthetnek a képviselők. A kiürítést pedig ilyen körülménynek találták az előterjesztés készítői.

– Versenytárgyaláson sem kapunk volna többet – bizonygatja Fürst. – Az önkormányzatoknak pedig le kell számolniuk azzal a téveszmével, hogy jó gazdái lehetnek a felújításra szoruló műemlékeknek. Erre egyetlen önkormányzatnak sincs fedezete.

Viszont jól megélhet belőle. A kerület többtucatnyi épületet – köztük számos hajdani palotát –

árusított ki az elmúlt évtizedben. A bevétel javát pedig épületfelújításokra, illetve korábbi önkormányzati hitelek visszafizetésére költötték. A Saxlehner-palota eladása sürgős volt. Legalábbis erre utal a gyors lebonyolítás. A május közepére elkészült értékbecslés után alig két héttel már a terézvárosi képviselők asztalára került az A3 Expressz Ingatlanbefektetési Kft. ajánlata, amit a testület június 17-i ülésén el is fogadott. Nagy sietségükben azt sem várták meg, hogy a frissiben alakult vállalkozást bejegyezzék a cégbíróságon. A projekt cég mögött – legalábbis a vételi ajánlatban közöltek szerint – kizárólag magyar szakmai befektetőkből és szakértőkből álló pénzügyi csoport áll, amelynek célja „Terézváros valamely nehéz helyzetben lévő, kiemelkedő műemlék ingatlanjának megvásárlása, annak teljes körű, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által előírt restaurálása és hasznosítása”. Megható ez a törődés. Valószínűleg a fentebb említett hivatal is meghatódott ezen a buzgalmon, hiszen semmiféle kételyt nem fogalmaztak meg az üzlettel kapcsolatban.

– Az adásvételi szerződések alapja a bizalom, mi sem vonhatjuk előre kétségbe a partnerünk szavát – fűzi a fentiekhez Fürst György. Az alpolgármester mélyszéges bizalmában a testület is osztozott, hiszen első nekifutásra elfogadta a hárommilliósi törzstőkével bíró cég vételi ajánlatát, amelyben egyetlen utalás sincs az épület hasznosítási tervére. A képviselőket az sem ingatta meg

döntésükben, hogy a referenciaként megadott cégek nem is hallottak a magát partnerként megnevező A3 Kft.-ről, illetve ügyvezető igazgatójáról, *Écsi Anitáról*.

Ingatlanügyletek esetén nem meglepő, ha projektársaságokat hoznak létre különféle beruházások lebonyolítására. Az viszont ritka, hogy a céget ilyen sűrű homály vegye körül. A József nádor térre bejegyzett vállalkozás mint ha csak papíron létezne, zárt ajtókkal és titkos telefonszámokkal. Az viszont érdekes, hogy a cég székhelyeként azt a József nádor téri címet jelentették be, ahol az adásvételi szerződést ellenjegyző Marosi és Társa ügyvédi iroda is működik. Az irodavezető ügyvéd egyúttal *Frank Tamás* hazai képviselője, és néhány esetben üzlettársa. A magyar autóversenyzés támogatójaként ismert osztrák üzletember korántsem ismeretlen a magyar ingatlanpiacon. Négy évvel ezelőtt *Demján Sándor* ingatlanmogul cégével, az Euroinvest Rt.-vel közösen alapították meg a Mártonhegy 2000 Ingatlanhasznosító és Ingatlanforgalmazó Kft.-t, amely a BM volt kutyakiépítő telepe helyén épített volna luxuslakóparkot. Az üzlet előbb a kerületi, majd a fővárosi önkormányzat övezetátörvény ellenállásán bukott meg. Frank Tamás mindenesetre kérdésünkre tagadta, hogy köze lenne a vételhez.

Az új tulajdonos – akárki is az – egyelőre sem a bérletet nem kereste fel, sem funkcióváltási kérelmet nem nyújtott be a kerületi önkormányzathoz. Az Andrassy úti épület felett megállt az idő.

SZALAI ANNA

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

Foundation of the Postal and Telecommunication Museum
Stiftung des Post- und Fernmelde Museums
Fondation de Musée des P. T. T. et de la Télécommunication
H-1372 Budapest, Pf.: 441. Telefon: (36-1) 268-1997, Fax: (36-1) 268-1958
E-mail: muzeum1@axelero.hu

T. Fővárosi Bíróság!

1055 Budapest
Markó utca 27.

Tisztelt Bíróság!

A **Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány** – új nevén: **Hírközlési Múzeumi Alapítvány** - **felperes** (székhely: 1061 Budapest, VI. kerület, Andrassy út 3., bejegyző végzés száma: 13.Pk.63.431/1990., nyilvántartási szám: 429., képviselője: Kovács Gergelyné ügyvezető igazgató, 1124 Budapest, Németvölgyi út 89., meghatalmazott jogi képviselő: Dr. Légmán Miklós jogtanácsos, 1027 Budapest, Margit körút 56.) a **Budapest Főváros Terézvárosi Önkormányzat Polgármesteri Hivatal I. rendű alperes** (1067 Budapest, VI. kerület, Eötvös utca 3., képviseli: Verók István polgármester), valamint az **A3 Express Ingatlanbefektetési Kft. II. rendű alperes** (székhely: 1051 Budapest, József nádor tér 12., képviseli: Écsi Anita ügyvezető igazgató, 1158 Budapest, Drégelyvár utca 15.) ellen szerződés semmisségének megállapítása tárgyában **az alábbi keresettel él.**

I. A kereseti kérelem

Kérjük, hogy t. Fővárosi Bíróság szíveskedjék – a felperes által ismertetett tényállás alapján – a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény 200. paragrafus (1) és (2) bekezdés és 234. paragrafus (1) bekezdése alapján – **megállapítani az I. rendű alperes, mint Eladó és a II. rendű alperes, mint Vevő között 2004-06-24-én kötött adásvételi szerződés semmisségét és érvénytelenségét.** (E szerződéssel kívánja az alperes a Budapest, VI. kerület, Andrassy út 3. szám alatti ingatlant (helyrajzi szám: Budapest VI – 29247) a II. rendű alperesre átruházni.

Tisztelettel kérjük továbbá – a jelen keresetlevél III/F. pontjában leírtakra -, hogy a t. Fővárosi Bíróság – több független szakértőtől bekért szakvélemény alapul vételével – állapítsa meg, a jelen per középpontjában álló Saxlehner Palota teljes értéke 3 milliárd forint, s mivel ezen értékéből 500.000.000 forintot a felperes és jogelődjei hoztak létre, így a felperes a teljes ingatlan 1/6-od eszmei hányadának a tulajdonosa.

II. A tényállás lényege

A tényállás lényege a következő:

A Terézvárosi Önkormányzat a Saxlehner Palotára (cím: 1061 Budapest, VI. kerület, Andrássy út 3.) 2004. júniusában adásvételi szerződést kötött (F/1.) a 3 MFT-os törzstőkéjű A3 Express Kft-ével, a vételár 328 MFT. volt, jöellehet a Palota valós értéke ezen összeg többszöröse. (A Palota értékét a „Dollarland Kft.” becsatolt értékbecslése – F/2. - 1.200.000⁰forintban határozta meg, a felperes szerény becslése szerint a valós érték körülbelül 3 milliárd forint.) A II. rendű alperes jogilag még nem is létezett a vételi ajánlat 2004-06-07-ei megtételekor (F/3.), hisz a Fővárosi Cégbírósághoz a cég bejegyzése iránti kérelem csak egy nappal később, 2004-06-08. napján érkezett be! (F/4.) Az is csalárdság volt a Kft. részéről, hogy a 2004-06-04-ei létesítő okirattal bíró parányi cég létező és komoly referenciával rendelkező társaságként mutatkozott be a képviselő testület előtt, s mindezzel megtévesztette a képviselőket. A Terézvárosi Önkormányzat nem írt ki az ügyben versenytárgyalást, s úgy döntött az eladás ügyében, hogy a felperesi Alapítvány szerves részét képező Postamúzeumnak is - a többi lakóval együtt - a Palotát 2008-12-31-éig el kell hagynia, jöellehet az Állami Vagyonátadó Bizottság szigorúan meghagyta, hogy az épületben lévő múzeumi funkciót fenn kell tartani. (F/5.) **A versenyztetés mellőzése ellentétes az 1991. évi XXXIII. törvénnyel, valamint a 25/2004. (V.25.) Rendelet 16.§. (1) bekezdésével.** A II. rendű alperes az adásvételi szerződést 2004-08-12. napján nyújtotta be a Fővárosi Kerületek Földhivatalához, ahol azt 273918/2004. szám alatt vették nyilvántartásba. (F/6.)

III. A szerződés semmis, mert több jogszabály megkerülésével kötötték meg, illetve a jogügylet több mozzanatában is törvénytörő.

Ezen álláspontunkat az alábbi körülmények támasztják alá:

A./ A Polgári Törvénykönyv a Felek egyenjogúságának az elvét hirdeti, tiltja az olyan jogügyleteket, ahol a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás terén feltűnően nagy az értékkülönbözet. Felhárító az az összeg, (328.200.000 forint), melynek megfizetése esetén a II. rendű alperes megszerzi a cirka 3 milliárd értékű palotát és a benne lévő műalkotásokat. Ez a közvéleményt erősen irritálja. (F7)

- B./ Az előző ponttal összhangban a Terézvárosi Önkormányzat akkor járt volna el a jó gazda gondosságával, ha az eladás tárgyában nyilvános versenytárgyalást hirdet, s a legmagasabb árat kínáló szereplővel köt szerződést. Ez elmaradt (F8). Az elidegenítést előkészítő anyag suta módon e tárgykörben arra hivatkozik, hogy a versenytárgyalás mellőzése a 25/2004. (V. 25.) önkormányzati rendelet 14. §. (2) bekezdés jogalapot nyújt, ez nincs így, a rendelet most megjelölt paragrafusa egészen másról szól. (F/9) A rendelet 16. §-a alapján tárgyi ügyben a versenyztetés mellőzése törvénysértő volt!
- C./ A II. rendű alperes csalárd módon megtévesztette a képviselő testületet, midőn már régóta létező, komoly referenciákkal rendelkező cégnél mutatkozott be, a vételi ajánlat 2004-06-07-ei megtételekor, holott a Kft. létesítő okiratát csak 2004-06-04-én írták alá az alapítók. **(E szerződést egyébként később a Fővárosi Bíróság érvénytelennek nyilvánította.)** Az „A3 Kft.” a cégjog előírásai szerint köteles lett volna feltüntetni a cégnévben a „bejegyzés alatt” toldatot. Ennek elhagyása a részükről jogellenes volt.
- D./ A II. rendű alperes 2004-06-07-ei vételi ajánlatában (F/3) múlt időben beszél a cég Budapest, VI. kerület, Andrásy út 20., II. emelet 4. szám alatti ingatlanán fennálló opciós jogáról. Ez is kirívó törvénysértés! Ugyanis a magyar cégjog szerint az előtársaság csak attól az időponttól szerezhet jogokat és vállalhat kötelezettségeket, amikor a cég létesítő okiratát az illetékes Cégbírósághoz benyújtották. Ez az időpont esetünkben 2004-06-08. Az opciós jogra vonatkozó tényelődás tehát enyhén szólva aggályos. **Különös tekintettel arra, hogy később a cégbíróság a 2004-06-04-ei létesítő okiratot érvénytelennek nyilvánította, s annak korrekciójára csak 2004 -06-30-án került sor.**
- E./ Durván sérti a meghozott döntés az **Állami Vagyonátadó Bizottság VI-10/1994/VÁB-B** számú határozatát (F/5.), **mely kötelezően írta elő a mindenkori tulajdonos számára az épületben lévő múzeumi funkció megőrzését, fenntartását.** Ehhez képest a képviseli testület elé került anyag nyíltan felvállalja a Palota üzleti célú hasznosítását, s ezzel összhangban rögzíti, mindegyik bentlakó – így a Postamúzeum is – 2008-12-31-éig ki lesz költöztetve az épületből. **Az adásvételi szerződés egy szót sem szentel az épületben lévő funkció kötelező megőrzéséről, jól lehet ez a lényege az Állami Vagyonátadó Bizottság többször is idézett határozatának. Sőt! Ezt a megőrzést még az ingatlan elidegenítéséről szóló önkormányzati előterjesztés is tartalmazza.**
- F./ Az eltelt harminckett év során az Alapítvány és jogelődei (az alapítvány székhelye szintén a Palotában van) – mai értéken számítva - mintegy 500 millió forint értékű növelő beruházást eszközölt vagy eszközöltetett az épületben. Ennek pontos kiszámítása folyamatban van. Az épülettel tartósan egyesített műalkotások egy részének tulajdonjoga az Alapítványt, s nem a Terézvárosi Önkormányzatot illetik meg. Így tehát egy sajátos „kvázi közös tulajdon” alakult ki, s emiatt törvénytelen volt, hogy az Önkormányzat az Alapítvány tudta nélkül és megkerülésével idegenítette el az épületet. (F/10.)

G./ Sértik az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvényt az alábbi körülmények:

- A szerződés aláírása (2004-06-24.) és ellenjegyzése (2004-06-28.) különböző időpontban történt, s nem az ügyvéd előtt. (Ütv. 27.§. (1) bekezdés b. pont.)
- Az okiratot szerkesztő és ellenjegyző ügyvéd nem rögzítette azt a tényt, az ellenjegyzés időpontjában a Vevő még csak egy bejegyzés alatt álló cég volt, s erre a szerződésben a megfelelő tordattal utalni kellett volna.
- Dr. Marosi András ügyvéd az ingatlant egyáltalán nem tekintette meg a szerződés ellenjegyzése előtt, ezt tükrözi, az a valótlan ténymegállapítás a szerződésben, miszerint az épület leromlott műszaki állapotú. Ugyancsak a kötelező kontroll hiányaként értékelhető az a tény, hogy elmaradt annak vizsgálata, a Palotában lakóknak van-e olyan erős joguk, mely az adásvételi szerződés életbe lépését képes veszélyeztetni, vagy megghiúsítani.
- Az ügyvédekről szóló törvény 3.§. (3) bekezdés szigorúan tiltja, hogy az ügyvéd közreműködjön jogellenes jogügyletnél, vagy olyan jogügyletnél, mely a jogszabály megkerülésére irányul. Ha és amennyiben Marosi úr kellő alaposan jár el (például megtekinti az ellenjegyzés előtt a hatályos cégjegyzéket) úgy észlelte volna a tervezett jogügylet jogellenes voltát.

H./ A tervezett adásvétel a számviteli törvénybe is beleütközik. E törvény lényege az, hogy minden gazdasági eseményt szigorúan dokumentálni kell. A 3.000.000 forint törzstőkéjű II. rendű alperesnek tehát a könyveiben rögzíteni kellett volna, hogy 2004-06-24-én honnan volt 38.200.000 forintja, hisz ez a cég jegyzett tőkéjének több mint a tízszerese. A felperes bekérte a 2004-08-11-ei státuszt rögzítő cégjegyzéket is, de az változatlanul 3.000.000 forint törzstőkével tükröz. (F/11.)

IV. A szerződés semmis, mert a jó erkölcsbe is beleütközik.

A./ Az Andrassy út lakói és több ezer állampolgárt tömörítő, s az őket tömörítő társadalmi szervezetek: Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány, Andrassy Gyula Társaság, Pulszky Társaság, Magyar Múzeumi Egyesület, Múzeumi Egyetértés Egylet, Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesület, Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége) megütközéssel fogadták az eladás tervéről szóló hírt. **Rögzíthető: Ismét érvényesül a régi mondás: rólunk döntöttek, de nélkülrünk! (F/7)**

B./ Egy minden magyar állampolgár kulturális kincsét képező, csodálatos palota áron aluli eladása súlyosan sérti a közösség érdekét, károsítja a magyar állam vagyonát, s ez a tény megalapozza a „jó erkölcsbe ütközés” törvényi tényállását.

V. A felperes kereset indítási joga

Arra nézve, hogy a felperes kereset indítási joga tárgyi ügyben fennáll, utalunk arra, hogy az épület társtulajdonosai vagyunk, amit bizonyítanak a jelen keresetlevél IV/F pontjában leírtak, valamint az F/10. szám alatt becsatolt iratok. **A jogi érdekeltiségünk kétségtelenül fennáll (hisz 32 éve a Palota legnagyobb bérlői, s a Palotában működő, s a mindenkori kulturális kormányzat által is támogatott Postamúzeum tulajdonosai és fenntartói vagyunk),** s így a keresetösségi jogunk megnyílt a Ptk. 112. § és 115. § (1) bekezdése, végezetül a Polgári Perrendtartás 2. §-a és 123. §-a alapján. Igazunkat alátámasztja továbbá a Legfelsőbb Bíróság több eseti döntése is.(F/12.)

VI. A földhivatali bejegyzés akadályai.

- Az 1997. évi CXLI. törvény 32. §. (1) bekezdésbe ütközik, hogy az adásvételi szerződésben az Eladó neve után nincs feltüntetve a statisztikai szám + a törzsszám + az adószám, míg a Vevő neve után nincs feltüntetve a törzsszám és az adószám.
- A szerződő felek az adásvételi szerződést 2004-07-19-én módosították (F/13.), de a módosítást elmulasztották a 2004-08-11-én a Földhivatalnak bejelenteni. (F/14.)
- A Budapest Főváros Önkormányzata által adott, az elővásárlásról való lemondást tartalmazó nyilatkozat (F/15.) nem érvényes, mivel a főpolgármester csak Király Péterre ruházta át a hatáskört, de Gálnéra nem, az 1990. évi LXV. törvény a subdelegátio tilalmát mondja ki. (F/16.)
- Az A3 Kft. létesítő okirata szerint az ilyen összegű adásvételi szerződés megkötéséhez taggyűlés felhatalmazás kell. Ez elmaradt.
- **A legfőbb akadály persze az adásvételi szerződés semmissége, melyet az eddig leírtak kellő alappal bizonyítanak.**

VII. Hatáskör és illetékesség

T. Fővárosi Bíróság hatáskörét és illetékességét az ingatlan fekvése és a pertárgyérték határozta meg.

VIII. Az illetékről.

Kiemelten közhasznú Alapítványunk az Illeték kódex 5. §. (1) bekezdés f./ pontja, valamint a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény alapján teljes illetékmentességet élvez, ezért az illeték lerovását mellőztük.

IX. A kereseti kérelem összefoglalása.

Az eddig ismertetett tényállás és a becsatolt dokumentumok alapján ismételten kérjük tehát, hogy t. Fővárosi Bíróság a jelen kereset szerint tárgyi ügyben az adásvételi szerződés semmisségét és érvénytelenségét megállapítani szíveskedjék.

Kérem továbbá, hogy - a per feljegyzése végett - a keresetlevél egy érkezett példányát t. Bíróság szíveskedjék a Fővárosi Kerületek Földhivatalához is megküldeni.

A felperes tárgyi ügyben mediátort igénybe venni nem kíván.

A jelen keresetlevél 6 példányát t. Bírósághoz postáztam, míg egy-egy példányt az alperesekhez juttattam el.

Végezetül kérem, hogy t. Fővárosi Bíróság szíveskedjék tárgyi ügyben mielőbb tárgyalást kintúzni, s arra számunkra idéző végzést küldeni.

Budapesten, 2004. év szeptember hónap 08. napján

Megkülönböztetett tisztelettel:

Horváth László
/Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány/

*Az alábbiak hítkes:
Horváth László
2004. 09. 08.*

Summary in English

Preface

Standing before the Balatonszemes memorial to communications workers who lost their lives in the course of duty, who so often made great sacrifices, I was deeply moved during the unveiling ceremony, and in this I was not alone. I found it both moving and very human to see a museum not only present the history of a profession but also remember the people who did more than simply work as they contributed to the story of that profession, for they engraved themselves into its history with their deaths. The persons whose dream it was that this memorial be established deserve special thanks, as do all those who contributed their work or donated larger or smaller amounts of money to its creation. Although there is a detailed description of the memorial in the yearbook as well as several photographs in addition to the one on the cover, it really needs to be seen in the original.

When reading through the yearbook's work plans, reports of jobs completed and descriptions of how things have progressed, the work, the activity, and the many achievements of the two museums truly come to life, reflecting the pride and joy they inspire. Winning the award *Museum of the Year 2002* reflects prestige and recognition of achievements. With renewal of the website www.postamuzeum.hu and inclusion of the Museum of Telephony's virtual exhibit and 5500 photographs from the Postal Museum collection on the Internet, it now offers something that a visitor to a conventional museum misses out on. That visitor simply cannot flip through the images in the collection of photographs the way that a user of the tools of our era, the Internet or a CD-ROM can. The photo collection has been successfully turned into a true public treasure.

Visitors to museum programmes are well acquainted with museum public relations, as are readers who study the programmes in printed form. Perhaps readers might decide to try out the programmes in person, enabling us to greet them there, for it is clear from the 2005 work plan that we will be celebrating many topical anniversaries.

Anniversaries are also good for reminiscing. Give it a test. See how lovely it is to read the writings of people still among us, telling us about their work in their own words. Knowing what we know today, listening with contemporary ears to how they learned, and how they had to overcome the new and changing tasks that people of all eras have to face, can be most insightful. When considering the anniversary at Taliándörögöd, it is worth thinking about the accelerated world we live in while reading about how initial measures to save a historical relic were not really understood. It is a shame how objects and facilities that have already been destroyed qualify as the valuable relics, while the ones that might still be saved with comparatively little money are not considered valuable ... until we no longer have them.

While the written materials on the seventy-year-old antenna at Lakihegy focus primarily on the history of technology, the 80-year-old history of radio broadcasting in Hungary is a part of our very personal history and the tower has become a symbol of

how strongly Hungarians have wanted to live, and of their ability to live. And, that antenna is beautiful...

Today, when our pockets contain mobile phones that can be used for much more than telephoning, it is worth reading about the painstaking restoration of the telephone receivers of a bygone era, ones good only for telephoning. From this story, we also learn that today's Hungarian companies have a history of their very own.

When reading about the exhibit on postal history at Kőszeg, we find ourselves even farther in the past, in an era when there were no railways, cars, motorways, or mobile phones – when all there were post roads. When reading another of these studies we can imagine actually going on one of those journeys – not something I'd like to try out in real life – and learn how our predecessors sent packages or money through the post. Reliability was important then, just as it is now, and it is unlikely that delivering money was ever more dangerous. Certainly, today it would be impossible to steal money with ham and wine, so having learned the secret of handling money from the study's author won't help.

There are several studies on stamps. I would particularly like to recommend the ones on stamp issuing, on the postal organisation of the times, and on the history of the Stamp Museum, to anyone interested in Hungarian postal history in particular and Hungarian history in general. The study on foreign stamps offers an insight into the Universal Postal Association's 130 years of operation.

We consider the papers recording the sale of the Saxlehner Palace, home to the Postal Museum, also included, as sad documents that are typical of the current era. Many people are aware of the first part of the story from media reports. We are hopeful that the second act, involving our lawsuit, will give the tale a happy ending.

The views of visitors to our museums and programmes suggest that we have cause for optimism. I am certain that recognizing the work of our museum curators for doing a job based on knowledge and love will offer benefits that go beyond the joy of a job well done. The piece by Klára Pakati in the yearbook tells me that we are on the right track, and it reinforces my belief that our museum and foundation will be able to keep working in our current home for many years to come.

To sum up, I feel quite comfortable in recommending all of the valuable studies in the yearbook to our readers and guarantee that they are worth the reading time!

Finally, I want to say thank you to the people who put together this lovely and substantive yearbook, and through the yearbook to everyone who works in all of our museums, as well as to our founders for their support. Instead of trying to do that alone, I would like to present the words of a visitor to our exhibit in Pécs, who, I believe, put it better than I can: *Going through this exhibition has been truly refreshing. In the desolate crime-filled world of today, it is a small but shining torch, telling us: This is another way to do things! Or more correctly: This is the only way to do things! The way the postal service pioneers worked devotedly in the beginning and later. The postal service can be proud of the outstanding personalities who served this nationwide company. It is all lovely and it is so good that it exists!*

Anyone who hasn't visited our displays can take it from me – though I would be happier if they checked them out in person – that all of our exhibitions are like this. I am so proud of them!

Mrs. Gergely Kovács

Report of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum for 2003

The outstanding event of the year was the Postal Museum's successful bid for the title of *Museum of the Year, 2002*, which focused special attention on the museum. There was a significant increase in attention from professional circles, the media, and the public, who were happy to share the joy of the Foundation's staff.

Administration and business management

As of the latter half of 2003, our Foundation took over management of the social insurance data for all staff employed by our founders. We received these data on microfilm and in hard copy, and are charged with maintaining and managing them, and with providing the data services specified by law. In 2003, we provided such data on 553 occasions.

Dr. András Katona, chief curator of the Museum of Transportation gave a presentation on supervision at the Stamp Museum. There he proposed that the museum request an exemption from the new record-keeping system.

Starting with this year, we have completely computerised our Foundation's financial and business transactions, ranging from accounting to depreciation. The result has been a significant improvement in our business records, which are now completely up-to-date.

The successful bid of the two museums required keeping to a tight schedule of work, which would have been well nigh impossible to maintain without the information technology specialists employed by our Foundation as service providers.

Both the Hungarian Postal Service and Antenna Hungaria refused to register the use rights to the real estate and facilities used by the museum. We have already completed the legal preparations for including the newer rules in our founding document.

The decision to upgrade utilities at No. 3 Andrásy Boulevard without any prior coordination created a great many operational problems for our Foundation and a good deal of extra work for our staff until it was successfully completed.

We re-visited the set of orders issued by management over the years and earmarked quite a number for cancellation. Others we resolved to amend. We plan to publish them in a uniform framework – following legal coordination – in the first half of 2004.

We eliminated the hazards discovered during an examination of the electrical systems at the Stamp Museum.

In preparation for the investment at Balatonszemes set to get underway in 2004 (construction of a roofed shed, renovation of the garden, upgrading of the plumbing and electrical systems, establishment of a telecommunications memorial), we commissioned Arker's of Kaposvár to prepare the designs needed to apply for the building permit.

Work with our Collections

As soon as the computer network was in place at the Stamp Museum, we began testing its record-maintenance programs. These programs have been based on existing records of

our collection of 13 million items. Sadly, the rules on record maintenance published as an executive decree of the new museum act cannot be applied to the unique system of the Stamp Museum. Therefore, the museum requested an exemption from its introduction. The following table illustrates the increase in the Stamp Museum's collection:

Collection of Hungarian stamps	51 298
Collection of foreign stamps	21 212
Miscellaneous collections	9 658
Library	109

At the Postal Museum, new curators were needed to take over several collections (radio and television, other relics of technology, rubber stamps, telephone cards, printed forms, etc.) because of staff death, retirement, or employment termination. The result was a slow-down in collections and inventory operations.

Thanks to a competitive grant we won, we were able to completely computerise the roughly 5,500 photographs of historical value in our collection of images and portrayals. We are still in the process of monitoring the captions – with the assistance of retired specialists. Once the process is complete, our computerised images will go onto our website where they will be accessible to everyone who is interested.

At the Postal Museum, we have completed the restoration of a significant number of facilities used for operations and administration. They include the furnishings of the mail processing room at Kisújszállás, mailboxes, tables, benches, etc. In addition, we have built scale models of two rare postal vehicles – a diligence carriage and a Matthias era coach.

Family tree research conducted while preparing manuscripts in our archives for publication – involving the Forster and Pázmándi, and the Krammer and Kisfalvy families – have added valuable personal relics to our collections. The new items to join the Postal Museum collections were as follows:

Collections of artefacts	343
Collections of documents	1170
Archives	584

Scientific work

The collection of material for an exhibit called *Postal workers of the world as seen on stamps* and the design of the display is underway at the Stamp Museum. A storyboard for a virtual exhibition of the lithographic and engraved Hungarian stamps of 1871 has been prepared and is ready to go onto the Stamp Museum's website. A series of larger and smaller studies have been written in relation to the events of the Dr. Rezső Soó Memorial Year, the Memorial Meeting in Debrecen, and the centenary exhibitions.

Since the Stamp Museum has asked for an exemption from the Ministry of National Cultural Heritage with regard to introducing a new recording system set up as mandatory, we expect to be doing some major coordination.

We have begun to introduce a new registration and recording system at the Postal Museum, involving a series of coordination efforts related to designing and testing recording software. Organising the material in the data archives of the Postal Museum and the start of its processing was a significant step forward. We published several manu-

scripts from our data archives in our 2002 yearbook, and did a particularly good job with research focused on the lives of people who were outstanding in the postal world.

We prepared a comprehensive study of the postal history of Kőszeg, which we published on our yearbook. We plan to use that study as the basis for designing an exhibition on and in Kőszeg.

We have begun the analytical processing of the bound manuscripts, diploma theses, and articles in the postal yearbooks within the Postal Museum library, and also have started to compile a list of Internet sites related to telecommunications, as well as a telecom bibliography.

Reports on the Postal Museum were published in two issues of the periodical *Hungarian Museums*, one in the first-quarter issue and one in the fourth-quarter issue.

There has been a significant amount of research focused on computerising a permanent exhibition at the Museum of Telephony, called *Noise Barrier to WorldWideWeb*. The effort has included brief lexical definitions of related terminology.

The Foundation has invited bids in its Futics Competition. This year it has focused on the storyboards for virtual exhibitions, which is a start in actually *using* our exhibition software. The exhibitions connected to the storyboards spotlight an absence of article databases by specialised journals.

The Foundation's 2002 yearbook contains the final phase in the chronology of postal history – from 1867 to 1990. It includes a collection of all post office decrees that are historically interesting, up until the time the post office was divided up on the basis of operations.

Exhibitions

Stamp Museum exhibitions:

- *Laces of Kiskunhalas*, Stamp Museum;
- *Pro patria et libertate*, Museum of Military History, Lutheran Parish of Sárvár;
- *Deák and his contemporaries*, Lutheran Secondary School at Deák Square, Csokonai Cultural Centre;
- *Rezső Soó memorial exhibition*, Debrecen University;
- *Birth centenary of Dr. Rezső Soó*. Diligence Exhibition Hall;
- *Hungary's natural treasures*, Diószegi Sámuel Education Centre;
- *1000 years of Hungary, portrayed on its stamps*, itinerant exhibition shown in primary schools in Debrecen, as part of the Soó memorial year.

Postal Museum exhibitions:

- *Telecom history of the region north of Lake Balaton*, Nagyvázsony, new permanent exhibition;
- *The centuries of service at the Pécs post office*, Pécs, new permanent exhibition;
- *Radio birthdays*, Postal Museum;
- *Westel mobile phone service celebrates 10th anniversary*, Postal Museum, temporary exhibition;
- *Scenes of Industry*, Postal Museum, temporary exhibition of photographs;
- *The Hungarian postal service: 135 years of operation*, Balatonalmádi, Debrecen, itinerant exhibition.

Over the course of the year, 20 789 people visited the Stamp Museum exhibits while 136 939 came to see the permanent and temporary exhibitions presented by the Postal Museum.

At the same time we submitted our bid for *Museum of the Year 2002*, we began updating and improving the exhibits in all 11 of our exhibition sites, projects we finished by the end of April. We were unable to do more than prepare two exhibits designed for the Postal Museum. We were unable to come to agreement with the authority responsible for monuments and memorials with respect to the exhibition site in Kőszeg, and are in the midst of a lawsuit with the Open Air Museum of Ethnography at Szentendre over the furnishings for the Jászárokszállás post office. We have thus been forced to postpone these exhibitions until 2004.

We prepared the Postal Museum's first virtual exhibition with financial support from an e-world grant, and software designed by the Budapest University of Polytechnics and Economics that the museum owns. Visitors to the website can see the Museum of Telephony exhibit called *Noise Barrier to WorldWideWeb*, which will go onto the Net in Hungarian, English, and German in mid-March, complete with digital images of historical photographs.

Public relations, special events, media

The Foundation and the museums held close to fifty events on their own in 2003, attended by about 1500 participants.

The founders and their associate organisations held 66 professional meetings in the Foundation's auditorium, for 2077 people.

The number of researchers visiting the collections of the two museums showed a heartening increase. Two hundred and twenty eight researchers visited the Stamp Museum and 236 called on the Postal Museum.

In all, 157 728 people visited museum exhibitions. The Stamp Museum organised 323 guided tours while the Postal Museum organised 2474. Outstanding programmes at the Stamp Museum:

- Various events connected to Rezső Soó Memorial Year (a Rezső Soó student contest, wreath laying at his grave, memorial church service, memorial exhibition and memorial conference in Debrecen).
- Lace-making demonstrations (the exhibition of stamps displaying the laces of Kiskunhalas included almost monthly demonstrations of lace-making by the Kiskunhalas lace-makers).
- Mafitt (philatelists) meetings.
- Meetings of District 11 stamp collectors.

In addition to the regular events held at the Postal Museum (Telecom May Day, Mid-summer Day's Fire-Jumping at Hollókő, World Postal Day concert) we organised:

- Museum May Day Reception to celebrate winning the *Museum of the Year 2002* award.
- Participation in the *Museum Night* programme with a concert performed by folk instruments.
- Pilgrimage to the radio tower-antenna at Lakihegy.
- István Tomcsányi memorial meeting at Miskolc, unveiling of memorial plaque at Berzék.
- Roundtable with managers of radio stations marking anniversaries.

The Foundation organised programmes for the Museum Assent Association, which has 152 members. About 1050 people attended the ten events.

The Foundation turned its auditorium over to the meetings of the Andrassy Society, to special meetings of the Budafok Saxlehner András Association, and to representative programmes organised by the local government of District 6 (such as concluding a sister cities' agreement with a district of Sofia, Bulgaria).

Among events organised outside of Budapest, special mention should go to the presentation of memorial certificates to post offices celebrating their centenary on World Postal Day.

Our relationship with the media is balanced, with the museums included in numerous television and radio reports.

Publications

- A Hungarian and English language catalogue for our permanent exhibition at the Radio and Television Museum has been published, entitled *Seventy years of broadcasting in Hungary*.
- We published a brochure on the museums operated by the Foundation (it was distributed among the hotels and holiday resorts along Lake Balaton and handed out to the staffs of all founder companies).
- We published the 2002 Yearbook of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum.
- We prepared a CD-ROM called *Museum of the Year, 2002*.

Budapest, January 28, 2004

Mrs. Gergely Kovács

The Work Plan of the Foundation of the Postal and Telecommunication Museum for 2004

The Foundation and its museums began their 15th year of operation in this configuration in 2004. Now that the Postal museum was recognised in 2003 with the grand prize as *Museum of the Year, 2002*, the Board would like to see the founders win the *Support of Culture* prize in 2004, for the steadfast museum maintenance and development they have provided throughout the past 15 years.

Administration and business management

New efforts have included the transfer of staff records to the Foundation along with inclusion of all tasks related to mandatory data provision in the founding document and the rules of organisation and operation.

We have run thorough checks of labour safety, accident prevention, fire safety, property security, and electrical hazard prevention at the Foundation and in the museums.

With the start of mobile postal services and the overall modernisation of postal services, we have organised collecting and collection expeditions, and concluded archiving agreements with regional post offices.

We have supervised the operations of telecom company Matáv's archives committee, and have visited regional warehouses, and organised inventories.

We have prepared submissions for competitions, presented them, and if approved, have organised precise implementation and accounting.

Collection efforts

We have begun the restoration of vehicles in danger of being lost (the mobile post office freight car at Balatonszemes) or requiring a great deal of restoration (Mercedes radio transmission car, supervisory transmission gauging vehicle), by applying for competitive grants.

We have undertaken the protection of property stored in the open air by painting the various items. These items include signage, both of the descriptive and informative types.

We have run spot checks of the materials in storage, of transport journals, and of item-by-item lists of objects that have been moved out of storage because they are on show at one venue or another.

We have accelerated the inventory of our collection of documents and begun training the new manager of the map collection, and the official and unofficial document collection.

We have begun computerising the collection in the Stamp Museum, focusing primarily on the Hungarian collection.

We have prepared a feasibility and storage plan for expanding our collection of postal history.

Scientific activity

Preparing for the significant anniversaries of coming years, we have prepared a record of the official and unofficial documents that reflect the histories of the two museums.

We have prepared a catalogue of the telephone history collection.

We have prepared a scenario for setting up a new exhibit at Balatonszemes, based on a concept plan.

We have prepared a concept and research plan for a series of new Stamp Museum exhibits to focus on *European history and culture as reflected in stamp images*.

We have prepared the furnishings of the Jászárokszállás post office for display at the Szentendre Open Air Museum of Ethnography, starting in the spring

We have prepared the data and scenario for an exhibition of the Csonka-designed post-vehicle set for 2005, marking the centenary of the date it went into use.

We have prepared the studies for the Foundation's 2003 yearbook and the publication of the exhibition catalogues prepared with grant support

Exhibitions

- We organised a permanent exhibition at the Jászárokszállás inn, and at the open-air museum of ethnography in Szentendre.
- We organised a permanent exhibit at the postmaster's house in Kőszeg.

- We organised an exhibition of the life's work of Ferenc Swind.
- We organised a display of postal uniforms at the Textile Museum.
- We organised a series of virtual exhibitions including:
  - A half-century of television in Hungary,
  - Lithographed and engraved stamps from 1871,
  - Information from World War I as reflected by camp postcards sent by troops.

Contacts with the public

In addition to holding our regular and traditional programmes including World Days and our annual Midsummer's Day excursion of Hollókő, we have offered our museums as venues for professional associations. Users have included the Scientific Society for Telecommunications and Information Technology, the Scientific Association for Hungarian Philatelics, and others as well as local district governments.

A series of lectures is being held at the Postal Museum to present European world heritages. It is also hosting a series of programmes called *Andrássy Boulevard – a World Heritage Site*, and programmes sponsored by the Andrássy Society and the Saxlehner Association.

Monthly programmes, excepting during summer, are being organised for the Museum Assent Association, the circle of friends of the two museums, primarily consisting of visits to smaller specialist museums in Budapest, such as the Museum of Hungarian Electrotechnology, the Róth Miksa Memorial Museum, and the Milling Industry Museum.

If the foundation is successful in its bid for support for the virtual exhibitions it is planning, it will organise get-togethers with other institutions that have related exhibitions and with private collectors.

We will organise thematic programmes for students linked to school subjects, based on the new series of exhibitions at the Stamp Museum.

Renovations, investments

The only investment made by the Foundation during the 15 years it has existed was in 1995, when it established the museum and open-air display area at Diósd. It tends rather to focus on carefully prepared, multi-phased renovation projects (renovating the electrical system at the Stamp Museum, upgrading the heating system at the Postal Museum, etc.). When improving equipment and tools, it was most often assisted by competitive grants, which means that these projects did not require a huge amount of funding from our budget.

The museums and exhibition sites of the Foundation are in good overall condition. However, the walls and woodwork could do with a painting and the bathroom facilities in the auditoriums of the Stamp Museum and the Postal Museum need to be upgraded.

At the same time, the Postal Museum at Balatonszemes is a bit dishevelled. The garage there was built in the 1960s and needs an overhaul. The courtyard is covered with pebbles, the flowerpots are made of concrete, the benches are of crude iron, and the evergreens are sick, presenting an image of debilitation rather than archaic beauty at a heavily visited exhibition site. However, physical appearance is a minute problem compared to the fact that there is no roof over the mobile post office freight car that dates from the

1920s, which, to boot, desperately needs restoration. However, restoration cannot be considered until it is protected from the elements. Meanwhile, the brick surface of the flooring at the exhibition site now emits so much dust that its replacement can no longer be postponed. The electric wiring also needs to be replaced. The museum has to be connected to the sewage network of the town, which also means replacing our single-space toilet facility, currently connected to a septic tank. The brick fence, parts of which have been reset over the years, has by now become a hazard to people walking by it on the street and needs complete renovation. Vehicles now parked in the open air need to go under a protective roof. Finally – with special consideration for the growth in the number of mobile post offices – we need to establish an up-to-date and interactive exhibition area that presents the history of postal transport services.

A sculpture by Ferenc Trischler, designed to commemorate those telecommunications workers who were killed or suffered fatal accidents during the course of duty or while performing their work, is set to stand in the garden of this museum, which has been a postal facility for nearly 250 years. The work is set to be unveiled by the chief patron of telecommunications, Minister of Information Technology and Telecommunications Kálmán Kovács on All Souls' Day in 2004.

Among the investment projects on this site covered in the 2004 budget are building a shed to house and protect vehicles including the mobile post office freight car, renovating the exhibit hall, that was once a stable, rebuilding the fence and gate, redoing the garden, setting up the memorial sculpture, and installing some much-needed exhibition facilities. The Foundation already has the executive designs needed for the projects and the building permits required.

Budapest, October 20, 2003

Mrs. Gergely Kovács

Report of the Communication Museum Foundation for 2004

Administration and business management

Management of our staff records and the requirement to provide data have now been included in the founding document that specifies Foundation tasks. The document was also amended to change the name of the Foundation. By altering its name from Foundation of the Postal and Telecommunication Museum to Communication Museum Foundation, we have joined the European postal museums that have changed the word *postal* in their names to *communications*. We are in the process of introducing the changes to our administration and management.

The outstanding Foundation project for 2004 was enlargement of the postal facility at Balatonszemes, which included building a shed to serve as a garage for museum vehicles, completely renovating the historical stable, and building a new fence and gate. One reason this work was done was to provide appropriate surroundings in the courtyard for a memorial to telecommunications workers who were killed or suffered fatal accidents while

performing their duties. The memorial was made by Ferenc Trischler, a sculptor from Pécs, who won a competition that we ran in 2003.

The museums were inspected for labour safety, accident prevention, fire safety, and security. However, although changing off the fire-protection devices at the Stamp Museum is mandatory, in lieu of resources and guarantees, the work was not done.

After evaluating the archive committee of telecom company Matáv, the PKI Telecommunications Development Institute that is responsible for execution is appointing new members and a new leader to the committee in 2005.

The Postal Museum received HUF 5 million in support to prepare an exhibition catalogue for the display at Nagyvázsony and to renovate the historical stable at Balatonszemes. It submitted a full and on-time accounting of the HUF 20 million received through the e-World I competition.

The Stamp Museum won a grant of HUF 8.5 million to prepare a catalogue of its new permanent exhibitions, to cover the display cabinets housing its highly valuable stamps with security film, and to set up a museum website and virtual exhibitions.

This was the year when we had to introduce the new rules of registration to museum management and to test the preparation and use of our electronic inventories.

The sale of the building housing the Postal Museum in the latter half of 2004 mobilised the print and electronic media as well as the social organisations connected to the museum to support the museum. It is now necessary to order professional opinions and appraisals and to verify postal and Foundation inputs to go along with our request for nullification of the sales contract that was submitted to the court. At present, we have been paying our monthly rent to an escrow account maintained by the court. To date we have received no official notice from the Terézváros (Theresa-town) Local Government telling us either that our lease has been cancelled or that it was transferred to another entity.

Collections

Our Stamp Museum collections increased as follows:

Collection of Hungarian stamps	35 521
Collection of foreign stamps	27 481
Miscellaneous collections	315
Library	79

Philatelist Andor Bér presented the Stamp Museum with a stamp collection worth millions of forints, one that had won awards at numerous domestic and international exhibitions. It includes 96 pages of precursor letters and stamps of the Holy See, the Vatican, and 85 pages of Hungarian precursor items. Andor Bér's donation was similar in scope and generosity to that of Dr. Rezső Soó. Another highly venerated donation received by the museum came from Sándor Cornides, who presented it with 85 pages of philatelic relics of the postal history of Podvilk.

The following increases were registered in the Postal Museum collections:

Collection of artefacts	356
Collection of documents	3500
Library	66

The Postal Museum received a significant donation from the heirs to Deputy Director Dr. Károly Forster in the form of a collection of postal history documents. It was also presented with a legacy of official and unofficial documents and photographs from an outstanding postal family, consisting of Postal Secretary Mihály Pázmándi and his son, Post Office Manager Dr. Gábor Pazmandi.

Postal Museum warehouses were monitored. One portion of the telegraph and telephone history collections is in neglected condition while another has been outright endangered because it has been necessary to move them repeatedly and because the building on Gyáli Avenue where they are currently located was sold. We plan to package these artefacts to prevent any further deterioration, with the assistance of students at the Puskás Tivadar Technical Secondary School for Telecommunications.

We have begun operations to protect and restore the vehicles in the garage at Balatonszemes.

We have begun covering the display cabinets at the Stamp Museum with security film to protect the highly valuable stamps they contain.

The Postal Museum introduced Decree 20/2002 of the Ministry of National Cultural Heritage by revisiting our rules of registration.

In the cartography archives and collection of technical drawings and technical documentation, our new curator began taking over and inventorying the collection following the unexpected death of the previous curator.

The lists of Postal Museum artefacts that can be found at exhibition sites outside of Budapest are incomplete. The items that were exchanged for others over the years and returned to storage were not registered. The coordination process is currently underway.

The computerised registration programme at the Stamp Museum has been put into practice with three curators doing the processing.

Scientific efforts

Work on the Kőszeg exhibition involved doing research at the local archive and studying a series of documents in a collection in Sopron. We collected all the images of couriers and postal workers available on stamps and computerised the images for the Kőszeg exhibit.

We were able to find hitherto unknown details about the history of the Postal Museum in the Hungarian National Archives and the archives of the Transport Museum.

We began collecting the materials to prepare a catalogue of the telephone history collection, which included taking pictures of the artefacts with a digital camera.

We finished preparing a storyboard for a new permanent exhibit at Balatonszemes and have begun researching the history of postal transport.

We collected images of coaches and other vehicles from professional volumes and periodicals as well as documents related to package-transport for the postal coach exhibition that is set to become part of the coach collection of the Helikon Castle Museum in Keszthely.

With respect to the donations received by the museum over the course of the year, we have completed researching the photographs and the international military camp post cards from the Forster legacy, and have prepared a complete professional biography from the personal documents.

The bilingual Hungarian–English catalogue for Nagyvázsöny, which includes a rich selection of images, is ready. We are also preparing studies and communications on our collections for the Foundation yearbook for 2003–2004.

Exhibitions

- *Hungary's Natural Treasures appearing on stamps*, Csokonai Cultural Centre, Budapest, and Janus Pannonius Museum, Pécs;
- *Mihály Füle marks 90th birthday*, oeuvre exhibition, Kossuth Cultural Centre, Cegléd;
- *Ferenc Swind collection*, Stamp Museum Budapest;
- *Zsolnay china marks 100th anniversary*, Pécs, Post Office No. 1.;
- *Masterpieces of applied arts portrayed on stamps*, Museum of Applied Art, Budapest;
- *Roads to Europe*, Stamp Day exhibition, Veszprém University;
- *From stamp design to finished stamp*, Mafitt (Philatelists) Salon, Budapest;
- *St. Stephen, seen on stamps*, Mafitt (Philatelists) Salon, Budapest;
- *Hungary's flora and fauna portrayed on stamps*, China, within framework of foreign relations programme;
- *László Dudás folk art stamps*, China, within framework of foreign relations programme;
- *Christmas stamps and sketches*, Pécs, No. 1 Post Office;
- *Postal workers of the world, European postal routes, the postal history of Kőszeg*, Postal Museum, Kőszeg;
- *Postal flags*, Pécs, No. 1 Post Office;
- *Monetary turnover through the postal service*, Szolnok, No. 1 Post Office;
- *The life and work of Dr. Károly Forster*, Postal Museum, Budapest.

Public relations and programmes

As professional institutions, the museums are host to numerous professional programmes. The auditorium of the Postal Museum houses a number of scientific conferences, regular club events, and public lectures on museum collections that include slide-shows. As the institute which forms the gateway to *Andrássy Boulevard – World Heritage Site* it also serves as venue for several events organised by the district mayor's office. In 2004 a total of 25 000 people attended 55 professional events.

With support from a grant won for *e-World digital content and culture* offered by the Ministry for Information Technology and Telecommunications, the Postal Museum took a virtual exhibition of the Museum of Telephony called *From Noise Barrier to World-WideWeb* and a collection of 5500 photographs from the photo archives and put them on its website, which it updated and upgraded at the same time. The website www.postamuseum.hu was ceremoniously unveiled by Administrative State Secretary Mihály Jambrik on April 6.

Guests of the founders and of the Ministry of Information Technology and Telecommunications from abroad often visited the Stamp Museum. The museum also participates in various programmes set into bilateral agreements by designing exhibitions to take abroad. In addition, it is the venue from which stamps are ceremoniously issued several times a year, Mafitt regularly meets here, and the museum has established a circle of young friends of philatelic pastimes which meets there fortnightly.

The museums maintain a relationship with the youngest sister-institution in Europe, the Slovak Postal Museum.

The foundation organised 10 gatherings for the members of the Museum Assent Association, each with 70–100 participants. They include the annual Museum and Telecom May Days, Midsummer's Day Fire Jumping, and Advent concerts.

The Postal Museum joined in the events of Museum Night and the programmes organised by the Ministry of Cultural Heritage.

There were two particularly outstanding events in the Foundation's public relations. News that the Postal Museum's building had been sold increased the activeness of the civic organisations organised around the museum, which protested the possible eviction of the museum. In addition, the telecom worker memorial unveiled at Balatonszemes won the appreciation of the profession. The diverse activity of the foundation and the commemoration of our history were recognised despite the problem of unfair property loss.

Budapest, December 2004

Mrs. Gergely Kovács

The Work Plan of the Communication Museum Foundation for 2005

Administration and business management

- There are a number of anniversary events to be marked in 2005
  - The Postal Museum collection, which was founded in 1885 with the first telegraph equipment displayed at a national exhibition, celebrates its 120th anniversary
  - The building in the City Park that was to house it was designed 110 years ago, for the 1895 millennium exhibition
  - The first permanent exhibition opened 50 years ago, in 1955, in the rooms in the tower of the Post Office Management Building
  - The Stamp Museum celebrates its 75th anniversary
  - The Communication Museum Foundation marks its 15th anniversary
  - The Radio and Television Museum is ten years old
- The museum and foundation anniversaries coincide with the centenary of the introduction of the Csonka-designed postal vehicle and the 80th anniversary of the start of radio broadcasting in Hungary. These events will influence administration and business management, for modest but worthy commemorations require a varying degree of renovations and programmes that can attract the interest of more general audiences.
- Decree 20/2002 of the Ministry of Cultural Heritage called on all museums to prepare written and electronic guidelines, accessible by the museum servers, to their new registration systems that were introduced in 2004. Starting with the second quarter of 2005, copies of the new rules of organisation and operation that had to be altered because the Foundation changed its name, as well as rules and manager instructions on museum

operation, will be available in the library's reading room and the secretariat. They also will be available on the Foundation's Intranet site in computerised format.

- We will continue to seek funding through competitive bids, which will include bids for European Union funds.
- Sale of the Postal Museum building and the *lawsuit to nullify the sales contract* initiated by the Foundation have created many unforeseen administrative and business tasks. We also have to maintain connections with the NGOs that have joined us in fighting the sale, and with the media.
- A top priority is putting in new flooring in the exhibit rooms and staircases of the Stamp Museum together with a complete painting of walls and woodwork and, to the extent our funding allows, renovation of bathrooms. These projects are to be finished in the first half of the year.

Collections-related tasks

- We have a project planned together with the Puskás Tivadar Technical Secondary School for Telecommunications. In it, each student will adopt two items from our telecom history collection (storage facility at Gyáli Street). Under the supervision of teachers and museum curators, the students will clean and wrap up the artefacts. Another part of this project is to prepare digital photographs of the items after they are cleaned but before they are packaged, with one image to include the artefact together with the student that adopted it. These artefacts have been moved several times recently and by now sorely need to be cleaned and carefully packaged, for another move is anticipated.
- A postal archiving committee needs to be established to operate together with the Matáv (telecom) archiving committee to promote acquisitions. We anticipate a two-day meeting of the two committees to pinpoint the items missing from our collections.
- We plan to have the artefacts of the Balatonszemes exhibition, including the mobile post office freight car, restored by mid-May.

Scientific work

- Preparation of storyboards for the following exhibitions:
  - Universe, stamp history, Stamp Museum;
  - The motto is masterpieces, Stamp Museum;
  - 100 years of postal packages, Helikon Castle Museum, Keszthely;
  - From coaches to mobile postal services, Postal Museum, Balatonszemes;
  - Csonka-designed postal vehicles celebrate 100th anniversary, János Csonka Museum, Budapest;
  - Itinerant exhibition of World War I memorabilia handled by the postal service;
  - Itinerant exhibition marking the 15th anniversary of the Communication Museum Foundation.
- Preparation of studies connected to the museum collections for the 2003–2004 yearbook. They will be written by Ferenc Vejtey, mentor of the philatelic library, Mirkó Frigyes Popovits, collector of the world famous Hungarian classic stamps that make up the Stamp Museum's backbone collection, Elemér Czakó, founder of the museum archives, etc.

- Research into anniversary events, focused particularly on publishing unknown documents on the history of the Postal Museum and documents from the archives of the Transport Museum.
- Preparation of catalogues for the new permanent exhibits at the Stamp Museum and the Postal Museum of Balatonszemes.
- Translations and reviews of the interesting articles appearing in foreign periodicals.

Exhibitions

The exhibitions are connected to the anniversary events and include two significant dates, Telecommunications and Museum World Day in May, and Postal World Day in October.

The *100 years of postal packages* exhibition at the Helikon Castle Museum in Keszthely will be in the stable where the coach collection is. Also on display will be the various types of coaches used by the Royal Hungarian Post Office until it ceased making deliveries in horse-drawn vehicles. It also will display the way packages were handled by the post office from 1860 to 1970.

From coaches to mobile postal services is a new permanent exhibit at Balatonszemes, which will use telecommunications history as a framework to display vehicles used to deliver articles sent by post, including several that are specifically Hungarian. It will include a scale model of a cross between a coach and a wagon and the historical documents for the Csonka-designed postal car. This exhibit will be interactive and multilingual.

Universal Stamp History is the title of a new permanent exhibition planned by the Stamp Museum. The universal material that goes on display covers events up to 1997. A good deal is Hungarian material. The presentation will include several valuable printing-tools. Stamp designs will go on show in temporary exhibits called: *The motto is masterpieces*.

The 100-year-old Csonka-designed postal vehicle exhibit depends on when the exhibition hall at the János Csonka Museum, built in Budapest on Bartók Béla Avenue, becomes ready to receive it. In other words, it depends on the financial support of Budapest's District 11 government.

Postal memorabilia from World War I is an itinerant exhibit. The materials come from the military camp postcard collection of the Postal Museum and the stamps and letters dating from 1914 to 1919 at the Stamp Museum.

The Communication Museum Foundation is 15 years old, is an itinerant exhibition which will include 2005 anniversaries.

Public relations and programmes

Anniversary commemorations and programmes through 2005 offer regular opportunities for meetings between the museum and its visitors that go beyond exhibition viewing and are more informal.

With the opening of the exhibition at the Helikon Castle Museum in Keszthely in the spring, the number of Foundation exhibition sites increases to 15 and the number around Lake Balaton grows to three. As a natural outcome, the museum began advertising an excursion programme called *Postal Museums around Lake Balaton* in professional journals. This programme includes visits to displays at Nagyvázsony, Keszthely, and Balaton-

szemes as well as a tour of the towns themselves. The programme is meant for staff members of founder companies.

Last year we learned that despite the attention the media devoted to sale of the museum building and concerns that the museum might have to move, there was no significant increase in the number of visitors. Young people only tend to read bulletins on things to see or do if they are free-of-charge, so it is worth including advertisements in them.

The events of this anniversary year deserve an exhibition of their own – showing the museums and exhibition sites of the 15-year-old Foundation – that can be moved from place to place. In the latter part of the year, beginning on World Postal Day at latest, this exhibit will begin travelling to post offices and specialised schools that have the space to display it.

We have been cooperating with the Puskás Tivadar Technical Secondary School for Telecommunications for over a decade. This cooperation deserves our thanks in some permanent form if we succeed in organising the *packaging* of 8000–9000 telecom-history artefacts by the students as planned. We plan to express our thanks with a Ghymes concert located in the school's gymnasium and with framed photographs on which the students can be seen along with the items they adopt.

We are organising a conference on museum history, where we plan to offer our latest research on the history of the Postal Museum to an extensive audience.

The anniversary events are generally linked to memorial days around which we will be organising the opening of exhibitions, lectures, and celebrations, such as a ceremony in the gala assembly hall of the Helikon Castle Museum in Keszthely to mark the 15th anniversary of the Foundation, in which staff who have worked for the Foundation throughout the 15 years will receive Honorarium Fidelitatis certificates and awards.

When marking the five-year anniversary of the Museum Assent Association, we will use the garden of the 10-year-old Radio and Television Museum to announce a contest for public radio and public broadcasters called *The Great Radio Experiences of my Life*, in acknowledgement of the 80th anniversary of radio broadcasting in Hungary.

With the sale of the building on Andrásy Boulevard and unforeseeable developments related to the lawsuit, we might evolve public relations that are more in the realm of public demonstrations. We need to prepare to manage them.

Budapest, December 2004

Piroska Farkas Krizsák: Anniversary follow-ups

An Intersputnik Cosmic Telecom Earth Station at Taliándörögd was opened on January 20, 1978, twenty-five years ago, in keeping with a Hungarian–Soviet intergovernmental agreement reached in 1973. We will remember the start of Hungarian space communications when marking the quarter-century anniversary. Many of the people who designed, put up the funding, and constructed the facility are still working in the profession, and

they were pleased to share their memories of the job they did back then. After reviewing the construction and official presentation ceremony, the article includes the reminiscences of the people involved. It then lists the artefacts that remained in the museum's collection, abstracts professional articles, and offers several documents on the effort currently underway to have the facility declared an industrial relic.

György Dósa: The anti-fading antenna system at Lakihegy

December 2, 1933 was an important date in radio history. It marked the start up of broadcasting, for Budapest I with a 120 kW transmitter and a 314 metre cigar-shaped antenna began operating at Lakihegy, near Budapest. The structure and use design of the antenna system were unique and in fact are still considered unusual. The antenna tower was a unique iron frame design and counted as a state-of-the-art transmission facility. In this article, the author remembers the transmission system, built on the basis of designs prepared by the Postal Experimental Station, which went into operation over 70 years ago. He underlines the system's electric properties as well as the operations surrounding the construction and assembly of the antenna tower.

Ildikó Várkonyi Makkai: Exhibition of Postal History at Kőszeg

The twelfth branch of the Postal Museum opened in Kőszeg, W Hungary, on April 24, 2004. The owner of the historical building in which the museum is located at 3 Rajnis Street, János Hatvani Szabó, contacted the Postal Museum in the autumn of 2003, and offered it the use of a section of the ground floor as a venue for postal history exhibition. The idea behind the concept was that the multi-century old historical building had been owned by postmaster Samuel Gerhauser. The current owner had the worn building renovated to conform to its historical value and the halls now project the special atmosphere needed to become a worthy centre for displaying the Postal Museum's history of transport display, an exhibition designed by the author.

Ildikó Várkonyi Makkai – Éva Grünwald Kozma: Museum exhibits at Pécs's No. 1 Post Office

A postal history exhibit organised in what was once the telegraph hall of Pécs's No. 1 Post Office at the request of the top managers of the Pécs postal authority opened on October 28, 2003. The idea came from the fact that the grandiose French Renaissance style post office building was nearing its 100th anniversary, and its anniversary-related renovation had just been completed. The permanent exhibit, which has become the 11th branch of the Postal Museum, offers a brief history of the Pécs office as well as the artefacts and documents collected over several decades. The authors, who are also curator and executor of the exhibit, review the permanent display as well as a temporary exhibition on show in the colonnaded hall of the building.

József Hajdú: Postal Museum Photography on the Internet

In 2003 we won a grant of HUF 20 million offered by the Ministry of Information Technology and Telecommunications with a proposal involving *e-World – Digital content and culture*. The Postal Museum used this money to replace its obsolete information technology system and expand its network, to upgrade the Foundation's website, and to introduce virtual exhibits. Projects included a virtual Museum of Telephony exhibit completed in 2004, as well as the computerisation of the most valuable photographs in the Postal Museum's collection of photos and other images. There are over 5,500 such photographs on the Internet. They cover postal history from 1870 to today, offering documents grouped in eight sections. Visitors to the Postal Museum website can view albums, miscellaneous images, portraits, postal images, and pictures from the worlds of radio and television, transport and delivery, the telephone, and the telegraph.

László Jakab: Museum of Telephony's virtual exhibit

The Postal Museum website is located at www.postamuseum.hu. It has been enlarged and contains two new menu items, *the Photograph Collection*, and *the Museum of Telephony*. The author reviews the latter, a processing of the entire exhibition. The show, called *From Noise Barrier to WorldWideWeb*, presents the history of telecommunications. An Internet visit offers a variety of details. Visitors can learn the histories of the museum and of the building in which it is located. They also may access images of 230 artefacts and documents and trace the history of the telephone in Hungary from its beginnings in 1881 to today. The website has the options of texts in English and German.

Mrs. Gergely Kovács: Memorial to Postal Workers at Balatonszemes

The author presents the history of the Postal Museum branch at Balatonszemes. The facility began as a station for changing horses in the last quarter of the 18th century, and its first use as a museum was in 1962. A mobile post office freight car and a set of horse-drawn postal coaches moved to the site turned it into a display of postal transport and delivery. It recently became urgent to rebuild the historical stable and the brick fence around the facility and to build a roof over the motor-powered vehicles and the postal freight car, the latter of which was also in dire need of restoration. This article reports on the process, starting with designs in 1999 to project completion in 2004. It includes all renovation and construction, one part of which was erection of the world's first memorial to telecom workers. The memorial is to telecom staff who lost their lives while performing their duties.

Ibolya Bartók: Forster Memorial Day at the Postal Museum

Forster Memorial Day was held on December 3, 2004, to mark the 120th birthday of Dr. Károly Forster (1884–1960), who was once the deputy director of the postal services. In the morning we placed a memorial wreath on his grave, and in the afternoon we opened

an exhibit entitled *The Life and Oeuvre of Dr. Károly Forster*. We also held a memorial assembly in our auditorium. The author designed the temporary exhibition based on research for a yearbook article. She was assisted by a rich legacy collected from the Forster family, in which the documents made up the storyboard for the exhibit. The storyboard as well as the article were presented to the memorial meeting. The article reviewed the chronology of postal history as it pertained to Dr. Károly Forster.

Ildikó Várkonyi Makkai: Postal packages evolving over a century

The author summarises a period of about 100 years in Hungarian postal package delivery history, starting with 1867. In doing so, she focuses on preparations for an upcoming Postal Museum exhibition. The Helikon Castle Museum in Keszthely offered the museum an exhibition hall in which to present the artefacts and documents of this aspect of postal history, an area that has not been completely explored to this day. We learn that delivery of goods and packages began at the time postal delivery vehicles were introduced. As horse-drawn coaches developed over the centuries and as postal services began taking advantage of additional transport facilities such as ocean-going vessels, the railway, the automobile, and finally, aircraft, it took on an increasing role in package delivery and trade. The article focuses on the package deliveries of the Royal Hungarian Post Office, which became an independent entity in 1867, covering its first century of operations using resources in the Postal Museum collections.

Gabriella Nikodém: The Poppovits Collection

Back on September 25, 1916, the department of the Royal Hungarian Ministry of Trade and Trade Counsellor Mirkó Frigyes Poppovits concluded a barter agreement. The outcome was that a prize collection of classic Hungarian stamps, called the Poppovits collection, became the property of the post office and it formed the backbone of a new museum. The Stamp Museum opened in 1930. In it were and are documents covering two ventures (in 1916 and 1918) that tell us the story behind this barter, though many of the papers are damaged and some are illegible. The author focuses on data found in documents once filed as confidential for which the period of confidentiality has expired, making them accessible. They tell us that with these two transactions the post office received an exceptionally valuable and thoroughly processed museum collection, one which accurately reflected the stamps issued until that time.

Mrs. János Solymosi: The basis for the Stamp Museum's foreign collection

When preparing for the 75th anniversary celebration of the Stamp Museum originally established by the Royal Hungarian Post Office, we need to remember the people who set the foundations for the museum's foreign collection, and those who have recently helped to increase it. The author tells us that a Universal Postal Association was established in 1874. That same year it suggested that all members – 22 at the time – send one another

one copy of each stamp they issued. The next step occurred in 1891 when a postal treaty was signed, followed by a law, Act 11, 1892, which mandated Hungary's participation in an exchange of stamps. The treaty placed responsibility for collection and distribution of the stamps issued by the post offices into the hands of the Association to the International Bureau of the Universal Postal Association. It also became the basis for the Stamp Museum's foreign collection. The article describing these events offers a detailed picture of how the collection increased, and also commemorates the 130th anniversary of the Universal Postal Association.

Erzsébet Angyal: Ferenc Vejtey, mentor of the Stamp Museum library

Ferenc (Kölbig) Vejtey (1875–1952) was a well-known philatelist. He began collecting at the age of 19 and by age 23 his collection was considered a valuable addition to philately. Later, he became a collector of and expert in picture postcards, special-occasion stamps and postmarks, and fee stamps. Though holding a full-time job, his life's calling was philately. He collected and organised his collection in a professional way, he completed studies on philately and organised displays, and he followed the literature of the profession and served as an expert and organiser of philatelic life. He established contacts with museums in this latter capacity, and his name became an integral part of their histories and library collections. The author reviews the life and oeuvre of Vejtey, telling us that his donation and the material he collected for the museum from other collectors is the most valuable part of the Stamp Museum's library.

Jenő Szabó: Remembering Elemér Czakó

The author remembers Elemér Czakó (1876–1945), founder of the Stamp Museum's document archives, on the 60th anniversary of his death and the 75th anniversary of the opening of the Stamp Museum. However, the author writes, despite the double anniversary, it is difficult to see him in an objective light. We know almost nothing of his private life, a good deal about his philatelic activity, and not enough about his ambitions regarding the museum document archives and his efforts in this regard. Nevertheless, the article offers a multifaceted analysis of Czakó's life and work in an endeavour to present and review his story. The focus is on how a one-time librarian, art teacher, museum curator, government commissioner, ministerial counsellor, deputy state secretary cum print-shop manager became connected to the Royal Hungarian Post Office and its stamp bureau, and consequently to the Stamp Museum, in the last phase of his life.

Alexandra Halász: Artefact and document collections at the Stamp Museum

The unique philatelic collection of the Stamp Museum is well known. What is less well known is that it also has other rare collections, for it collects, processes, and houses various artefacts and documents related to the stamps. Visitors may see some of these special

collections offered as a part of the permanent exhibition. Others of these objects are only rarely shown. These special-event postmarks, stamp designs, and sketches are generally displayed as parts of temporary exhibits. Still others go on display even less often due to space constrictions. Many of them involve tools used to print stamps and we hope to be able to show them once the exhibition has been reorganised. The documents pertaining to stamp making are not spectacular and are stored in the museum's document archives. Nevertheless, there are times when they go on show as part of certain thematic exhibitions. The author presents the five current collections of artefacts and documents within the Stamp Museum, spotlighting certain typical items.

Attila Szabó: Documents in the Postal Museum from the period of military reprisal, connected to the Imperial and Royal Postal Coach Directorate

There is very little processed source material available on the reorganisation of imperial public administration between June and November of 1849, the final phase of the aborted War of Independence. This is even more true for the postal organisation. Source materials, written in un-grammatical Hungarian and foreign languages during the period of reprisal and absolutism are not sufficiently attractive to inspire research. The Postal Museum does not even have a significant number of documents from this period. Nevertheless, there are a few interesting documents on the postal organisation among the main post office administration documents that have survived. The author presents several of these. They include postmaster briefings on the intentions with which postal services were resumed in the towns of Vörösvár, Dorog, Igló, and Neszmély, a receipt for supports from the Imperial and Hungarian ministry from the town of Körmen, the first decree and instructions for using rail services on the Pest–Szolnok line, and instructions for regular use of the railway for postal deliveries.

Dr. Erika Garami: Post Office money management, reflected in two 19th century documents

Money management by the post office consists of two parts. One concerns inflow in remuneration for postal services and the other involves money turned over to it for delivery to others. Sending money from one place to another following the wars with the Ottoman Empire (ending in about 1686) and the Rákóczi War of Independence (1703–1711) was in part, done privately, and in part was controlled from Vienna. Post office and monetary interests were under the control of the royal court. In 1722, the post office was taken over by the state to promote the country's public administration and financial interests. The author focuses on two German language documents, a list of fees for postal services dating from 1818, and specifications on the use of postal coaches dating from 1838, to present the diligence vehicles as a means of sending money in the 19th century. It also offers detailed information on fees and how they were determined, on detailed security measures and rules, and on descriptions of how postal coaches were robbed.

László Jakab – Viktor Cserti: Standardised telephones in wooden boxes from the infancy of Hungarian telephony – how the treasures in a warehouse were beautified

In 2003, this pair of authors began renovating the artefacts in the Postal Museum's telephone history collection. In the process, they have renovated 25 telephone handsets in the past two years. The artefacts include wall telephones built into wooden boxes and home phones from the early 1900s, most of which they managed to render operable. The article reviews the manufacturers of the telephones including Helios sets made by Berliner, and the Deckert–Homolka phones built into wooden boxes which were the first standardised sets in Hungary. They note that they managed to rebuild two telephones in the restoration process using almost exclusively original components.

Klára Pataki: The Postal Museum collection marks its 120th anniversary

The Postal Museum collection began 120 years ago in 1885, with the first artefacts and documents presented at a nationwide exhibition. There are many opportunities for a retrospective, for learning more about our history and studying it at greater depth. The author bases her study on the belief that the main role of a museum is to display its treasures to visitors. Its job, she notes, is to offer exhibitions and publications to acquaint as many people as possible with the history of the postal service, and in general, with the joys and advantages of visiting museums. This is the spirit in which she presents the comments written by readers of your yearbooks in museum guest books. This particular study focuses on the 120th anniversary in spotlighting the comments of 120 guests in the light of the statistics of the past two years.

Mrs. Gergely Kovács: World heritage, tough heritage, lawsuit over heritage

As guardian of the Postal Museum, the author, who has been given the job of protecting the building that houses the museum itself in addition to being curator of the telecommunications heritage, is sad to present the documents on the sale of the museum as an appendix to her article. These are official and unofficial documents and correspondences that might become important source materials on the era we live in 50 or 100 years hence. Some of these documents are considered essential while others are simply typical. They are presented, in whole or in part, in chronological order. They present a sad story that will become a tough and lawsuit-studded heritage for posterity. It becomes absolutely clear from the documents that the Saxlehner Mansion, located at the gateway to Andrásy Boulevard which is itself a part of the Unesco World Heritage, that has been home to the Postal Museum since 1972, was sold in 2004 by its owner, the Local Government of Theresa-town.

**A Hírközlési Múzeumi Alapítvány
munkatársai**

Alapítványi, kuratóriumi és felügyelő-bizottsági munkatársak

Kovács Gergelyné

Vichmann Béláné

Vighné Zámbó Zita

Németh Enikő

Csintalan Lászlóné

Majzikné Szívós Ibolya

Kusnyir Sándor

Kurucz István

Molnárné Udvardi Éva

Gáspárné Kovács Éva

Gárdosné
Petényi Erzsébet

Szabó Gyula

Dr. Tormási György

Hírközlési Múzeumi Alapítvány

Budapest VI., Andrássy út 3.

Postacím: 1372 Budapest, Postafiók: 441.

Név	Beosztás	Szakterület és szolgálati hely
Kovács Gergelyné	ügyvezető igazgató	kultúrtörténet
Vichmann Béláné	gazdasági vezető	alapítványi gazdálkodás
Vighné Zámbó Zita	titkárságvezető	alapítványi ügyvitel
Németh Enikő	gazdasági ügyintéző	alapítványi munkaügyek
Csintalan Lászlóné	archiválási referens	munkaügyi archívum
Majzikné Szívós Ibolya	gondnok	alapítványi üzemvitel
Kusnyir Sándor	anyagmozgató	alapítványi üzemvitel

Kuratórium

Kurucz István	kuratóriumi elnök	Magyar Telekom Rt. képviselője
Molnárné Udvardi Éva	kuratóriumi tag	Magyar Posta Rt. képviselője
Gáspárné Kovács Éva	kuratóriumi tag	Antenna Hungária Rt. képviselője

Felügyelő Bizottság

Gárdosné Petényi Erzsébet	FB-elnök	Magyar Posta Rt. képviselője
Szabó Gyula	FB-tag	Magyar Telekom Rt. képviselője
Dr. Tormási György	FB-tag	Antenna Hungária Rt. képviselője

Postamúzeumi munkatársak

Kovács Gergelyné

Krizsákné
Farkas Piroska

Makkai
Várkonyi Ildikó

Heckenast Gábor

Dr. Garami Erika

Kapi András Bálint

Hajdú József

Bartók Ibolya

Kovács Adrienn

Kozmáné
Grünwald Éva

Ágh Eszter

Keskovicz Nóra

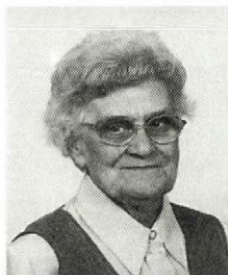
Uhl Józsefné

Csapó Attiláné

Dérszegi Miklós

Szadovszky Lajosné

Postamúzeum

Budapest VI., Andrásy út 3.

Postacím: 1372 Budapest, Postafiók: 441.

Név	Beosztás	Szakterület
Kovács Gergelyné	igazgató	kultúrtörténet
Krizsákné Farkas Piroska	igazgatóhelyettes	távközléstörténet
Makkai Várkonyi Ildikó	muzeológus	postatörténet
Heckenast Gábor	mérnök-muzeológus	műsorszórás-történet
Dr. Garami Erika	muzeológus	dokumentációs gyűjtemény
Kapi András Bálint	segédmuzeológus	dokumentációs gyűjtemény
Hajdú József	muzeológus	hang- és képtár
Bartók Ibolya	adattáros	múzeumi adattár
Kovács Adrienn	könyvtáros	múzeumi könyvtár
Kozmáné Grünwald Éva	papírrestaurátor	kiállítás-rendezés
Ágh Eszter	grafikus	grafikai tervezés
Keskovicz Nóra	hosztesz	tárlatvezetés
Uhl Józsefné	takarító	
Csapó Attiláné	ny. muzeológus	tervtári dokumentációs gyűjt.
Dérszegi Miklós	ny. szaktanácsadó	távközléstörténet
Szadovszky Lajosné	ny. reprográfus	nagyítás, archiválás

Bélyegmúzeumi munkatársak

Solymosi Jánosné

Kiss Ildikó

Angyal Erzsébet

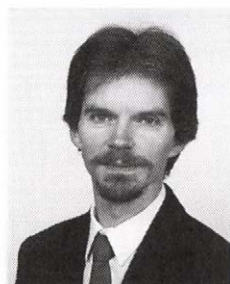
Nikodém Gabriella

Szegedi Istvánné

Halász Alexandra

Szabó Jenő

Petrényiné Szóts Anna

Majsai Mária

Sajtó Gáborné

Máté János

Oláh Kálmánné

Pinténné Kun Anna

Tusa Margit

Bélyegmúzeum

Budapest VII., Hársfa u. 47.

Postacím: 1400 Budapest, Postafiók 86.

Név	Beosztás	Szakterület
Solymosi Jánosné	múzeumigazgató	általános bélyegtörténet
Kiss Ildikó	ügyviteli előadó	múzeumi ügyvitel
Angyal Erzsébet	muzeológus	könyvtár, dokumentációs gyűjt.
Nikodém Gabriella	muzeológus	Európa bélyegtörténete
Szegedi Istvánné	muzeológus	magyar bélyegtörténet
Halász Alexandra	muzeológus	Amerika és Ausztrália bélyegtört.
Szabó Jenő	muzeológus	modern magyar bélyegtörténet
Petrényiné Szóts Anna	segédmuzeológus	Ázsia és Afrika bélyegtörténete
Majsai Mária	kiállítás-rendező	papírrestaurálás, grafika
Sajtos Gáborné	adminisztrátor	címfelvétel
Máté János	portás	
Oláh Kálmánné	takarító	
Pintérné Kun Anna	takarító	
Tusa Margit	ny. szaktanácsadó	leltározás

Postamúzeumi kiállítóhelyek munkatársai

Juhász Károly

Ring Sándor

Ring Sándorné

Piltman Csabáné

Bedő Istvánné

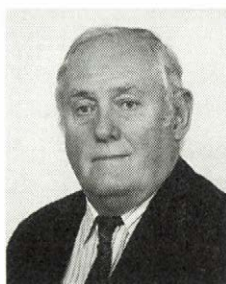
Nagy Ferencné

Hernitz Ferenc

Szomorné
Mester Veronika

Dr. Bányai Sándor

Postamúzeumi kiállítóhelyek

Név	Beosztás	Szolgálati hely
Juhász Károly	tárlatvezető	Telefónia Múzeum
Ring Sándor	múzeumgondnok	Rádió és Televíziómúzeum
Ring Sándorné	tárlatvezető	Rádió és Televíziómúzeum
Piltman Csabáné	múzeumgondnok	Nagyvázsonyi Postamúzeum
Bedő Istvánné	múzeumgondnok	Balatonszemesi Postamúzeum
Nagy Ferencné	múzeumgondnok	Hollókői Postamúzeum
Hernitz Ferenc	ny. gyűjteménykezelő	Soproni postai és távközlési gyűjt.
Szomorné Mester Veronika	múzeumgondnok	Pécsi Telegaléria
Dr. Bányai Sándor	ny. gyűjteménykezelő	Pécsi Telegaléria

Múzeumaink

Bélyegmúzeum • 1074 Budapest, Hársfa u. 47.

Postamúzeum • 1061 Budapest, Andrásy út 3.

Kiállítóhelyeink

Postamúzeum • 8636 Balatonszemes, Bajcsy-Zsilinszky út 46.

Postamúzeum • 8291 Nagyvázsony, Temető u. 3.

Delizsánsz Kiállítóterem • 4026 Debrecen, Múzeum u. 3.

Postamúzeum • 6767 Ópusztaszer, Szoborkert 68.

Postamúzeum • 3176 Hollókő, Kossuth u. 80.

Telefónia Múzeum • 1014 Budapest, Úri u. 49.

Rádió és Televíziómúzeum • 2049 Diósd, Kőbányai út 11.

Postakürt Galéria • 3525 Miskolc, Kazinczy Ferenc u. 16.

Telegaléria • 7621 Pécs, Rákóczi út 19.

Emitel Telegaléria • 6400 Kiskunhalas, Mátyás tér 9.

Postamúzeum • 7621 Pécs, Jókai u. 10.

Postamúzeum • 9730 Kőszeg, Rajnis u. 3.

Tartalom

<i>Kurucz István: Előszó</i>	3
<i>Kovács Gergelyné: A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 2003. évi beszámolója</i>	5
<i>Kovács Gergelyné: A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 2004. évi munkaterve</i>	10
<i>Kovács Gergelyné: A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2004. évi beszámolója</i>	13
<i>Kovács Gergelyné: A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2005. évi munkaterve</i>	17
<i>Solymosi Jánosné: Historia domus – Bélyegmúzeum, 2003–2004</i>	20
<i>Németh Enikő: Historia domus – Postamúzeum, 2003–2004</i>	40
<i>Krizsákné Farkas Piroska: Évfordulók nyomában</i>	55
<i>Dósa György: A lakihegyi antifading antennarendszer</i>	73
<i>Makkai Várkonyi Ildikó: Postatörténeti kiállítás Kőszegen</i>	80
<i>Makkai Várkonyi Ildikó – Kozmáné Grünwald Éva: Pécs 1. számú postahivatal múzeumi kiállításai</i>	85
<i>Hajdú József: A Postamúzeum fotótára az Interneten</i>	90
<i>Jakab László: A Telefónia Múzeum virtuális tárlata</i>	94
<i>Kovács Gergelyné: Postatörténeti emlékhely Balatonszemesen</i>	98
<i>Bartók Ibolya: Forster-emléknap a Postamúzeumban</i>	115
<i>Makkai Várkonyi Ildikó: Száz év postacsomagjai</i>	146
<i>Nikodém Gabriella: A Poppovits-gyűjtemény</i>	161
<i>Solymosi Jánosné: A Bélyegmúzeum külföldi gyűjteményeinek megalapozója és gyarapítója</i>	174
<i>Angyal Erzsébet: Vejtey Ferenc, a Bélyegmúzeum könyvtárának mentora</i>	185
<i>Szabó Jenő: Emlékezés Czákó Elemérré</i>	196
<i>Halász Alexandra: A Bélyegmúzeum tárgyi és dokumentációs gyűjteményei</i>	205
<i>Szabó Attila: A Császári és Királyi Postakocsi Főigazgatóság Postamúzeumban őrzött iratai a katonai megtorlás időszakából</i>	217
<i>Dr. Garami Erika: Postai pénzkezelés két 19. századi dokumentum tükrében</i>	225
<i>Jakab László – Cserti Viktor: Szabványosított fadobozos telefonok a magyar telefónia hőskorából, avagy megszépülnek egy raktár kincsei</i>	235
<i>Pataki Klára: 120 éves a Postamúzeum gyűjteménye</i>	240
<i>Kovács Gergelyné: Világörökség, nehéz örökség, peres örökség</i>	246
<i>Rövid tartalmi összefoglaló angol nyelven</i>	313
<i>A Hírközlési Múzeumi Alapítvány munkatársai</i>	337

